

**ЦЕНТРАЛЬНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКА КОМЕРЦІЙНА АКАДЕМІЯ**

На правах рукопису

ВАРЕНИК ВІКТОР АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК [336.71:330.142.22](477)(043.3)

**УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОУТВОРЕННЯМ В БАНКІВСЬКІЙ
СИСТЕМІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 гроші, фінанси і кредит

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник:

Вовчак Ольга Дмитрівна,

доктор економічних наук, професор

ЛЬВІВ - 2014

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КАПІТАЛОУТВОРЕННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ	11
1.1. Сутність та характеристика капіталоутворення в банківській системі	11
1.2. Методологічні аспекти формування структури капіталу банку.....	34
1.3. Методичні підходи до управління капіталоутворенням банків.....	52
Висновки до розділу 1.....	58
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ КАПІТАЛОУТВОРЕННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	60
2.1. Оцінка сучасного стану капіталізації вітчизняної банківської системи	60
2.2. Аналіз та оцінка структури залученого банківського капіталу	79
2.3. Кореляційно-регресійний аналіз адекватності капіталу банківської системи України.....	91
Висновки до розділу 2	111
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ТА ПРАКТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОУТВОРЕННЯМ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	114
3.1. Покращення управління капіталоутворенням вітчизняних банків.....	114
3.2. Концептуальні підходи до стратегії управління власним капіталом банку	125
3.3. Прогнозування достатності капіталу банківської системи України з використанням економіко-математичних методів	140
Висновки до розділу 3	172
ВИСНОВКИ.....	174
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	177
ДОДАТКИ.....	197

ВСТУП

Об'єктивні процеси, що відбуваються у вітчизняному банківському бізнесі, вимагають посилення уваги як банків, так і Національного банку України до забезпечення достатнього рівня, а також вартісних та структурних характеристик капіталу, яким володіють та розпоряджаються банки. Низький рівень капіталізації банківської системи України та ефективності банківського капіталу, а також високий рівень проблемної заборгованості створюють перешкоди для забезпечення платоспроможності банків та захисту від системних і локальних ризиків. Крім того, існують суттєві дисбаланси щодо концентрації банківського капіталу між банками різних груп, співвідношення обсягів зростання активів та акумулювання банківського капіталу, обсягів вітчизняного та іноземного капіталу в банківській системі, структури банківського капіталу тощо. Саме тому виникає об'єктивна потреба у розвитку теоретичних засад та практичних механізмів забезпечення кількісної, структурної, функціональної та строкової відповідності банківського капіталу потребам підтримання надійності та фінансової стійкості банків.

Фундаментальні основи управління банківським капіталом закладено у наукових працях Ю. Бріггема (Eugene F. Brigham), Л. Гапенскі (L. Gapenski), М. Ерхардта (Michael C. Ehrhardt), Р. Коттера (Robert J. Cotter), Дж. Маршалла (G. Marshall), П. Роуза (P. Rose), Дж. Ф. Сінкі (J. Sinki) та ін. Значні наукові здобутки з досліджуваної проблематики мають і російські науковці, в тому числі: В. В. Кисельов, А. М. Косой, Є. А. Кошелева, О. І. Лаврушин, Р. Т. Ольхова, В. М. Усоскін, Ю. С. Масленченков, Г. Є. Панова. Значний внесок у дослідження проблеми управління БК зроблено також і вітчизняними науковцями, зокрема: М. Д. Алексеєнком, О. І. Антонюк, Т. А. Васильєвою, А. П. Вожжовим, О. Д. Вовчак, І. І. Д'яковою, О. А. Кириченком, С. В. Леоновим, А. М. Морозом, Л. О. Примосткою, С. К. Реверчуком, М. І. Савлуком, Т. Г. Савченком та іншими.

Незважаючи на значну кількість наукових розробок щодо управління банківським капіталом та підвищення наукового інтересу до даної проблеми внаслідок ініційованих Базельським комітетом з банківського нагляду реформ щодо його регулювання, невирішеними остаточно залишаються ряд теоретичних та практичних питань. Зокрема, потребують подальшого дослідження питання, пов'язані з визначенням економічної сутності абстрактного та конкретного банківського капіталу, його функцій; структуризацією; розробкою комплексних механізмів управління капіталоутворенням в банківській системі, інструментарію оцінювання факторного впливу на обсяги банківського капіталу та прогнозування тенденцій його зміни на перспективу. Все це обумовлює вибір теми дисертаційного дослідження, мети та завдань, а також підтверджує його актуальність та практичну значимість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, враховані при підготовці звітів за науково-дослідними темами, над якими працює колектив Львівської комерційної академії. Зокрема, до звіту за темою “Організаційно-економічний механізм функціонування банків України в сучасних умовах” (номер державної реєстрації 0112U001401) увійшли пропозиції дисертанта щодо особливостей формування банківського капіталу та шляхів підвищення капіталізації банків; за темою “Ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності банків України” (номер держреєстрації 0112U001402) – пропозиції щодо реалізації стратегії управління капіталоутворенням в банківській системі України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток науково-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо управління капіталоутворенням в банківській системі України.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

– узагальнити методичні підходи до трактування сутності процесу капіталоутворення з точки зору абстрактного та конкретного капіталу;

- визначити сутність банківського капіталу у вузькому (мікроекономічному) та в широкому (макроекономічному) значенні;
- визначити економічний зміст капіталоутворення в банківській системі, управління ним, та обґрунтувати напрямки застосування системного підходу до управління капіталоутворенням в банківській діяльності;
- уточнити функції банківського капіталу залежно від трактування його сутності та етапів життєвого циклу банку;
- запропонувати методичний підхід до структуризації банківського капіталу на основі поєднання наступних ознак: джерела капіталоутворення та можливість управління ними, виходячи з рівня їх волатильності;
- оцінити рівень капіталізації банківської системи України, визначити основні тенденції та виявити проблеми управління капіталоутворенням в банківській системі України, обґрунтувати шляхи їх вирішення;
- здійснити поелементне та інтегральне оцінювання факторного впливу на обсяги власного капіталу банків України;
- побудувати моделі зміни основних факторів капіталоутворення в банківській системі України у часі за 2007–2012 рр. та спрогнозувати тенденції на 2014–2016 рр.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі акумулювання банками ресурсів, їх трансформації в банківський капітал, його структурування та перерозподілу в межах банківської системи.

Предметом дослідження є науково-методичне забезпечення управління капіталоутворенням на рівні як окремих банків, так і банківської системи України в цілому.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження складають фундаментальні положення економічної теорії, теорії фінансів, банківської справи, фінансового менеджменту в банках, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань управління банківським капіталом.

Відповідно до поставлених завдань автором використано наступні методи наукового дослідження: наукова абстракція, аналіз, синтез, логічне узагальнення (при дослідженні економічної сутності капіталу, банківського капіталу та капіталоутворення в банківській системі); індукція і дедукція, діалектичний та логіко-історичний (при визначенні функцій банківського капіталу та його структуризації); порівняльний та системно-структурний аналіз (при обґрунтуванні системи управління капіталоутворенням в банківській діяльності); факторний, кореляційний, регресивний аналіз (при поелементному та інтегральному оцінюванні та побудові моделей трендів основних факторів капіталоутворення в банківській системі України); метод експертних оцінок, індексний метод і метод групувань (при оцінюванні рівня капіталізації банківської системи України, визначенні основних тенденцій та проблем управління капіталоутворенням в банківській системі України).

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є: закони України, укази Президента України, розпорядження та звітно-аналітична інформація Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; аналітичні огляди Державної служби статистики України та Незалежної асоціації банків України; зібрані, опрацьовані й узагальнені автором первинні матеріали оприлюдненої офіційної звітності банків, аналітичні огляди Базельського комітету з банківського нагляду, Світового банку та інших міжнародних фінансово-кредитних інституцій; результати наукових досліджень з питань управління банківським капіталом.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у поглибленні існуючих та обґрунтуванні нових науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо управління капіталоутворенням у банківській системі України.

Найбільш вагомими науковими результатами дослідження є такі:

вперше:

– введено в термінологічний обіг поняття “управління капіталоутворенням в банківській системі”, яке запропоновано розуміти як

багаторівневий, узгоджений за цілями, ресурсами (трудовими, матеріальними, інформаційними та фінансовими), часом та організаційними механізмами процес реалізації банками та центральним банком управлінських дій з приводу акумулювання банками ресурсів з різних джерел (клієнтів, власників, інших банків, центрального банку, міжнародних фінансово-кредитних організацій), трансформації цих ресурсів в банківський капітал, його структурування (за терміном, формою, призначенням) та перерозподілу в межах банківської системи;

удосконалено:

- науково-методичний підхід до обґрунтування основних детермінант забезпечення процесу капіталоутворення в банківській системі України, що, на відміну від існуючих підходів, здійснено на основі лінійної мультирегресійної моделі, яка формалізує вплив найбільш керованих та найменш волатильних факторів (активів та прибутку банків, строкових зобов'язань фізичних та юридичних осіб, частки власного капіталу в пасивах банків) на обсяг власного капіталу банків України по банківській системі в цілому та окремо по групам банків,

- інструментарій прогнозування розвитку капіталоутворення в банківській системі, що, на відміну від існуючих підходів, здійснено шляхом виявлення та формалізації загальноринкових та міжгрупових тенденцій ретроспективних змін в обсягах власного капіталу банків України, їх активів, прибутку, строкових зобов'язань юридичних та фізичних осіб, частки власного капіталу у пасивах методом аналітичного вирівнювання за рівняннями тренду трьох типів: лінійного, степеневого та параболічного. Це дозволило побудувати достовірні прогнози зміни цих показників на середньострокову перспективу по банківській системі в цілому та окремо по групам банків як методичне підґрунтя для управління капіталоутворенням в банківській діяльності;

- групування наукових підходів до трактування сутності банківського капіталу, що, на відміну від існуючих, здійснено за рівнем

абстрагування при визначенні його суб'єктів, об'єктів, призначення та бази оцінювання. Це дозволило розмежувати підходи, що розглядають банківський капітал: 1) конкретно – у вузькому, мікроекономічному значенні (суб'єкт – акціонери банку; об'єкт – окремих банк; база оцінювання – різниця між активами та зобов'язаннями банку; призначення – забезпечення фінансової основи діяльності банку, його рентабельної роботи як комерційного підприємства); 2) абстрактно – в широкому, макроекономічному значенні (суб'єкти – всі стейкхолдери банку; об'єкти – банк та банківська система; база оцінювання – грошовий вимір банківських ресурсів (матеріальної бази банків, власних, залучених та запозичених ресурсів, нематеріальних та фінансових активів); призначення – ресурсне забезпечення стабільності функціонування, покриття збитків від матеріалізації ризиків);

набули подальшого розвитку:

- обґрунтування функціонального призначення банківського капіталу, що, на відміну від існуючих підходів, здійснено залежно від трактування його сутності та етапів життєвого циклу банку. Це дозволило визначити зміст організаційної, оперативної, інноваційної, регулюючої, захисної функцій капіталу банку – при розгляді банківського капіталу у вузькому, підприємницькому значенні, а також перерозподільчої та буферної – при його дослідженні у широкому, суспільному значенні;

- науково-методичні засади структуризації банківського капіталу, що, на відміну від існуючих підходів, здійснено на основі поєднання наступних ознак: джерела капіталоутворення та можливості управління ними, виходячи з рівня їх волатильності, що дало можливість виокремити керовані та некеровані джерела формування власного, залученого та позиченого банківського капіталу.

Практичне застосування одержаних результатів полягає у тому, що обґрунтовані в роботі теоретичні положення зведені до рівня методичних рекомендацій. Розробки автора можуть бути використані Національним

банком України при розробці рекомендацій щодо удосконалення нормативної бази з регулювання банківського капіталу, а також банками України при плануванні діяльності з формування власної ресурсної бази.

Висновки та рекомендації дисертанта щодо структуризації власного капіталу банку використані у практичній діяльності Львівської Регіональної дирекції ПАТ “АПЕКС-БАНК” (довідка від 25.04.2013 № 49-40/6); щодо розробки та реалізації стратегії управління капіталоутворенням – в діяльності ЗМРУ ПАТ “Універсал Банк” (довідка від 21.05.2013 № 632).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі Львівської комерційної академії при викладанні дисциплін “Банківська система”, “Фінансовий менеджмент у банку”, “Кредит і банківська справа”, “Банківські операції” (довідка від 26.06.2013 № 410/01-1.08)

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є завершеною науковою роботою. Наукові положення, висновки, рекомендації і розробки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно і відображені в опублікованих працях. Результати, опубліковані дисертантом у співавторстві, використані у дисертаційній роботі лише в межах його особистого внеску.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися, обговорювалися і отримали схвальну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: “Розвиток наукових досліджень 2007” (Полтава, 2007 р.), “Фінансові ринки та інститути ” (Харків, 2007 р.), “Розвиток наукових досліджень 2008” (Полтава, 2008 р.), “Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні, та правові проблеми” (Тернопіль, 2010 р.), “Національні фінансові системи в умовах глобалізації” (Львів, 2012 р.), “Інтеграційні фінансово-економічні напрями розвитку України” (Львів, 2013 р.). Розробки автора були представлені та схвально оцінені також і на всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: “Сучасний стан та перспективи

розвитку банківської справи в Україні” (Львів, 2007–2009 рр.), “Актуальні проблеми сучасної науки” (Київ, 2010 р.), “Проблеми забезпечення стабільного розвитку національних банківських систем: теорія, практика та світовий досвід” (Львів, 2012 р.). Крім того, дисертант брав участь і у наукових конференціях регіонального рівня, в тому числі: “Проблеми післякризової економічної політики України” (Львів, 2011 р.) та “Кооперативна модель економічного розвитку в умовах глобалізації” (Львів, 2012 р.).

Публікації. Основні наукові положення, рекомендації та висновки дисертанта опубліковано у 21 науковій праці загальним обсягом 4,83 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,82 друк. арк., у тому числі: 8 статей в журналах і збірниках наукових праць, що є фаховими з економіки, 1 стаття у нефарховому виданні, що включено до міжнародних наукометричних баз, 12 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КАПІТАЛОУТВОРЕННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

1.1. Сутність та характеристика капіталоутворення в банківській системі

В економічній та науковій літературі сутність капіталоутворення в банківській системі є мало досліджене. Капіталоутворення означає процес формування капіталу банку, тобто не є економічною категорією. Економічною категорією є капітал банку у якому фокусується суспільний характер діяльності суб'єктів господарювання та властиві йому функції. Використовуючи метод сходження від абстрактного до конкретного розглянемо зміст процесу капіталоутворення у вигляді логічної схеми (рис 1.1).

Рис. 1.1. Логіко-структурна схема дослідження процесу капіталоутворення в банківській системі

Джерело: авторська розробка

Розглядаючи сутність капіталу, насамперед з'ясуємо категорійний апарат щодо використання понять і термінів, пов'язаних з функціонуванням банківського капіталу.

В економічній літературі та в підприємницькій практиці «капітал» є одним з найбільш часто використовуваних та водночас неоднозначних понять.

У зарубіжній банківській практиці терміни «capital», «equity capital» перекладені на українську мову як «капітал», «акціонерний капітал», «власний капітал» - фактично означають розділ пасиву балансу банку і є різницею між активами та зобов'язаннями. Зокрема, бухгалтерський баланс американського банку включає розділ «акціонерний капітал» [14, с. 22].

У німецькій мові капітал (Kapital) – означає головне майно, а в перекладі з латині capitalis – головний. У сучасному словнику іноземних слів термін «капітал» трактується як:

- багатство (цінні папери, грошові кошти, матеріальні засоби), що використовується для його власного збільшення;

- вартість, яка приносить додаткову вартість і самозростає [179, с. 260].

У тлумачному словнику комерсанта подано наступне визначення капіталу: «капітал» («capital») – сукупні ресурси фізичних або юридичних осіб (часто для розрахунку беруться лише матеріальні елементи). Термін дуже невизначений та потребує уточнення [196, с. 94]. Тлумачний словник прямо вказує на невизначеність терміну. На наш погляд, це пов'язано з тим, що в останні два століття відбувався бурхливий розвиток економіки, прискорення технічного прогресу, що, у свою чергу, сприяло появі різних економічних теорій щодо визначення суті капіталу банку, які мали ідеологічний характер.

Якщо звернутися до енциклопедії банківської справи України, то в широкому значенні капітал треба розуміти як «суспільно-виробничі відносини капіталістичного способу виробництва; вартість, яка внаслідок експлуатації найманої робочої сили приносить додаткову вартість і зовнішньо виступає як така, що самозростає». У вузькому значенні капітал трактується як сума грошей, коштів, сукупність ресурсів, які використовуються у підприємстві [74, с. 275].

Окремі дослідники дають неоднозначне визначення капіталу. Наприклад, «капітал – накопичений запас» (А. Сміт) [180, с. 239]; «капітал – це засоби виробництва, які приносять дохід» (Ф.Кене) [90, с. 226]; «капітал – вартість, яка безперервно примножується» (Ж. Сімонді) [174, с. 50]; «капітал – сукупність речей без яких виробництво не могло б здійснюватися» (А. Маршал) [124, с. 234]; «капітал – це вартість, що приносить додану вартість» (К. Маркс) [119, с. 216]; «капіталом ми можемо називати товари виробничого призначення, облігації, акції, цінні папери, накладні, будь-який документ, пов'язаний з претензією на вартість, що приносить дохід» (П. Самуельсон) [173, с. 624]; «капітал – сума грошей та інших платіжних засобів, що в будь-який момент можуть бути надані в розпорядження підприємцеві» (Й. Шумпетер) [211, с. 124].

Отже, різні визначення капіталу, що зустрічаються в літературі, можна об'єднати у дві групи:

- до першої групи відносяться ті, які визначають капітал конкретно: гроші, цінність, товар, тобто те, що можна відчутися фізично;
- до другої групи належать ті, що визначають капітал абстрактно, наприклад, вартість, що примножується, виробнича сила, нематеріальна цінність (табл. 1.1).

На нашу думку, всі визначення капіталу не суперечать, а доповнюють один одного. Різниця полягає в тому, що одна група авторів фіксує економічну сутність капіталу, а інша – натуральну, конкретну. Економічна сутність капіталу полягає в тому, що вимірний у вартісному вираженні він являє собою абстрактну вартість, що знаходиться в безперервному русі та приносить додаткову вартість. У цьому значенні економічна наука розглядає капітал як економічну категорію та найбільш загальними властивостями капіталу визначає його здатність приносити дохід та постійний рух.

Одночасно, капітал проявляється в матеріальному вигляді – як гроші, товари, ресурси. В цьому значенні капітал є поняття (форма відображення матеріального світу в усвідомленні людини) [71, с. 703].

Таблиця 1.1

Групування теоретичних підходів до поняття "капітал" в конкретному та абстрактному визначенні

Економічна школа	Представники	Визначення сутності капіталу
Група економістів, які визначають капітал конкретно	А. Сміт [180, с.239]	Капітал як накопичений запас (частина багатства), необхідний для подальшого виробництва, від якого розраховують отримати прибуток
	Ф. Кене [90, с. 226]	Засоби виробництва, які приносять дохід
	Дж. Мілль [103, с. 239]	Накопичений запас продуктів минулої праці
	Й. Шумпетер [211, с. 124]	Сума грошей та інших платіжних засобів, що в будь-який момент можуть бути надані в розпорядження підприємцеві
	А. Маршал [121, с. 234]	Сукупність речей без яких виробництво не могло б здійснюватися
	П. Самуельсон [173, с. 125]	Товар довготривалого користування, створений з метою виробництва
Група економістів, які визначають капітал абстрактно	К. Маркс [119, с. 216]	Вартість, що приносить додану вартість. Засіб експлуатації робітників
	С. Сімонді [174, с. 50]	Постійна вартість, яка не витрачається, а примножується
	Ж.Б. Сей [105, с. 126]	Цінність(матерія), яка не сама по собі визначає капітал, а вартість цієї матерії

Джерело: розробка автора

Дж. Кларк, розглядаючи капітал як абстрактну вартість та, як конкретні предмети та речі – запропонував розділити його на власний капітал та капітальні блага: «Ми можемо розуміти капітал як фонд, як суму виробничих багатств, вкладених в матеріальні засоби, які постійно змінюються, витрачаються, хоча сам фонд зберігається» [94, с. 129]. Причому, саме

безперервне витрачання капітальних благ автор вважає основою збереження капіталу як нерозмінного фонду.

На думку Дж. Кларка, капітальні блага – це матеріальні речі: сировина, матеріали, приміщення, обладнання тощо. Капітал – це якийсь непорушний фонд, виражений у грошовій оцінці, що існує у формі запису в бухгалтерських книгах, зберігає свою величину завдяки витрачання та відшкодуванню капітальних благ [94, с. 130].

Основоположники економічної теорії А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс та інші запропонували поділ капіталу на основний та оборотний. У сучасних економістів загальне визнання отримала точка зору Мілля, відповідно до якої оборотний капітал повністю вичерпується у процесі його одноразового застосування, а основний капітал існує у довговічній формі, та від якого надходить дохід упродовж довгого періоду [121, с. 136].

Грунтуючись на таких визначеннях можна зробити висновок, що капітал абстрактний являє собою деякий непорушний фонд, а капітал конкретний чи капітальні блага – це сукупність основного та оборотного капіталів (рис. 1.2).

Якщо визначити основний та оборотний капітал як засоби (актив), а абстрактний капітал чи фонд як джерело цих засобів (пасив), то дана структура капіталу буде повністю відповідати структурі бухгалтерського балансу.

Проаналізувавши різні підходи до визначення сутності капіталу, робимо висновок, що капітал слід розглядати одночасно в широкому та вузькому значенні. В широкому значенні капітал – це економічна категорія, що означає абстрактну вартість, яка знаходиться у постійному русі та породжує в цьому русі додаткову вартість або дохід. А у вузькому значенні, капітал – гроші, матеріальні цінності, що знаходяться у постійному русі та переходять з однієї форми в іншу.

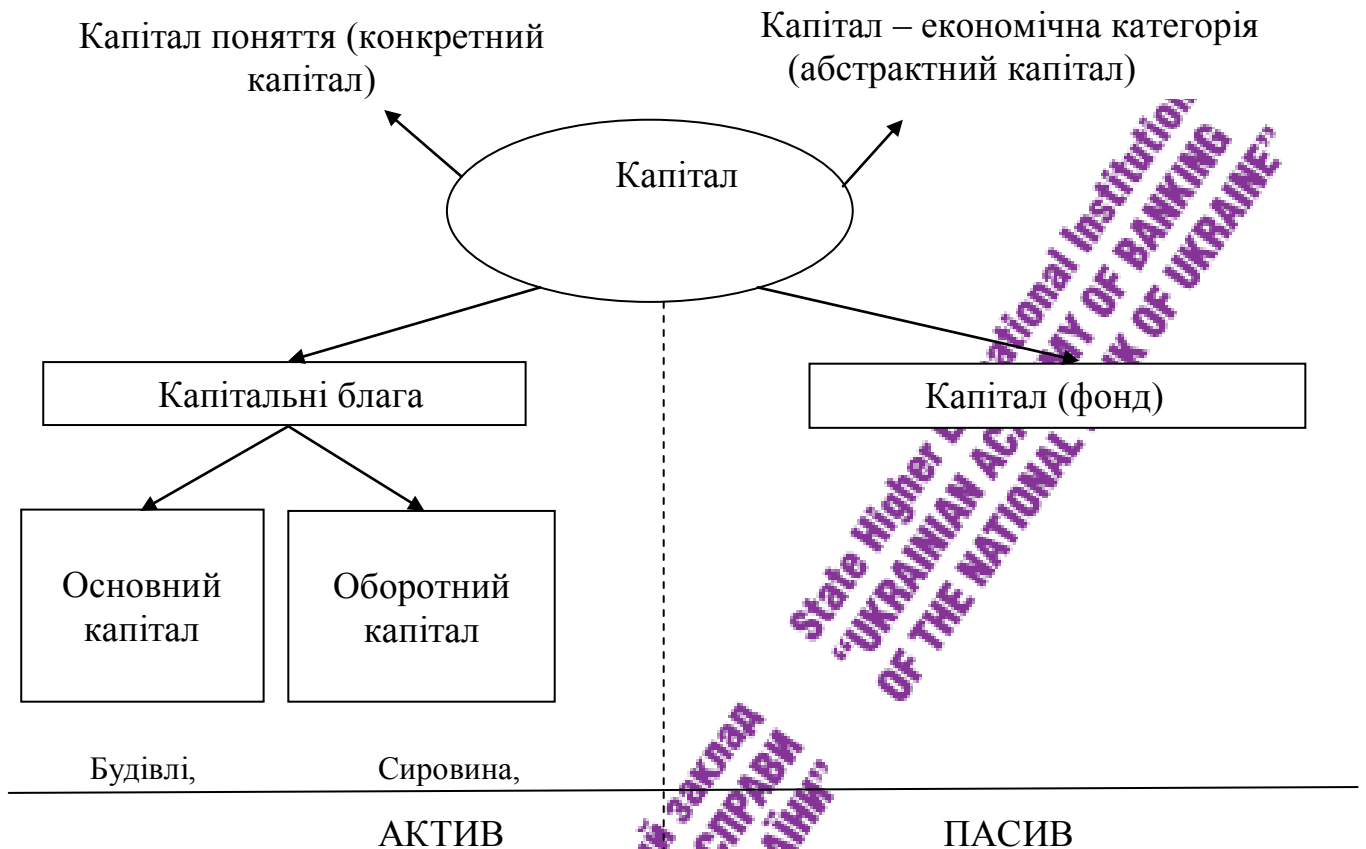

Рис. 1.2. Структурування загального капіталу (розробка автора)

Використані в економічній науці такі визначення капіталу, як: капітал – це гроші; капітал – це товари; капітал – це накопичений запас; капітал – це вартість, яка приносить додаткову вартість, на нашу думку, є правомірними.

Як економічна категорія, капітал існує у таких формах:

- промисловий капітал;
- торговельний капітал;
- лихварський, позиковий капітал – капітал, що приносить відсотки;
- банківський капітал – особлива форма капіталу.

Торговельний та позиковий капітал були першими примітивними формами капіталу. Основною формою капіталу є промисловий капітал. Він сформувався та розвинувся із торговельного капіталу. Промисловий капітал характеризується такою формою його руху:

$$Г - Т < \dots В \dots Т' - Г', \quad (1.1)$$

де Г-Т – перша фаза кругообігу капіталу – перетворення грошового капіталу у виробничий капітал, в якому товаром виступають засоби виробництва (Зв) та робоча сила (Р). Друга фаза кругообігу капіталу (В) – фаза виробництва, функціонування виробничого капіталу. Третя фаза (Г'-Д') відображає процес обігу товарної маси, як носія товарного капіталу, що зростає у вартості (Т'). Товарна маса продається, перетворюючись на гроші (Г'). Капітал знову перетворюється в грошову форму, причому кінцева грошова форма (Г') виражає збільшену капітальну вартість порівняно з авансованою спочатку (Г+ΔГ) [166, с. 448].

Проведений науковий аналіз літературних джерел дає підстави стверджувати, що банківський капітал – це особлива форма капіталу, відокремлена частина промислового капіталу. Його початковою, найпримітивнішою формою був лихварський капітал, який пізніше перетворився на позиковий капітал, що є прообразом банківського капіталу.

В економічній літературі позиковий капітал визначається як грошовий капітал, який надається власником на деякий час в інші руки за визначену винагороду [14, с.170]. В економічній теорії форма руху позикового капіталу визначається як Г- Г', а приростом первинного позикового капіталу є відсоток, що виступає в якості ціни товару – позикового капіталу. В якості джерел позикового капіталу виступають тимчасово вивільнені з кругообігу грошові кошти, а також грошові доходи та заощадження особистого сектора. Таким чином, позиковий капітал – це товар, здатний функціонувати як капітал, що приносить дохід [166, с.449].

Отже, позиковий капітал є особливою формою банківського капіталу, який розглядається дуже широко - не як капітал власника, а як сукупність капіталів, якими розпоряджається банк. На це, зокрема, звертав увагу К. Маркс, зазначаючи, що капітал банкіра представляє, у більшості випадків, не його власний капітал, а капітал публіки, яка вкладає його в банк під відсотки чи без них» [119, с. 174-175].

Зазвичай, залучаючи вклади, банк акумулює в себе вільні грошові кошти – капітали їх власників, які для банку є залученим капіталом.

Залучений капітал, який перебуває в обігу (насамперед, видані кредити) набуває форми позикового капіталу. Форма руху банківського капіталу майже така, як і позикового: $\Gamma - \Gamma'$, з тією різницею, що отриманий приріст первинної вартості частково виступає як оплата за позичені ресурси [166, с. 456]:

$$\Gamma' = \Gamma + \Delta\Gamma_1 + \Delta\Gamma_2, \quad (1.2)$$

де, $\Delta\Gamma_1$ – прибуток банку,

$\Delta\Gamma_2$ - частина, яка підлягає сплаті за позиченими ресурсами.

Як свідчить науковий аналіз літературних джерел, особливість банківського капіталу проявляється в такому:

- банківський капітал, на відміну від промислового капіталу, є фіктивним. По суті - це капітал, вкладений в цінні папери – акції, облігації. Він не має власної вартості і обіг його відбувається не у сфері виробництва, а на фондовій біржі;

- промисловий капітал, як і торговельний, використовується власником, а банківський капітал, часто через специфіку банківської діяльності, використовується позичальником (не власником);

- на відміну від промислового капіталу, в якому і основний, і оборотний капітали є власним капіталом (належить власникові) – банківський основний капітал є його власним капіталом, а оборотний капітал банку – це, у більшості випадків, залучені ресурси. Як зазначає А. П. Вожжов, залучені ресурси банку становлять 75% усіх його ресурсів [41, с. 65].

Водночас, з точки зору економічної теорії, капітал банку – це різновид економічної категорії капіталу, що означає абстрактну сукупну вартість,

виражену в грошовій формі, що знаходиться у постійному русі та породжує в цьому русі додатковий дохід [166, с.449].

У сучасній теорії банківської справи та нормативних документах Національного банку України зустрічаються різні терміни: «капітал банку», «банківський капітал», «власні ресурси», які або трактуються неоднозначно або ототожнюються. Так, Національний банк в своїх нормативних документах ототожнює капітал та власні ресурси [78]. У вітчизняній економічній літературі поняття «власні ресурси» та «власний капітал» відрізняються [161, с. 12].

Сучасна банківська теорія розглядає капітал банку в прикладному аспекті. На відміну від загальної економічної теорії, банківська теорія розрізняє капітал банку за ознакою власності, використовуючи термін «власний капітал». Також, замість терміну «позичений капітал», зазвичай використовуються терміни «позичені ресурси», «залучені ресурси» [53, с. 46].

Схематично структуру капіталу банку наведено на рис. 1.3. Якщо порівняти її зі структурою загального капіталу (див. рис. 1.2), то між ними виявляється схожість. Деяка відмінність проявляється через специфіку діяльності банку. Так, власний капітал банку виступає джерелом основного капіталу. Це пояснюється тим, що будучи специфічним суб'єктом, що надає посередницькі фінансові послуги, банк повинен мати відповідні умови для їх надання: приміщення, касовий відділ, сховище, технічні засоби, інкасація, охорона, персонал тощо. Тому, в якості джерела оборотного капіталу використовуються залучені ресурси.

Представлена на рис. 1.3 структура капіталу банку фактично повністю відповідає структурі балансу банку на початку його діяльності. Окремим блоком на рисунку подані залучені ресурси, які виступають основним джерелом здійснення банком активних операцій.

В умовах розвитку банківської системи важливо розглянути банківський капітал як окрему економічну одиницю.

У сучасній економічній літературі, як у вітчизняній, так і зарубіжній, зустрічається багато визначень банківського капіталу. За результатами наукового аналізу цих визначень нами запропоновано два підходи до вивчення сутності банківського капіталу:

- капітал банку у вузькому значенні (підприємницькому);
- капітал банку в широкому значенні (суспільно-значущому).

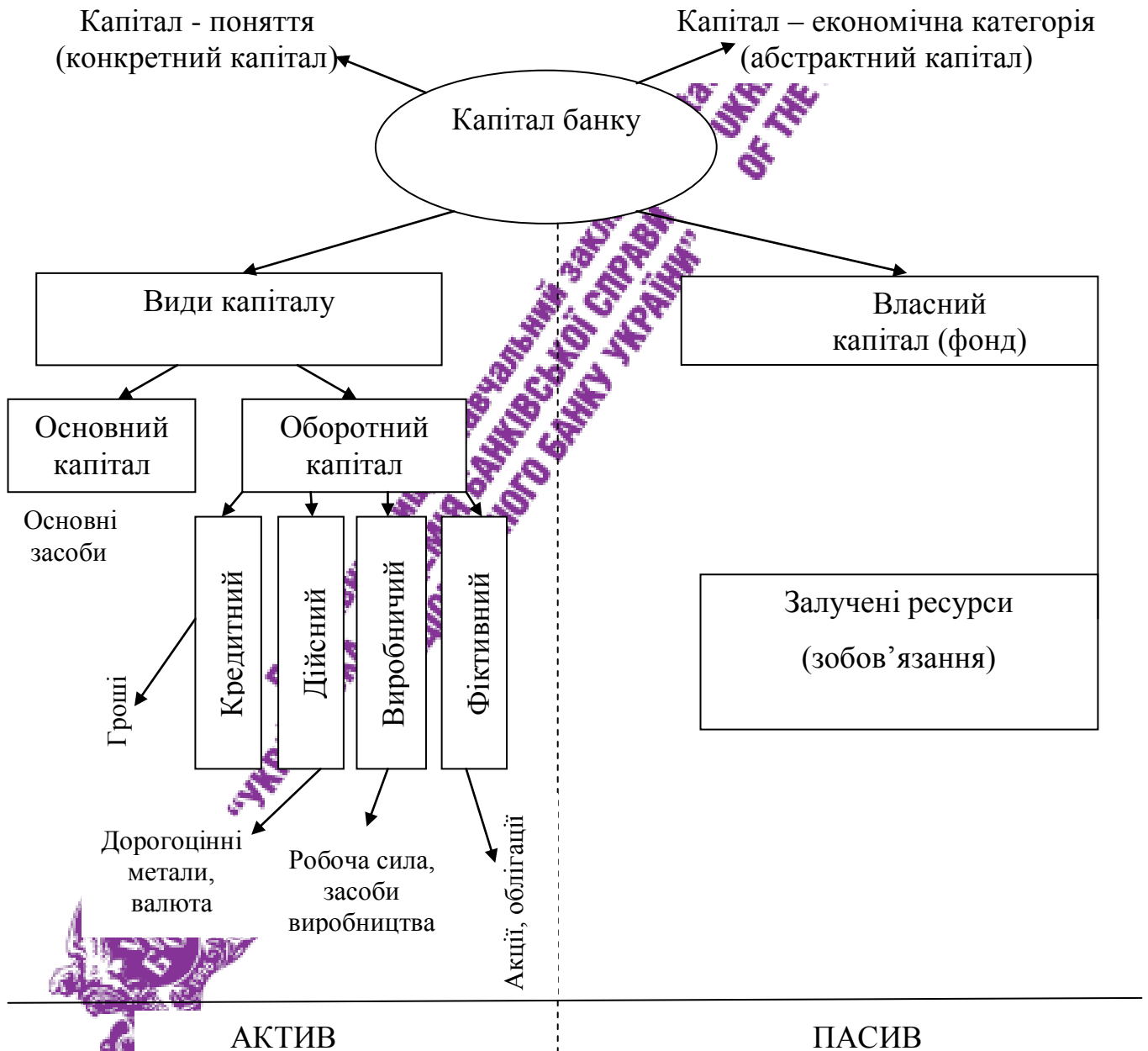

Рис. 1.3. Схематична структура капіталу банку

Джерело: розробка автора

У рамках першого підходу досить актуальним є бачення капіталу банку як суму власних коштів, яка складає фінансову основу його діяльності та джерело формування банківських ресурсів [199, с. 386]. Таке визначення капіталу банку практично ототожнюється з власним капіталом. Аналогічне за суттю визначення капіталу банків належить Л.О.Примости. «Капітал банку слід розглядати як власні кошти засновників або акціонерів банку, внесені ними на свій ризик для одержання доходів [153, с. 41].»

Кисельов В. В. визначає капітал банку як кошти, внесені власниками банків та в основному ті, що складаються з статутного та інших фондів, резервів та нерозподіленого прибутку [92, с. 99].

Словник банківських термінів Розенберга Д. трактує поняття капіталу у банківській сфері як довгострокову заборгованість плюс акціонерний капітал власників [164, с. 47].

Досить поширена точка зору на капітал у вузькому (підприємницькому) значенні як величину, що визначається шляхом розрахунку: «Капітал банків — чисті активи банку, які дорівнюють різниці між сумою активів і пасивів» [126, с. 258]. В економічній енциклопедії власний капітал трактується як капітал, вкладений власником банку, який є різницею між сукупними активами банку та його зобов'язаннями [71, с. 721]. У даних визначеннях чітко простежується бухгалтерський підхід до визначення поняття капіталу банку, причому не всього, а лише його частини — власного капіталу.

У нормативних документах поняття «власні кошти банку» та «капітал банку» вживаються як тотожні [35, с. 20]. Банківський капітал, як зазначається в українському законодавстві, — це залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань. При цьому подається поділ банківського капіталу на основний та додатковий, згідно із встановленими нормативними актами Національного банку України [78]. Тож,

законодавство України визначає банківський капітал лише як власний капітал банку.

Таким чином, у вузькому (підприємницькому) значенні банківський капітал правомірно розглядати як розрахункову величину, що офіційно відображають комерційні банки при підготовці фінансової звітності відповідно до нормативних вимог регулюючих органів та як суму спеціально створених фондів та резервів, які відповідають таким принципам: стабільності, можливості управління, керованості та низьковолатильності.

Якщо розглядати банківський капітал в широкому значенні (суспільно-значущому), то в економічній літературі зазвичай його трактують як сукупність грошових коштів (власних і залучених), якими оперує банк. Як зазначає А. Загородній, вкладений у банківську справу капітал приносить банкові прибуток [77, с .205].

Таку ж думку поділяють автори підручника «Банківський капітал: історія, теорія досвід» (За редакцією С.К. Реверчука), які визначають банківський капітал як сукупність ресурсів у формі матеріально-речовій, нематеріальних та фінансових активів, виражені у грошах, сформовані за рахунок власних коштів (внесків учасників та акціонерів), залучених (вкладів суб'єктів господарювання та населення) та позичених коштів на грошовому ринку, які використовуються для здійснення повномасштабної банківської діяльності з метою одержання прибутку [161, с. 13].

А.М. Герасимович у своїх працях визначає банківський капітал як грошові кошти та виражену в грошовій формі частку матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і використовуються ними для здійснення операцій з розміщення коштів та надання послуг з метою одержання прибутку» [3, с. 20].

У монографії М.Д. Алексеєнка «Капітал банку: питання теорії і практики» банківський капітал трактується як «...кошти і виражена у грошовій формі частка майна, що перебувають в розпорядженні банків і

використовуються ними для здійснення операцій із розміщення коштів та надання послуг із метою одержання прибутку» [1, с. 50].

Підсумовуючи різні тлумачення банківського капіталу, робимо висновок, що нині немає однозначного визначення поняття «капітал банку». Чимало вчених у своїх працях трактують його як власні кошти банку (П. Роуз, А.М. Мороз, О.А.Кириченко, Л.О. Примостка), інші (М.Д. Алексеєнко, А.Г.Загородній, А.М. Герасимович, С.К. Реверчук) – як сукупність усіх ресурсів, що перебувають у розпорядженні банку (власних, залучених і позичених), і таких, які банк розміщує в активні операції з метою одержання прибутку. Обидва ці підходи, на нашу думку, мають певні позитивні риси, тому що розглядають банківський капітал у вузькому (підприємницькому) та в широкому (суспільно-значущому) значенні.

Таким чином, банківський капітал в широкому (суспільно-значущому) значенні правомірно розглядати як сукупність ресурсів (власних, залучених та позичених), які перерозподіляючись між суб'єктами банківської системи, підтримують стабільність, як власного функціонування банку, так і стабільність функціонування усіх суб'єктів банківської системи.

Для підтвердження з'ясованої сутності капіталу банку розглянемо його функції. Саме через функції виражається сутність економічної категорії. Згідно з тлумачним словником термін «функція» означає – обов'язок, сфера діяльності, значення, призначення [199, с. 102].

У вітчизняній і зарубіжній літературі функції, що виконуються банківським капіталом, визначаються неоднозначно. Так, Рід Е. Коттер Р. виділяють захисну, оперативну та регулюючу функції. Захисна функція полягає у захисті інтересів вкладників, збереженні платоспроможності банку, компенсації можливих збитків. Оперативна функція полягає у асигнуванні коштів на придбання землі, будівель, машин, обладнання, створенні фінансового резерву у випадку непередбачених збитків. Регулююча функція полягає у функціонуванні банку відповідно до встановлених правил, норм та вимог, в регулюванні позикових операцій тощо. Водночас, вчений вважає,

що головною функцією капіталу банку є захист інтересів вкладників [103, с. 169].

Такої ж думки дотримуються такі вчені, як Алексеєнко М.Д. [1, с. 50], Дзюблюк О.В. [58, с. 28], Кириченко О.А. [8, с. 635], Примостка Л.О. [153, с. 80], вважаючи головною захисну функцію капіталу.

Деякі економісти виділяють такі функції капіталу банку:

- капітал слугує буфером, здатним поглинути збитки та зберегти платоспроможність;
- капітал забезпечує доступ до ринків фінансових ресурсів та захищає банки від проблем ліквідності;
- капітал стримує зростання активів та обмежує ризик з операцій банку [114, с. 74].

При цьому, трактування ролі капіталу як буфера проти збитків, захист від банкрутства – є пріоритетом. Однак, С. А. Кошелева висловлює з цього приводу таку думку: «Буфером від банкрутства є не капітал, а наявні у банку високоліквідні активи» [108, с. 38]. На наш погляд, дане твердження суперечливе. Автор має на увазі розміщення банківського капіталу у високоліквідні активи, захищаючи банк від загрози банкрутства. При цьому треба говорити про якість капіталу та про якість активів банку, від яких виникає загроза втрат та банкрутства. Автор розглядає конкретну форму прояву капіталу окремо абстрактного капіталу, тобто, якщо спроектувати це на структуру бухгалтерського балансу – відокремлює актив від пасиву, що не зовсім правильно.

А. М. Косой визначає дві функції капіталу банку – оборотну та резервну. Головною функцією він вважає оборотну: «Головна функція власного капіталу банку полягає у авансуванні в банківський оборот активів» [104, с. 37]. Резервна функція банківського капіталу, на його думку, забезпечує функціонування банківського капіталу, незважаючи на те, що активи, зважені та незважені з урахуванням ризику – перетворилися на збитки [104, с. 39].

На нашу думку, автор дуже обширно трактує оборотну функцію, розглядаючи при цьому капітал банку з вузької точки зору: Г- Г', що не зовсім коректно, а також фактично замінює термін «захисна функція» терміном «резервна функція».

П. Роуз основні функції капіталу банку визначає так:

- а) гроші на «чорний» день, для захисту від банкрутства, компенсації поточних втрат;
- б) забезпечення ресурсами для створення та функціонування банку;
- в) підтримка довіри клієнтів до банку, впевненість кредиторів у його фінансовій силі;
- г) забезпечення ресурсами для розробки нових послуг;
- д) регулятор росту банку [166, с. 445].

Таке конкретне визначення функцій звужує їх до формулювання визначення завдань капіталу банку.

Наведені визначення функцій, на наш погляд, багато в чому схожі. З урахуванням розглянутих підходів нами в табл. 1.2 згруповані характеристики основних функцій капіталу банку за визначеннями окремих авторів.

На нашу думку, така різноманітність визначень функцій капіталу банку свідчить про те, що в сучасних дослідженнях відсутній єдиний підхід до розгляду проблеми сутності капіталу банку та його функцій. Через це, функції капіталу банку визначаються авторами або більш конкретно, як, наприклад, П. Роуз, або менш конкретно, як Е. Рід, Р. Коттер.

Як витікає з табл. 1.2, більшість конкретних функцій капіталу банку, відзначених П. Роузом, можна визначити більш обширно – як захисна, оперативна, регулююча, функція підтримки довіри клієнтів до банку. На наш погляд, можна виділити також «комерційну» функцію банківського капіталу, що проявляється через успішну повсякденну роботу банку.

На нашу думку, оборотна функція, яку відзначає А. М. Косой – є ніщо інше, як оперативною функцією, лише з більш загальним формулюванням.

Резервна функція – є резервною в тому значенні, що вона повинна забезпечити «функціонування комерційного банку, незважаючи навіть на те, що активи перетворилися в збитки», і це відповідає саме захисній функції – «поглинанні збитків, захисті від банкрутства». Щодо захисної функції, то на думку А. М. Косого, вона втілена і в оперативній, зокрема, створення резервів, і в регулюючій – дотримання нормативів. Тобто, автор вважає, виділяти окремо захисну функцію – немає сенсу [104, с. 37].

Таблиця 1.2

Порівняння визначень змісту функцій капіталу банку в економічній літературі

Функції, виділені низкою авторів (Є.Рідом, Р. Коттером, Алексеєнком М.Д., Дзюблюком, О.В., Кириченком О.А., Примосткою Л.О.)		Функції, виділені П. Роузом	Функції, виділені А.М. Косим
Функція	Значення		
Захисна	- захист від банкрутства - покриття збитків - виплата компенсацій вкладникам	- захист від банкрутства компенсація поточних втрат	
Оперативна	- створення фінансового резерву - асигнування ресурсів на купівлю землі, будівель, обладнання тощо	забезпечення ресурсів для створення і функціонування банку -забезпечення ресурсів для розробки нових послуг	- авансування в банківський обіг активів зважених та незважених за ступенем ризику (оборотна функція)
Регулююча	- регулювання кредитних та інвестиційних операцій	- регулювання росту банку	
Інші		-підтримка довіри клієнтів до банку	-функціонування комерційного банку, незважаючи на те, що активи перетворилися у збитки (резервна функція)

Джерело: [1; 3; 8; 58; 104; 108; 153; 166]

Таке неоднозначне визначення функцій капіталу банку пов'язане з тим, під яким кутом зору і в якому значенні вони розглядаються авторами. Ми

вважаємо, що, оскільки основне призначення капіталу банку має різне трактування при розгляді з широкої – суспільно-значущої, чи то з вузької – підприємницької точки зору, то і функції відрізнятимуться, залежно від підходу, який ми обираємо.

З урахуванням розглянутих підходів, пропонуємо виділити функції капіталу банку відповідно до структури, наведеної на рис. 1.4.

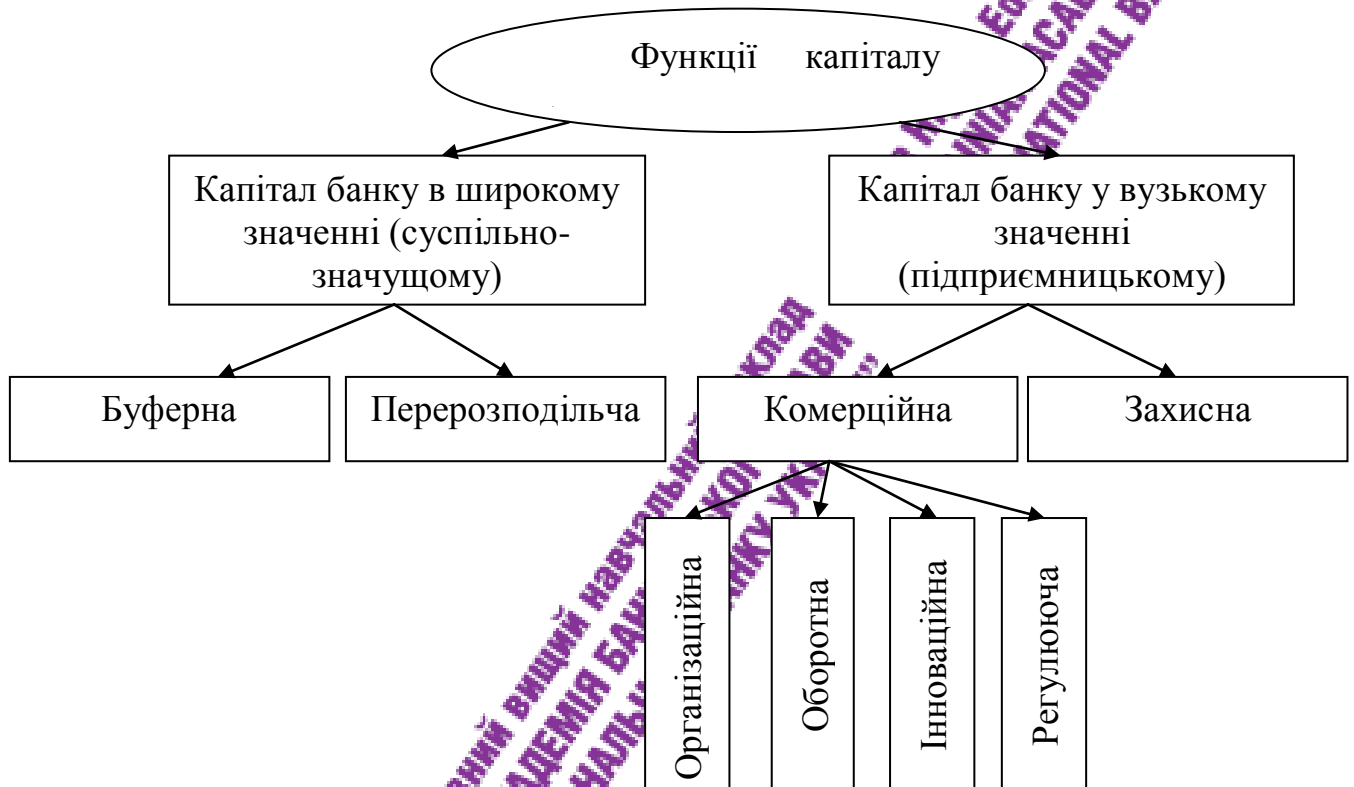

Рис. 1.4. Функції капіталу банку в широкому та вузькому значенні

Джерело: розробка автора

Капітал банку, що розглядається в широкому та у вузькому значенні, має дещо різні функції. В широкому значенні капітал банку, перерозподіляючись між суб'єктами банківської системи, підтримує стабільність, як власного функціонування, так і стабільність функціонування усіх суб'єктів банківської системи, усієї економіки. В цьому розумінні захисна функція капіталу банку – головна.

Щодо регулюючої функції капіталу банку, ми погоджуємося з думкою Р. Г. Ольхової, що ця функція пов'язана виключно з особливою зацікавленістю суспільства в успішному функціонуванні банків, а також з законами та правилами, що дозволяють НБУ, як представнику державних органів, здійснювати контроль за діяльністю банків [140, с. 51].

Капітал банку регулює економічні зв'язки і фінансові потоки між суб'єктами банківської системи. Очевидно, що клієнт з широкими партнерськими зв'язками буде проводити фінансові операції через банк, який викликає довіру, і здатний задовольнити його потреби. А це може здійснювати лише банк з адекватним капіталом як власним, так і залученим. Недостатня кількість залучених ресурсів, які в основному використовуються в кредитних операціях, здатна переорієнтувати фінансові потоки клієнта (і його партнерів). І навпаки, адекватний капітал може залучити клієнтів та їх партнерів, направивши у свій бік фінансові потоки.

У вузькому, підприємницькому значенні капітал банку розглядається лише як власний капітал його акціонерів, вкладених з метою отримання додаткового доходу. Отримання доходу є найголовнішим завданням капіталу. Коли капітал не приносить дохід - він перестає бути капіталом, як таким. Тому, головна функція капіталу банку в даному випадку – комерційна. Комерційна функція реалізується через низку таких функцій: організаційна, оборотна, інноваційна, регулююча. Розглянемо їх зміст детальніше.

Організаційну функцію капітал банку виконує на етапі створення та реєстрації банку. На цьому етапі вона – головна. Як відзначає П. Роуз, новому банку потрібні кошти навіть до дня відкриття для купівлі землі, будівництва чи оренди приміщення, встановлення обладнання, а також наймання персоналу [166, с. 445]. Надалі, роль організаційної функції помітна лише за наступних перереєстраціях банку. Отже, основне призначення капіталу банку при виконання ним організаційної функції полягає у створенні умов для початкової роботи банку та отримання ним доходу.

Оборотна або оперативна функція – це основна функція капіталу банку. Вона полягає у створенні адекватних умов для зростання активних операцій, а також у формуванні за рахунок успішної діяльності банку резервів у випадку непередбачених збитків. Мається на увазі, що витрати мають покриватися не за рахунок капіталу, а за рахунок поточних доходів банку. Ми підтримуємо думку Р. Г. Ольхової, яка вказує, що «... власний капітал у цій функції має забезпечувати адекватну базу зростання активів банкам, тобто підтримувати обсяг та характер банківських операцій» [140, с. 4].

Тим самим оборотна функція забезпечує фінансову основу діяльності банку, сприяє його подальшому розвитку. Основне призначення капіталу банку при виконанні ним оборотної функції полягає в безпосередньому отриманні доходу за рахунок успішної комерційної діяльності: Д- Д'.

Інноваційна функція капіталу банку полягає у тому, що капітал забезпечує кошти для технічного і технологічного зростання банку, розробки і впровадження нових послуг, закупівлі нових програм та сучасного обладнання – з метою ще більш успішного виконання ним оборотної функції. Інноваційна функція капіталу дозволяє банку зайняти великі приміщення чи побудувати нові офіси для філій, щоб забезпечити з розширенням ринкового простору та задовільними клієнтів найсучаснішими банківськими послугами. Загалом інноваційна функція капіталу дозволяє банку успішно конкурувати на ринку банківських послуг.

Регулююча функція капіталу банку полягає, по-перше, у обмеженні активних операцій (наприклад, кредитних, інвестиційних), і пасивних операцій (наприклад, депозитних), шляхом обов'язкового дотримання економічних нормативів, встановлених НБУ, при розрахунку яких використовується власний капітал. По-друге, регулююча функція пов'язана з правилами, що відносяться до мінімальної величини капіталу банку при його реєстрації, а також з вимогами до мінімального розміру власного капіталу для отримання різних ліцензій. Призначення капіталу, при виконанні ним

регулюючої функції, полягає в тому, щоб обмежувати ризики при здійсненні банківських операцій.

Захисна функція власного капіталу банку – це особлива функція. Вона полягає у захисті інтересів вкладників та компенсації їхніх збитків. Зокрема, М.Д. Алексеєнко подає наступне визначення: «Захисна функція власного капіталу означає захист інтересів вкладників і кредиторів банку, для покриття можливих збитків від банківської діяльності» [1, с. 51]. П. Роуз захисну функцію визначає так: «гроші на чорний день для захисту від банкрутства, компенсація поточних збитків» [166, с. 445]. Є. Рід та Р. Коттер відзначають, що захисна функція означає збереження платоспроможності, незважаючи на загрозу появи збитків [103, с. 169]. Багато авторів відзначають першочергове значення захисної функції капіталу банку.

Ми також вважаємо, що захисна функція капіталу банку має першочергове значення у випадку, якщо капітал банку розглядати у широкому, суспільно-значущому значенні (що було відзначено вище). Якщо ж капітал розглядати у вузькому підприємницькому значенні, то захисна його функція у вигляді компенсації вкладникам їхніх збитків – не проявляється у нормальній повсякденній діяльності банку. Вона проявляється лише у випадку кризових явищ, ліквідації банку, коли власний капітал направляється на погашення зобов'язань за вкладами. Ми погоджуємося з думкою Є. Рід та Р. Коттер, які вважають: «захисна функція банку проявляється тоді, коли банк потерпає від операційних збитків або йому загрожує закриття» [103, с. 187]. На це також вказує А.М. Косой: «захист інтересів кредиторів від банківських збитків проявляється тоді, коли банк неспроможний розрахуватися за своїми зобов'язаннями» [104, с. 37]. Однак, реалізація захисної функції капіталу банку може виявитися проблематичною і залежить від наявності в банку ліквідних активів, на чому акцентує увагу М.Д. Алексеєнко [1, с.51].

В той же час, захисна функція проявляється у щоденній роботі банку у вигляді успішної фінансової діяльності та збільшення капіталу. Причому,

втрати і отримані збитки повинні покриватися не за рахунок власного капіталу, а за рахунок поточних доходів, тому, що лише збільшення капіталу банку з точки зору економічної теорії дозволяє йому залишатися капіталом як таким.

Зазначимо, що в дослідженій літературі не розглядалися функції капіталу банку щодо конкретного періоду його функціонування, хоча, так, при створенні банку чи ліквідації – основні функції капіталу банку будуть різні. В табл.1.3 наведені етапи діяльності банку та функції, які виконує капітал банку на кожному з них.

Так, на етапі створення та реєстрації банку проявляються функції організаційна та регулююча, яка пов'язана з вимогами, щодо мінімальної величини капіталу банку при його реєстрації. Причому, регулююча функція, на нашу думку, є головною на цьому етапі.

На початковому етапі функціонування банку, коли у банку ще немає (чи майже немає) депозитів, капіталу банку будуть властиві оборотна (оперативна), регулююча та захисна функції. За таких умов головна функція – оборотна, оскільки подальший розвиток банку повинен фінансуватися із поточних доходів, що є результатом успішної діяльності банку. Організаційна функція проявляється в тій мірі, в якій продовжується формування «банківської команди», облаштування приміщення, оснащення технікою. На цьому етапі з суспільно-значущої точки зору капіталу банку властиві функції – буферна та перерозподільча. До того ж буферна функція стає основною, тому, що на цьому етапі банк стає повноправним суб'єктом банківської системи.

Далі, коли банк стабільно та прибутково працює, має на своїх рахунках депозити, розробляє та впроваджує нові послуги – його капіталу властиві функції оборотна, регулююча, інноваційна, захисна. І на цьому етапі оборотна функція головна.

Таблиця 1.3

Функції банківського капіталу залежно від трактування його сутності та етапу життєвого циклу банку

Етапи життєвого циклу банку	Характеристика діяльності банку на відповідному етапі його життєвого циклу	Функції банківського капіталу	
		Капітал у вузькому значенні	Капітал у широкому значенні
Зародження	Формування БК, створення та реєстрація банку, ліцензування банківської діяльності	- регулююча - організаційна	перерозподільча
	Набір персоналу, придбання / оренда землі, будівництво / оренда приміщення, встановлення обладнання, створення фінансового резерву для покриття непередбачених збитків	- оборотна (оперативна); - організаційна - регулююча	буферна; перерозподільча
Розвиток	Операційна діяльність банку, формування резервів за рахунок успішної діяльності банку	- оборотна (оперативна); - регулююча	- буферна; - перерозподільча
Зростання	Розробка і впровадження нових банківських послуг, забезпечення технічного і технологічного зростання бізнесу, закупівля нових програм та сучасного обладнання	- оборотна (оперативна); - регулююча; - інноваційна	- буферна; - перерозподільча
	Збільшення капіталу, отримання нових ліцензій та дозволів, відкриття філій, відділень та представництв, набір нових працівників	- оборотна (оперативна); - організаційна; - регулююча	- буферна; - перерозподільча
Спад	Виникнення проблем у діяльності банку, поява збитків, виникнення загрози неплатежів за операціями клієнтів, недотримання банком економічних нормативів	- захисна; - оборотна (оперативна); - регулююча	- буферна; - перерозподільча
	Призначення тимчасової адміністрації, фінансова санація банку, реорганізація та реструктуризація, відкликання банківської ліцензії та ліквідація банку	захисна	буферна

Джерело: розробка автора

Регулююча функція проявляється в обмеженні (а значить і у зниженні ризику) кредитних, інвестиційних операцій, зокрема, - дотриманні економічних нормативів, встановлених НБУ. Інвестиційна функція проявляється у фінансуванні нових розробок, створенні нових банківських

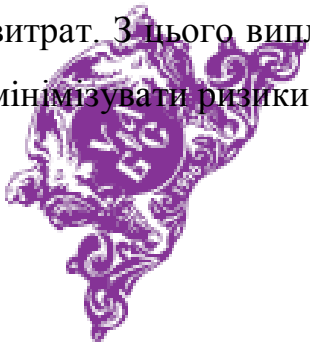
продуктів, інвестиціях в нову банківську техніку та технологію. На цьому етапі банківському капіталу з широкої, суспільно-значущої точки зору, властиві ті ж дві функції – буферна та перерозподільча.

У випадку кризи, коли неможливо компенсувати збитки діяльності банку, і коли постає питання про реорганізацію чи ліквідацію банку, – тоді головну роль відіграє захисна функція банківського капіталу, розглянутого як у вузькому, так і в широкому, суспільно-значущому сенсі. Вона проявляється, зокрема, в компенсаційних виплатах вкладникам, загладжуванні негативних наслідків банку.

Таким чином, розглянувши функції, властиві капіталу банку, робимо висновок: в широкому, суспільно-значущому значенні капітал банку виконує головну мету – забезпечення стабільного функціонування банку, зниження ризику втрат при здійсненні банком операцій, компенсацію збитків. У вузькому, підприємницькому значенні, головною метою капіталу банку є забезпечення рентабельної роботи банку як комерційного підприємства.

Капітал забезпечує банк резервами для покриття збитків при настанні непередбачених обставин і допомагає уникнути неплатоспроможності. При низькому рівні власного капіталу банку у співвідношенні до активів може настати ліквідація банку.

З іншого боку, досить висока частка власного капіталу зменшує маневреність та конкурентоспроможність банку: в цьому випадку банк фінансує активні операції за рахунок свого капіталу і операційних доходів може не вистачити не лише на покриття ризиків, але і на покриття поточних витрат. З цього випливає, що банк повинен мати власний капітал, який буде мінімізувати ризики при здійсненні активних операцій.

1.2. Методологічні аспекти формування структури капіталу банку

Незважаючи на те, що дослідження капіталу як фундаментальної економічної категорії сьогодні здійснюється, недостатньо вивченою залишається проблема взаємозв'язку капіталу банку з джерелами його формування, а також аналізу структури капіталу, його оптимальної величини в процесі зміни в часі. Даний факт пояснюється тим, що дуже часто основною метою власників є задоволення поточних потреб, швидке отримання прибутку на інвестований капітал, а не стратегічні завдання розвитку та розширеного відтворення капіталу. Крім того, власники та менеджери більше орієнтовані на вивчення окремих видів джерел формування пасивів банку, ніж усієї сукупності джерел його діяльності та необхідності цілеспрямованого формування структури капіталу. Розглядаючи капітал, треба виходити з діалектичної єдності власних, залучених та позичених джерел формування ресурсів банку.

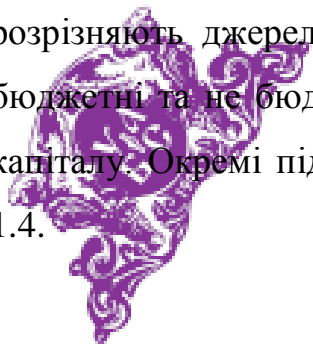
У зв'язку з цим, вивчимо взаємозв'язок вищенаведених категорій, а також понятійний апарат дослідження структури капіталу комерційного банку.

Для початку визначимо зміст поняття «структура». Так, російська банківська енциклопедія розуміє під даним терміном «сукупність стійких зв'язків об'єкта, що забезпечують його цілісність та тотожність самому собі, тобто збереження основних властивостей при різних зовнішніх та внутрішніх змінах» [165, с. 276]. Стосовно капіталу банку під «структурою капіталу банку» економісти-практики розуміють співвідношення його власного та залученого капіталу. Варто відзначити, що «класичне» визначення структури капіталу зазвичай дуже вузьке. Так, Дж. К. Ван Хорн дає таке визначення: «Структура капіталу – це співвідношення цінних паперів, що використовуються в банківських установах для фінансування» [201, с. 472], або на думку С. Ф. Рід та А. Р. Лажу, «набір цінних паперів» [162, с. 227]. На наш погляд, дане твердження вірне лише для спрощеної моделі діючого

банку. Тому, на практиці багато економістів, чиїх позицій ми дотримуємося, розглядають під структурою капіталу співвідношення власних та залучених фінансових ресурсів, що використовуються банками у процесі своєї діяльності. Так, наприклад, С. Росс, Р. Вестерфілд і Б. Джордан розуміють під структурою капіталу «відношення заборгованості до акціонерного капіталу» [208, с. 453]. Т. Дж. Галпін та М. Хэндон, у свою чергу, пишуть про «відношення між акціонерною власністю та усім капіталом підприємства» [47, с. 113], а І. А. Бланк визначає структуру капіталу, як «співвідношення усіх форм власних та залучених фінансових ресурсів, що використовуються банком в процесі своєї діяльності для фінансування активів» [12, с. 45]. Проте, розуміючи під поняттям «капітал» в даній роботі саме стабільні ресурси, ми не можемо однозначно прийняти жодну з вищенаведених позицій у відношенні структури капіталу та дамо власне тлумачення структури капіталу як «співвідношення лише стабільних та довгострокових джерел фінансування банківської діяльності».

Розглянемо структуру джерел фінансування діяльності банку та розмежуємо його капітал на власний, залучений та позичений, при цьому ознакою даного поділу в рамках даної роботи будуть джерела капіталоутворення (рис. 1.5).

Проте, варто відзначити, що наведений підхід до класифікації капіталу не є єдиним, і серед економістів відсутня єдина позиція до розуміння структури капіталу і її класифікації. Так, М. Д. Алексеєнко, О. Д. Вовчак, Л. О. Примостка, С. К. Реверчук та деякі інші вчені, класифікуючи капітал, розрізняють джерела його формування, виділяючи зовнішні та внутрішні, бюджетні та не бюджетні, основний та додатковий капітал та інші джерела капіталу. Окремі підходи до складу джерел капіталу банку наведені в табл. 1.4.

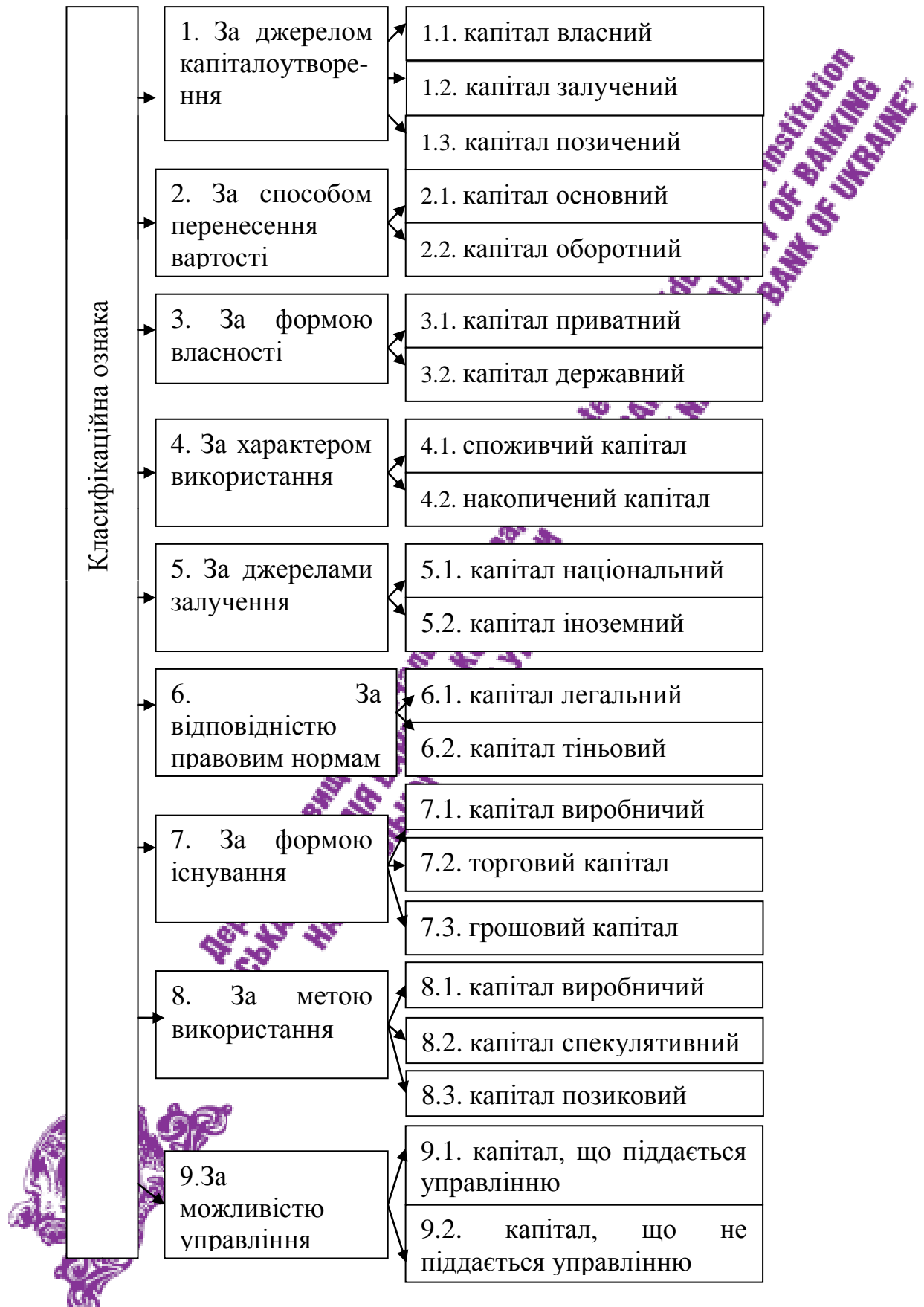

Рис. 1.5. Класифікація капіталу банку за категоріями

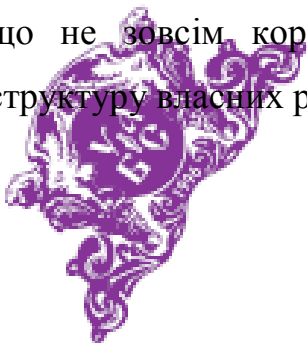
Джерело: [1; 3; 8; 153; 161; 166]

Дані табл. 1.4 свідчить про неоднозначність розуміння джерел капіталоутворення банку, однак, на нашу думку, виділення власного, залученого та позиченого капіталу та інших джерел ресурсів на основі використовуваного нами критерію власності не зовсім виправдане, оскільки ознакою класифікації капіталу на власний, залучений та позичений в даному випадку слугують не належність пасивів банку на праві власності, а саме джерела формування капіталу (капіталоутворення). У цьому відношенні ми поділятимемо думки М. Д. Алексеєнка та С. К. Реверчука, наведені в табл.1.4.

Грунтуючись на виділеній класифікації капіталу банку, дамо визначення власних, залучених та позичених джерел фінансування його діяльності, а також виділимо можливу структуру джерела кожного виду капіталу, дотримуватися яких ми будемо упродовж усього дослідження.

Для цього розглянемо розуміння суті власного капіталу іншими економістами. Так, В. Ле-Кутре у своїх працях визначає власний капітал як різницю «...між загальною цінністю усього стану майна та загальної вартості боргів» [115, с. 97].

Подібних позицій дотримується і А. Кальмес, так, він вважав, що «...незважаючи на те, що чисте майно знаходиться на тому ж боці, що і борги, але воно не є боргом – наприклад, боргом банку власникові або власникам, скоріше це протилежність боргу» [85, с. 58]. Розглянуті вище поняття власного капіталу економісти ототожнюють з власними ресурсами, що не зовсім коректно. Для обґрунтування цього, потрібно дослідити структуру власних ресурсів банку.

Таблиця 1.4

Різні підходи до складу джерел формування капіталу комерційного банку

Автор	Інструкція про порядок регулювання діяльності банків[84]	Алексєнко М.Д. [1, с. 35-36]	Кириченко О.А. [8, с. 633-634]	Примостка Л.О. [153, с. 81-84]	Ревєрчук С.К. [161, с. 15-33]	Роуз Н. [166, с. 449-451]	Шведць Н.Р. [205, с. 56-57]
Склад джерел капіталу банку							
Власний капітал		X		X	X	X	X
Власні ресурси, як внутрішні джерела формування власного капіталу			X			X	
Основний та додатковий капітал, як джерело формування капіталу банку	X			X	X		
-статутний (акціонерний) капітал, -резервний капітал, -нерозподілений прибуток, -інші фонди	X	X		X	X	X	X
Залучений капітал, як джерело формування банківського капіталу: -кошти юридичних та фізичних осіб, залучені банком на вклади		X			X		
Позичений капітал, як джерело формування капіталу банку: -запозичення коштів на міжбанківському ринку, -кредити отримані від НБУ; -кошти отримані від емісії власних боргових зобов'язань		X			X		

Джерело: [1; 8; 153; 161; 166; 205]

Розглянемо структуру власних ресурсів банку за такими елементами:

- фактично сплачений зареєстрований статутний капітал;
- резервний капітал;
- емісійні різниці;

- загальні резерви, що створюються під невизначений ризик під час проведення банківської діяльності;
- інші фонди банку;
- резерви під стандартну заборгованість інших банків;
- резерви під стандартну заборгованість клієнтів за кредитними операціями банків;
- результат переоцінки основних засобів;
- результат поточного року (прибуток);
- субординований борг, що враховується до капіталу (субординований капітал);
- нерозподілений прибуток минулих років;
- прибуток звітного року, що очікує затвердження.

Слід відмітити, що структура власних ресурсів в різних банках може дещо відрізнятися. Це пов'язано з низкою чинників, і в тому числі з особливостями діяльності банків, строками їх діяльності, відмінностями в величині їх статутного капіталу, характером використання банком отриманих прибутків, їх спеціалізацією.

Серед елементів власних ресурсів можна виділити такі джерела капіталоутворення, які схильні до частих коливань їх величини, наприклад, субординований борг. Також виділяються «капітальні» елементи власних ресурсів, які змінюються досить рідко, наприклад, статутний капітал.

Економічне призначення різних джерел капіталоутворення відрізняється один від одного. Так, порівнюючи статутний капітал з субординованим капіталом, можна відзначити, що перший є основною, обов'язковою умовою існування банку, забезпечує стабільність банку і не зменшується в процесі функціонування банку, то другий – створюється в міру необхідності саме з ціллю витрачання, і витрачаються на поточну діяльність банку, як правило, і зменшується щороку на 20 %.

Нами на рис. 1.6 згруповані елементи власних ресурсів банку за ознакою стабільності і надійності.

Власні ресурси	Стабільні елементи	Статутний капітал Резервний капітал Емісійні різниці Загальні резерви, що створюються під невизначений ризик під час проведення банківської діяльності Резерви під стандартну заборгованість інших банків Резерви під стандартну заборгованість клієнтів за активними операціями банків Нерозподілений прибуток минулих років Результат переоцінки основних засобів; Результат поточного року (прибуток)
		Інші фонди Субординований капітал

Рис. 1.6. Структура власних ресурсів банку за складом елементів
Джерело: розробка автора

З рис.1.6 видно, що в структурі власних ресурсів банку виділяється група найбільш стабільних елементів: статутний капітал, резервний капітал, частина резервів, нерозподілений прибуток.

Ці елементи становлять власний капітал банку, тому що вони найбільш стабільні, мало рухливі в процесі діяльності банку, мають продуктивний характер.

Таким чином, поняття «власні ресурси» та «власний капітал» різні.

Власні ресурси банку – це більш загальне поняття, яке включає в себе всі пасиви, які належать банку і які сформовані в процесі діяльності банку: статутний, резервний капітал та інші фонди банку, всі резерви, а також нерозподілений прибуток і прибуток минулого року [8, с. 633].

Власний капітал – це більш вузьке поняття, і включає в себе лиш ті елементи власних ресурсів, які характеризуються стабільністю і продуктивністю, і які забезпечують стійкість та ефективність роботи банку.

Будучи стабільною частиною власних ресурсів, власний капітал виконує властиві йому функції комерційну та захисну. В процесі діяльності банку власний капітал не витрачається, а тільки збільшується. В іншому випадку, втрачається його основна суть – самозростання, і він стає елементом «споживання» [148, с. 33].

Джерелами формування власного капіталу банку є: статутний капітал (акціонерний капітал); емісійний дохід; резервний капітал; фонд нагромадження; частина фондів спеціального призначення, використання яких не зменшує величину майна банку; частина резервів загального характеру на покриття можливих втрат за кредитними операціями, і резервів на покриття можливих втрат за іншими активами; резерв на покриття можливих втрат від зменшення вартості акцій асоційованих та дочірних компаній; нерозподілений прибуток; приріст вартості майна при переоцінці, вартість безкоштовно отриманого майна.

Залучений капітал є основною складовою частиною банківських ресурсів, яка в кілька разів перевищує власний капітал. У країнах з ринковою економікою банківські установи виконують роль фінансових посередників, що дає змогу залучати великі суми грошових коштів і заощаджень, вкладаючи які в різні активи, можуть приносити дохід [1, с. 36].

Здійснимо дослідження різних поглядів на визначення суті залученого капіталу банку. Так, в «Економічній енциклопедії» подано визначення залученого капіталу, як капіталу, отриманого за рахунок наданих кредитів та емісії і продажу власних боргових цінних паперів [71, с. 58]. Схоже визначення залученого капіталу дає В. Коломойцев, стверджуючи, що залучений капітал – це кошти позикового характеру, які в довгостроковому періоді складаються з емітованих власних боргових цінних паперів та довгострокової кредиторської заборгованості [102, с. 126].

Таке формулювання поняття залученого капіталу, на нашу думку, є не достатньо повними, оскільки залучений капітал банків включає також і кошти юридичних і фізичних осіб, залучених банком на депозити, що виступають основним джерелом формування банківського залученого капіталу.

Примостка Л. О. під залученим капіталом розуміє основне джерело формування банківських ресурсів, які направляються на здійснення активних операцій банку [153, с.57]. На думку А. Загороднього залучений капітал - це кошти, залучені підприємством з зовні [77, с. 231], а залучені кошти банківської установи тлумачить як кошти, акумульовані банками на депозитних рахунках клієнтів, які придбані на грошовому ринку, а також міжбанківські кредити та кредити центрального банку [77, с. 272]. Таке тлумачення, окрім залучених коштів, включає також і позичені, які, на нашу думку, в структурі банківського капіталу потрібно виділяти окремо.

Отже, залучений капітал - основне джерело капіталоутворення в банку, яке складається з строкових коштів юридичних та фізичних осіб, які залучені банком на вклади (депозити).

Проведений аналіз літературних джерел засвідчує, що незалежно від цілей аналізу або дослідження, окремі науковці дають різні визначення поняття банківського депозиту. Так, О.М.Островська трактує банківський депозит як грошові кошти фізичних і юридичних осіб, які розміщені на тимчасове зберігання в банк [142, с. 50]. А поняття депозитних операцій банку висвітлюється як операції щодо залучення грошових коштів юридичних та фізичних осіб на вклади та їх розміщення [142, с. 120].

В “Економічній енциклопедії” банківські депозити розглядаються як грошові кошти, які вносять у банк у вигляді вкладів, за які банк виплачує проценти, а депозитні ресурси пояснюються як засоби, поміщені в банк для зберігання, які використовуються для наступної виплати процентів вкладників [71, с. 90].

Для О.М. Петрука “Депозит – кошти, що надаються фізичними чи юридичними особами в управління резиденту, визначеному фінансовою організацією згідно із чинним законодавством України, нерезиденту на чітко визначений строк та під процент і оформлюються відповідною угодою” [145, с. 74].

Р.І. Тиркало зазначає: “Депозит – це грошові кошти у готівковій або безготівковій формі, у національній або іноземній валюті, що направлені банку їх власником, або третьою особою за дорученням та за рахунок власника для зберігання на визначених умовах” [193, с. 164].

О.В. Васюренко вважає, що під депозитом слід розуміти гроші, які передані в банк їх власником для зберігання і залежно від умов зберігання враховуються на певному банківському рахунку [34, с. 117].

А.М. Герасимович розглядає депозит як зобов’язання банку за тимчасово вільними грошовими коштами фізичних та юридичних осіб або за цінними паперами, у мовою виплати певного процента [3, с. 60].

На думку О.Д. Вовчак депозит – це грошові кошти в національній та іноземній валютах, які залучені банком або передані їх власником у готівковій або безготівковій формі на рахунок власника для зберігання на визначених умовах [37, с. 119].

Отже, проаналізувавши дане формулювання, бачимо, що депозит – це позика, надана особою чи організацією банківській установі з метою отримання доходу, а не кошти, що надаються банку на зберігання.

Зазначені підходи до визначення сутності банківського депозиту дали змогу запропонувати комплексну класифікацію депозитів за різними ознаками (рис. 1.7):

1. За критеріями вкладників депозити поділяють на: депозити юридичних осіб та депозити фізичних осіб.

2. За валютою, у якій номіновано депозит розрізняють: депозити у національній валюті, депозити в іноземній валюті та в банківських металах.

Рис. 1.7. Класифікація депозитів банків

Джерело: [3; 34; 37; 145; 193]

3. За строком користування депозити поділяють на: депозити до запитання та строкові.

4. За формою грошового обігу можна виділити: депозити внесені готівкою та безготівкові депозити.

5. За формою визначення власника депозиту виділяють іменні депозити та депозити на пред'явника.

6. За резидентністю можна виділити депозити резидентів та депозити нерезидентів.

7. За економічним змістом та характером депозиту розрізняють: пасивні та активні депозити.

Отже, розглянута класифікація свідчить, що депозити є важливим джерелом формування банківського капіталу.

Однак їм притаманні певні вади. По-перше, залучення коштів на депозитні рахунки пов'язане зі значними маркетинговими дослідженнями, грошовими та іншими витратами банків. По-друге, певну частину залучених коштів банківські установи повинні зберігати в Національному банку України, а за іншу здійснювати платежі до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. По-третє, залучення коштів на депозит залежить в переважній більшості випадків від ініціативи потенційних вкладників, а не від самого банку, якому часто буває важко, а то й неможливо здійснити невідкладно залучення коштів у вклади. І наостанок, слід урахувати обсяги тимчасово вільних грошових коштів юридичних та фізичних осіб у рамках окремо взятого регіону та країни в цілому [141, с. 119].

Проте, незважаючи на вади, притаманні депозитному формуванню капіталу, вважаємо, що банки повинні не тільки використовувати та вдосконалювати існуючі інструменти залучення вкладів, а й приділяти більше уваги впровадженню нових, нетрадиційних для них операцій і послуг в депозитній діяльності, що сприятиме подальшому розвитку та вдосконаленню джерел залученого капіталу банків, дасть їм змогу залучити нових клієнтів, диверсифікувати свої доходи через збільшення частки непроцентних доходів, підвищити якість обслуговування клієнтів, залучити в активний обіг грошові кошти, що перебувають на руках у населення, а також сприятимуть захисту від інфляції заощаджень і мінімізації ризиків, пов'язаних з їх збереженням.

Що стосується позиченого капіталу, то визначення сутності цього поняття зустрічається досить рідко. Частіше його включають у поняття залученого капіталу, оскільки це - кошти залучені зі сторони, тобто - це чужі для комерційного банку кошти й зобов'язання перед вкладниками і кредиторами. Віднесення позиченого капіталу в структуру залученого капіталу можна назвати недепозитним методом залучення коштів [58, с. 46]. Так, в «Економічній енциклопедії» під недепозитними операціями банків слід розуміти операції із залученням фінансових ресурсів для надання економічно доцільних кредитів і здійснення інвестування. До них належать: одержання міжбанківських кредитів, кредитів рефінансування центрального банку, емісія власних боргових цінних паперів та операції РЕПО [71, с. 551]. Тож, розглянемо позичений капітал як окрему складову банківського капіталу.

Економічна література подає різні варіанти тлумачення терміну «позичений капітал». Так, позичений капітал – це грошові кошти кредиторів та інвесторів, мобілізовані банками на визначених умовах на міжбанківському та фондовому ринках [107, с. 80]. Островська О. розглядає позичений капітал як грошові суми, що не належать банківській установі, але тимчасово, до їх повернення, знаходяться в розпорядженні банку. [142, с. 288]. Енциклопедична література подає визначення позиченого капіталу як капіталу, який формується за рахунок коштів від емісії і продажу власних боргових цінних паперів та коштів банківського кредиту [14, с. 170].

Отже, на нашу думку, позичений капітал – складова частина банківського капіталу, який характеризує запозичені для фінансування розвитку комерційного банку на поворотній основі грошові ресурси та/або інші майнові цінності та включає в себе:

- запозичення коштів на міжбанківському ринку;
- кредити отримані від НБУ;
- кошти отримані від емісії власних боргових зобов'язань.

В процесі капіталоутворення в банківській системі особливої актуальності набуває формування та підтримання оптимальної структури банківського капіталу. Структуризація банківського капіталу лише за економічним змістом, способом перенесення вартості, формою власності, характером використання, джерелами залучення, відповідністю нормативним вимогам, формою існування, метою використання залишає поза увагою таку важливу характеристику джерел капіталоутворення, як їх волатильність, оскільки стабільність банку визначають переважно ті джерела капіталоутворення, частота коливань яких є незначною (рис. 1.8).

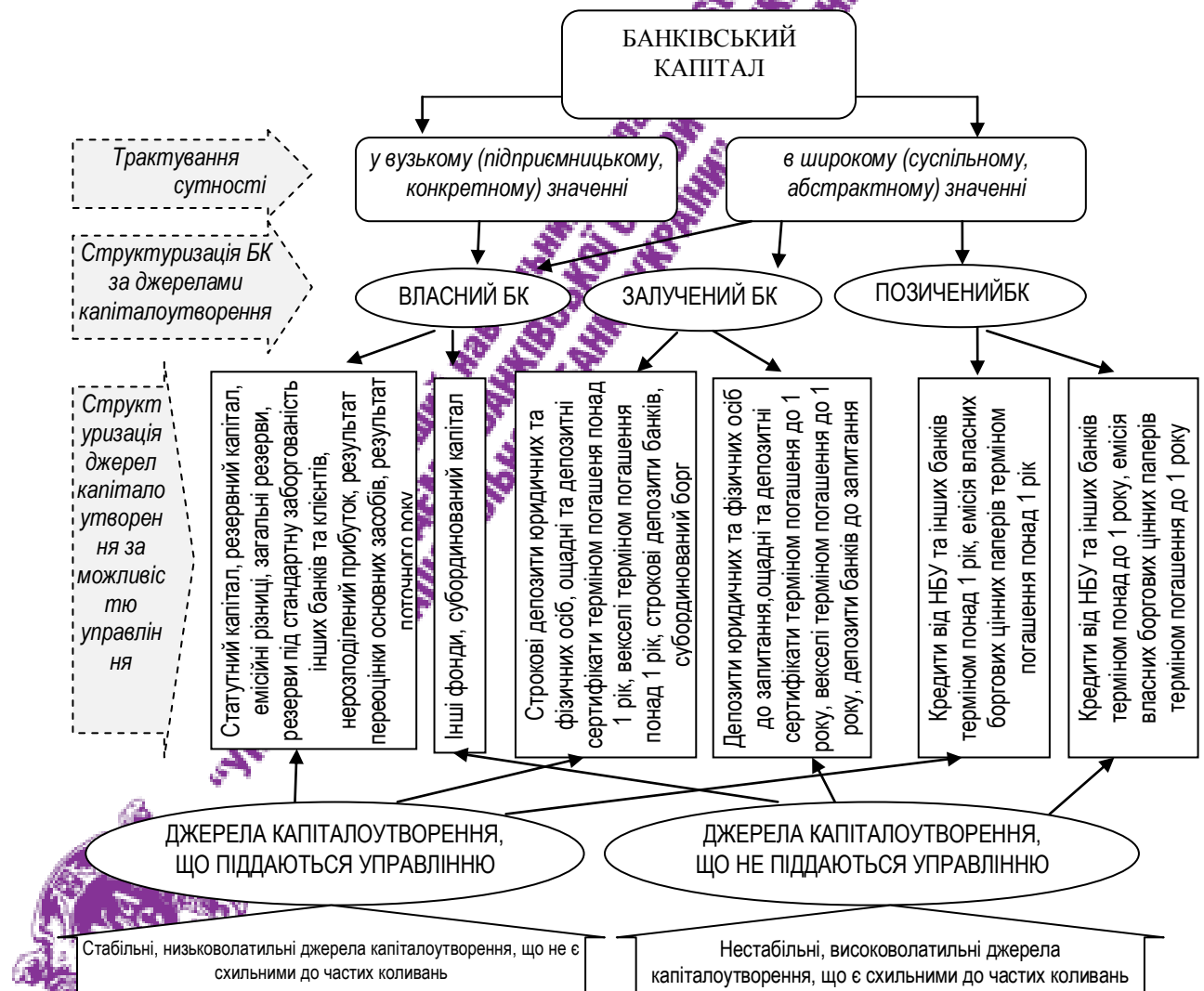

Рис. 1.8. Структуризація банківського капіталу за джерелами капіталоутворення та можливістю управління ними

Джерело: розробка автора

Таким чином, можна стверджувати, що основні управлінські зусилля при управлінні капіталоутворенням в банківській системі мають бути спрямовані на ті джерела капіталоутворення, які піддаються управлінню. В той же час, концентрація зусиль на некерованих, високоволатильних та нестабільних джерелах призведе до нераціонального використання коштів, які банк спрямовує на формування та перерозподіл своєї ресурсної бази. Виходячи з цього, запропоновано структурувати банківський капітал на основі поєднання наступних ознак: підхід до трактування сутності банківського капіталу, джерела капіталоутворення та можливість управління ними.

Окрім того, варто відзначити, що використання банком власного, залученого чи позиченого капіталу несе за собою ті чи інші позитивні або негативні наслідки. Окремі можливі позитивні та негативні характеристики використання власного, залученого чи позиченого капіталу при капіталоутворенні наведені в табл. 1.5.

Інформація, подана у табл. 1.5 свідчить про те, що банк, що спирається виключно на власний капітал, має найвищу фінансову стійкість (тобто, його коефіцієнт автономії дорівнює одиниці), однак при цьому він не використовує фінансові можливості приросту прибутку на вкладений капітал, тим самим, обмежуючи темпи та масштаби свого розвитку. З іншого боку, використання позиченого та залученого капіталу забезпечує банк більш високим потенціалом розвитку та розширення масштабів своєї фінансово-господарської діяльності, дає можливість підвищити рентабельності капіталу, при цьому, зіштовхуючи банк із істотним збільшенням фінансових ризиків з ймовірністю реальної загрози банкрутства, що, у свою чергу, не повинно вилучатися з уваги при виборі тої чи іншої політики щодо формування структури капіталу.

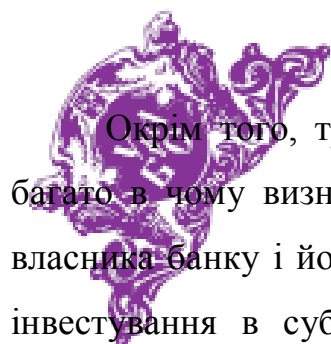

Таблиця 1.5

Позитивні та негативні характеристики використання банками
власного, залученого і позиченого капіталу

Використання власного капіталу	
Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> - простота залучення, оскільки рішення про збільшення власного капіталу приймаються безпосередньо акціонерами банку; - забезпечення фінансової стійкості банку, його платоспроможності в довгостроковому періоді, а також зниження ризику банкрутства; - більш висока здатність генерувати прибуток, оскільки в даному випадку не сплачується позиковий відсоток. 	<ul style="list-style-type: none"> - обмеженість об'єму залучення власних ресурсів, що спостерігається, наприклад, у випадку реінвестування прибутку; - часто більш висока вартість залучення у порівнянні з альтернативними позиченими джерелами формування капіталу; - втрачається можливість зростання рентабельності капіталу за рахунок залучення позичених джерел фінансування
Використання залученого та позиченого капіталу	
Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> - досить широкі об'єми залучень, особливо при високому кредитному рейтингу банку, наявності застави чи гарантії; - можливість збільшення фінансового потенціалу банку при необхідності істотного розширення його активів та зростання масштабів його діяльності; - низька вартість у порівнянні з вартістю власного капіталу, що забезпечується «податковою пільгою» - вилученням витрат з обслуговування даного джерела ресурсів з бази, що оподатковується при сплаті податку на прибуток; - здатність генерувати приріст значення коефіцієнта рентабельності власного капіталу за рахунок ефекту фінансового важеля. 	<ul style="list-style-type: none"> - збільшується та зростає з ростом частки позичених та залучених джерел ризик зниження фінансової стійкості банку та втрати його платоспроможності; - можливість банкрутства банку за рішенням суду у випадку несплати боргу; - зменшення величини прибутку в міру необхідності виплат проценту; - складність процедури залучення порівняно з залученням власних ресурсів, оскільки в даному випадку спостерігається більша залежність отримання кредитних ресурсів від рішення інших кредиторів; - значна залежність вартості залученого та позиченого капіталу від кон'юнктури фінансового ринку та її коливань.

Джерело: складено автором на основі використання [14; 58; 71; 107; 142]

Окрім того, треба розуміти і той факт, що вибір структури капіталу багато в чому визначається і позицією другої сторони – інвестора, тобто, власника банку і його позичальника. Так, для інвестора визначення способу інвестування в суб'єкт господарювання - наприклад, купити акцію або облігацію також є важливим завданням. Основні відмінності між власними та

позиченими і залученими джерелами формування капіталу банку з точки зору інвестора наведені в табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Основні відмінності джерел капіталоутворення банку*

Критерій порівняння	Тип капіталу банку	
	Власний капітал	Позичений та залучений капітал
Термін повернення капіталу інвесторові	Як правило не обмежується	Наявність фіксованого терміну погашення
Можливість отримання прибутку	Виплата доходу за інструментом формування власного капіталу не є зобов'язанням банку та здійснюється з чистого прибутку	Виплата доходу за інструментом формування позиченого капіталу є зобов'язанням банку
Очікуваний дохід	Як правило, стохастичний	Як правило, зумовлений умовами договору
Право на отримання частки майна банку при ліквідації	Отримання майна за остаточним принципом	Першочергове право на повернення вкладених коштів
Право на участь в управлінні банком	Надає усі права	Не надає прав

* розробка автора

Таким чином, у результаті дослідження понять структури капіталу банку ми прийшли до таких висновків:

- в економічній літературі відсутнє єдине загальноприйняте трактування поняття «структура капіталу», а також джерел капіталоутворення в банківській діяльності;
- існують різні точки зору до класифікації капіталу з позиції його структури на основі виділених критеріїв капіталоутворення;
- структуру капіталу банку варто розглядати з урахуванням особливостей його функціонування та формування джерел капіталоутворення у його діяльності;
- існування позитивних та негативних характеристик, як власного, так залученого і позиченого капіталу не є визначальною характеристикою «оптимальної» структури капіталу з точки зору

джерел капіталоутворення, а потребує ретельного аналізу інших чинників, що впливають на вибір джерел капіталу, а також цілеспрямованих дій власників, спрямованих на формування структури капіталу з метою досягнення очікуваних результатів.

Державний вищий навчальний заклад
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

State Higher Educational Institution
“UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE”

1.3. Методичні підходи до управління капіталоутворенням банків

Розробці теоретичних основ управління капіталоутворенням банку присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених: М.Д. Алексеевська, А.П. Вожжова, О.Д. Вовчак, К.І. Волкової, О.Д.Заруби, О.А. Кириченко, Л.О. Омеляновича, Л.О. Примостки, С.К. Реверчука та інших, а також зарубіжних економістів – Ю. Бріггема, Л. Ганенські, Ф. А. Ліса, В. В. Кисельова, І. О. Лаврушина, Ю. С. Масленченкова, Л.Дж. Мауера, М. Міллера, Ф. Модільяні та інших.

Велику увагу проблемам оптимізації структури сукупного капіталу фірми з точки зору ціни було приділено Франко Модільяні та Мертоном Міллером [130, с. 150].

Модільяні та Міллер розробили теорію, в якій величина сукупного капіталу комерційного банку не залежить від фінансових ресурсів при лояльній податковій політиці. Вчені використовували механізм арбітражних доказів, тобто вільно обмінювати на відкритому ринку боргові зобов'язання на акції. Потенційний інвестор банку завжди буде прагнути вкладати грошові кошти в цінні папери з найбільшим доходом, змінюючи тим самим структуру капіталу банку. При постійній вартості залучених коштів, у міру збільшення їх частки, в загальному обсязі ресурсів збільшується і вартість власного капіталу, що призводить до наступного збільшення частки власних ресурсів [130, с. 155].

Пізніше Модільяні та Міллер запропонували модель, що враховує корпоративні податки, яка доводить, що прибутковість сукупного капіталу зростає із збільшенням частки залучених та запозичених джерел капіталоутворення.

Надалі Міллер ускладнив модель управління структурою капіталу, запропонувавши враховувати в ній податки на особисті доходи інвесторів. Оскільки наявність податків на доходи у вигляді дивідендів знижує реальний

прибуток інвестора, знижує і вартість банку, що призводить до додаткового стимулювання формування ресурсів за рахунок залучених коштів [130, с. 148].

Критики моделі Міллера відзначають, що вплив податкового чинника на структуру капіталу для різних банків різний. Максимальний ефект від використання залученого та позиченого капіталу отримують банки з високим доходом, в той час, як для збиткових комерційних банків цієї вигоди може і не існувати. Варто також враховувати можливість зниження податкових платежів за рахунок високих амортизаційних відрахувань, створення резервів на можливі втрати від здійснення активних банківських операцій [130, с. 138].

Моделі Модільяні – Міллера не враховували можливості настання фінансових проблем. Ризик фінансових складнощів банку пов'язують зі зростанням залученого та позиченого капіталу. Чим більше використання залучених та позичених коштів, тобто, чим більші постійні відсоткові виплати, тим більша вірогідність фінансових проблем (аж до банкрутства) при зменшенні прибутку банку [130, с. 142].

Е. Альтман в результаті статистичного дослідження встановив, що витрати, пов'язані з банкрутством банку, часто перевищують 20% його вартості [215, с. 36].

Однак, розглянуті вище методичні підходи до управління ресурсною структурою банку не враховують особливостей управління сукупним капіталом комерційних банків – невизначеність відносного розміру залученого та позиченого капіталу, вимоги банківського законодавства, що захищають права кредиторів комерційних банків і визначеного правила конкуренції в банківській сфері.

У той же час в теорії банківського менеджменту питання управління власними ресурсами комерційних банків недостатньо опрацьоване.

Більшість праць, які присвячені банківському менеджменту, не розглядають окремо проблеми управління власними ресурсами. Управління

банком спрямоване на максимізацію прибутку при забезпеченні його надійності. Особлива увага при цьому приділена процесу організації активних операцій банку, як джерела формування його прибутку [153, с. 51].

Притому, що багато вчених визнають наявність специфіки в управлінні залученим і власним капіталом комерційного банку, науково обгрунтовані методики управління сукупними ресурсами банків практично відсутні [83, с. 110].

Найбільш гострим питанням, обговорюваним фінансистами, є питання встановлення норм капіталу для банків – з боку держави чи ринку. З одного боку, надійність банківської системи є одним з найважливіших завдань держави, відповідно держава повинна мати право регулювати діяльність комерційних банків. З іншого боку, наявність загальних нормативів мінімального розміру сукупного капіталу комерційних банків обмежує можливість використання ними науково обгрунтованих методів при управлінні сукупним капіталом, ставить банки з різною величиною власних ресурсів в нерівні умови [92, с. 83].

Як правильно відмічає В.В. Кисельов у своїй роботі "Управління банківським капіталом (теорія і практика)", важливим завданням управління пасивами комерційного банку є просування на ринок банківських продуктів. Банки готові дорого платити за залучені ресурси, налагоджуючи формальні та неформальні відносини з надійними підприємствами [92, с. 86]. В якості банківського продукту можуть виступати не лише позики, але і розрахунково-касове обслуговування, довірче управління майном, консультаційне супроводження клієнтів. Таким чином, використання банками залучених ресурсів прямо залежить від необхідності його подальшого розвитку.

У формуванні джерел капіталу важливі нові клієнти банку для реалізації банківських послуг та продуктів.

Таким чином, методики управління структурою капіталу, що існують, не можуть не враховувати одного з найважливіших чинників, що впливає на

ресурсну політику банку, а саме вдосконалення процесу залучення коштів фізичних та юридичних осіб на рівні окремого комерційного банку.

Ю. С. Масленченковим введено поняття мультиплікатора банківського капіталу, як вірогідності реалізувати можливість залучення максимальних обсягів депозитів та видачі кредитів у розрахунку на одну грошову одиницю капіталу. Даний показник визначається, як відношення сукупних активів банку до сукупного капіталу. При цьому під сукупним капіталом розуміють різницю між активами банку та платними залученими пасивами [122, с. 110].

За своїм економічним змістом мультиплікатор банківського капіталу схожий з фінансовим важелем. Різниця між ними, на думку Ю. С. Масленченкова, полягає в тому, що фінансовий важіль являє собою показник приросту рентабельності сукупних ресурсів, отримуваних завдяки використанню кредиту, а мультиплікатор капіталу – це важіль управління структурою ресурсів банку. Оптимальною величиною даного показника вчений вважає – від 8 до 16 разів [122, с. 111].

Отже, комерційний банк має формувати оптимальну структуру сукупних ресурсів для забезпечення адекватності капіталу. Проте, достатність банківського капіталу не включає ризики, на які банк може наражатися у своїй діяльності.

Ризики є обов'язковою рисою процесу реалізації банківського продукту - передачі на деякий час частини банківських ресурсів та інфраструктурних послуг, необхідних для ефективного використання цієї частини [130, с. 76]. Є. Ф. Брігхем відзначає, що окрім загальновідомих ризиків, характерних для активних операцій (наприклад, кредитний, валютний ризики, ризик ринку цінних паперів) існує ризик формування депозитів, пов'язаних з достроковим поверненням залучених ресурсів під дією фінансових труднощів банку, нестабільності політичної та економічної ситуації в країні [16, с. 122].

Проте, авторами не подано підхід до оцінки даного виду ризику, не запропоновано методи його зниження, не встановлена вплив та мінімізацію ризиків щодо управління структурою банківського капіталу.

Якщо питання взаємозв'язку розміру сукупних ресурсів банку і його фінансових показників відображені в науковій літературі, то питання управління вартістю сукупного капіталу комерційного банку практично не піднімалося. Дослідження, проведене Федеральним резервним банком Нью – Йорка 1991 року, виявило зв'язок між часткою банку на кредитному ринку і вартістю його капіталу. Японські банки, що мають більш низькі вимоги до вартості капіталу, порівняно з американськими банками, більш конкурентоспроможні на міжнародних фінансових ринках, так, як можуть розміщувати свої ресурси під меншу відсоткову ставку. При цьому низька вартість сукупного капіталу японських банків пояснюється національною політикою пом'якшення економічного зростання. Окрім того, тісний зв'язок японських банків з корпораціями призвела до зниження вартості капіталу [212].

Американські науковці доводять, що податкова політика та структура джерел капіталоутворення окремого банку впливає на конкурентоздатність комерційних банків в міжнародному масштабі.

Встановлюються вимоги регулюючих органів щодо мінімізації ризиків в міжнародному банківському секторі, які залежать від величини сукупного капіталу. У вітчизняній банківській системі вимоги до достатності банківського капіталу нижчі, ніж в інших країнах.

Примостка Л.О. відмічає, що при управлінні розміром власного капіталу необхідно враховувати його вплив на фінансові результати діяльності банку, а також, брати до уваги аналогічні показники інших банків, близьких за характером та масштабом діяльності [153, с. 100].

З очікуваного прибутку чи вимог нормативів обчислюється орієнтований капітал банку. Автор не подає підходів до визначення оптимального розміру капіталу, який задовольняє усі попередні вимоги.

Примостка Л.О. стверджує, що довгострокове планування діяльності банку повинно враховувати ризик нестачі капіталу, який проявляється в

невідповідності величини власних ресурсів запланованому збільшенню розміру банківських ризиків та залученого капіталу [153, с. 101].

У свою чергу Кириченко О.А. не враховує вплив структури капіталу на його розмір.

Структурний аналіз банківського капіталу, наведений в роботі А. М. Проскуріна. Автор стверджує, що ефективність функціонування банківського залежить від якості компонентів, що формують його структуру. Проведений аналіз у роботі А. М. Проскуріна показав, що капітал значною мірою формується за рахунок спеціальних фондів та резервів банку, причому їх частка в сукупному капіталі значно вища у великих банках [155 с. 52].

А. М. Проскурін зробив висновок, що на структуру банківського капіталу впливає вартість формування власних ресурсів, а також вимоги організаційного характеру, наприклад, він відзначає, що ігнорування банками імовірності збільшення статутного капіталу пов'язане з наявністю складних процедур реєстрації та втратами від тимчасового замороження ресурсів на накопиченому рахунку у центральному банку. Та А.М. Проскурін не бере до уваги формування власного капіталу за рахунок внутрішніх ресурсів та не зважає на вплив непередбачуваних обставин на структуру власного капіталу.

Робота написана в 1996 році, не враховувала дворівневої структури власних засобів, відповідно далека від сучасних умов функціонування комерційних банків.

Другий важливий висновок, зроблений А. М. Проскуріним, полягає в тому, що оцінка фінансового стану банку на основі аналізу співвідношення розміру власних та залучених коштів є помилковою. Автор вважає: «Навіть при ізоляції банку від грошового ринку та залучених депозитів з обсягом меншим або рівним капіталу неможливо виключити вірогідності фінансового ослаблення та банкрутства банку» [155, с. 54].

У своїй роботі А.М. Проскурін приділяє увагу загальній характеристиці діяльності банку, однак не розв'язує питання щодо його структури та масштабу.

Тож, бачимо, що вивчення методів управління капіталоутворенням комерційних банків виявило проблему банківського менеджменту та способів управління власним капіталом.

Висновки до розділу 1

1. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що капіталоутворення слід розглядати не як економічну категорію, а як процес формування капіталу банку. Економічною категорією є капітал банку, у якому фокусується суспільний характер діяльності суб'єктів господарювання та властиві йому функції.

2. Визначення капіталу, які подають вітчизняні та зарубіжні науковці не суперечать, а доповнюють один одного. Різниця полягає в тому, що одні автори акцентують на економічній сутності капіталу, а інші – розглядають натуральну, конкретну форму. Економічна сутність капіталу полягає в тому, що вимірний у вартісному вираженні він являє собою абстрактну вартість, що знаходиться в безперервному русі та приносить додаткову вартість. У цьому значенні економічна наука розглядає капітал як економічну категорію та найбільш загальними властивостями капіталу визначає його здатність приносити дохід та постійний рух.

3. Проаналізувавши різні підходи до визначення суті капіталу, робимо висновок, що капітал слід розглядати одночасно в широкому та вузькому значенні. В широкому значенні капітал – це економічна категорія, що означає абстрактну вартість, яка знаходиться у постійному русі та породжує в цьому русі додаткову вартість або дохід; у вузькому значенні, капітал – гроші, матеріальні цінності, що знаходяться у постійному русі та переходять з однієї форми в іншу.

4. Капітал банку, що розглядається в широкому та у вузькому значенні, має дещо різні функції. В широкому значенні капітал банку,

перерозподіляючись між суб'єктами банківської системи, підтримує стабільність, як власного функціонування, так і стабільність функціонування усіх суб'єктів банківської системи, усієї економіки. В цьому розумінні захисна функція капіталу банку – головна.

5. Структура джерел фінансування діяльності банку передбачає розмежування капіталу на власний, залучений та позичений, при цьому ознакою даного поділу в рамках даної роботи є джерела капіталоутворення. Проте, варто відзначити, що наведений підхід до класифікації капіталу не є єдиним, і серед економістів відсутня єдина позиція до розуміння структури капіталу і її класифікації.

6. В процесі капіталоутворення в банківській системі особливої актуальності набуває формування та підтримання оптимальної структури банківського. Основні управлінські зусилля при управлінні капіталоутворенням в банківській системі мають бути спрямовані на ті джерела капіталоутворення, які піддаються управлінню, а концентрація зусиль на некерованих, високоволатильних та нестабільних джерелах призведе до нераціонального використання коштів, які банк спрямовує на формування та перерозподіл своєї ресурсної бази. Виходячи з цього, запропоновано структурувати банківський капітал на основі поєднання наступних ознак: джерела капіталоутворення та можливості управління ними.

Основні положення даного розділу опубліковано автором у роботах [17,18, 22, 23, 28,30]

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ КАПІТАЛОУТВОРЕННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

2.1. Оцінка сучасного стану капіталізації вітчизняної банківської системи

Надзвичайно важливою для ринкової економіки є проблема підвищення величини банківського капіталу. Не є винятком у світлі даного питання й банківська система України. В найближчий час для вітчизняної банківської системи основною метою є забезпечення необхідного рівня капіталу банків для підняття економіки. Ефективним інструментом вирішення даного питання є робота моделі збільшення капіталу за рахунок прибуткової діяльності банківської системи, полегшення управлінського тиску. Економічну незалежність, стабільність та прибуткову активність банківської системи країни гарантує достатній рівень її капіталізації.

Один з найважливіших чинників зростання економіки - надійна і потужна банківська система. Підвищення економічного розвитку України залежить від становища банківської системи та її успішної діяльності. Одним із важливих чинників, які забезпечують можливість вітчизняної банківської системи здійснювати значний позитивний вплив на економіку, розширювати банківські послуги, не допускаючи при цьому значних ризиків і відповідно зберігаючи надійність системи, особливо в умовах фінансової кризи, яка розпочалася в економіці України у другій половині 2008 року, є капіталізація.

Потреба у підвищенні рівня капіталізації банків зумовлена необхідністю забезпечення безперервної стабільності банківської системи, відповідного обслуговування банками своїх грошових зобов'язань. Виняткового значення проблема величини банківського капіталу та джерел

його формування набуває для малих та середніх банків. Це зумовлено, перш за все, необхідністю виконання вимог НБУ щодо розміру капіталу банків, а саме: в постанові Правління НБУ від 09.06.2010 р. № 273, у якій визначено, що банки, в яких регулятивний капітал є меншим за 120 млн. грн., повинні довести його до цього рівня до 01.01.2012 р. Більше того, тим банкам, у яких регулятивний капітал менший, ніж 120 млн. грн., НБУ заборонив залучати вклади (депозити) від фізичних осіб більше обсягу залучених вкладів фізичних осіб на дату набрання чинності Постанови [151].

На сучасному етапі розвитку банківської системи вирішення проблеми капіталізації банків часто пов'язують із проблемою необхідного розміру статутного капіталу або навіть із проблемою, пов'язаною із виконанням ліцензійних вимог НБУ щодо мінімального розміру регулятивного капіталу. А проблема капіталізації – це, насамперед, проблема недостатньої адекватності капіталу банків, розміру наявних активів з урахуванням ступеня їх ризику. Тобто дана проблема полягає не у кількісній, а у якісній площині [70, с. 10].

Проте, враховуючи ситуацію, що склалася (насамперед, вимоги постанови Правління НБУ від 09.06.2010 р. №273), перед малими та середніми банками постає потреба у підвищенні рівня їх капіталізації. Проте варто зазначити, що вирішення питання капіталізації залежить, перш за все, від кожного банку та його менеджменту, а використання різноманітних адміністративних методів, тим більше примусових, не зможе вирішити питання адекватності капіталу банківської системи.

З метою детального аналізу рівня капіталізації банків здійснимо аналіз функціонування банківської системи України у розрізі груп банків за 2002-2012 рр. Аналіз свідчить, що упродовж 2002-2012 рр. вітчизняна банківська система характеризувалася динамічним зростанням. Встановлено, що за вказаний період активи банків I групи зросли у 8,81 рази, капітал – 11,94 рази, зобов'язання – 28,76 рази; активи банків II групи зросли у 7,02 рази, капітал – у 6,66 разів, зобов'язання – 7.07 рази; активи банків III групи – у

2,74 рази, капітал – 2,7 рази, зобов'язання – 0,8; активи банків IV групи – у 4,9 рази, капітал – у 3,79 рази, зобов'язання – у 5,32 рази [137]. Наведені дані вказують, що темпи зростання капіталу банків усіх груп відстають від темпів зростання інших показників діяльності банків.

Аналіз рівня забезпеченості ресурсами банків України у розрізі груп свідчить про високий рівень концентрації капіталу у незначній кількості банків (рис. 2.1, 2.2, 2.3).

При цьому, найбільш динамічно розвивалися великі банки. Так, на початок 2008 р. 17 найбільших банків володіли 53,5% пасивами усіх банків, 36,4% усіх зобов'язань і 41,7% власного капіталу. За період з 2007-2012 рр. дані показники по групі найбільших банків зросли і становили відповідно 63,5%, 65,8%, 61,7% при їх незмінній кількості.

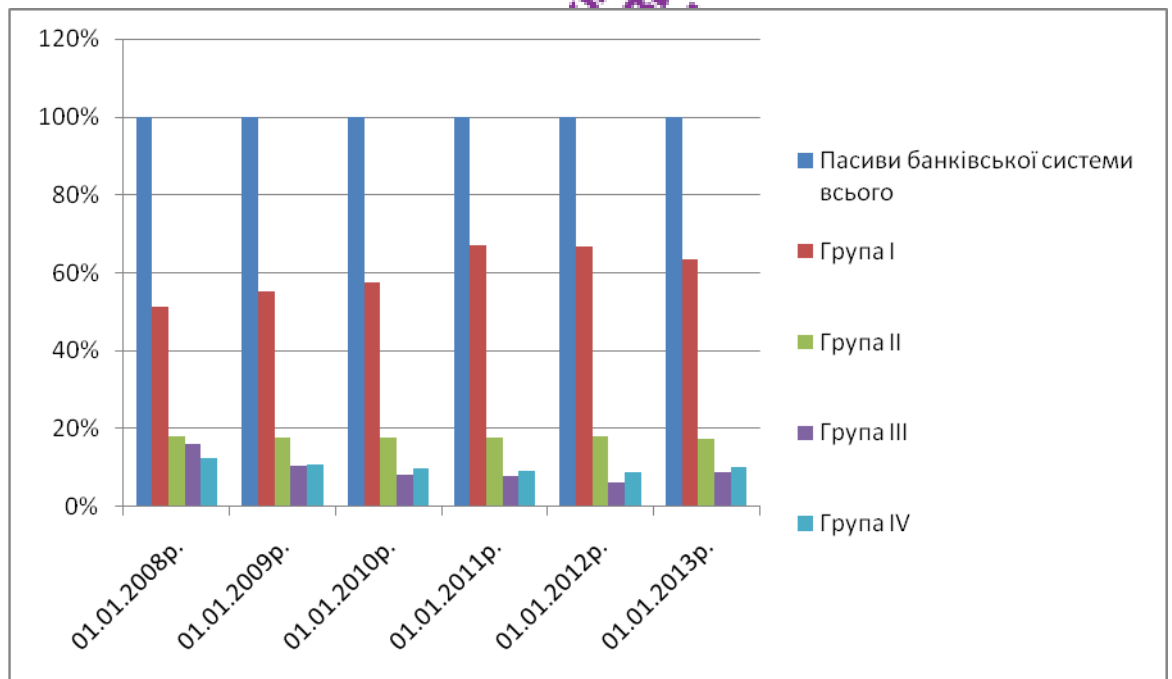

Рис. 2.1. Структура пасивів банків України у розрізі груп банків у 2007-2012 рр.

Джерело: [137, 138]

Протилежною є ситуація щодо групи малих банків. Так, на початок 2008 р. малі банки, яких нараховувалось 105, володіли 12,5% пасивів усіх банків, 10,6% усіх зобов'язань і 24,5% власного капіталу. За період з 2007-

2012 рр. дані показники по групі малих банків знизилися і становлять відповідно 8,7%, 8,2%, 10,1% при кількості 115 банків станом на 01.01.2013 р. Такою ж є ситуація із групами великих та середніх банків. Для них характерною є тенденція щорічного зниження частки у сукупних пасивах, зобов'язаннях та власному капіталі всього банківського сектору. Так, якщо на 01.01.2008 р. кількість великих банків становила 17, середніх – 34, і володіли великі банки 18,1% пасивів усіх банків, 18,3% зобов'язань, 16,6 % власного капіталу, а середні банки – 16,2%, 25%, 16,8% відповідно, то вже на початку 2013 р. кількість великих банків зросла до 20 банків, а їх частка у володінні пасивами, зобов'язаннями, власним капіталом знизилася відповідно до 17,2%, 17,1%, 18,3%. Щодо середніх банків, то їх кількість скоротилася і на 01.01.2013 р. становила 25 банків, за одночасного зниження їх частки у володінні пасивами, зобов'язаннями, власним капіталом відповідно до 9,0%, 9,4%, 6,7% (рис. 2.2).

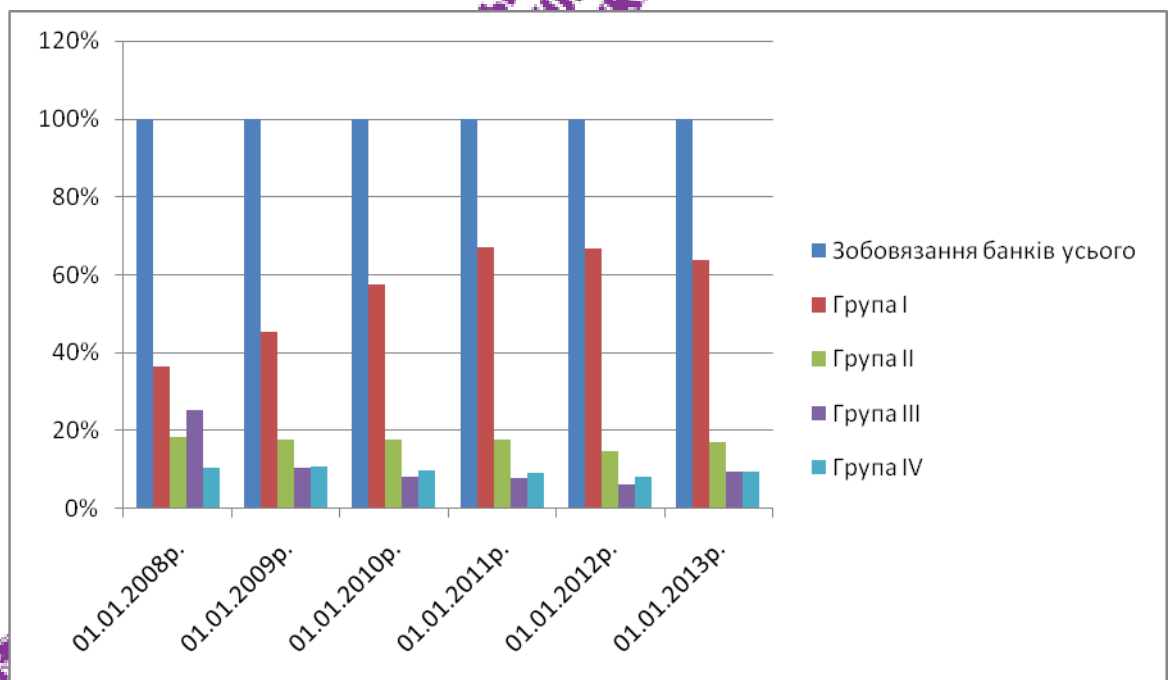

Рис. 2.2. Частка зобов'язань банків України у розрізі груп банків за 2007-2012 рр.

Джерело: [187, 188, 189, 190, 191]

Аналіз груп банків щодо їх частки у володінні власним капіталом свідчить, що найменшою є частка середніх банків у сукупному власному капіталі і становить 6,7% із кількістю середніх банків 25, тоді як частка малих банків у сукупному власному капіталі становить 13,6% із їх кількістю 115, а частка великих банків у кількості 20 – 18,3%. Найвищою є частка у сукупному власному капіталі групи найбільших банків і становить станом на 01.01.2013 р. 61,7% (рис. 2.3). Це підтверджує наявний високий рівень довіри клієнтів та вкладників до великих банків із чималим розміром капіталу. Зрозуміло, що найвища концентрація усіх фінансових потоків та клієнтів буде спостерігатися у цих установах банків. У зв'язку з цим малі та середні банки із недостатньо високим рівнем капіталізації можуть зазнати злиття та поглинання з боку великих вітчизняних та іноземних банків. Крім того, міжнародний досвід доводить про суттєві перспективи у діяльності великих світових банків, які виконують значний обсяг фінансових операцій, займаються масштабною інвестиційною діяльністю, значення якої для успішної банківської діяльності дедалі зростає.

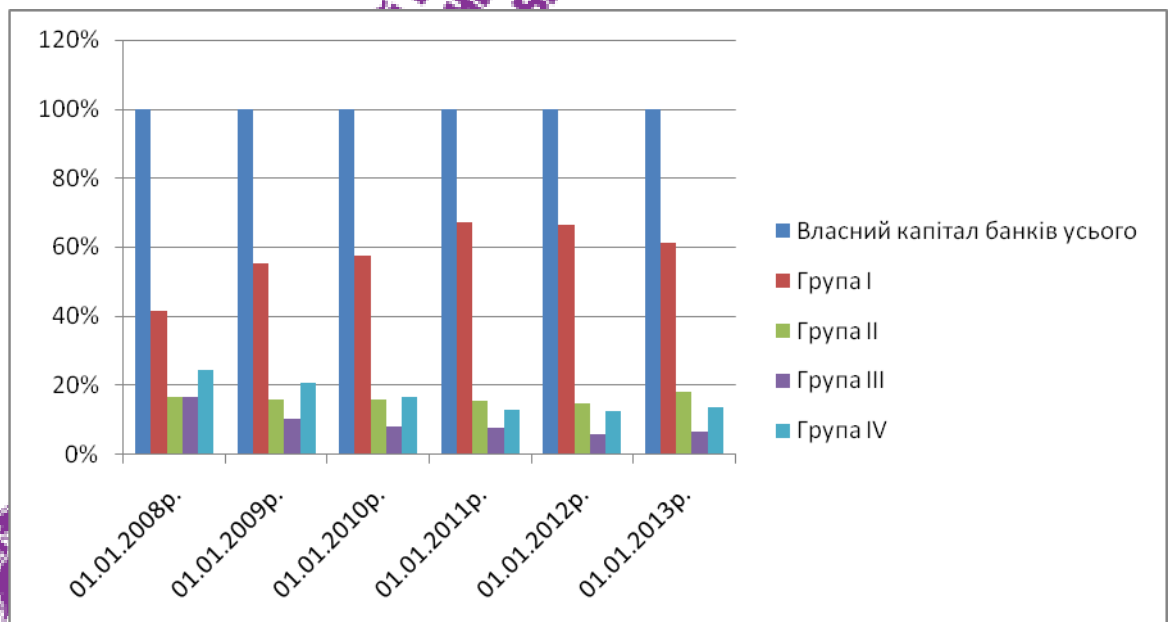

Рис. 2.3. Частка окремих груп банків у власному капіталі банків України у 2007-2012 рр.

Джерело: [182, 183, 184, 185, 186]

Враховуючи вищезазначене, малі банки є надто вразливими у вітчизняній банківській системі і можуть відчувати проблеми у своїй діяльності. Проте, як показують результати аналізу, частка малих банків у сукупному власному капіталі є не найменшою. Це підтверджує їх надійність та платоспроможність.

Про надійність та платоспроможність банків свідчить аналіз показників достатності капіталу та фінансової стійкості банківської системи України у розрізі груп банків.

Як показують економічні розрахунки, за період 2007-2012 рр. значення показника фінансової автономії було найвищим у банків IV групи і знаходилося в межах 18-23%, тоді як банки усіх інших груп мали значення показника в межах 10-18% (рис. 2.4).

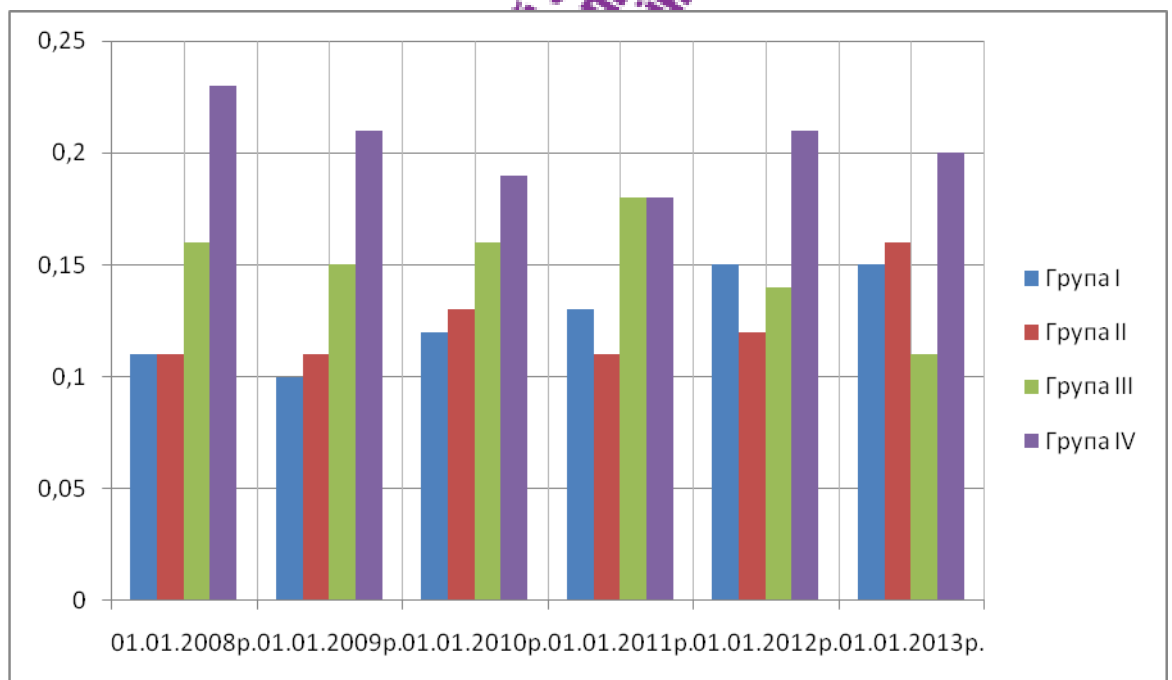

Рис. 2.4. Динаміка показника фінансової автономії банків України в розрізі їх груп за 2007-2012 рр.

Джерело: [138]

Щоправда, упродовж 2007-2010 рр. відбулося зниження даного показника по IV групі банків, але станом на 01.01.2012 р. даний показник у

цій групі банків знову зріс і становив 21%, що є вищим, ніж у банків I та II групи (15 та 12 % відповідно). Зазначимо, що банки III групи, порівняно з банками I та II груп, теж характеризувалися високими значеннями показника фінансової автономії (13-18%) протягом 2008-2010 рр. Проте, станом на 01.01.2013 р. найнижче значення коефіцієнта фінансової автономії було у банків III групи (11%).

Важливим показником, що характеризує ступінь незалежності, стійкості банківських установ до кон'юктурних коливань є коефіцієнт фінансової незалежності (рис. 2.5). Зазначимо, що упродовж 2007-2012 рр. значення показника фінансової незалежності було найвищим у банків IV групи і знаходилося в межах 23-30%, тоді як упродовж досліджуваного періоду банки I та II груп мали максимальне значення показника 19%. І знову ж таки, станом на 01.01.2013 р. найвищою є фінансова незалежність банків IV групи (25 %). Банки II групи, порівняно з банками I та III груп, теж забезпечили високі значення показника фінансової незалежності, а саме 19%.

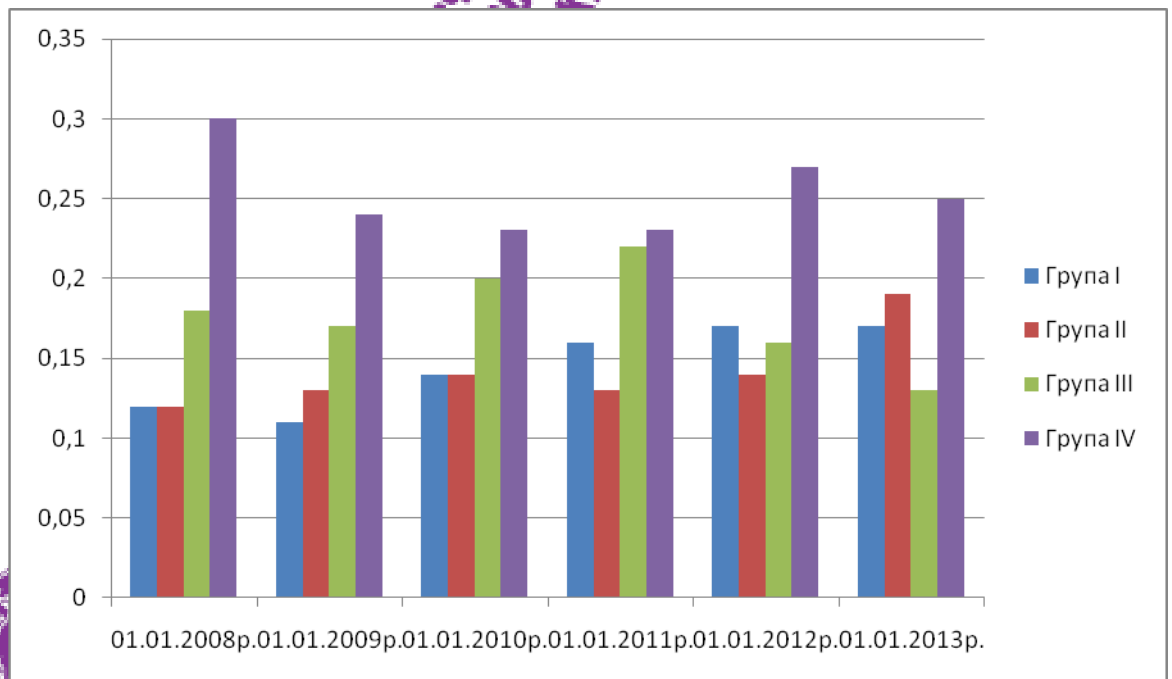

Рис. 2.5. Динаміка показника фінансової незалежності банків України в розрізі груп за 2007-2012 рр.

Джерело: [175, с. 48]

Ступінь захищеності власним капіталом банку коштів, які залучені на рахунки, характеризує коефіцієнт захищеності залучених депозитів власним капіталом (рис. 2.6).

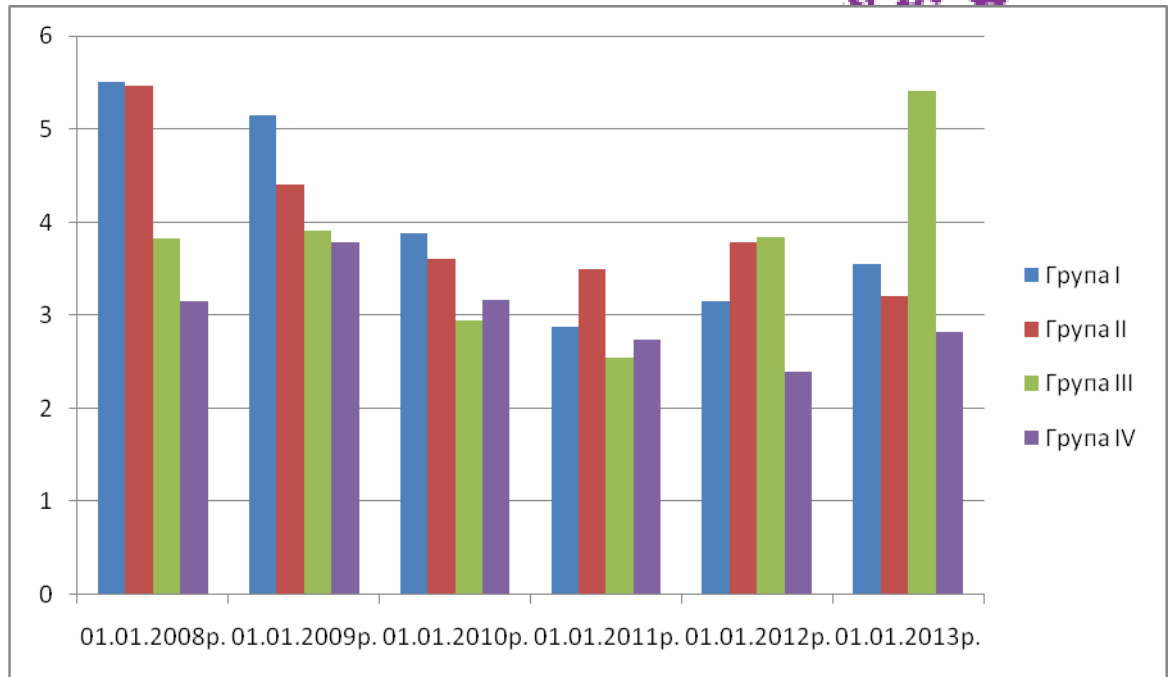

Рис. 2.6. Динаміка показника захищеності залучених депозитів власним капіталом банків України в розрізі груп за 2007-2012 рр.

Джерело: [137]

Згідно з даними рис.2.6, упродовж 2007-2012 рр. найвищі значення показника спостерігалися у банків I та II групи – перевищення залучених депозитів над власним капіталом становило в межах 3,2-5,5 разів, і упродовж досліджуваного періоду характеризувалося зниженням. Станом на 01.01.2013 р. значення показника для банків I та II групи становило, відповідно, - 3,55 та 3,2 рази. Щодо банків III групи, то у 2007-2010 рр. значення показника знизилася з 3,91 до 2,54 рази, проте на 01.01.2013 р. зросло до 5,41 рази. Варто відмітити, що таких низьких значень показника захищеності залучених

депозитів власним капіталом як у банків IV групи, не мали банки жодної іншої групи (2,82 рази). Це свідчить про те, що найменші банки мають проблем із залученням депозитів юридичних та фізичних осіб.

Спроможність банків повернути залучені кошти за умови неповернення кредитів характеризує показник захищеності виданих кредитів власним капіталом (рис. 2.7).

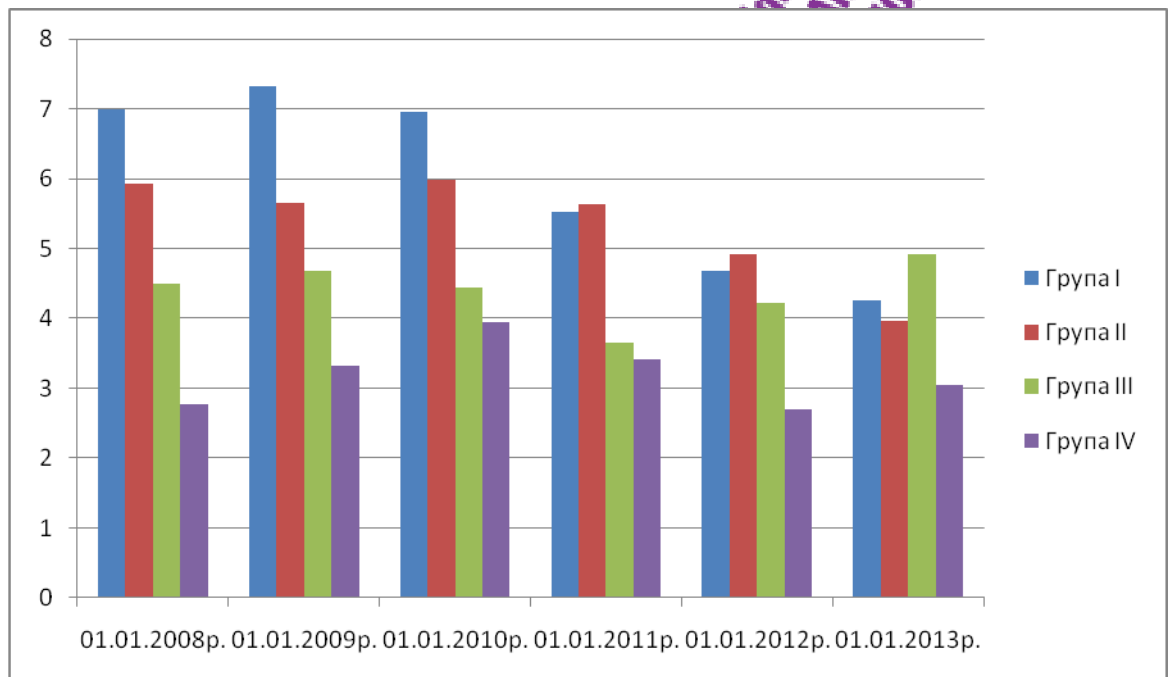

Рис. 2.7. Динаміка показника захищеності виданих кредитів власним капіталом у банківському секторі України в розрізі груп за 2007-2012 рр., %

Джерело: [138]

Як і в попередніх випадках, найбільш захищеними власним капіталом є кредити банків I групи (значення показника станом на 01.01.2013 р. становило 4,26%), і упродовж досліджуваного періоду знаходилося в межах 4,2-7,3%, а найменш захищеними виявилися кредити у банках IV групи.

Таким чином, за всіма проаналізованими показниками найгірші результати виявилися у банків IV групи.

Аналіз груп банків щодо їх частки у володінні власним капіталом показує, що у структурі власного капіталу усіх груп банків найбільшу частку займає статутний капітал (Додаток А).

Дані додатку А свідчать, що у всіх чотирьох групах відбулося зростання власного капіталу. Проте лише у I та II групі банків розмір власного капіталу перевищує розмір статутного капіталу станом на 01.01.2013 р., а по III та IV групі банків статутний капітал перевищував власний капітал.

Тому перед банками стоїть важливе завдання – нарощення статутного капіталу як найбільш важливої складової банківського капіталу, оскільки його зростання значно збільшує банківські резерви. У зв'язку з необхідністю подальшого зростання капіталізації та стійкості вітчизняної банківської системи 15 лютого 2011 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності банків», який передбачає підвищення вимог до статутного капіталу банків з 75 млн. грн. до 120 млн. грн. [151]. Варто відмітити, що нарощування статутного капіталу не потребують лише банки I та II групи, тоді як один банк III групи (Сітібанк) потребує збільшення статутного капіталу. Щодо IV групи банків, то додаткового нарощування статутного капіталу потребують 41 банки із 115 банків у даній групі. Таким чином, 36 % банків із загальної кількості банків потребують нарощення капіталу.

Проведений нами аналіз свідчить, що на сьогодні малі банки гостро потребують нарощення капіталу. Звісно, набагато більше можливостей у залученні додаткових фінансових ресурсів для формування капіталу мають найбільші та великі банківські установи, тоді як можливості у залученні фінансових ресурсів у малих та середніх банків досить обмежені.

Окрім статутного капіталу, вагомою складовою капіталу є прибуток, який є також одним із важливих джерел нарощення банківського капіталу.

Аналіз прибутковості по групах банків показує, що в усіх групах банків упродовж 2007 – 2008 рр. спостерігалось зростання прибутку (рис. 2.8).

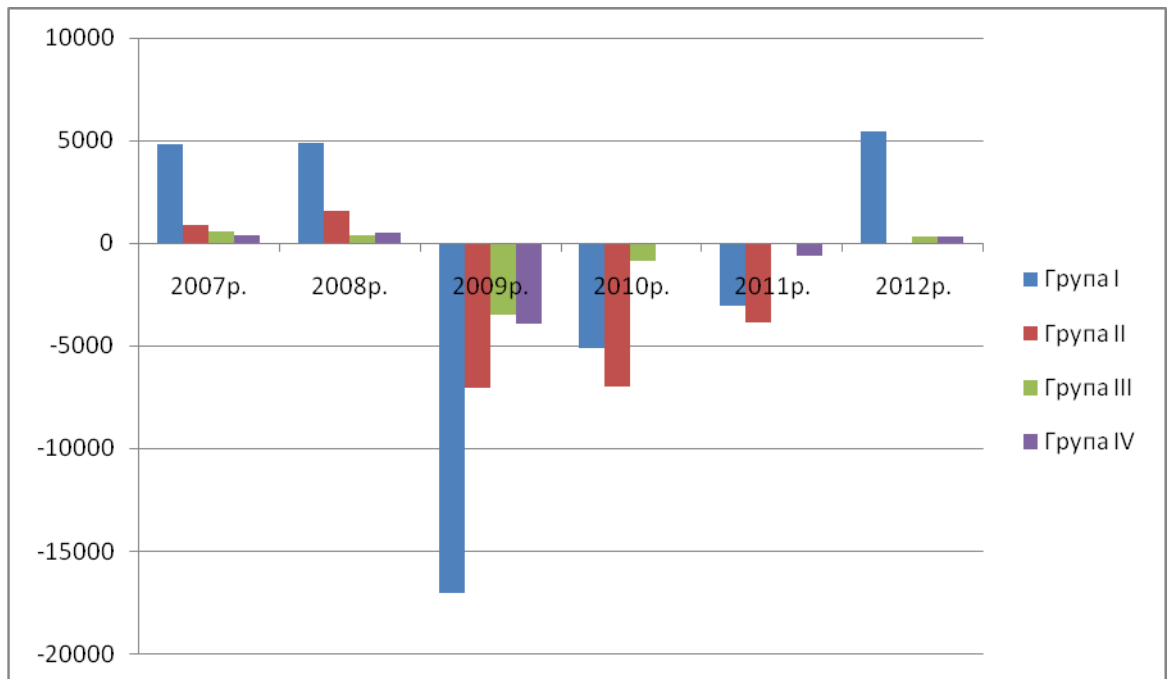

Рис. 2.8. Динаміка прибутку банківської системи України в розрізі груп банків у 2007-2012 рр., млн.грн.

Джерело: [62, 63, 64, 65, 66]

Зазначимо, що хоча по IV групі банків прибуток зріс за 2007-2008 рр. на 125 млн. грн. і становив за 2008 р. 510 млн. грн., це суттєво не відобразилося на збільшенні капіталу банків даної групи. Капітал банків IV групи зріс лише у 1,5 рази, або на 4651 млн. грн. Така ж ситуація спостерігалася і по всій банківській системі (рис. 2.9).

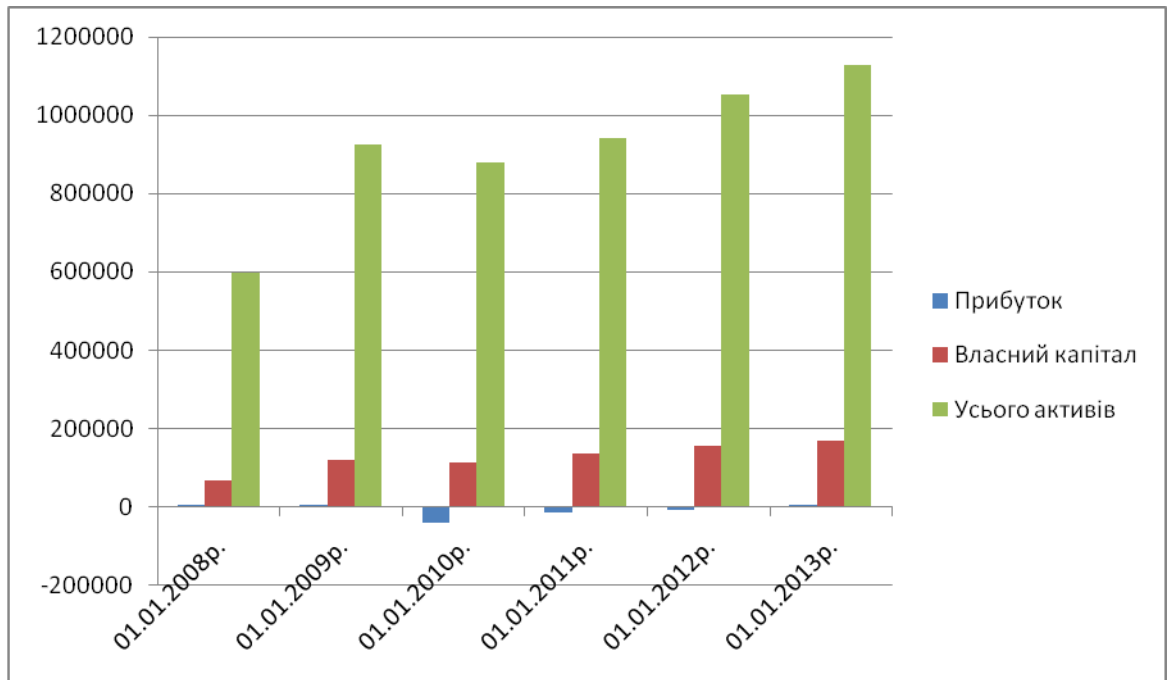

Рис. 2.9. Динаміка прибутку, власного капіталу та активів банківської системи України за 2007-2012 рр., млн. грн.

Джерело: [10, с. 64]

Варто відмітити, що у докризовий період, до середини 2008 р. прибутковість банківських установ зростала, то в 2009 р. банківська система України завершила зі збитками, які становили 31,492 млрд. грн., що було зумовлено впливом фінансової кризи в країні, що торкнулася і банківської системи. За підсумками 2010 р., найбільш збитковими виявилися банки I та II груп, на які припадало 12,087 млрд. грн. збитків (або 93 % від загального розміру збитків), а збитки банків III та IV групи становили 0, 851 млрд. грн.. та 0, 088 млрд. грн. (або 6,5% та 0,7% відповідно) від їх загального розміру.

Варто відзначити, за результатами 2012 р. прибутковими були банки I та IV групи: по банках I групи прибуток становив 5461,4 млн. грн. проти збитку 3089,9 млн. грн. у 2011 р.; по банках II групи збиток становив 51,13 млн. грн. проти збитку в 3886,3 млн. грн. за 2011 р.; по банках III групи збиток становив 837,7 млн. грн. (переважно за рахунок банку «Таврика», збиток якого за 2012 рік склав 1,09 млрд. грн.) проти збитку в 82,5 млн. грн.

за 2011 р. Банки IV групи за результатами 2012 р. отримали прибуток 326,3 млн. грн. проти збитку в 648,8 млн. грн. за 2011 р. [124, с. 45].

Все це підтверджує той факт, що на величину капіталу впливає не лише прибуток. Тому необхідно шукати нові шляхи поповнення капіталу. Так, малі та середні банки збільшують свій капітал за рахунок зовнішніх джерел, таких, як внески до незареєстрованого статутного капіталу, залучення коштів на умовах субординованого боргу та інших. Проте сьогодні зовнішні джерела капіталізації є досить незначними. По-перше, більшість власників банків бояться втратити контроль над комерційним банком у випадку залучення нових акціонерів. По-друге, через випадки частих невиконань власникам акцій банку дивідендів, а також стягнення податку з них продаж акцій банку фізичним особам став неприбутковим і не цікавим для майбутніх акціонерів. По-третє, невеликою залишається величина іноземних інвестицій як джерело поповнення капіталу банків [175, с. 50].

Таким чином, дефіцит довгострокових джерел фінансування кредитних операцій і обмежений обсяг капіталу не дозволяють малим та середнім банкам відігравати більш значну роль у фінансовій системі країни.

Водночас, стимулювання розвитку малих та середніх банків у регіонах могло б не тільки збільшити обсяги кредитування економіки, але й підвищити роль національного банківського капіталу. Зважаючи на те, що лише національний банківський капітал спроможний забезпечити економічну незалежність країни, а також її політичний суверенітет, саме на нього має бути скерована дієва державна підтримка. У зв'язку з цим необхідно розробити особливий та результативний підхід щодо регулювання роботи малих і середніх банків.

Збитки банківської системи за 2010 р. становили 13,0 млрд. грн., водночас, порівняно з 2009 р. вони знизилися на 25 млрд. грн., а за 2011 р. збитки банківської системи ще знизилися на 6,3 млрд. грн. і становили 7,7 млрд. грн. Проте, за підсумками 2012 р. банківська система України вийшла, нарешті, на прибуток в розмірі 4 899 млн. грн.

У табл. 2.1 наведені дані 10 банків України, що понесли за 2012 р. найбільші збитки. Одночасно в таких банках, у зв'язку зі збитковою діяльністю, статутний капітал є більшим за власний капітал.

Таблиця 2.1

Банки України з найбільшими показниками збитків та капіталу у 2012 р. (тис. грн.)

№	Назва банку	Збиток за 2012 р.	Статутний капітал на 01.01.2013 р.	Усього власного капіталу на 01.01.2013 р.
1.	БАНК ТАВРИКА	-1093201	350000	-670739
2.	СВЕДБАНК	-527275	5440928	246209
3.	ЕРЕСТЕБАНК	-466363	1130000	1409759
4.	ПРАВЕКС-БАНК	-302284	786808	1262707
5.	УНІВЕРСАЛ БАНК	-272599	1162672	601039
6.	ВІЕЙБІ БАНК	-232404	1348619	1200011
7.	БМ БАНК	-206243	579668	245119
8.	БТА БАНК	-103572	1500000	1542226
9.	КРЕДОБАНК	-61025	1918969	597312
10.	ПРОФІНБАНК	-51049	121442	132431

Джерело: [137]

Як показали проведені дослідження, основними причинами збитків є: зниження доходів від традиційних банківських операцій (кредитних операцій та вкладів у цінні папери), необхідність донарахування резервів у зв'язку з погіршенням якості активів.

Завдяки загальному зростанню ризикових активів, що перевищує зростання капітальної бази, основним показником надійності національної банківської системи є норматив достатності капіталу (Н2), який станом на 01.01.2013 р. становив 18,06%, і порівняно з 2011 роком знизився на 0,84 п.п. Якщо ж характеризувати динаміку нормативу достатності банківського капіталу за 2007-2010рр., то спостерігається його зростання з 13,92% до 20,83%, що є позитивною тенденцією в посткризовий період (рис. 2.10).

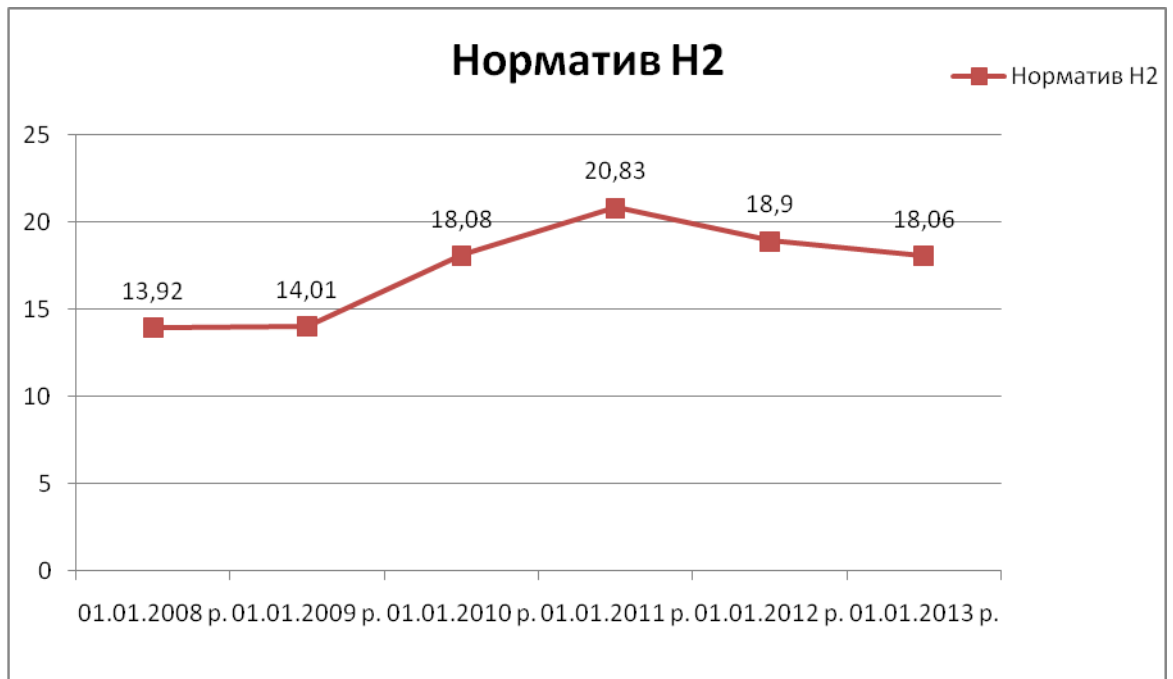

Рис. 2.10. Динаміка нормативу достатності капіталу банківської системи України за 2007-2012 рр.

Джерело: [10, с. 67]

Незважаючи на те, що зниження надлишкової достатності є нормальним та необхідним процесом для підтримання на необхідному рівні рентабельності капіталу та підвищення інвестиційної привабливості банків загалом, специфічна проблема полягає в тому, що базою для розрахунку нормативу є власний капітал, економічне та функціональне накопичення якого неадекватне його розміру.

Як свідчить проведений аналіз, за досліджуваний період посилюється вплив банків за участю іноземного капіталу на усю банківську систему. Водночас їх діяльність була спрямована не на зростання капіталізації банківської системи, а підтримування рівня прибутковості своїх операцій в міжнародному масштабі.

Усього в Україні на 01.01.2013 р. зареєстровані та діють 53 банки за участю нерезидентів в статутному капіталі. Із них 22 - зі 100-відсотковим

іноземним капіталом. Іноземні банки приходять в Україну шляхом створення власного дочірнього банку.

Лідери світового банківського бізнесу із США, Німеччини, Нідерландів, Великобританії і Франції створили в Україні свої 100-відсоткові дочірні підприємства, організували банки з прикордонних та суміжних держав – Росії, Польщі, Австрії, Греції та ін. Іноземні банки, як правило, супроводжують своїх корпоративних клієнтів, що працюють на іноземних ринках в компаніях, що обслуговують торгові та інвестиційні операції [76, с. 23].

Західні банки створюють за кордоном свої філії, а не дочірні банки. Проте, в Україні ця форма не поширена. Хоча створення філій свідчить про високу прихильність іноземного банку до даного ринку, оскільки передбачає повну відповідальність базового ринку за усіма зобов'язаннями філіалу [128, с. 4]. Дочірні ж банки самі несуть усю відповідальність та стають першими кандидатами на продаж або ліквідацію у випадку втрати материнським банком інтересу до ринку або погіршення його фінансового стану.

Банки, які контролюються нерезидентами, на ринку України понесли в результаті кризи 2008-2009 рр істотні втрати, але ні один іноземний банк не закритий свою структуру в Україні. Навпаки, для їх рекапіталізації були виділені додаткові кошти. Іноземні банки відновили свій капітал швидше, ніж вітчизняні комерційні банки.

Можемо стверджувати, що з точки зору стратегії, криза призводить до різкої зміни співвідношення сил на ринку. Так відбулося і в Україні, коли в 2008-2009 рр українські банки переживали економічну кризу, цим скористалися іноземні банки, здійснивши поділ ринку банківських послуг на свою користь, отримавши доступ до найвигідніших українських клієнтів і, перевівши на себе усі потоки платежів і розрахунків, як гривневих, так і валютних. Причому, це було досягнуто без виділення додаткових кредитних ресурсів та взяття на себе усіх ризиків. Головним аргументом виявилася надійність структур, що асоціюються з солідними материнськими банками.

Так, материнським банком українського Сітібанку є Сітібанк США, який займає перше місце у світі за капіталом в глобальному таблиці про ранги 2009р. [177, с. 25].

Таблиця 2.2

Найбільші банки з іноземним капіталом, що діють в Україні станом на 01.01.2012 р., млн. грн.

№ п/п	Банк	Статутний капітал	Емісійні різниці,	Резерви, капіталізовані дивіденди та інші фонди банку	Резерви переоцінки необоротних активів	Резерви переоцінки лічних паперів	Прибуток/збиток минулих років	Прибуток/збиток поточного року	Усього власного капіталу
1	Райффайзен Банк Аваль (Raiffasen Internesional)	3002	3032	277	1199	-11	-1058	30	6471
2	Укрсиббанк (BNP Paribas)	7511	811	843	8	8	-4205	-3717	1259
3	Укросоцбанк (UniCredit Group)	1270	1001	2149	2144	21	7	15	6607
4	ВТБ Банк (ОАО Банк ВТБ (Россия))	5416	0	0	166	18	-2125	581	4056
5	Альфа-банк (Альфа-Групп)	4639	6	229	173	-65	-919	17	4075
6.	ОТР Банк (OTR Group)	2868	2	28	0	-53	0	582	3427
7	Банк Форум (Commerzbank)	5934	0	38	100	16	-3821	-777	1491
8	Сведбанк (Swedbank)	5441	0	4	48	0	-4019	-520	953
9	Ерстебанк (Erste Group)	1370	490	3	0	-1	-479	-172	1212
10	Правекс-банк (Intensa SanPaolo)	937	295	1	242	0	-284	-132	1060

Примітка. Складено за даними [137]

З даних табл. 2.2 бачимо, що найбільшу величину власного капіталу мають Райффайзен Банк Аваль, Укросоцбанк, ВТБ Банк, ОТР Банк та Альфа-

банк, на які припадає майже половина усіх активів та 37% сукупного власного капіталу іноземних банків в Україні. Основну роль на ринку банківських послуг відіграють вищезазначені 10 банків, так як їх частка цих становить 77% в активах іноземних банків та близько 70% капіталу.

Зарубіжні банки наводять у своїх звітах значення відношення статутного капіталу до активів. За даними табл. 2.2 значення відношення статутного капіталу до активів становить від 1,6% до 26%. Це свідчить про те, що в деяких банках статутний капітал надто малий. Так, ІНГ-Банк (Євразія) має статутний капітал в сумі 34,9 млн. руб., а власні кошти в розмірі 2898,7 млн. руб., але з урахуванням субординованого кредиту. Частка статутного капіталу у власному капіталі становила всього лише 1,2%. В інших банках цієї групи це співвідношення було на рівні від 12 до 110%, середнє значення у всіх українських банках - 43%.

У даний час у більшості країн Центральної та Східної Європи в національному банківському секторі домінує іноземний капітал за рахунок приватизації найбільших комерційних банків іноземними інвесторами. Так, у 2011р. частка іноземного капіталу в акціонерному капіталові банківської системи країни в Словаччині складала 86%, в Естонії – 87%, в Литві – 88%, в Угорщині, Польщі та Румунії 60-70%. Як стверджують аналітики, це може створити серйозні проблеми в економіці країн [76, с. 24].

Заслуговеє уваги порядок відкриття банківської системи Китаю для іноземної конкуренції. Країна з початку 2002р. вступила до СОТ. Іноземні банки в Китаї лише через 2 роки після вступу (тобто в 2004р.) змогли приймати депозити та надавати кредити в юанях юридичним особам-резидентам, а також здійснювати їх розрахунково-платіжне обслуговування, надавати їм гарантії та проводити депозитно-кредитні операції на міжбанківському ринку, а можливість приймати депозити та надавати кредити в юанях фізичним особам-резидентам настала лише через 5 років, тобто після закінчення перехідного періоду.

Названі бар'єри Китаєм були створені для того, щоб дати можливість сформуватися конкурентоздатному національному ринку банківських послуг.

Криза банківської системи 2008-2009рр. довела, що в умовах нестабільної української економіки розмір банку або величина його активів не є безумовною гарантією його надійності та стабільності. Для нормального функціонування банківської системи та її поступового розвитку банки повинні володіти значно більшим капіталом.

Накопичення капіталу банками набуває для них більшого значення, про що свідчать процеси концентрації капіталу в банківському секторі та перетікання фінансового капіталу з реального в банківський сектор.

За таких умов доцільно більш детально, з метою управління капіталоутворенням в банківській системі України, розглянути взаємозв'язок розміру та структури капіталу з фінансовою стабільністю банків, чому присвячений третій розділ роботи.

Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНЬСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ"
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

State Higher Educational Institution
"UKRAINE ACADEMY OF BANKING"
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE

2.2. Аналіз та оцінка структури залученого банківського капіталу

Для будь-якого банку структура залученого капіталу має велике значення, оскільки вона є відображенням його можливостей. Від того, які види ресурсів переважають в структурі залученого капіталу – короткострокові чи довгострокові, стабільні чи нестабільні, залежить попит банківських послуг, передусім потенціал банку. В умовах переважання короткострокової ресурсної бази банк не може надавати довгострокові кредити. Це дуже ризиковано та слугує загрозою банкрутства.

Структура залученого капіталу банку відображає відношення різних статей балансу, які характеризують операції банку з формування залучених ресурсів, до валюти балансу. Інакше кажучи, структура залученого капіталу банку відображає частку тих чи інших джерел ресурсів у сукупній сумі залучених ресурсів банку. Як свідчить аналіз діяльності банків, структура залученого капіталу окремих банків може істотно відрізнитися та залежить від специфіки діяльності самого банку. Вона постійно змінюється, як під дією зовнішнього середовища, так і внаслідок діяльності самого банку.

Проведемо структурний аналіз залученого капіталу в динаміці з метою виявлення основних тенденцій, які склалися сьогодні у вітчизняному банківському секторі.

При цьому ми виходили з того, що під взаємодією різних чинників структура залученого банківського капіталу постійно змінюється, призводячи до збільшення частки одних видів ресурсів та зменшення інших. Залежно від ступеня та характеру цієї взаємодії в структурі ресурсів комерційних банків в різний час переважають різні види ресурсів. Так, в період з 2002 по 2008 рр. залучений капітал формувався головним чином за рахунок коштів підприємств та організацій. В пасивах банківського сектора на їх частку припадало в 2007 р. - 35% , в 2008 р. – 24%, що значно перевищувало частку вкладів населення, які швидко знецінювалися в умовах інфляції. Цей період в

розвитку банківської системи України характеризувався процесом створення великої кількості банків. В умовах високого рівня інфляції банківський бізнес дозволяв отримувати хороші прибутки на спекулятивних фінансових операціях. Вжиті Національним банком України спільно з Урядом України заходи щодо стабілізації економічної ситуації, спрямовані перш за все на боротьбу з інфляцією, дали свій результат в 2008 році. Інфляція почала швидко та стійко падати. Банки, які не робили ніяких кроків для зміни характеру своєї діяльності в умовах падіння інфляції, в результаті банківської кризи, що розвивалася, виявилися банкрутами. Короткострокові кредити НБУ дозволили втримати ліквідність банківського сектора та попередити перетворення кризи 2008 року в загрозу всій банківській системі країни.

Починаючи з другої половини 2008 року розвитку набули позики на зовнішніх фінансових ринках (а, особливо заставні кредити, які забезпечилися пакетами цінних паперів). Це було зумовлено недостатком внутрішніх заощаджень в українській економіці та достатньо низьким рівнем відсотків за зовнішніми позиками.

Зовнішні запозичення залучалися як у формі кредитів іноземних фінансових організацій, так і шляхом випуску власних цінних паперів, які стали важливим джерелом коштів (до кінця 2008 року лише міжбанківські кредити в іноземній валюті, більшість яких була отримана від банків-нерезидентів становили біля 12% всіх банківських пасивів країни). У результаті банківська система України виявилася сильно залежною від світового фінансового ринку, що зіграло свою роль в серпні 2008 року. Фінансова криза 2008 року підірвала довіру до вітчизняного банківського сектора і викликала масовий відтік вкладів. Тільки за серпень-вересень 2008 року обсяг вкладів населення в національній валюті скоротився на 17,7%, в іноземній валюті – на 31,2%. Для встановлення до кризового показника залучення депозитів фізичних осіб знадобилося 5 років [213, с. 30].

Візьмемо для порівняння показники структури залученого капіталу банків України за період 2008 - 2012 рр., упродовж якого українська

банківська система пройшла складний шлях розвитку, що супроводжувався кризою та необхідністю вживання заходів щодо усунення її негативних наслідків. Значні зміни відбулися і в структурі залученого банківського капіталу (табл. 2.3).

Таблиця 2.3
Склад та структура залученого капіталу банківської системи України за 2008-2012 рр.

Назва статей	01.01. 2009р.		01.01. 2010р.		01.01. 2011р.		01.01. 2012р.		01.01. 2013р.	
	сума, млн. грн.	частка, %	сума, млн. грн.	частка, %	сума, млн. грн.	частка, %	сума, млн. грн.	частка, %	сума, млн. грн.	частка, %
Кошти банків	249308	30,8	193577	25,3	249519	31,0	250264	27,8	213710	22,3
Кошти юридичних осіб	143928	17,8	115204	15,1	144038	17,9	186213	20,7	227725	23,8
Кошти фізичних осіб	213219	26,4	210006	27,4	270733	33,6	306205	34,1	369906	38,6
Інші залучені кошти	51637	6,4	42082	5,5	43010	5,3	37926	4,2	32714	3,4
Боргові цінні папери, емітовані банком	10489	1,3	4591	0,6	9086	1,1	7190	0,8	35303	3,7
Субординований борг	17346	2,1	29375	3,8	32288	4,4	34154	3,8	28353	2,9
Інші зобов'язання	120896	15,0	170292	22,3	55692	6,7	76841	8,6	50161	5,3
Усього зобов'язань	806823	100,0	765127	100,0	804363	100,0	898793	100,0	957872	100,0

Джерело: [4, 137, 138]

Як свідчать дані табл. 2.3, основним джерелом формування залученого капіталу банків у 2008 р. були кошти банків. Їх частка в структурі залученого банківського капіталу переважала упродовж 2008-2010 рр. Водночас, починаючи з 2011 р. спостерігається тенденція до зниження частки коштів, залучених від НБУ та комерційних банків і все більшу роль стали відігравати кошти фізичних осіб. Частка залучених коштів фізичних осіб неухильно зростала і станом на 01.01.2013 р. займає 38,6% залученого капіталу банківської системи України. Збільшення частки коштів, залучених від фізичних осіб, в загальному обсязі залученого банківського капіталу,

свідчить про посилення ролі і значущості даного виду залучених коштів при формуванні ресурсної бази, про покращення економічної ситуації і зростання довіри до банків.

Таким чином, спостерігається тенденція не просто до вирівнювання частки коштів, залучених банками від фізичних осіб, залучених від підприємств та організацій, але й до домінування коштів фізичних осіб, що наочно демонструє рис. 2.11.

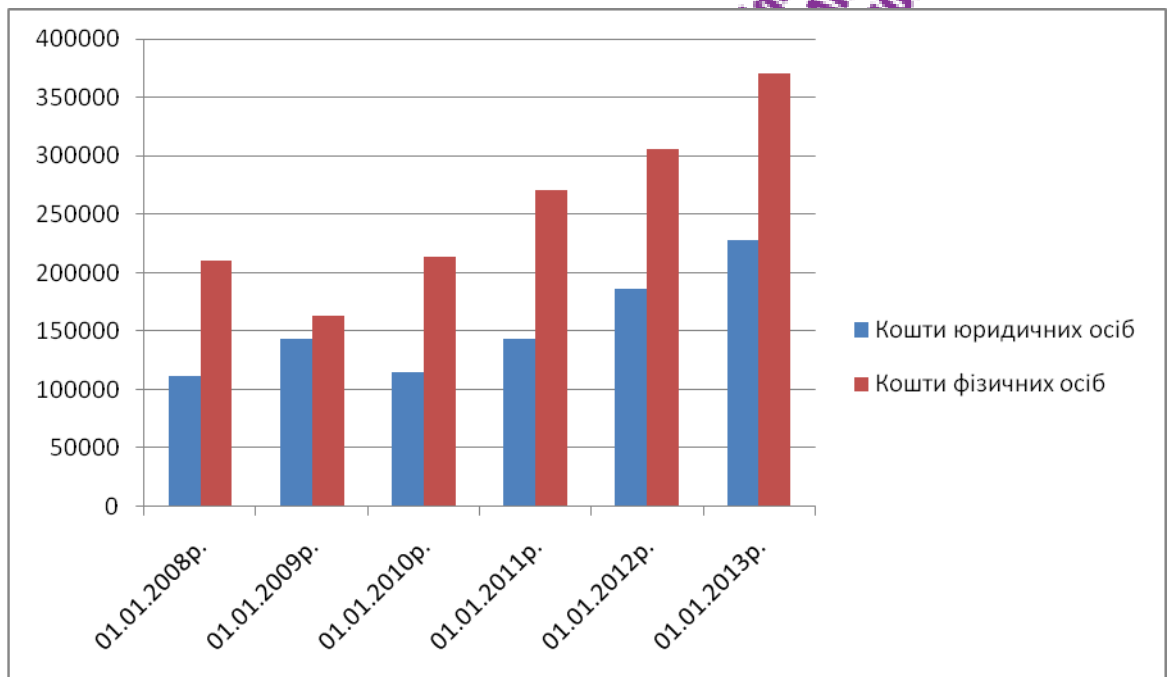

Рис. 2.11. Динаміка коштів юридичних та фізичних осіб, залучених банками України за 2007-2012 рр., млн. грн.

Джерело: [10, с. 67]

У структурі залученого банківського капіталу станом на 01.01.2013 р. можна виділити три головні джерела: депозити фізичних осіб, кошти юридичних осіб та кошти банків (рис. 2.12).

Сукупний обсяг коштів на рахунках фізичних осіб станом на 01.01.2013 р. становив 369,9 млрд. грн., або 38,6% всього залученого банківського капіталу. З них більше 2/3 – це кошти, залучені в національній валюті.

Частка, яку займають кошти юридичних осіб в залученому банківському капіталі, зросла на 3,1 п.п. і становила станом на 01.01.2013 р. 23,8%. Вага статей «Кошти банків» та «Інші залучені кошти» в загальній структурі залученого банківського капіталу зменшилось на 5,5 п.п. та 0,8 п.п. відповідно. В той же час зросла частка боргових цінних паперів емітованих банками України на 2,9 п.п. В додатку 3, показано зміну обсягів залученого банківського капіталу у розрізі груп банків за класифікацією НБУ за 2008-2012 рр.

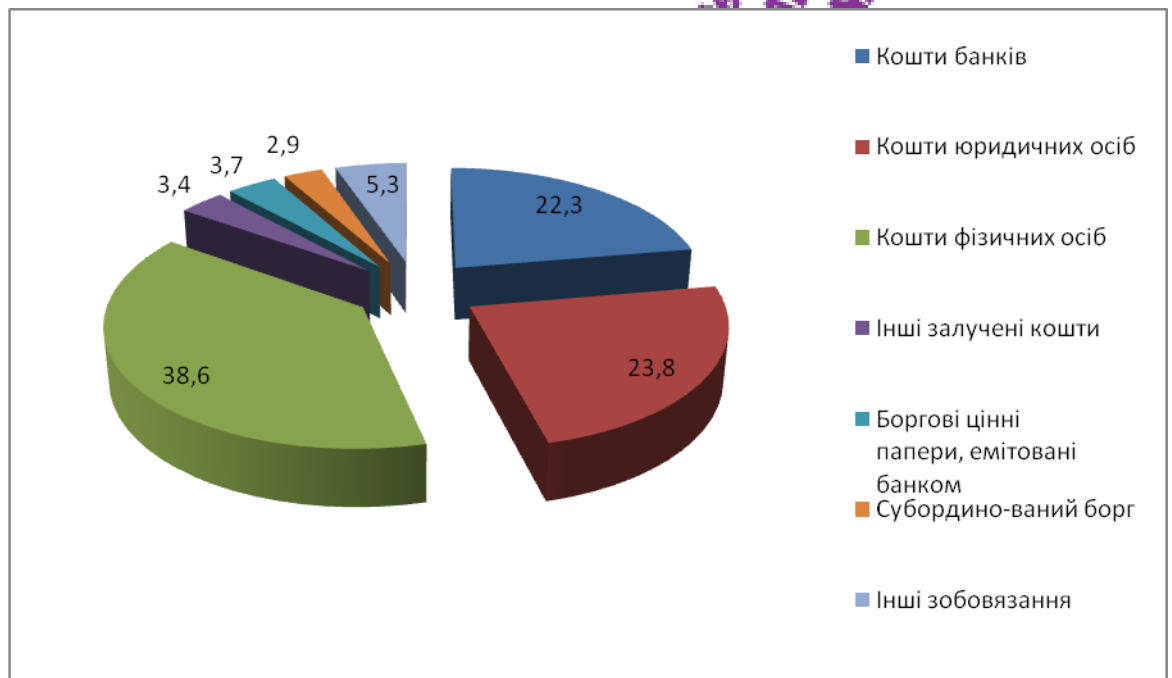

Рис. 2.12. Структура залученого капіталу банківської системи України станом на 01.01.2013 р., %

Джерело: [4, 137, 138]

Згідно з даними додатку 3, за всіма групами банків України у 2008-2012 рр. відбулося зростання сукупного залученого капіталу. Найбільший приріст залученого капіталу відбувся серед банків II та III групи: серед банків II групи на – на 23,4% (30,98 млрд. грн.), а серед банків III групи на – 24,8% (17,89 млрд. грн.). Дещо меншими темпами зростав залучений капітал

упродовж 2008-2012 рр. серед банків I та IV груп – на 1,4% (8,2 млрд. грн.) та на 1,3% (1,4 млрд. грн.).

Більш детальний аналіз якості залученого банківського капіталу у розрізі груп та по банківській системі України загалом здійснимо за допомогою коефіцієнта структури зобов'язань та коефіцієнта структури депозитів за строковістю.

Коефіцієнт структури зобов'язань характеризує стабільність залученого банківського капіталу та визначається як відношення коштів на поточних рахунках до строкових депозитів. Чим нижче його значення, тим менша відносна залежність банків від ліквідних активів, що зумовлено структурою залученого банківського капіталу. Рекомендованим значенням коефіцієнта структури зобов'язань вважається 0,50. Динаміка даного показника за 2007-2012 рр. у розрізі груп банків відображено на рис. 2.13.

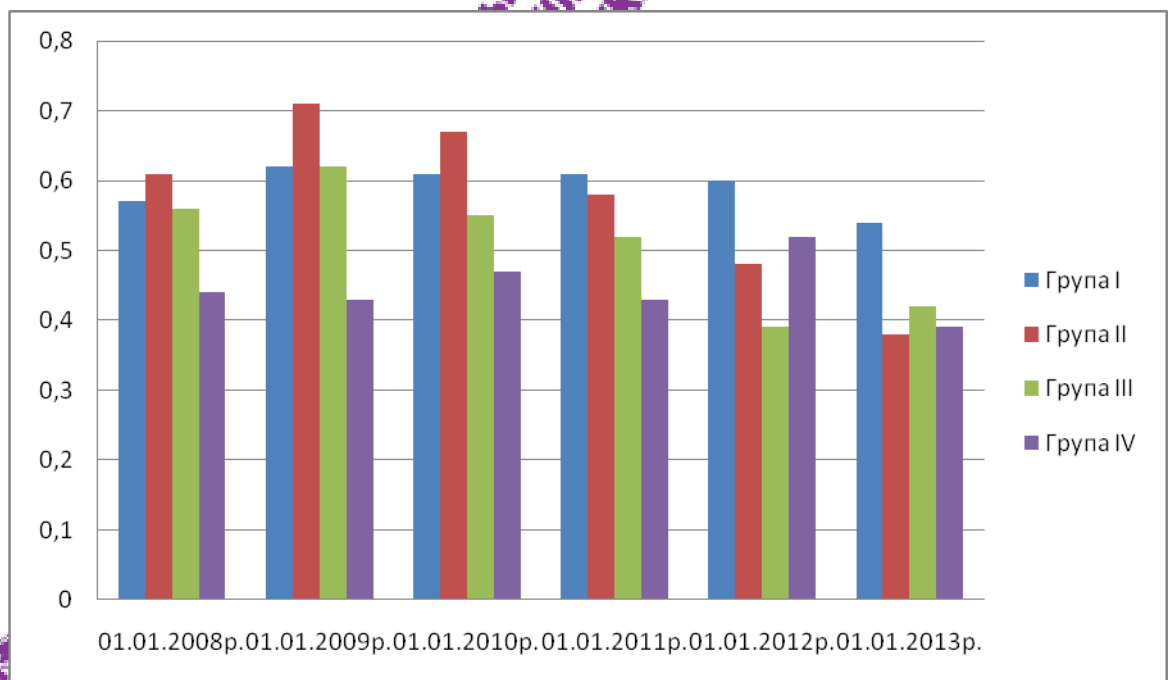

Рис. 2.13. Динаміка коефіцієнта структури зобов'язань у розрізі груп банків України за 2007-2012 рр.

Джерело: [138]

За аналізований період відбулося незначне зменшення значень коефіцієнта структури зобов'язань, що свідчить про більш швидке зростання коштів на депозитних рахунках, аніж на поточних. Так, коефіцієнт структури зобов'язань по банківській системі України зріс із 0,57 станом на 01.01.2008 р. до 0,64 станом на 01.01.2013 р.

Найбільшим було зменшення показника упродовж 2007-2012 рр. серед банків III групи: значення коефіцієнта зменшилось на 17 п.п. з 0,56 до 0,39, серед банків II групи – на 13 п.п. з 0,61 до 0,48. Для банків I та IV групи коефіцієнт структури зобов'язань збільшився за аналізований період на 3 п.п. до 0,60 та на 8 п.п. до 0,52 станом на 01.01.2013 р. Це означає, що відносно висока частка коштів до запитання дозволяє банкам зменшувати відсоткові витрати, в той же час, вимагає наявності значних розмірів високоліквідних активів для мінімізації ризику ліквідності.

Коефіцієнт структури депозитів за строковістю визначається як частка довгострокових депозитів у сукупному обсязі останніх. При низьких значеннях коефіцієнта витрати банків на обслуговування строкових та ощадних депозитів є мінімальними, що дає можливість отримати максимальне значення, спреду. Чим вище значення показника, тим необхідний рівень ліквідності є нижчим. Рекомендоване значення коефіцієнта структури депозитів за строковістю має становити не менше ніж 0.67. Динаміка даного показника унаочнена на рис. 2.14.

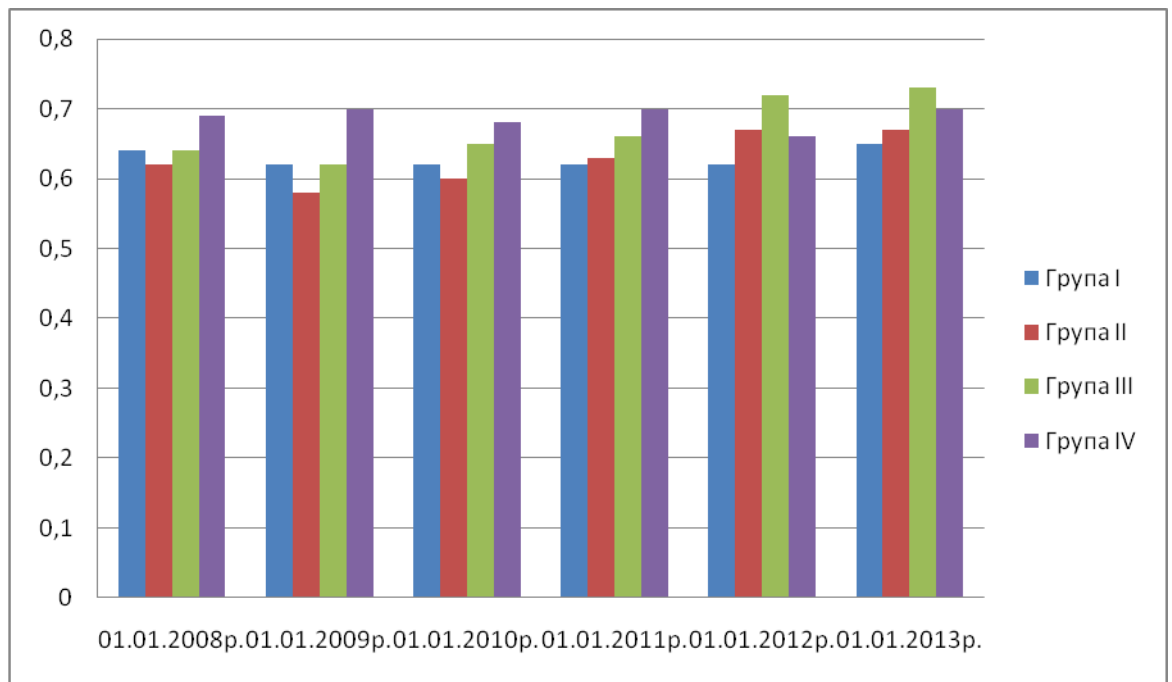

Рис. 2.14. Динаміка коефіцієнта структури депозитів за строковістю у розрізі груп банків України за 2007-2012 рр.

Джерело: [137, 138]

Як свідчать дані рис. 2.14, станом на 01.01.2013 р. значення коефіцієнта структури депозитів за строковістю загалом по банківській системі досягло рівня 2007 р. та становило 0,64, що свідчить про поступове збільшення частки довгострокових вкладів. Така динаміка викликана збільшенням показника серед банків II та III групи за 2007-2012 рр. з 0,62 до 0,67 та з 0,64 до 0,73 відповідно. По I та IV групі відбулось зниження коефіцієнта структури депозитів за строковістю за аналізований період з 0,64 до 0,62 та з 0,69 до 0,66 відповідно.

Структура депозитного портфеля банків є актуальним для дослідження залученого банківського капіталу. Станом на 01.01.2013 року банки України залучили депозитів на суму 628 млрд. грн., що на 13,6% (75,2 млрд. грн.) більше ніж на початок 2012 р. (553,0 млрд. грн.) [138]. Структуру залучених депозитів банками України наведено на рис. 2.15.

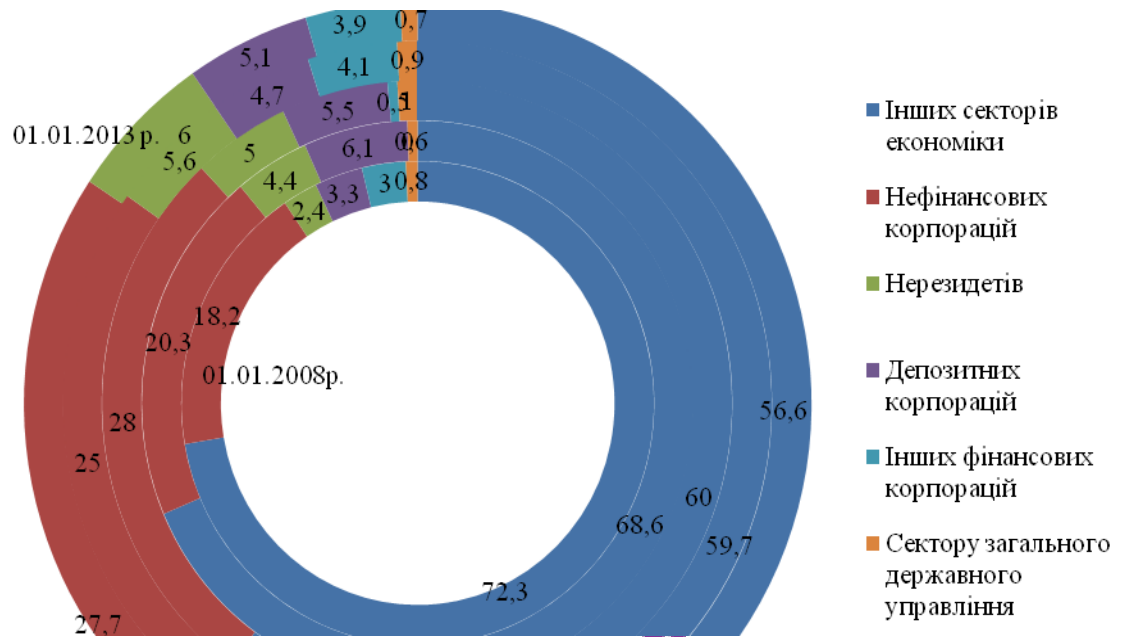

Рис. 2.15. Схема залучених депозитів за секторами економіки у 2007-2012 рр. , %

Джерело: [137]

Переважну частину цих депозитів складають домогосподарства, станом на 01.01.2013 р. їхня частка складає 59,3%, що на 13 п.п. менше, ніж станом на 01.01.2008 р. (72,3%) (рис. 2.15).

Так, 27,6 % всіх депозитів складають ті, які залучені нефінансовими структурами. Станом на 01.01.2013 року понад 15% депозитів складають депозити інших галузей економіки.

Після 2008 року спостерігаємо тенденцію до зростання величини депозитів, залучених від нефінансових структур з 37,0 млрд. грн. до 153.1 млрд. грн. до 2012 року.

Обсяг депозитів, що залучені нефінансовими структурами практично не зріс у 2013 році порівняно з 2010 роком (рис. 2.16).

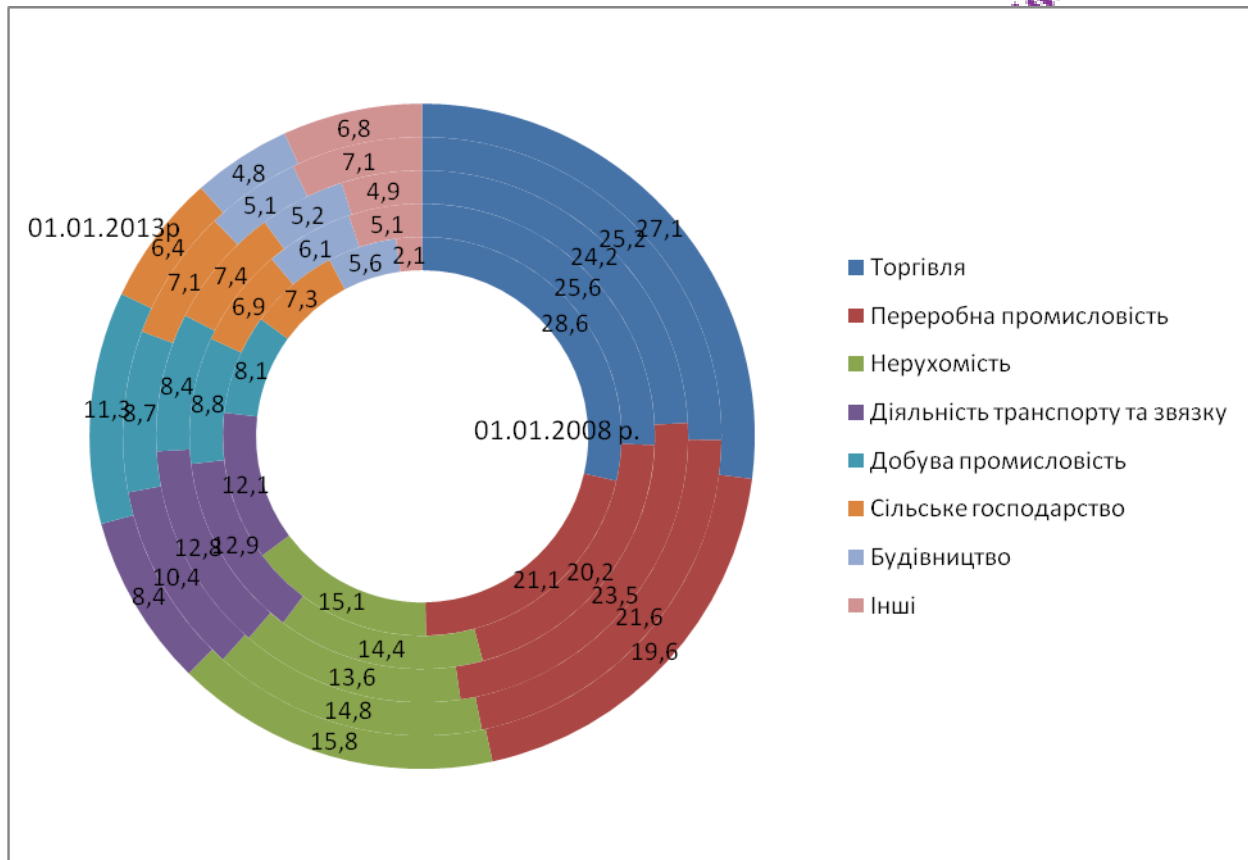

Рис. 2.16. Структура залученого капіталу банківськими установами України за видами діяльності за 2007-2012 рр. ,%

Джерело: [137]

З рис. 2.16 бачимо, що понад четвертину (27,1%) депозитів станом на 01.01.2013 року залучені зі сфери торгівлі, побутових приладів, предметів особистого вжитку, ремонту автомобілів (28,6% станом на 01.01.2008 р.). На переробну промисловість припадає 19,6% (21,1% станом на 01.01.2008 р.), на операції з нерухомістю 15,8% (15,1% станом на 01.01.2008 р.), транспорт та зв'язок – 8,4% (12,1% станом на 01.01.2008 р.).

Вивчаючи депозити за групами та за строками, можна сказати, що частка депозитів в національній валюті порівняно з 2008 роком збільшилася на 0.6 п.п. і станом на 01.01.2013 року складала 55,3% (рис. 2.17).

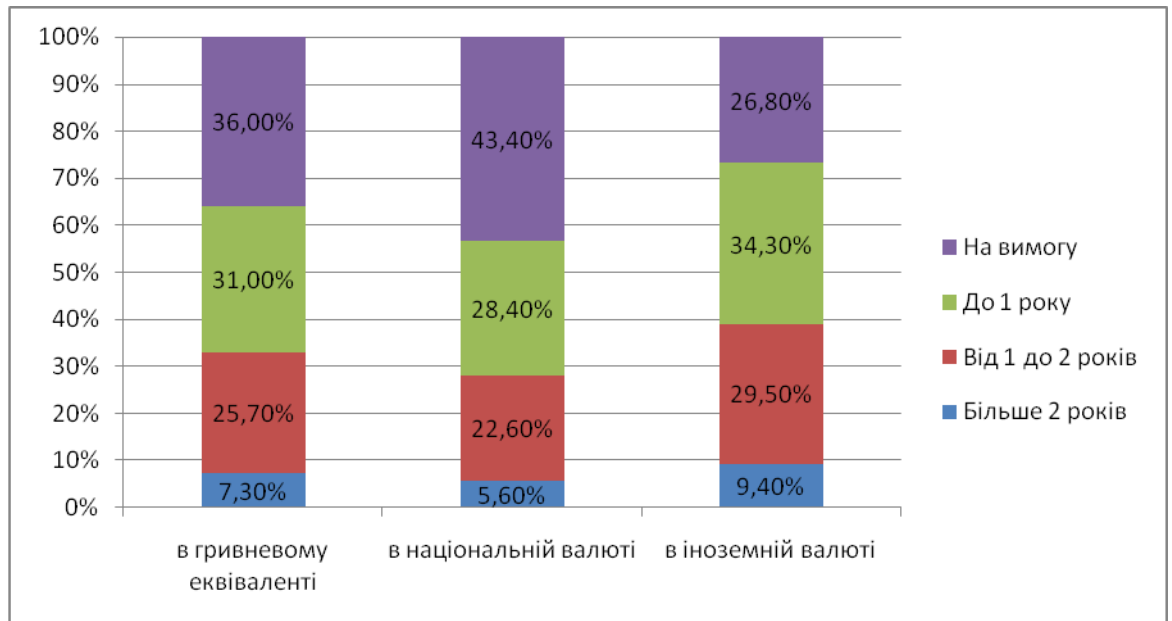

Рис. 2.17. Структура депозитів банків України за строками та валютами за 2007-2012 рр.

Джерело: [137]

Дані рис. 2.17 свідчать, що станом на 01.01.2013 р. перевага надається депозитам на вимогу серед депозитів, залучених в національній валюті, складає 43,4% (45,4% станом на 01.01.2008 р.), серед депозитів, залучених в іноземній валюті – 26,8% (26,7% станом на 01.01.2008 р.).

Найбільшу частку депозитів в іноземній валюті на 01.01.2013 р. складають депозити терміном до 1 року – 34,3% (а станом на 01.01.2008 р. цей показник зростає до 35,7%). Найменша частина депозитів в іноземній валюті - 9,4% припадає на депозити терміном більше, ніж на 2 роки, (станом на 01.01.2008 р.), в гривневому еквіваленті – 5,6% (4,7% станом на 01.01.2008 р.)

Основними причинами зростання депозитів у 2012 р., на наш погляд, є:

- 1) покращення економічної ситуації в країні загалом;
- 2) зростання реальних грошових доходів населення, що з одної сторони збільшує попит, а відповідно і прибуток господарських

суб'єктів, з іншої – сприяє накопиченню заощаджень, які є основним джерелом інвестицій;

- 3) стабілізаційні заходи уряду та банку принесли свої плоди: підвищилася довіра до банківського сектора зі сторони вкладників та кредиторів;
- 4) розширення асортименту депозитних банківських продуктів.

Однак, незважаючи на очевидне покращення ситуації, все ще зберігається перевага короткострокових пасивів та дефіцит довгострокових ресурсів. Це стримує можливості банківського сектора щодо кредитування різного сектора економіки.

Таким чином, можна виділити три основні тенденції зміни структури залученого капіталу комерційних банків:

- розширення ресурсної бази банків внаслідок закріплення довіри до банків зі сторони вкладників та кредиторів;
- посилення ролі вкладів населення (збільшення їх об'єму та частки в структурі банківських ресурсів);
- активізація діяльності банків щодо залучення додаткових ресурсів шляхом випуску власних цінних паперів (серед боргових зобов'язань провідне місце займають векселі);
- «подовження» ресурсної бази банків (головним чином за рахунок депозитів фізичних осіб, залучених на строк від 1 року до 2 років).

2.3. Кореляційно-регресійний аналіз адекватності капіталу банківської системи України

Важливу роль в управлінні капіталоутворенням банків відіграє дослідження впливу суттєвих чинників, які сприяли зростанню власного капіталу банківської системи України.

За допомогою кореляційно-регресійного аналізу дослідимо наявність кореляційного зв'язку між власним капіталом банків України та чинниками.

Для дослідження впливу окремих чинників на власний капітал було побудовано однофакторні регресійні моделі лінійного і нелінійного типу: лінійна модель – $\tilde{y} = a + bx$; параболічна модель – $\tilde{y} = a + bx + cx^2$; степенева модель – $\tilde{y} = ax^b$. Використовуючи F -критерій Фішера визначаємо відповідність регресійної моделі вихідним даним. Оцінку параметрів на статистичну вірогідність було проведено за критерієм Стюдента. Візьмемо значення F -критерію Фішера з таблиці: $F_{\text{табл}}(k_1=1, k_2=19, \alpha =0,01) = 8$ і $F_{\text{табл}}(k_1=1, k_2=19, \alpha =0,05) = 4$. Табличні значення критерію Стюдента: $t_{\text{табл}}(k = 19, p = 0,99) = 2,86$, $t_{\text{табл}}(k = 19, p = 0,95) = 2,09$.

З метою визначення існування сукупного впливу чинників на власний капітал банків України було побудовано множинні (багатофакторні) лінійні регресійні моделі $\tilde{y} = b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + b_4x_4 + b_5x_5$, де y – залежна ознака – власний капітал банків України, x_1, x_2, x_3, x_4, x_5 – чинники – це активи, прибуток, частка власного капіталу у пасивах, строкові зобов'язання юридичних і фізичних осіб. При побудові багатофакторних моделей було використано наступні позначення:

VK – власний капітал, млн. грн.;

AKT – активи, млн. грн.;

CH_VK – частка власного капіталу у пасивах, млн. грн.;

PR – прибуток;

STR_YHUR – строкові зобов'язання юридичних осіб, млн. грн.;

STR_PHIZ – строкові зобов'язання фізичних осіб, млн. грн.

За критерієм Фішера і критерієм Стюдента визначені підсумки даного дослідження. Критичні (табличні) значення критерію Фішера у випадку багатofакторної регресійної моделі $F_{\text{табл}}(k_1=5, k_2=15-21-5-1, p=0,95) = 5,41$, $F_{\text{табл}}(k_1=5, k_2=15, p=0,99) = 12,06$. Критичні (табличні) значення критерію Стюдента у випадку багатofакторної (множинної) регресійної моделі: $t_{\text{табл}}(k=15, p=0,95) = 2,571$, $t_{\text{табл}}(k=15, p=0,99) = 4,043$.

Насамперед дослідимо, як на власний капітал банків України вплинув такий чинник як активи банків. Графік залежності власного капіталу банків України від активів (рис. 2.8) вказує на пряму кореляційну залежність: зі збільшенням обсягів активів розмір власного капіталу банків України також збільшується.

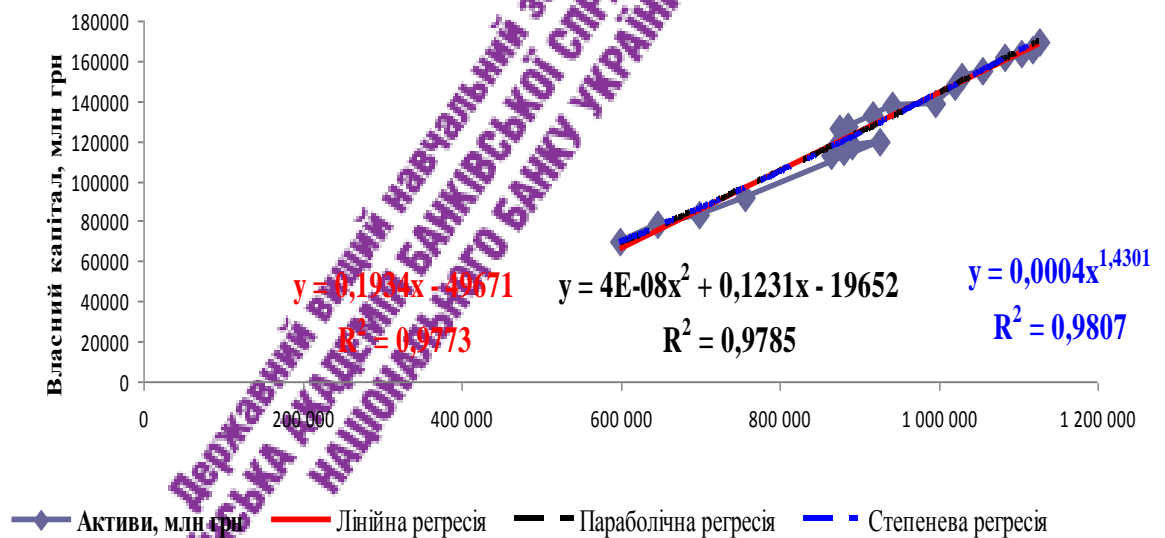

Рис. 2.18. Емпірична і теоретичні лінії регресії залежності власного капіталу банків України від активів

Джерело: власна розробка автора

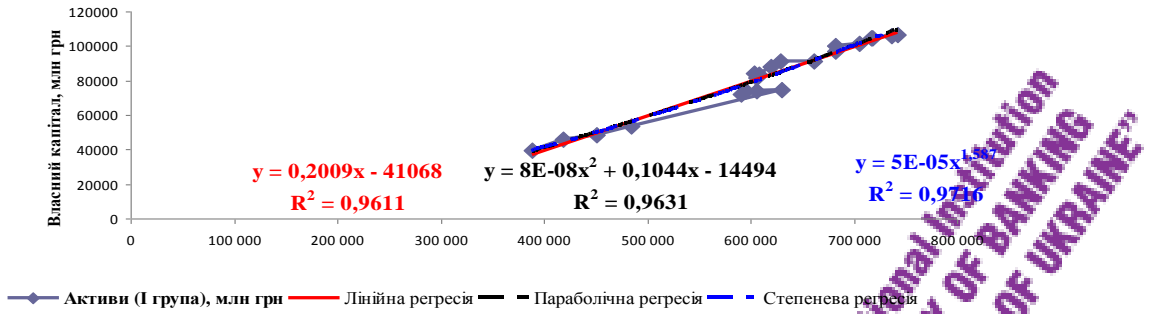
Зокрема, коефіцієнт лінійного рівняння тренду $\hat{y} = 0,193x - 49671,5$ (табл. 2.4) показує, що за збільшення активів на 1 млн. грн. власний капітал банків України буде збільшуватися у середньому на 0,193 млн. грн. Значення

коефіцієнта кореляції $R = 0,989$ вказує на дуже сильний кореляційний зв'язок між власним капіталом та активами банків, а значення коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,977$ свідчить про те, що зміна або коливання значення власного капіталу банків України на 97,7 % залежить від зміни або коливання розміру активів. За степеневим рівнянням $\tilde{y} = 0,0004x^{1,430}$ можна зробити висновок, що за умови зростання активів на 1 % власний капітал у середньому зростатиме на 1,43 %. Висновки є статистично достовірними, оскільки регресійні моделі згідно з критерієм Фішера є адекватними до вихідних даних з ймовірністю $p=0,99$ і згідно з критерієм Стьюдента параметри моделей є статистично вірогідними також з ймовірністю $p=0,99$.

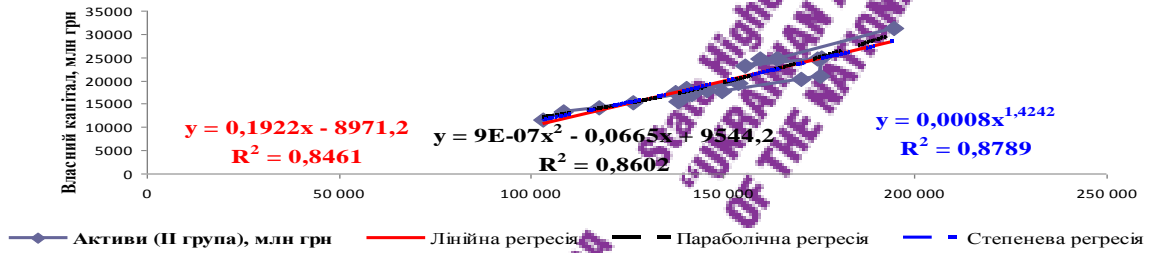
На рис. 2.19 зображено емпіричні і теоретичні лінії регресії, які відображають вплив активів на власний капітал по групах банків України. Графічний аналіз свідчить, що немає зв'язку між активами і власним капіталом банком лише у групі III банків.

За критеріями Фішера і Стьюдента з'ясовано, що найвищу статистичну вірогідність мають лінійні і степеневі регресійні моделі. У I групі банків коефіцієнт лінійної моделі $\tilde{y} = 0,201x - 41067,9$ показує, що за збільшення активів на 1 млн грн. власний капітал у середньому збільшується на 0,201 млн грн.; коефіцієнт ступеневої моделі $\tilde{y} = 0,0004x^{1,430}$ – за зростання розміру активів на 1 % значення власного капіталу зростатиме на 1,430 %. Значення коефіцієнта кореляції $R \approx 0,96$ вказує на дуже тісний зв'язок між власним капіталом та активами у діяльності банків I групи.

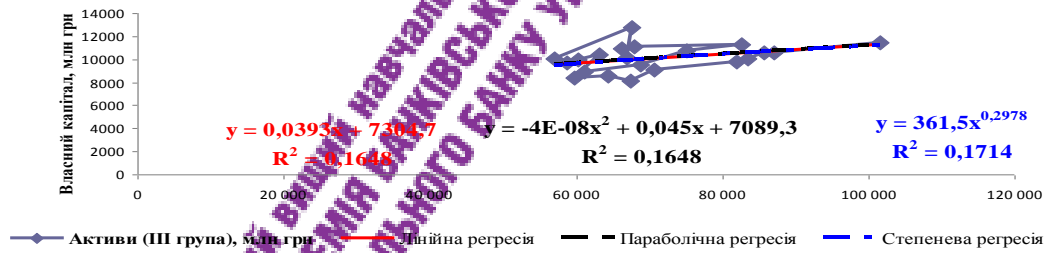

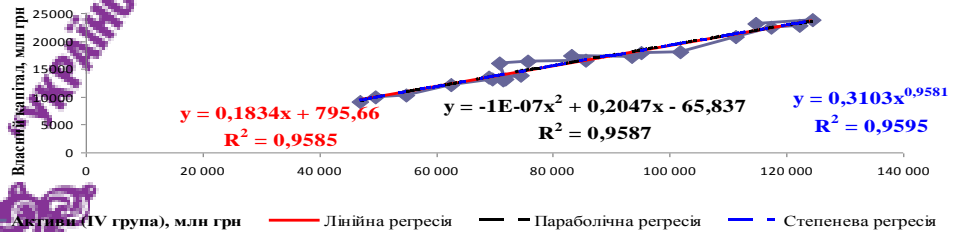
а) для I групи банків

б) для II групи банків

в) для III групи банків

г) для IV групи банків

Рис. 2.19. Емпіричні і теоретичні лінії регресії залежності власного капіталу банків України по групах від активів

Джерело: власна розробка автора

У II групі банків України спостерігаємо наступну сильну кореляційну залежність ($R \approx 0,86$): за збільшення активів на 1 млн. грн. власний капітал у середньому збільшується на 0,192 млн. грн. ($\hat{y} = 0,192x - 8971,2$), а у відсотках за зростання активів на 1 % значення власного капіталу зростатиме на 1,424 % ($\hat{y} = 0,001x^{1,424}$).

Таблиця 2.4
Моделі регресії залежності власного капіталу банків України від активів

Тип моделі	Рівняння	R^2	R	F-критерій	t_a	t_b	t_c
Загалом по Україні							
лінійна	$\hat{y} = 0,193x - 49671,5$	0,977	0,989	818,2**	-7,9**	28,6**	
параболічна	$\hat{y} = 0,00000004x^2 + 0,123x - 19652,1$	0,978	0,989	408,7**	-0,6	1,7	1,0
степенева	$\hat{y} = 0,0004x^{1,430}$	0,981	0,990	963,7**	-12,5**	31,0**	
I група							
лінійна	$\hat{y} = 0,201x - 41067,9$	0,961	0,980	470,0**	-7,1**	21,7**	
параболічна	$\hat{y} = 0,0000001x^2 + 0,104x - 14494,3$	0,963	0,981	234,6**	-0,5	1,0	1,0
степенева	$\hat{y} = 0,0001x^{1,587}$	0,972	0,986	651,0**	-11,9**	25,5**	
II група							
лінійна	$\hat{y} = 0,192x - 8971,2$	0,846	0,920	104,5**	-3,2**	10,2**	
параболічна	$\hat{y} = 0,000001x^2 - 0,07x + 9544,2$	0,860	0,927	55,4**	0,7	-0,3	1,3
степенева	$\hat{y} = 0,001x^{1,424}$	0,879	0,937	137,9**	-4,9**	11,7**	
III група							
лінійна	$\hat{y} = 0,039x + 7304,7$	0,165	0,406	3,7	5,0**	1,9	
параболічна	$\hat{y} = -0,00000004x^2 + 0,045x + 7089,3$	0,165	0,406	1,8	0,8	0,2	0,0
степенева	$\hat{y} = 361,4993x^{0,298}$	0,171	0,414	3,9	3,5**	2,0	
IV група							
лінійна	$\hat{y} = 0,183x + 795,7$	0,959	0,979	438,8**	1,0	20,9**	
параболічна	$\hat{y} = -0,00000012x^2 + 0,205x - 65,8$	0,959	0,979	208,9**	0,0	2,8*	-0,3
степенева	$\hat{y} = 0,310x^{0,958}$	0,959	0,980	449,9**	-2,3*	21,2**	

Примітка. * – статистична вірогідність моделі і параметрів з ймовірністю $p = 0,95$;

** – статистична вірогідність моделі і параметрів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: власна розробка автора

У IV групі банків України вплив активів на власний капітал є також дуже сильним ($R \approx 0,96$), а коефіцієнт лінійного рівняння регресії показує, що за збільшення активів на 1 млн. грн. власний капітал у середньому збільшується на 0,183 млн. грн. ($\tilde{y} = 0,183x + 795,7$).

Частка власного капіталу у пасивах є теж дуже сильним чинником, який впливає на власний капітал банківської системи України загалом. Значення коефіцієнтів детермінації ($R^2 \approx 0,9$) (рис. 2.20) свідчить про те, що зміна або коливання розміру власного капіталу приблизно на 90 % залежить від зміни частки власного капіталу у пасивах.

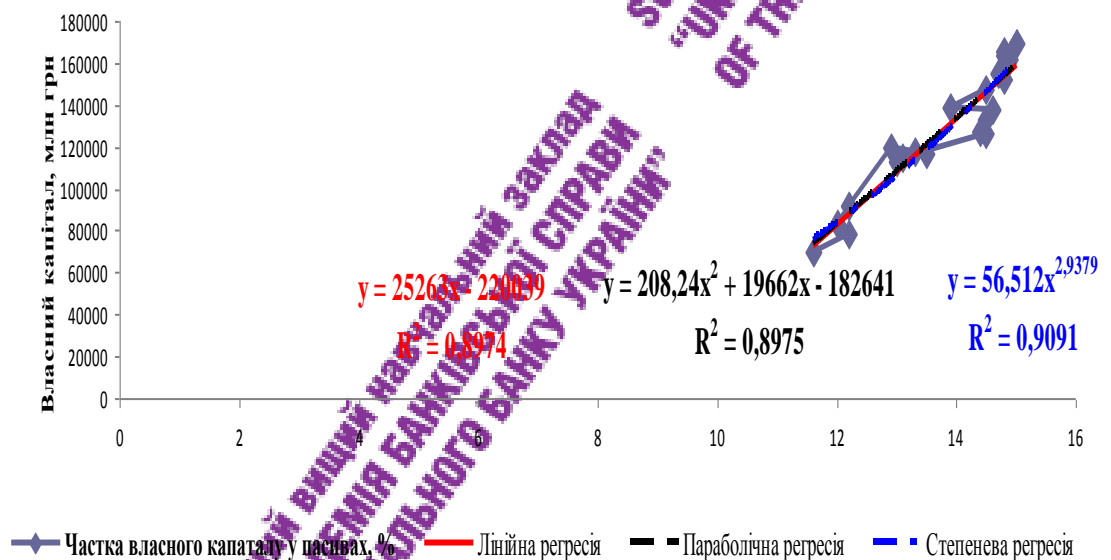

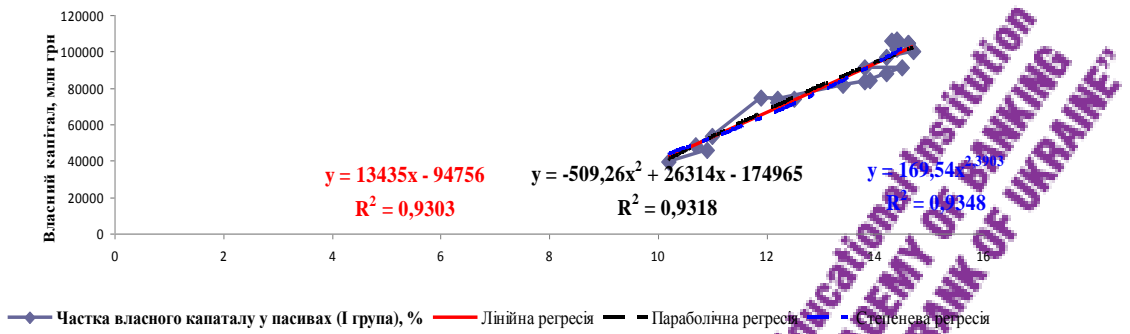
Рис. 2.20. Емпіричні і теоретичні лінії регресії залежності власного капіталу банківської системи України від частки власного капіталу у пасивах

Джерело: власна розробка автора

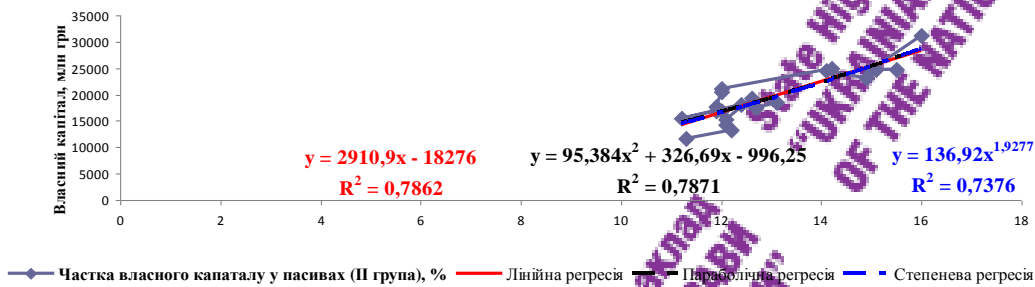
У розрізі груп банків України вплив частки власного капіталу у пасивах на власний капітал є сильним у I і II групах – на це вказує і візуальний аналіз, і значення коефіцієнта кореляції R , які близькі до 1 (рис. 2.21, табл. 2.5). У III і IV групах банків не існує зв'язку між власним капіталом і часткою власного капіталу у пасивах, оскільки значення коефіцієнта кореляції R є майже

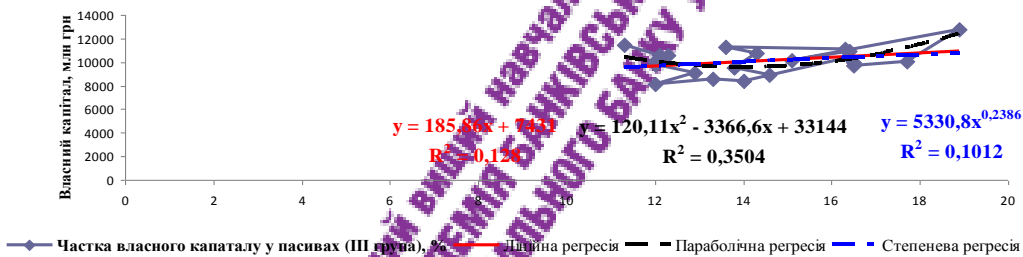
рівними 0.

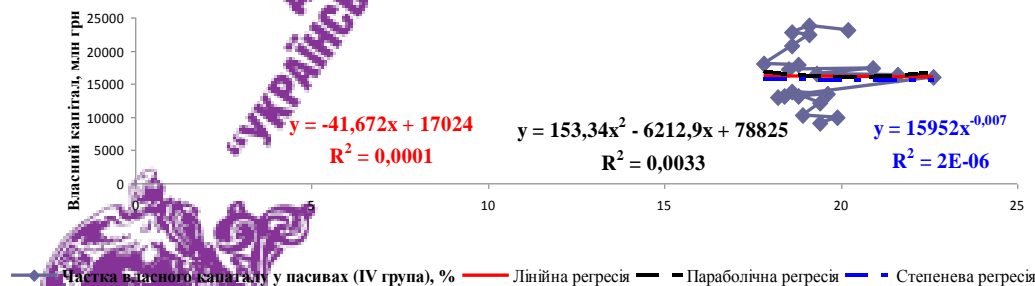
а) для I групи банків

б) для II групи банків

в) для III групи банків

г) для IV групи банків

Рис. 2.21. Емпіричні і теоретичні лінії регресії залежності власного капіталу банків України по групах від частки власного капіталу у пасивах

Джерело: власна розробка автора

Моделі парної регресії залежності власного капіталу від частки власного капіталу у пасивах (табл. 2.5) для усіх банків України загалом та І і ІІ груп та їх коефіцієнти є статистично вірогідними з ймовірністю $p=0,99$.

Таблиця 2.5
Моделі регресії залежності власного капіталу банківської системи України від частки власного капіталу у пасивах

Тип моделі	Рівняння	R^2	R	F-критерій	t_a	t_b	t_c
Загалом по Україні							
лінійна	$\hat{y} = 25262,90x - 220038,9$	0,897	0,947	166,2**	-8,1**	12,9**	
параболічна	$\hat{y} = 208,24x^2 + 19661,97x - 182641,1$	0,897	0,947	78,8**	-0,4	0,3	0,1
степенева	$\hat{y} = 56,5x^{2,938}$	0,909	0,953	190,1**	7,2**	13,8**	
І група							
лінійна	$\hat{y} = 13435,11x - 94755,7$	0,930	0,965	253,6**	-8,5**	15,9**	
параболічна	$\hat{y} = -509,26x^2 + 26314,42x - 174964,8$	0,932	0,965	123,0**	-1,4	1,3	-
степенева	$\hat{y} = 169,5x^{2,390}$	0,935	0,967	272,3**	13,8**	16,5**	
ІІ група							
лінійна	$\hat{y} = 2910,90x - 18276,1$	0,786	0,887	69,8**	-4,0**	8,4**	
параболічна	$\hat{y} = 95,38x^2 + 326,69x - 996,3$	0,787	0,887	33,3**	-0,02	0,04	0,3
степенева	$\hat{y} = 136,9x^{1,928}$	0,738	0,859	53,4**	7,3**	7,3**	
ІІІ група							
лінійна	$\hat{y} = 185,860x + 7431,0$	0,128	0,358	2,8	4,6**	1,7	
параболічна	$\hat{y} = -120,11x^2 + 3366,60x + 33144,0$	0,350	0,592	4,9*	3,2**	-2,3*	2,5*
степенева	$\hat{y} = 5330,8x^{0,239}$	0,101	0,318	2,1	19,8**	1,5	
ІV група							
лінійна	$\hat{y} = -41,672x + 17024,2$	0,000	0,011	0,002	1,0	-0,05	
параболічна	$\hat{y} = 153,34x^2 - 6212,92x + 78825,2$	0,003	0,057	0,030	0,3	-0,2	0,2
степенева	$\hat{y} = 15951,9x^{-0,007}$	0,000	0,001	0,000	2,9**	-0,01	

Примітка. * – статистична вірогідність моделі і параметрів з ймовірністю $p = 0,95$;

** – статистична вірогідність моделі і параметрів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: власна розробка автора

За лінійною моделлю $\hat{y} = 25262,90x - 220038,9$, яка відображає залежність власного капіталу від частки власного капіталу у пасивах усіх

банків України загалом можна стверджувати, що за зростання частки власного капіталу у пасивах на 1 % можна очікувати збільшення власного капіталу банків в цілому на 25262,90 млн. грн. У I групі зростання частки власного капіталу на 1 % дозволяє збільшувати розмір власного капіталу на 13435,11 млн. грн. ($\tilde{y} = 13435,11x - 94755,7$). Коефіцієнт лінійного рівняння регресії $\tilde{y} = 2910,90x - 18276,1$, отриманого за даними діяльності банків II групи, вказує на збільшення власного капіталу банків на 2910,9 млн. грн. за умови зростання частки власного капіталу у пасивах на 1%.

Графіки емпіричних ліній регресії залежності власного капіталу банків України від їх прибутку вказують на відсутність зв'язку між досліджуваними показниками (рис. 2.22).

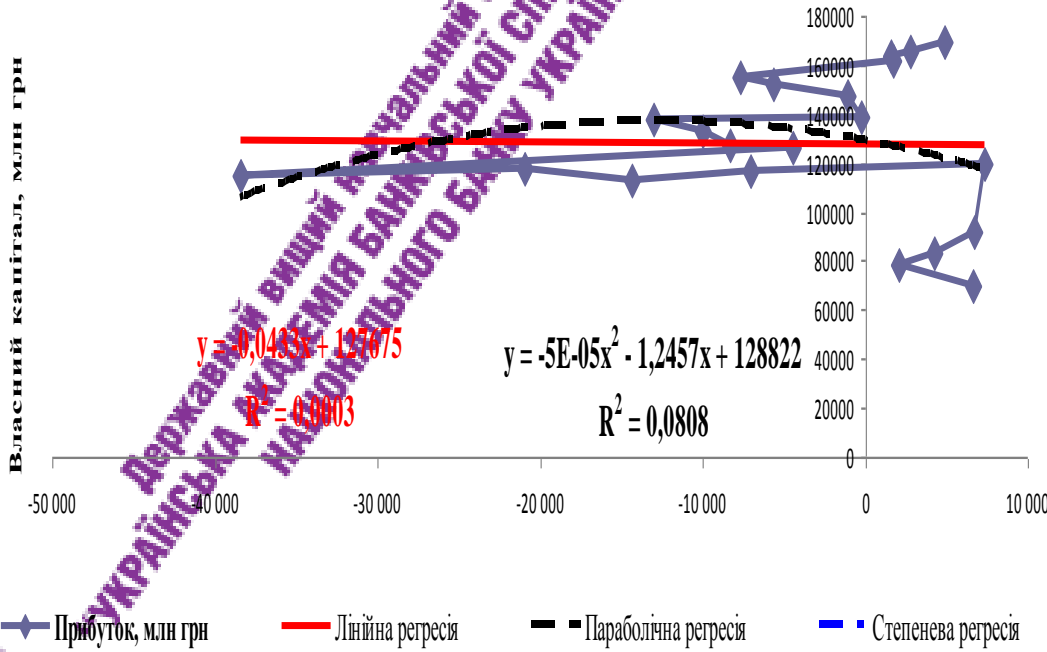
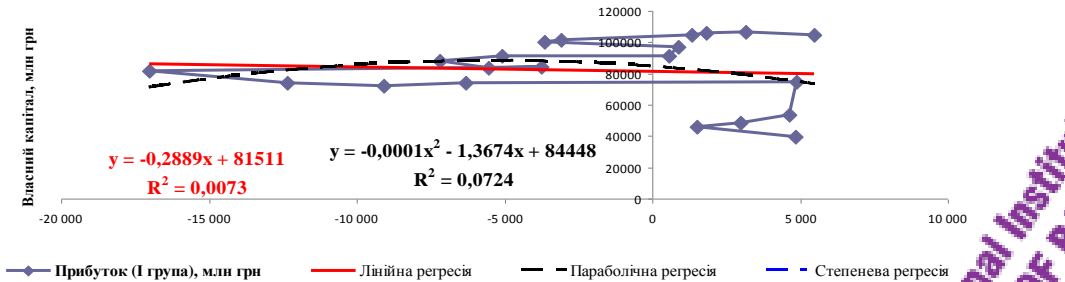
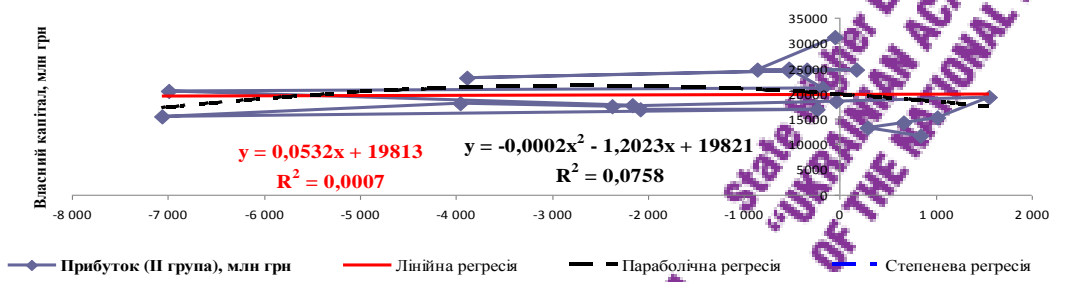

Рис. 2.22 Емпіричні і теоретичні лінії регресії залежності власного капіталу від прибутку банків України

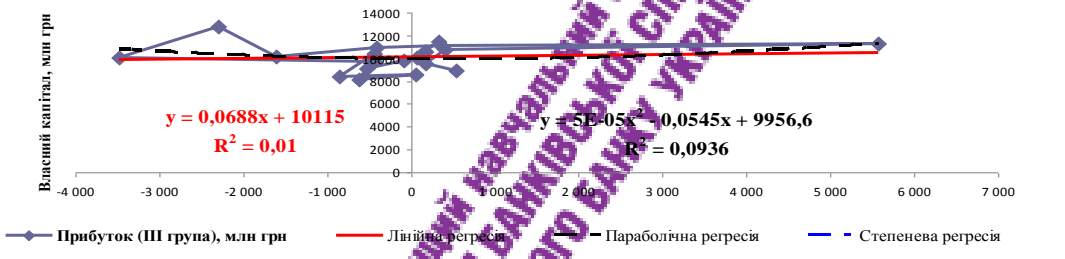
Джерело: власна розробка автора

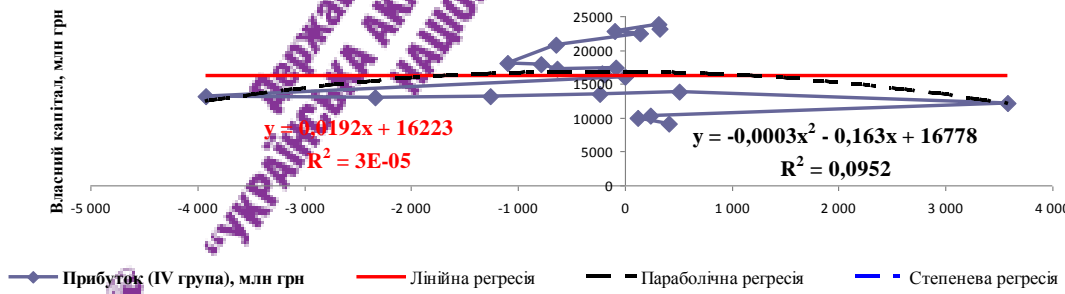
а) для I групи банків

б) для II групи банків

в) для III групи банків

г) для IV групи банків

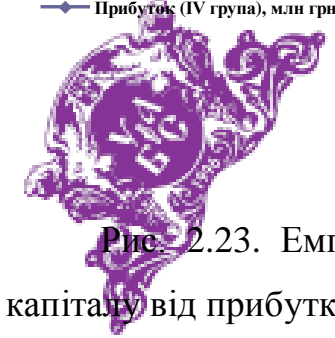

Рис. 2.23. Емпіричні і теоретичні лінії регресії залежності власного капіталу від прибутку банків України в розрізі груп

Джерело: власна розробка автора

Значення коефіцієнтів кореляції і детермінації, які є майже рівні нулю, підтверджують зроблений висновок про відсутність кореляційного зв'язку між власним капіталом і прибутком банків України (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Моделі регресії залежності власного капіталу банків України від прибутку

Тип моделі	Рівняння	R^2	R	F -критерій	t_a	t_b	t_c
Загалом по Україні							
лінійна	$\hat{y} = -0,04x + 127675,0$	0,0003	0,016	0,005	17,9**	-0,1	
параболічна	$\hat{y} = -0,00005x^2 - 1,25x + 128821,6$	0,081	0,284	0,8	18,2**	-1,1	-1,3
I група							
лінійна	$\hat{y} = -0,289x + 81510,6$	0,007	0,085	0,1	16,7**	-0,4	
параболічна	$\hat{y} = -0,0001x^2 + -1,37x + 84447,7$	0,072	0,269	0,7	15,3**	-1,1	-1,1
II група							
лінійна	$\hat{y} = 0,053x + 19813,5$	0,0007	0,026	0,013	15,9**	0,1	
параболічна	$\hat{y} = -0,00022x^2 - 1,20x + 19821,0$	0,076	0,275	0,7	16,1**	-1,1	-1,2
III група							
лінійна	$\hat{y} = 0,069x + 10115,0$	0,0100	0,100	0,192	40,3**	0,4	
параболічна	$\hat{y} = 0,00005x^2 - 0,05x + 9956,6$	0,094	0,306	0,9	36,1**	-0,3	1,3
IV група							
лінійна	$\hat{y} = 0,019x + 16223,3$	0,0000	0,006	0,001	15,9**	0,03	
параболічна	$\hat{y} = -0,00033x^2 + -0,16x + 16778,2$	0,095	0,309	0,9	15,6**	-0,2	-1,4

Примітка. * – статистична вірогідність моделі і параметрів з ймовірністю $p = 0,95$;

** – статистична вірогідність моделі і параметрів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: власна розробка автора

Статистична оцінка отриманих регресійних моделей, які б відображали вплив прибутку банків на їх власний капітал, за критеріями Фішера і Стюдента свідчить про те, що лінійні і параболічні рівняння не є адекватними до вихідних даних з ймовірністю $p=0,99$. Виходячи з наявних вихідних даних власного капіталу і прибутку банків, неможливо побудувати регресійні моделі степеневого типу. Отже, можна зробити загальний висновок, що прибуток банків України не має ніякого впливу на власний капітал ні по цілій банківській системі України, ні по окремих групах банків.

Результати кореляційно-регресійного аналізу залежності власного

капіталу банків України загалом від строкових зобов'язань юридичних осіб відображено на рис. 2.24 і табл. 2.7 Значення коефіцієнта детермінації $R^2 \approx 0,18-0,32$ для регресійних моделей різних типів показують, що зміна власного капіталу банків України тільки на 18-32 % обумовлена зміною строкових зобов'язань юридичних осіб і на 68-82 % – зміною або коливанням інших чинників.

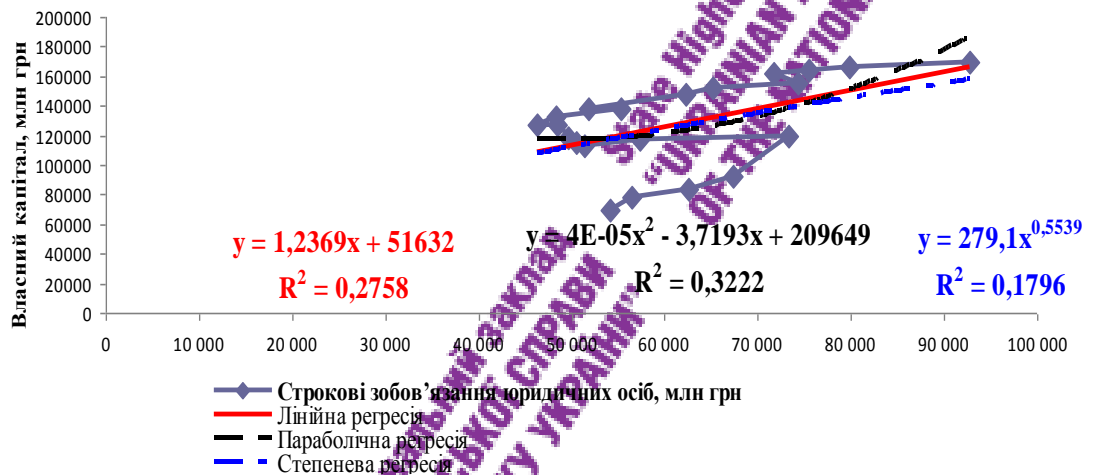
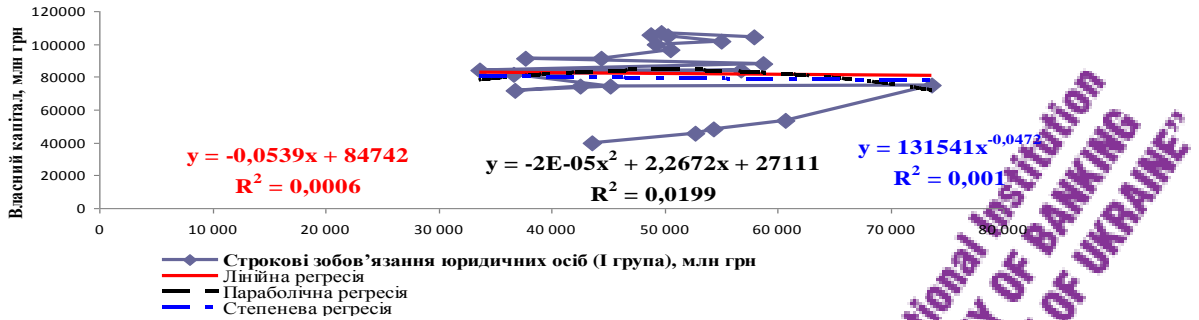
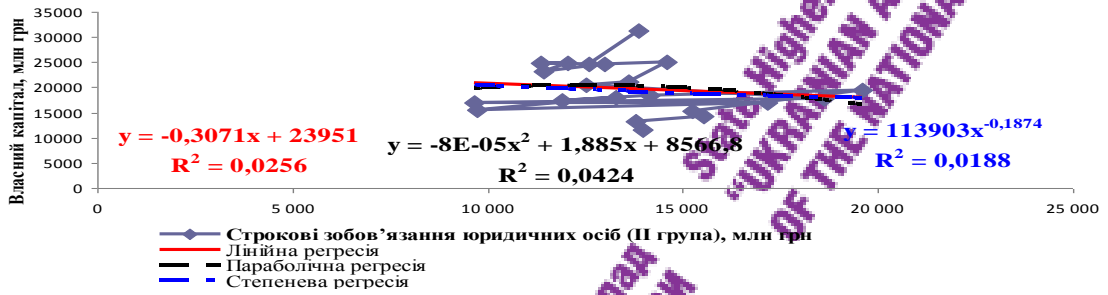

Рис. 2.24. Емпіричні і теоретичні лінії регресії залежності власного капіталу банків України загалом від строкових зобов'язань юридичних осіб
 Джерело: власна розробка автора

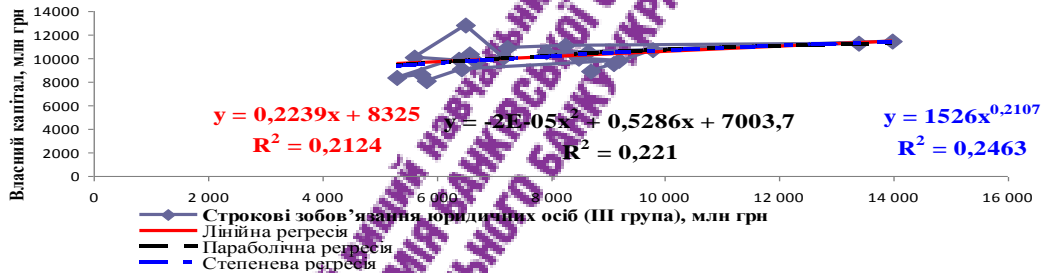
За графіками емпіричних ліній регресії залежності власного капіталу банків України по окремих групах від строкових зобов'язань юридичних осіб можна попередньо стверджувати, що ні одна із запропонованих регресійних моделей, тобто їх тип, не може коректно згладити поведінку вихідних даних, зображених на рис. 2.25. Оскільки значення коефіцієнта детермінації є дуже близькими до нуля, то можна зробити аналогічні висновки як і у випадку дослідження впливу на власний капітал такого чинника як прибуток банку, тобто висновок про відсутність впливу строкових зобов'язань юридичних осіб на власний капітал.

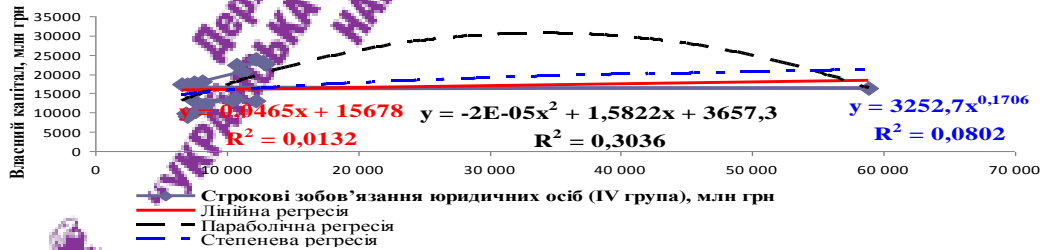
а) для I групи банків

б) для II групи банків

в) для III групи банків

г) для IV групи банків

Рис. 2.25. Емпіричні і теоретичні лінії регресії залежності власного капіталу банків України по групах від строкових зобов'язань юридичних осіб

Джерело: власна розробка автора

Статистична оцінка отриманих регресійних моделей залежності власного капіталу банків України від строкових зобов'язань юридичних осіб за критеріями Фішера і Стьюдента (табл. 2.7) підтверджує висновки про відсутність статистично вірогідного впливу строкових зобов'язань юридичних осіб на власний капітал по всіх групах банків. Усі моделі є неадекватними до поведінки емпіричних даних, параметри моделей – статистично невірогідними.

Таблиця 2.7

Моделі регресії залежності власного капіталу банків України від строкових зобов'язань юридичних осіб

Тип моделі	Рівняння	R^2	R	F-критерій	t_a	t_b	t_c
Загалом по Україні							
лінійна	$\hat{y} = 1,24x + 51632,2$	0,276	0,525	7,2*	1,8	2,7*	
параболічна	$\hat{y} = 0,00004x^2 - 3,72x + 209648,6$	0,322	0,568	4,3*	1,4	-0,8	1,1
степенева	$\hat{y} = 279,1x^{0,554}$	0,180	0,424	4,2*	1,9	2,0	
I група							
лінійна	$\hat{y} = -0,0539x + 84742,2$	0,001	0,025	0,01	3,4**	-0,1	
параболічна	$\hat{y} = -0,00002x^2 + 2,27x + 27110,8$	0,020	0,141	0,2	0,3	0,6	-0,6
степенева	$\hat{y} = 131540,9x^{-0,047}$	0,001	0,031	0,02	3,1**	-0,1	
II група							
лінійна	$\hat{y} = -0,307x + 23951,2$	0,026	0,160	0,5	4,0**	-0,7	
параболічна	$\hat{y} = -0,00008x^2 + 1,89x + 8566,8$	0,042	0,206	0,4	0,3	0,5	-0,6
степенева	$\hat{y} = 113902,7x^{-0,187}$	0,019	0,137	0,4	3,9**	-0,6	
III група							
лінійна	$\hat{y} = 0,224x + 8325,0$	0,212	0,461	5,1*	10,2**	2,3*	
параболічна	$\hat{y} = -0,00002x^2 + 0,53x + 7003,7$	0,221	0,470	2,6	2,3*	0,8	-0,4
степенева	$\hat{y} = 1526,0x^{0,211}$	0,246	0,496	6,2*	9,7**	2,5*	
IV група							
лінійна	$\hat{y} = 0,046x + 15677,8$	0,013	0,115	0,3	10,7**	0,5	
параболічна	$\hat{y} = -0,00002x^2 + 1,58x + 3657,3$	0,304	0,551	3,9	0,8	2,8*	-2,7*
степенева	$\hat{y} = 3252,7x^{0,171}$	0,080	0,283	1,7	6,6*	1,3	

Примітка. * – статистична вірогідність моделі і параметрів з ймовірністю $p = 0,95$;

** – статистична вірогідність моделі і параметрів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: власна розробка автора

Значення коефіцієнтів кореляції є рівними 0, що свідчить про відсутність кореляційного зв'язку між власним капіталом банків і строковими зобов'язаннями юридичних осіб. Тільки у III групі банків спостерігається помірна щільність зв'язку між досліджуваними показниками, оскільки значення коефіцієнтів кореляції $\approx 0,46$.

Аналіз впливу строкових зобов'язань фізичних осіб на власний капітал банків України (рис. 2.26) вказує на пряму кореляційну залежність. Значення коефіцієнта регресії лінійної моделі $\tilde{y} = 0,57x + 17794,3$ показує, що за збільшення строкових зобов'язань фізичних осіб на 1 млн грн. значення власного капіталу буде збільшуватися у середньому на 0,57 млн. грн. Значення коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,864$ для цієї моделі вказує на обумовленість зміни власного капіталу зміною строкових зобов'язань фізичних осіб на 86,4 %.

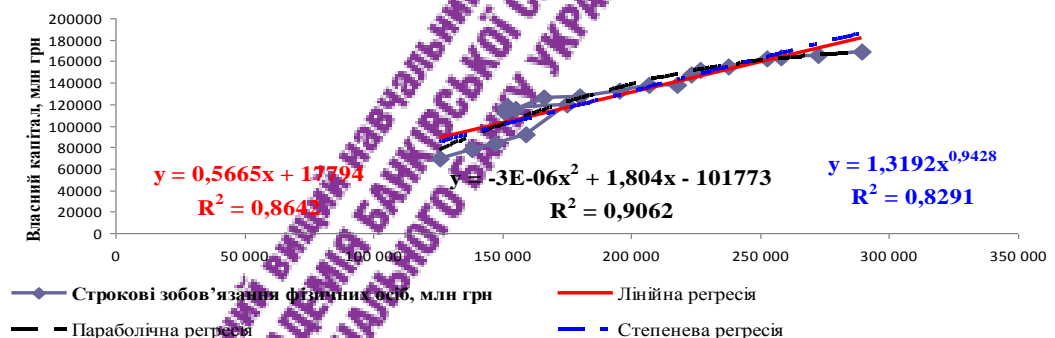
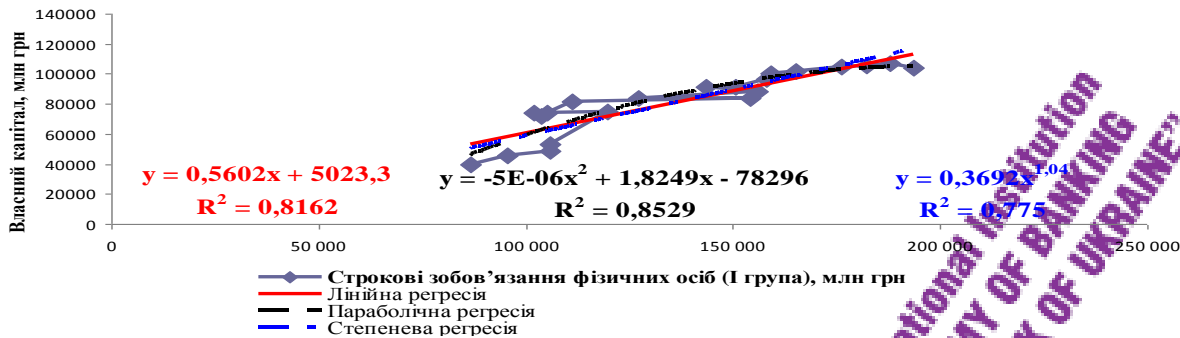

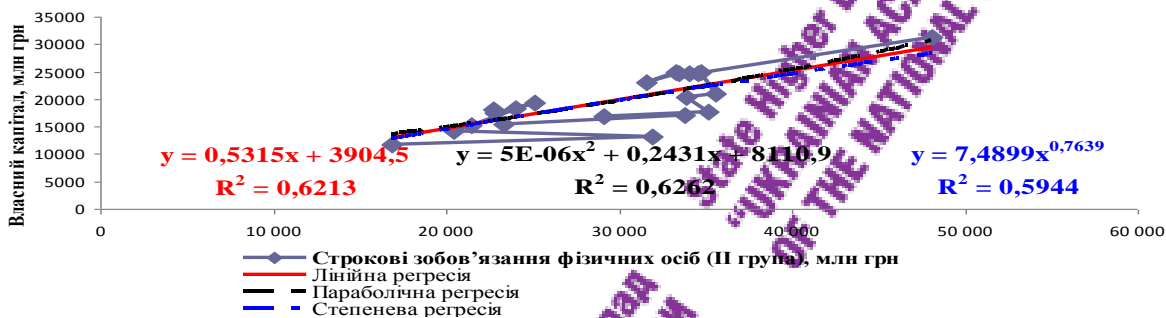
Рис. 2.26. Емпіричні і теоретичні лінії регресії залежності власного капіталу банків України від строкових зобов'язань фізичних осіб

Джерело: власна розробка автора

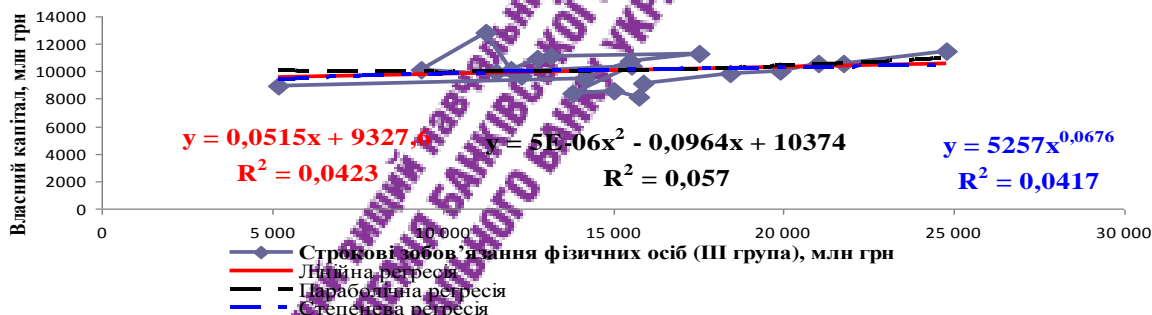
Як графіки емпіричних і теоретичних ліній регресії залежності власного капіталу банків України від строкових зобов'язань фізичних осіб, так і значення коефіцієнтів детермінації, що є близькими до 1 (рис. 2.27), вказують на сильний вплив строкових зобов'язань фізичних осіб на власний капітал банків майже у всіх групах банків. Особливо сильний вплив строкових зобов'язань фізичних осіб спостерігаємо у I і IV групах та відсутність впливу досліджуваного чинника у III групі.

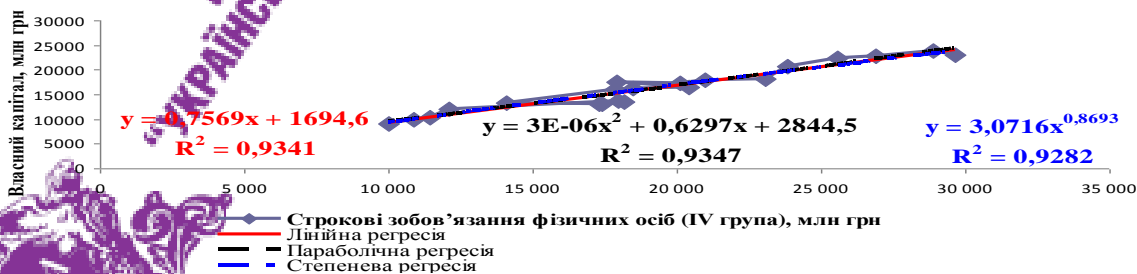
а) для I групи банків

б) для II групи банків

в) для III групи банків

г) для IV групи банків

Рис. 2.27. Емпіричні і теоретичні лінії регресії залежності власного капіталу банків України по групах від строкових зобов'язань фізичних осіб

Джерело: власна розробка автора

Статистичний аналіз побудованих регресійних моделей на адекватність до вихідних даних за критерієм Фішера дозволяє стверджувати про найвищу адекватність лінійних моделей, оскільки розрахункові значення критерію є найбільшими порівняно зі значеннями для інших моделей.

Таблиця 2.8

Моделі регресії залежності власного капіталу банків України від строкових зобов'язань фізичних осіб

Тип моделі	Рівняння	R^2	R	F -критерій	t_a	t_b	t_c
Загалом по Україні							
лінійна	$\hat{y} = 0,57x + 17794,3$	0,864	0,930	120,9**	1,7	11,0**	
параболічна	$\hat{y} = -0,000003x^2 + 1,80x - 101773,4$	0,906	0,952	87,0**	-2,4*	4,1**	-2,8*
степенева	$\hat{y} = 1,3x^{0,943}$	0,829	0,911	92,2**	0,2	9,6**	
I група							
лінійна	$\hat{y} = 0,56x + 5023,3$	0,816	0,903	84,4**	0,6	9,2**	
параболічна	$\hat{y} = -0,000005x^2 + 1,82x - 78295,5$	0,853	0,924	52,2**	-2,0	3,0**	-2,1
степенева	$\hat{y} = 0,4x^{1,040}$	0,775	0,880	65,4**	-0,7	8,1**	
II група							
лінійна	$\hat{y} = 0,532x + 3904,5$	0,621	0,788	31,2**	1,3	5,6**	
параболічна	$\hat{y} = 0,000005x^2 + 0,24x + 8110,9$	0,626	0,791	15,1**	0,9	0,4	0,5
степенева	$\hat{y} = 7,5x^{0,764}$	0,594	0,771	27,8**	1,4	5,3**	
III група							
лінійна	$\hat{y} = 0,051x + 9327,6$	0,042	0,206	0,8	10,6**	0,9	
параболічна	$\hat{y} = 0,000005x^2 - 0,10x + 10373,9$	0,057	0,239	0,5	4,8**	-0,3	0,5
степенева	$\hat{y} = 5257,0x^{0,068}$	0,042	0,204	0,8	12,0**	0,9	
IV група							
лінійна	$\hat{y} = 0,757x + 1694,6$	0,934	0,966	269,1**	1,8	16,4**	
параболічна	$\hat{y} = 0,000003x^2 + 0,63x + 2844,5$	0,935	0,967	128,9**	1,0	2,1*	0,4
степенева	$\hat{y} = 3,1x^{0,869}$	0,928	0,963	245,5**	2,1*	15,7**	

Примітка: * – статистична вірогідність моделі і параметрів з ймовірністю $p = 0,95$;

** – статистична вірогідність моделі і параметрів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: власна розробка автора

Отже, можна стверджувати, що строкові зобов'язання фізичних осіб мають статистично вірогідний сильний вплив на власний капітал банків по

всій банківській системі України разом, а також у I, II і IV групах. Тільки у III групі банків немає зв'язку між строковими зобов'язаннями фізичних осіб та власним капіталом банків.

Наступним кроком наших досліджень є аналіз сукупного впливу чинників на власний капітал, який проводиться за множинним лінійним рівнянням, коефіцієнтами кореляції і детермінації та статистичними критеріями Фішера і Стьюдента.

За даними для банків України загалом отримали рівняння (2.1), яке вказує на статистично вірогідний з ймовірністю $p=0,99$ вплив активів, частки власного капіталу у пасивах і строкових зобов'язань фізичних осіб на зміну розміру власного капіталу. Оскільки розрахункові значення критерію Стьюдента, які подано у дужках, вказують на статистичну невірогідність відповідних параметрів моделі, а отже і відсутність впливу прибутку і строкових зобов'язань юридичних осіб на власний капітал банків.

$$VK = -109080,7 + 0,1154CH\_VK - 0,021PR + 0,03STR\_YH + 0,075STR\_PH \quad (2.1)$$

(-17,58)** (22,12)** (13,73)** (-0,71) (0,79) (4,10)**

$F_{\text{розр}} = 3728,6^{**}; \quad R = 0,999 \quad R^2 = 0,999.$

Поясним статистично вірогідні параметри моделі (2.1). Зокрема, за збільшення активів на 1 млн грн. і певного фіксованого значення частки власного капіталу у пасивах, прибутку, строкових зобов'язань юридичних і фізичних осіб власний капітал банків буде збільшуватися на 0,115 млн. грн. Якщо ж частка власного капіталу у пасивах збільшиться на 1 %, при цьому активи, прибуток, строкові зобов'язання юридичних і фізичних осіб не змінюватимуться, то власний капітал зросте у середньому на 8323,27 млн. грн. За збільшення строкових зобов'язань фізичних осіб на 1 млн. грн. і фіксованого значення активів, частки власного капіталу у пасивах, прибутку і строкових зобов'язань юридичних осіб можна очікувати збільшення власного

капіталу на 0,075 млн. грн.

Залежність власного капіталу від досліджуваних чинників у сукупності у I групі відображає рівняння множинної лінійної регресії (2.2), яке є адекватним до емпіричних даних з ймовірністю $p=0,99$ і вище. Значення множинного коефіцієнта детермінації $R^2=0,999$ показує, що дисперсія або зміна власного капіталу банків на 99,9 % обумовлена зміною запропонованих для дослідження чинників у сукупності. Статистично вірогідним у I групі є вплив на власний капітал таких чинників як активи, частки власного капіталу у пасивах і строкові зобов'язання фізичних осіб (згідно із критерієм Стьюдента).

$$VK = -59583,93 + 0,115A + 4873,5CH\_VK + 0,043PR - 0,07STR\_YH + 0,075STR\_PH \quad (2.2)$$

(-14,54)** (25,43)** (9,44)** (0,73) (-2,79) (3,25)*
 $F_{rozr} = 2563,0^{**}; \quad R = 0,999 \quad R^2 = 0,999.$

Значення коефіцієнта регресії $b_1=0,115$ показує, що за збільшення активів на 1 млн грн. і певного фіксованого значення частки власного капіталу у пасивах, прибутку, строкових зобов'язань юридичних і фізичних осіб власний капітал банків I групи буде збільшуватися на 0,115 млн. грн. Коефіцієнт регресії $b_2= 4873,5$ має таке значення: якщо частка власного капіталу у пасивах збільшиться на 1 %, при цьому активи, прибуток, строкові зобов'язання юридичних і фізичних осіб не змінюватимуться, то власний капітал зросте у середньому на 4873,5 млн. грн. Статистично достовірний з ймовірністю $p=0,95$ коефіцієнт регресії $b_5= 0,075$ показує, що за збільшення строкових зобов'язань фізичних осіб на 1 млн грн. і фіксованого значення активів, частки власного капіталу у пасивах, прибутку і строкових зобов'язань юридичних осіб можна очікувати збільшення власного капіталу на 0,075 млн. грн.

У II групі банків статистично вірогідний сукупний вплив мають

тільки два чинники із п'яти: активи і частка власного капіталу у пасивах. Згідно із множинним рівнянням регресії (2.3), яке є адекватним до вихідних даних з ймовірністю $p=0,99$, можна вважати, що збільшення активів банків II групи на 1 млн. грн. і певний фіксований стан інших чотирьох чинників обумовлює збільшення власного капіталу на 0,122 млн. грн., а у випадку зростання частки власного капіталу у пасивах на 1% і певному фіксованому значення активів, прибутку, строкових зобов'язань фізичних та юридичних осіб можна очікувати збільшення власного капіталу банків II групи на 1589,64 млн. грн.

$$VK = -19596,04 + 0,122A + 1589,64CH_{VK} + 0,042PR - 0,023STR_{YH} + 0,023STR_{PH} \quad (2.3)$$

$$(-17,36)** \quad (20,59)** \quad (18,97)** \quad (0,94) \quad (-0,58) \quad (1,34)$$

$$F_{rozr} = 869,9**; \quad R = 0,998 \quad R^2 = 0,997.$$

III група банків має трохи іншу ситуацію щодо сукупного впливу досліджуваних чинників на власний капітал.

$$VK = -8917,54 + 0,147A + 682,2CH_{VK} + 0,115PR - 0,097STR_{YH} - 0,033STR_{PH} \quad (4)$$

$$(-13,54)** \quad (12,06)** \quad (26,29)** \quad (3,22)* \quad (-2,29) \quad (-1,5)$$

$$F_{rozr} = 206,6**; \quad R = 0,998 \quad R^2 = 0,986.$$

Множинне рівняння регресії (2.4) також є адекватним до емпіричних даних з ймовірністю $p=0,99$; зміна або коливання власного капіталу банків III групи також залежить від сукупної зміни активів, частки власного капіталу у пасивах, прибутку, строкових зобов'язань фізичних та юридичних осіб на високий відсоток – 98,6 %. Але у цій групі банків виявився статистично достовірним з ймовірністю $p=0,95$ коефіцієнт регресії $b_3=0,115$, що вказує на статистично вірогідний вплив прибутку на власний капітал, звичайно,

враховуючи при цьому інші фактори.

У IV групі (2.5) знову спостерігаємо ситуацію, яка є характерною для II групи банків: статистично вірогідний вплив мають тільки два чинники - активи та частка власного капіталу у пасивах. За збільшення активів на 1 млн. грн. і певного фіксованого значення частки власного капіталу у пасивах, прибутку, строкових зобов'язань юридичних і фізичних осіб власний капітал банків IV групи буде збільшуватися на 0,184 млн. грн. у середньому. Якщо ж частку власного капіталу у пасивах збільшити на 1 %, при цьому активи, прибуток, строкові зобов'язання юридичних і фізичних осіб не змінюватимуться, то власний капітал збільшиться у середньому на 775,4 млн. грн.

$$\begin{aligned}
 VK = & -14863,9 + 0,184A + 775,4CH_{VK} - 0,00043PR - 0,001STR_{YH} + \\
 & 0,033STR_{PH} \quad (2.5) \\
 & (-18,59)** \quad (29,07)** \quad (19,61)** \quad (-0,013) \quad (-0,29) \quad (1,29) \\
 F_{\text{розр}} = & 3009,9**; \quad R = 0,999 \quad R^2 = 0,999.
 \end{aligned}$$

З метою ефективного управління капіталоутворенням за результатами кореляційно-регресійного аналізу залежності і взаємозв'язків сукупного впливу кількох чинників на власний капітал банків можна виявити найбільш суттєві з них – активи, частка власного капіталу у пасивах і строкові зобов'язання фізичних осіб.

Висновки до розділу 2

1. Проведене аналіз банків щодо їх частки у володінні власним капіталом свідчить, що найменшою є частка середніх та малих банків у сукупному власному капіталі і становить 6,7% із кількістю середніх банків 25, тоді як частка малих банків у сукупному власному капіталі становить

13,6% із їх кількістю 115, а частка великих банків у кількості 20 – 18,3%. Найвищою є частка у сукупному власному капіталі I групи (найбільших) банків і становить станом на 01.01.2013 р. 63,5%. Це підтверджує наявний високий рівень довіри клієнтів та вкладників до великих банків із чималим розміром капіталу. Найвища концентрація усіх фінансових потоків та клієнтів буде спостерігатися у цих установах банків. У зв'язку з цим малі та середні банки із недостатньо високим рівнем капіталізації можуть зазнати злиття та поглинання з боку великих вітчизняних та іноземних банків.

2. Перед банками стоїть важливе завдання – нарощення статутного капіталу як найбільш важливої складової банківського капіталу, оскільки його зростання значно збільшує банківські резерви. Водночас нарощування статутного капіталу не потребують лише банки I та II групи, тоді як один банк III групи (Сітібанк) потребує збільшення статутного капіталу. Щодо IV групи банків, то додаткового нарощування статутного капіталу потребують 41 банки із 115 банків у даній групі. Таким чином, 36 % банків із загальної кількості банків потребують нарощення капіталу.

3. Як свідчить проведений аналіз, за досліджуваній період посилюється вплив банків за участю іноземного капіталу на усю банківську систему. Водночас їх діяльність була спрямована не на зростання капіталізації банківської системи, а підтримування рівня прибутковості своїх операцій в міжнародному масштабі.

4. Основним джерелом формування залученого капіталу банків у 2008 р. були кошти банків. Їх частка в структурі залученого банківського капіталу переважала упродовж 2008-2009 рр. Водночас, починаючи з 2009 р. спостерігається тенденція до зниження частки коштів, залучених від НБУ та комерційних банків і все більшу роль стали відігравати кошти фізичних осіб. Частка залучених коштів фізичних осіб неухильно зростала і станом на 01.01.2013 р. займає 38,6% залученого капіталу банківської системи України. Збільшення частки коштів, залучених від фізичних осіб, в загальному обсязі залученого банківського капіталу, свідчить про посилення ролі і значущості

даного виду залучених коштів при формуванні ресурсної бази, про покращення економічної ситуації і зростання довіри до банків.

5. допомогою кореляційно-регресійного аналізу досліджувалась наявність кореляційного зв'язку між власним капіталом банків України та чинниками. Щільність взаємозв'язків було оцінено за допомогою коефіцієнта кореляції R і коефіцієнта детермінації R^2 . З метою визначення існування сукупного впливу факторів на власний капітал банків України було побудовано множинні (багатофакторні) лінійні регресійні моделі. З метою ефективного управління капіталоутворенням за результатами кореляційно-регресійного аналізу залежності і взаємозв'язків сукупного впливу кількох чинників на власний капітал банків виявлено найбільш суттєві з них – активи, частка власного капіталу у пасивах і строкові зобов'язання фізичних осіб.

Основні положення даного розділу опубліковано автором у роботах [19, 24, 25, 30, 3]

State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING"
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE
Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ"
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

РОЗДІЛ 3

РОЗВИТОК МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ТА ПРАКТИЧНОГО
ІНСТРУМЕНТАРІЮ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОУТВОРЕННЯМ В
БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

3.1. Покращення управління капіталоутворенням вітчизняних банків

В умовах, що склалися в банківській сфері з урахуванням кризових явищ важливе значення має формування системи управління капіталоутворенням, адекватної тим процесам, які відбуваються як у вітчизняній банківській системі, так і на світових фінансових ринках. Крім того, слід врахувати, що на ситуацію в банківництві впливають кризові явища в економіці, які останнім часом поглибилися під впливом цінової нестабільності, соціально-політичної напруженості та інших чинників.

В той же час аналіз вітчизняної банківської системи свідчить, що нестійкість і банкрутство багатьох банків визначається низькою якістю банківського менеджменту, тобто внутрішніми причинами, що вимагає від банку постійного пошуку ефективних методів і інструментів управління власним капіталом банку.

Дане нами визначення капіталу, у розділі 1, як вартості банківського бізнесу характеризує вже реалізовані управлінські рішення і є передумовою для вжиття надалі заходів, направлених на підвищення фінансової стійкості банку. Даний аспект банківської діяльності, у свою чергу, формується в процесі діяльності банку, а, отже, є і предметом банківського менеджменту. Інакше кажучи, необхідність управління власним капіталом банку виходить з його сутності і обумовлюється декількома чинниками.

1) капітал як кошти засновників банку внесені ними як статутний капітал, вимагають від управління як найефективнішого їх використання з метою одержання максимального прибутку на вкладений капітал. Звичайно, не можна стверджувати, що основним мотивом створення комерційних

банків є отримання прибутку на вкладений в банківський бізнес капітал. Проте, виходячи з економічної доцільності – це основна мета створення банку. Крім того, існує зацікавленість засновників в достатньо довгостроковій, що вимагає здійснення комплексу управлінських заходів за розробки напрямів використання статутного капіталу. Таким чином, можна стверджувати, що збереження та примноження власного капіталу банку є у цьому випадку головним завданням банківського менеджменту.

2) власний капітал банку за своєю сутністю має забезпечити власне зростання, що передбачає перетворення його в різні категорії, формування яких є завданням менеджменту. Звідси робимо висновок, що управління капіталом як складовою частиною ресурсів банку, здійснюється в контексті управління пасивами банку з урахуванням такого: визначення стратегії банку в сфері формування ресурсної бази і поведінки на ринку банківських ресурсів; планування їх величини, структури і якості; а також відповідності цілям і завданням банку, рівню його стійкості і рентабельності.

3) необхідність управління капіталом визначена його специфічними функціями. Основними функціями капіталу банку є оборотна і страхова. Оборотна функція відображає зв'язок масштабів банківського бізнесу і розмірів прибутку безпосередньо з величиною банківського капіталу. Окрім цього основною метою діяльності будь-якого комерційного банку є одержання прибутку і тому необхідність управління капіталом впливає з основної мети діяльності банку. Страхова функція відображає призначення капіталу з точки зору забезпечення його адекватності рівню ризикованості банківського бізнесу, що вимагає управління рівня таких його обсягів, які б могли покрити ризики банківської діяльності, тобто бути адекватними рівню збитковості. Додаткові функції капіталу – оцінна і регулююча – вимагають управління капіталом з позицій відповідності його рівня встановленим законодавчим обмеженням та внутрішнім нормативам, які визначаються керівництвом банку.

4) банк можна визнати не лише як специфічне підприємство, але і як соціально - суспільну категорію (що пов'язане із специфікою банківського бізнесу, здатного породжувати величезний суспільний резонанс), яка робить значний вплив на стан економіки і на стан суспільного добробуту і спокою. Банківські банкрутства зазвичай породжують «ефект доміно», причому не лише в банківській сфері, але і серед партнерів і клієнтів банку, а через посилення міжнародної інтеграції банківського бізнесу, що може спричинити негативний вплив на розвиток економіки в світі.

Тому з 1988 року у світі особливо пильну увагу банки зосереджують на управлінні власним капіталом банку. Саме цього року було прийняте Міжнародне наближення розрахунку капіталу та стандартів капіталу (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards), відоме також як Угода про капітал (Capital Accord), або просто Базельська угода (Basle Accord) [214]. Пізніше цей документ отримав ще одну назву – Базель I.

Угода про капітал містила такі три основні постулати:

- капітал банку складається з основного та додаткового;
- банки повинні тримати капітал на певному рівні для покриття кредитних ризиків;
- співвідношення між капіталом банку та його активами, взятими з урахуванням ризику, не повинно бути меншим 8%.

Сьогодні ж управління банківським капіталом не обмежується встановленням та контролем за дотриманням нормативів та обмежень, а охоплює процес управління на макро- і мікро- рівнях. Проте, не дивлячись на те, що процес управління капіталом банку, як і будь-який процес управління, є сукупністю різних заходів, спрямованих на досягнення поставленої мети, у нього є свої особливості. Так, основною метою управління банком є досягнення максимального рівня прибутку. Власний капітал банку, як постійно зростаюча вартість передбачає, що банк у будь-якому випадку не працює без прибутку. Але різні банки по-своєму визначають величину

прибутку відповідно до своїх бажань і можливостей. Крім того, чинник прибутковості не є винятковим, і, тим більше, вирішальним в управлінні банку та власного капіталу. Тому останнім часом більшість економістів [166, с. 33] погоджуються з думкою, що основною метою управління власним капіталом банку є формування і підтримка його на необхідному рівні достатності. При цьому, не дивлячись на різні підходи до характеристики достатності капіталу, вважаємо, що управління капіталом має відповідати загальній стратегії розвитку банку. Зазначимо, що сьогодні відсутній єдиний підхід до оцінки капіталу банку з позицій достатності. Підхід до достатності капіталу може бути трибічний. З одного боку, достатність капіталу оцінюється наглядовими органами на основі нормативів достатності капіталу. З другого боку, достатність капіталу для покриття можливих втрат і забезпечення рентабельної діяльності, визначається банком самостійно на основі кон`юкттури, що отримало назву економічного підходу. З третього боку, оцінюється достатність капіталу з точки зору партнерів і акціонерів як гарантія стійкості банку і його прибутковості, що можна охарактеризувати як клієнтський підхід.

У результаті межі достатності власного капіталу банку розмиваються, оскільки необхідно, щоб він був достатній для виконання вимог Національного банку України, покриття ризиків від діяльності, забезпечення платоспроможності і надійності банку, забезпечення довіри клієнтів і партнерів банку, задоволення запитів акціонерів в сфері дивідендної політики. Оцінити достатність капіталу для виконання всіх цих вимог складно, оскільки за різних підходів вимагається різна величина капіталу.

З огляду на це, замість достатності власного капіталу банку дають оцінку його адекватності. Крім того, в зарубіжній практиці достатність капіталу звучить як *capital adequacy*, хоча і визначається, як "здатність банку задовольняти вимоги своїх вкладників і інших кредиторів з точки зору наявності в банку достатніх засобів" [178, с. 62]. Враховуючи розглянуті підходи, адекватність капіталу слід вимірювати через достатність його

величини і оптимальної його структури, що забезпечить виконання ним своїх функцій та завдань.

Причому, управління власним капіталом з позицій його достатності здійснюється відносно до:

- розміру банку;
- величини ризиків, що приймаються банком;
- зростання банку і перспектив його розвитку;
- стратегії і принципів управління.

Таким чином, управління власним капіталом має мати за мету формування і підтримка адекватного рівня капіталу. Слід зазначити, що при здійсненні управління власним капіталом необхідно враховувати такі критерії (передумови):

1. Суть капіталу розкривається в тому, що
  - а) капітал – це самозростаюча вартість і необхідне планування і контроль її зростання;
  - б) капітал - це центральна частина банківських ресурсів і необхідно визначити підходи щодо її формування і використання;
  - в) капітал – це вартість банківського бізнесу і необхідна її підтримка на відповідному для банку рівні.
2. Управління власним капіталом носить трибічний характер (власники банку, держава, керівництво банку).
3. Основна мета управління власним капіталом банку – досягнення встановленого рівня його адекватності.
4. Управління власним капіталом є частиною банківського менеджменту і підпорядковано корпоративній стратегії банку (рис. 3.1).
5. Управління власним капіталом банку є системою, що охоплює комплекс заходів і інструментів, відображених в банківській стратегії.
6. На процес управління власним капіталом банку мають вплив багато чинників.

7. Якість управління банківським капіталом безпосередньо впливає на якість банківського менеджменту і на фінансовий стан банку загалом.

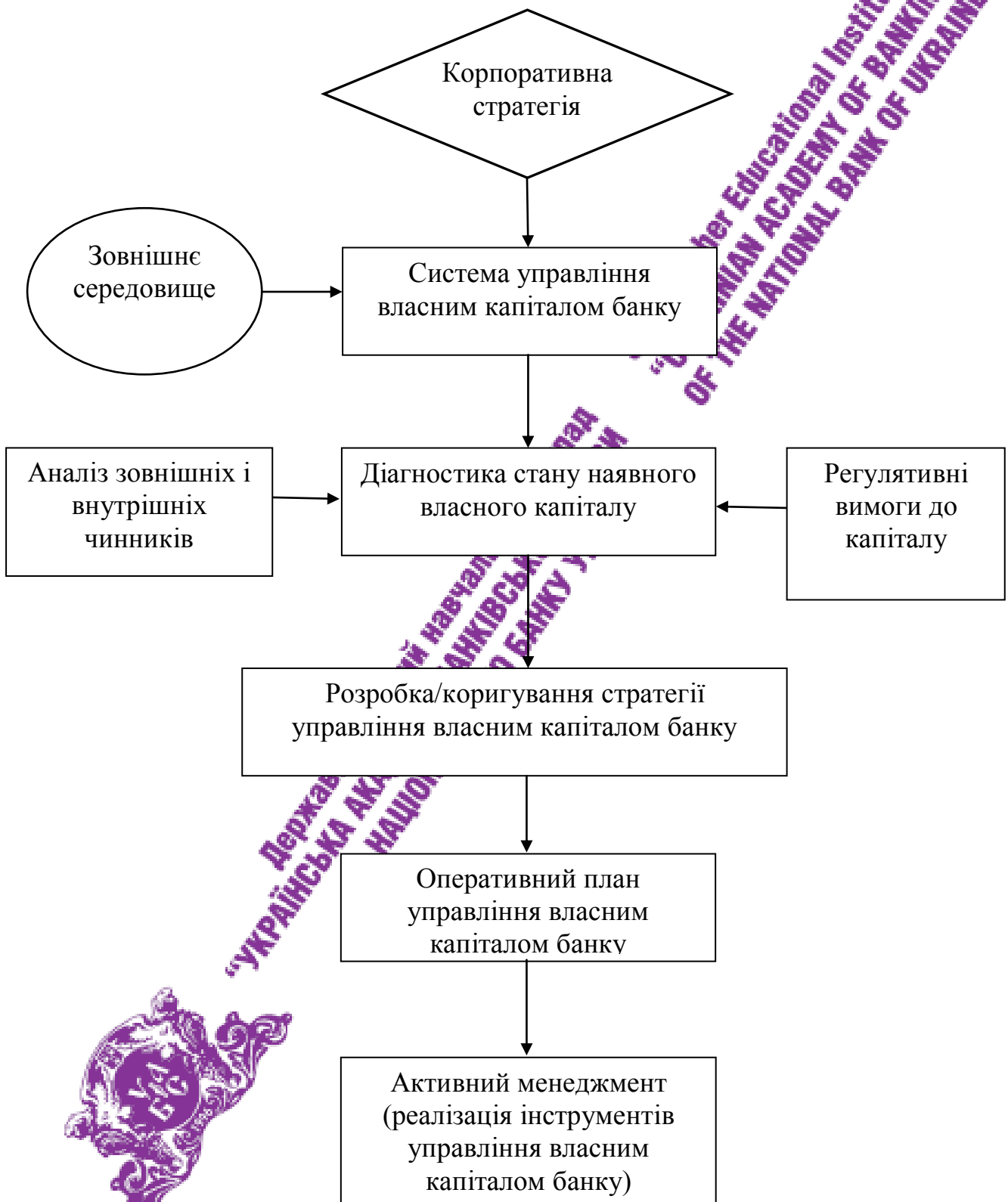

Рис. 3.1 Етапи управління власним капіталом банку

Джерело: власна розробка автора

Процес управління банківським капіталом доцільно розділити на окремі етапи, при цьому початковим етапом зазвичай є аналіз досягнутого стану, планування, реалізації заходів з управління та контроль за виконанням прийнятих рішень (див. рис. 3.1).

Формування системи управління капіталоутворенням з позиції адекватності має здійснюватися на основі даних про зростання та перспективи розвитку банку, розмір та величину ризиків, а також методів управління капіталом банку.

Сучасні методи управління розвитком та функціонуванням банків спираються на уявлення про них як про економічні системи.

Загалом система управління визначається як безліч або сукупність взаємопов'язаних між собою предметів, явищ, знань про природу та суспільство [5, с. 233].

Багато західних та вітчизняних фахівців розглядають систему як сукупність взаємопов'язаних та взаємообумовлених елементів, орієнтованих на реалізацію західної цільової установки [92, с. 104].

Управління капіталоутворенням в банківській системі та оцінка достатності капіталу для бізнесу, безумовно, є одними з ключових процесів управління діяльністю банку. Виходячи з цього, під управлінням капіталоутворенням в банківській системі слід розуміти багаторівневий, узгоджений за цілями, ресурсами (трудовими, матеріальними, інформаційними та фінансовими), часом та організаційними механізмами процес реалізації банками та центральним банком управлінських дій з приводу акумулювання банками ресурсів з різних джерел (від клієнтів, власників, інших банків, центрального банку, міжнародних фінансово-кредитних організацій), трансформації цих ресурсів в банківський капітал, його структурування (за терміном, формою, призначенням) та перерозподілу в межах банківської системи.

Як видно, процес управління капіталоутворенням розглядається не окремо для банків та банківської системи, а як впорядкований, узгоджений,

ієрархічно структурований комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених заходів. Так, зокрема, при управлінні капіталоутворенням на рівні банківської системи особливої актуальності набуває комплекс питань, пов'язаних з формуванням нормативних вимог до банків щодо адекватності/достатності їх капіталу, резервування, мінімального розміру статутного та регулятивного капіталу. На рівні окремих банків в процесі управління капіталоутворенням мають вирішуватися питання формування оптимальної структури джерел банківського капіталу, їх врівноваження за термінами та ціною залучення.

Отже, при управлінні капіталоутворенням в банківській системі необхідно виходити з того, що основною його метою є формування та підтримка адекватного рівня капіталу, іншими словами - метою є досягнення певного рівня його адекватності вибраним стратегічним цілям розвитку банку. Власний капітал банку забезпечує його прибуткову діяльність. Банк отримує прибуток, що відповідає можливостям його діяльності. Крім того, фактор прибутковості не єдиний, і тим більше, вирішальний в управлінні банком та його власним капіталом. Таким чином, можна зробити висновок, що однією з основних цілей управління власним капіталом комерційного банку є підтримка його на необхідному для стабільного функціонування банку рівні.

Під системою управління капіталоутворенням в банківській системі України розуміється сукупність елементів (стратегія управління: джерела капіталоутворення, методи та важелі, нормативно-правове та інформаційно-аналітичне забезпечення) взаємопов'язаних та взаємообумовлених, орієнтованих на підтримку певного рівня достатності капіталу відповідно до вибраних цілей розвитку банку.

З огляду на розглянуті підходи до управління нами розроблена система управління капіталоутворенням в банківській діяльності, структура якої подана на рис. 3.2.

Діяльність будь-якого банку, всі його процеси управління залежать, в першу чергу, від стану економіки та розвитку банківського сектора. В даний час економіка України переживає певний підйом, незважаючи на залежність від імпорту енергоресурсів.

Загальне зростання економіки є стимулом, а точніше імпульсом для зростання та розвитку банківської системи за умови адекватного нормативно-правового регулювання. Під адекватністю в даному випадку ми розуміємо необхідність своєчасного регулювання та регламентації основних процесів зі сторони НБУ, оскільки в умовах швидкого зростання бізнесу відсутність законодавчо закріплених актів може гальмувати розвиток системи.

Банк, як єдиний елемент банківської системи, здійснює свою діяльність в рамках встановлених правил бізнесу та вимог регулятора. Разом з тим, управління діяльністю банку підпорядковане не лише вимогам регулятора, але і загальним законам ринку та розвитку економіки країни.

Управління діяльністю банку як єдиний процес включає в себе всі елементи корпоративного управління, взаємодію усіх бізнес-одиниць (процесів, конкретних підрозділів, їх взаємовідносин).

Принциповим в даному випадку є застосування системного підходу до управління капіталоутворенням в банківській діяльності. Комплекс заходів щодо управління капіталоутворенням в банківській системі буде ефективним лише тоді, коли матиме цільовий, структурований, системний характер, буде приводити у відповідність ресурсні можливості та стратегічні цілі розвитку банків та банківської системи. Виходячи з цього, виникає необхідність формування системи управління капіталоутворенням в банківській діяльності та вирішення ряду загальнотеоретичних питань забезпечення узгодженості підсистем її функціонально-цільового, організаційного, нормативно-правового та методично-інформаційного забезпечення.

До основних елементів побудованої системи управління капіталоутворенням в банківській діяльності належать:

- об'єкти та суб'єкти системи управління;
- джерела капіталоутворення;
- принципи та стратегії управління;
- забезпечення: функціонально-цільове, інформаційно-аналітичне, нормативно-правове, організаційно-технологічне.

Представлена на рис. 3.2. система управління капіталоутворенням складається з основних підсистем: функціональної та забезпечувальної.

Забезпечувальна система визначає основні функції управління. В структуру цієї підсистеми входить нормативно-правове забезпечення.

Функціональна підсистема є основною. Ключовим її елементом є стратегія управління капіталом, на основі якої визначаються пріоритети в управлінні капіталом, критерії оцінки капіталу, інструменти управління тощо. Тому, при формулюванні корпоративної стратегії банку, необхідно особливо виділити стратегію управління власним капіталом і визначити її складові.

3.2. Концептуальні підходи до стратегії управління власним капіталом банку

Під стратегією управління власним капіталом банку, на наш погляд, слід розуміти ключові напрями досягнення рівня адекватності капіталу, необхідного для реалізації корпоративної місії банку.

Управління власним капіталом банку ґрунтується на відповідних стратегіях, серед яких виділимо такі три типи:

1. Стратегія управління, основний акцент в якій робиться на забезпечення максимальної віддачі капіталу, тобто на максимізацію прибутку при підтримці ліквідності: $\text{ПРИБУТОК} > \text{ЛІКВІДНІСТЬ}$.

2. Стратегія управління, в якій перевага віддається підтримці ліквідності при заданій нормі прибутку: $\text{ЛІКВІДНІСТЬ} > \text{ПРИБУТОК}$.

3. Стратегія, в якій ліквідність і прибуток урівноважені: $\text{ЛІКВІДНІСТЬ} = \text{ПРИБУТОК}$.

Вибір тієї або іншої стратегії управління власним капіталом буде впливати на діяльність банку на ринку та на використання ним управлінських заходів. За використання першої стратегії управління власним капіталом банку акцент робиться на зниження коефіцієнта іммобілізації та на забезпеченні мінімального рівня капіталу, який би забезпечував покриття ризиків, що будуть супроводжувати банківську діяльність.

Після виплати податків в розпорядженні банку залишається чистий прибуток, який може бути спрямований на виконання двох основних завдань:

- забезпечення певного рівня дивідендних виплат акціонерам;
- достатнє фінансування діяльності банку [19, с. 504].

Невисокий рівень дивідендних виплат призводить до зниження ринкової вартості акцій банку та змушує акціонерів їх продавати, що, в свою чергу викликає відплив акціонерного капіталу з банку. Така дивідендна політика не спонукає потенційних інвесторів і може стати причиною виникнення проблем під час залучення капіталу в майбутньому, оскільки

акції з невисоким рівнем дивідендів не матимуть попиту на ринку.

Однак, і високий рівень дивідендних виплат також не дає очікуваного результату. Це впливає з того, що високі дивідендні виплати заохочують акціонерів, але тим самим сповільнюють процес нарощення капіталу. Це стримує зростання обсягу активних операцій, які є основною базою доходів банку, та збільшує ступінь ризику. Причиною зменшення капіталу банку може бути продаж акціонерами своїх акцій через погіршення фінансової стійкості банку. Дивідендна політика впливає не лише на внутрішні джерела поповнення капіталу, а й на зовнішні, адже можливість додаткового залучення капіталу залежить від розміру дивідендних виплат. Суттєвий вплив дивідендної політики прослідковується як на внутрішні джерела поповнення капіталу, так і на зовнішні.

Особливо важливе завдання, на нашу думку, управління капіталом банку – це вироблення стабільної дивідендної політики, суність якої полягає в підтримці відносно постійного рівня дивідендів, що забезпечують інвесторам стабільні доходи і довіру до банку.

Переваги та недоліки джерел формування власного капіталу банку подані в табл. 3.1. Переваги методу внутрішніх джерел поповнення: незалежність від кон'юнктури ринку; відсутність витрат на випуск акцій чи продаж частини активів банку; відсутність загрози втрати контрольного пакета акцій і рівня їх доходності, а також недоліки методу внутрішніх джерел поповнення капіталу банку: збільшення податкових платежів у бюджет; зменшення дивідендів через посилення конкуренції та зниження прибутковості банківської діяльності, що може викликати знецінення акцій банку; повільне накопичення капіталу; залучення в банк додаткових фінансових ресурсів, які обмежується можливостями старих акціонерів або можливостями самого банку; недостатня кількість акціонерів і клієнтів, робимо висновок, що в Україні для підвищення рівня капіталізації та збільшення банківського капіталу доцільніше використовувати метод зовнішніх джерел поповнення капіталу. Саме цей метод забезпечує оперативніше залучення великого

обсягу ресурсів. Це важливо з огляду на те, що в умовах швидкого зростання темпу інфляції капітал банку швидко знецінюється і прибутку може не вистачити навіть на покриття поточних витрат.

Таблиця 3.1

Переваги та недоліки джерел поповнення банківського капіталу

Група джерел	Спосіб залучення джерел	Економічна оцінка видів джерел	
		Переваги	Недоліки
В Н У Т Р І Ш Н І	Спрямування прибутку банку на збільшення його власного капіталу	не залежить від кон'юнктури ринку; немає витрат з емісією акцій чи продажу частини активів банку; немає загрози втрати контрольного пакета акцій і рівня їх доходності;	збільшення податкових платежів в бюджет; виникнення проблеми зменшення дивідендів у зв'язку з посиленням конкуренції та зниженням прибутковості банківської діяльності, що можна призвести до знецінювання акцій банку; повільне нарощування капіталу.
З О В Н І Ш Н І	емісія акцій, випуск субординованих зобов'язань; продаж активів, оренда нерухомості, бонусна емісія.	можливість комбінації різних зовнішніх джерел; мобілізації значних додаткових фінансових ресурсів; поліпшення позиції банку щодо залучення коштів у майбутньому.	залежність від кон'юнктури ринку; ризик втрати контролю банком з боку акціонерів; висока вартість; значне зростання ризику, зниження доходів на одну акцію.

Джерело: [8; 153, 166]

За умов, коли органи банківського регулювання та нагляду можуть збільшити норми достатності капіталу, то основним завданням управління

капіталом банку має бути оперативне нарощування капіталу що можуть забезпечити насамперед зовнішні джерела формування капіталу.

Водночас, варто зазначити, що метод зовнішніх джерел поповнення капіталу має певні вади:

- залежність від кон'юктури ринку;
- ризик втрати контролю банком з боку акціонерів;
- висока вартість;
- збільшення ризику та зниження доходів на одну акцію [166, с. 450].

При виборі другої стратегії перед банком постає як основна мета управління капіталом банку – забезпечити настільки високий рівень капіталу банку, щоб покрити всілякі ризики з лишком, тобто мати більший запас міцності банку. Економічною віддачею капіталу в даному випадку можна нехтувати за умови обов'язкового виконання нормативів. Ризики інколи завищуються з метою перестраховатися від несподіваних ризикових подій. Такий підхід дає можливість нарощувати капітал швидкими темпами, однак, як свідчить практика, не завжди ефективно. Перевага моделі – стійкість в короткостроковому кризовому періоді за наявності високих ризиків банківської діяльності. Недолік – занижений прибуток, низькі дивіденди, надлишок ліквідності. Зазвичай така модель вибирається банками, котрі проводять помірну політику на ринку і займають відносно невелику частку, або банками, підготовленими до впровадження агресивної політики щодо захоплення ринку в довгостроковій перспективі, або великими банками.

Третя стратегія є, на нашу думку, найоптимальнішою. У даному випадку при здійсненні управління власним капіталом банки повинні дотримуватися двох вимог – ефективності і рентабельності капіталу, а також підтримки достатньої стійкості. Банк веде урівноважену політику щодо ризиків, прибуток зростає низькими темпами, дивіденди не високі і зазвичай спрямовані на капіталізацію. Кожен крок менеджерів банку оцінюється з позицій його оптимальності (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Матричні конкурентні стратегії управління капіталоутворенням в
банківській діяльності

Назва стратегії	Основні завдання управління	Переваги	Недоліки
Стратегія максимізації прибутку	Забезпечувати капітал на мінімально можливому для покриття ризиків рівні задля збільшення прибутку	- підвищення прибутковості діяльності банку; - високий рівень дивідендних виплат; - зростання ринкової вартості банку в короткостроковому періоді	- нехтування ліквідністю; - низький рівень нарощення капіталу; - підвищений рівень ризику; - низька фінансова стійкість банку.
Стратегія максимізації ліквідності	Забезпечити настільки високий рівень капіталу банку, щоб покрити всілякі ризики з лишком задля зростання запасу міцності банку.	- нарощення капіталу швидкими темпами; - максимальний захист від ризиків; - висока фінансова стійкість в короткостроковому періоді.	- низька прибутковість діяльності банку; - низькі дивідендні виплати; - надлишок ліквідності.
Стратегія збалансованості прибутку і ліквідності	Забезпечити дотримання двох вимог – ефективності і рентабельності капіталу, а також підтримки достатньої стійкості банку	- урівноважений рівень ризиків; - дивідендні виплати невисокі і спрямовані на капіталізацію; - достатній рівень ліквідності; - висока фінансова стійкість банку в довгостроковому періоді.	- прибуток зростає низькими темпами; - трудомісткий процес управління капіталоутворенням в банку.

Водночас, поряд з суттєвими перевагами даної моделі, недоліком її використання є досить трудомісткий процес управління капіталом, який можливий лише із застосуванням сучасних методів автоматизації процесу управління. Тому модель характерна для банків, орієнтованих на довгострокову діяльність

Ми вже відзначали, що стратегія управління власним капіталом банку є частиною корпоративної стратегії і підпорядкована останній. Розглянемо таку залежність.

Аналіз типів стратегій банків довів, що основними серед них є такі:

- стратегія, орієнтована на зниження витрат;
- стратегія, орієнтована на диференціацію продукту;
- стратегія фокусування, що відображає пріоритетність діяльності банку на тому чи іншому сегменті ринку (ринковій ніші).

Стратегію, орієнтовану на зниження витрат, зазвичай доцільно обирати банкам, які орієнтуються на широку клієнтуру і надання стандартизованих послуг. Отже, витрати на управління і маркетинг в такому банку невеликі. Ризик концентрації практично виключений. Сукупний ризик банківської діяльності диверсифікований щодо клієнтів. Вимоги до капіталу зростають пропорційно до зростання долі банку на ринку. Швидше за все, в даному випадку, банком буде вибраний третій тип стратегії управління капіталом або другий, враховуючи, що в основі одержання прибутку лежить зниження витрат, особливо накладних і операційних витрат, а не проведення високо ризикованих, і в той же час, високоприбуткових операцій.

Вибір банком стратегії диференціації, свідчить про надання банком індивідуальних послуг. За таких умов зростає ризик концентрації, (тобто зростання долі операцій на одного клієнта), а також і інші банківські ризики. Таким чином, підвищуються вимоги до резервної частини банківського капіталу. В той же час високі витрати на виробництво унікальних банківських продуктів з малопрогнозованою рентабельністю, що вимагає від банку відповідного обладнання. Очевидно, що в даному випадку банк схильний до ризику, і основною стратегією управління капіталом буде перший тип, при якому прибуток важливіший за ліквідність.

Якщо під стратегією фокусування розуміти "кишеньковість" банку, тобто основною метою діяльності банку є обслуговування засновників, то тут вимоги до величини капіталу можуть бути незначні. Проте визначальними

чинниками в стратегії управління власним капіталом будуть вимоги, що пред'являються з боку власників банку. Якщо ж розглянути стратегію фокусування як якусь спеціалізацію банку, то тут ключовим чинником, що визначає завдання управління капіталом, стає напрям даній спеціалізації. У будь-якому випадку вимоги до капіталу повинні відображати високий ризик концентрації.

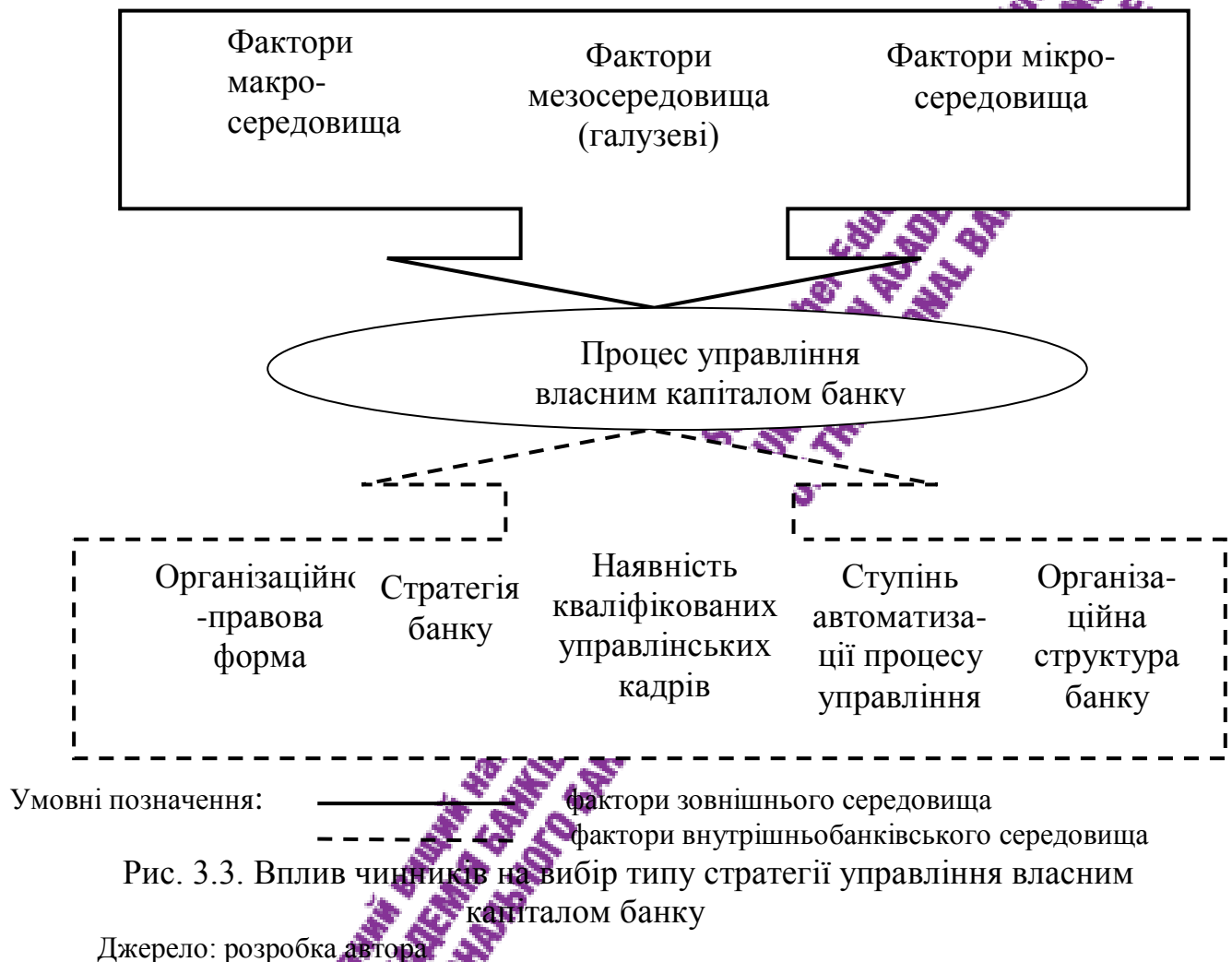
Розробка і реалізація стратегії банківської діяльності є складним процесом заснованим насамперед на врахуванні впливу зовнішнього середовища і аналізі внутрішніх можливостей самого банку. Водночас, стратегія завжди орієнтована на довгострокову перспективу в діяльності банку і формується на основі розробки стратегічних планів з окремих видів діяльності банку та в розрізі окремих його складових. Основні ж положення стратегічного плану мають реалізуватися через тактику банківської діяльності. Таким чином, управління тим або іншим аспектом діяльності банку покликане зберігати цілісність банківської стратегії.

Отже, робимо висновок, управління капіталом банку як складова банківського менеджменту має бути підпорядкована загальній стратегії банківської діяльності, таким чином забезпечуючи єдність всього управління.

Ситуація, коли стратегію доводиться міняти, повинна розглядатися як форс-мажорна обставина. Це відноситься і до управління власним капіталом банку як складового елемента реалізації загальної стратегії банку. Визначений вплив стратегій на процес управління капіталом банку зумовлений і тим, що вона окреслює обсяги і напрями діяльності банку, його перспективу, що в сукупності визначає і розміри капіталу.

Як свідчать результати проведеного дослідження, на вибір і формування стратегії управління власним капіталом банку чинять вплив і інші чинники. Насамперед, на процес управління банківською діяльністю чинять вплив соціально-економічні і політичні аспекти життєдіяльності держави, оскільки банки є суб'єктами економічної системи держави. З метою аналізу усі чинники впливу доцільно об'єднати у дві

групи: чинники зовнішнього і внутрішнього середовища. Схематично вплив даних чинників можна відобразити на рис. 3.3.

Розглянемо вплив відібраних чинників детальніше. Вплив чинників макросередовища проявляється, в першу чергу, на всі результати діяльності комерційного банку. Це основні п'ять груп чинників: природні, політико - правові, соціо - культурні, технологічні і економічні чинники.

Дію даних чинників необхідно враховувати загалом і в міру їх значущості при управлінні власним капіталом банку. На наш погляд найбільш значущими щодо впливу на процес управління капіталом є політико-правові і економічні чинники, тому як саме під впливом цих чинників формується стратегія банківської діяльності. Зазвичай, за умов спаду економіки і високій інфляції банк не може бути орієнтований на

інвестування і великі масштаби такої діяльності, адже це висуває підвищені вимоги до розміру капіталу та може позначитися на зниженні рівня доходів акціонерів на вкладений капітал в цьому банку.

В Україні політичний ризик все ще є значним, що висуває до капіталу банку вимогу підвищеного запасу міцності. Рівень обізнаності щодо правового середовища дозволяє банку з великими або меншими проблемами будувати договірні стосунки з клієнтами. У разі, коли банківське і цивільне законодавство недостатньо опрацьоване, тобто мають місце численні протиріччя, що ускладнює процес правовідносин в економіці, а міра виконання законів мала, банкам доводиться страхувати себе більшою мірою і від можливого недобросовісного клієнта, що в першу чергу накладає відбиток на капітал банку.

На другому місці за значущістю знаходяться чинники технологічні, оскільки розвиток техніки і технології розширюють або знижують можливості банківського бізнесу. Діяльність банків на сучасному етапі розвитку суспільства вельми залежна від інформаційних технологій, використання яких впливає на специфіку банківської діяльності, її масштаби, а також і на процес управління нею. Використовувані технології дозволяють вибирати оптимальні рішення на основі величезного обсягу інформаційних потоків. Природні і соціо-культурні чинники макросередовища, на наш погляд, впливають на процес управління банком в меншій мірі.

Чинники мезорівня – це чинники, що діють лише усередині банківського сектору; тому їх можна назвати і галузевими. До даної групи чинників відносяться: сучасний стан банківської системи, міра конкуренції, особливості нормативної бази у банківській справі, особливості системи нагляду за діяльністю банків з боку держави, система оподаткування даного виду підприємницької діяльності і наявність системи страхування депозитів, які існують в Україні.

Вважаємо, що при зростанні банківської системи України управління капіталоутворенням, швидше за все, орієнтоване на постійне зростання

капіталу банку, освоєння нових продуктів і завоювання нових ринків. При проявах економічної кризи, управління капіталоутворенням орієнтоване на поступовий відхід з ринку банківських послуг, підтримка вартості банку для покупців банківського бізнесу на випадок злиття або поглинання, основний акцент робиться на підтримку ліквідності, а не на прибутковість.

Значний вплив на процес управління банком чинить розвиток конкуренції. При високому рівні конкуренції на банківському ринку не лише підвищуються вхідні бар'єри, але і зростають вимоги до конкурентоспроможності банку. Тому банк, що управляє своїм капіталом неоперативно та вибрав невірну стратегію діяльності, ризикує виявитися неконкурентоспроможним. За низького рівня конкуренції на банківському ринку можуть змінюватися і нормативні вимоги до капіталу банку в бік збільшення або зменшення, залежно від потреби в банківському бізнесі.

При жорстко регламентованій банківській діяльності управління власним капіталом банку зіштовхується з дилемою: підтримувати капітал, необхідний банку для досягнення його цілей за даних умов розвитку бізнесу, або підтримувати капітал, який потребують наглядові органи. Вважаємо, що система нагляду вирішальним чином впливає на управління капіталом банку, не лише шляхом встановлення нормативних значень його абсолютної і відносної величини, але і створенням сприятливих або несприятливих умов для банківського бізнесу. Загальний банківський нагляд покликаний захищати стабільність банківської діяльності, для цього він використовує адміністративні заходи, що змушує менеджмент банку враховувати при прийнятті відповідних рішень у тому числі і щодо управління власним капіталом.

Ще одним чинником, що має вплив на процес управління капіталом банку є чинна система оподаткування, яка базується на сукупності податків і платежів, серед яких найбільш регулюючу силу має податок на прибуток. У своїй стратегії діяльності банк прагне максимізувати прибуток одночасно, мінімізуючи сплату податків. Якщо податкова ставка невисока, то переважає

прагнення нарощування капіталу, зростання прибутку і зростання дивідендів, що веде до підвищення вартості банківського бізнесу. Якщо податкова ставка висока, то в управлінні капіталом банку переважає тенденція зниження прибутків, невиплати дивідендів і, відповідно, зниження вартості банківського бізнесу. Таким чином, податкова політика держави є стимулюючим чинником для розвитку та управління банком.

Формуючи систему управління власним капіталом банку слід мати на увазі і систему страхування депозитів, оскільки захисна властивість власного капіталу проявляється не в захисті клієнтів банку – вкладників, а захисті інтересів самого банку. Страхова ж функція капіталу покликана покривати непередбачені збитки банку та не в змозі гарантувати виплату вкладів у випадку, коли банк веде дуже ризикову політику діяльності або непередбачувані збитки, що надто великі (приводять до зменшення власного капіталу банку нижче критичного рівня, тобто рівня, при якому доречно здійснювати банківську діяльність).

Оскільки це спричинить зменшення значення капіталу як буфера, то з'являється потреба в додатковому резервному механізмі забезпечення інтересів кредиторів банку. Засоби кредиторів у декілька разів перевищують власний капітал банку і, отже, в стільки ж разів зменшується вірогідність їх повернення в повному обсязі в разі банкрутства банку. Захист прав вкладників щодо гарантування вкладів представляє страховий фонд системи страхування депозитів, власний капітал у свою чергу запобігає неочікуваним втратам вкладниками коштів. Такий підхід до ситуації дасть шанс для розвитку та процвітання банківської діяльності, зміцнить довіру владників та забезпечить міцність банківської системи.

В Україні створена та функціонує централізована система страхування вкладів фізичних осіб, яку забезпечує Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Діяльність Фонду, як державної структури, дозволяє у критичній ситуації задіяти кошти Уряду та НБУ для компенсації вкладів населення.

Максимальна сума, гарантована Фондом страхування вкладів фізичних осіб за вкладами населення, становить на даний час 200 тис. грн. [80].

До останньої групи чинників зовнішнього середовища, що впливають на процес управління капіталом банку, відносяться чинники мікросередовища, тобто середовища, у якому безпосередньо здійснює діяльність окремих комерційних банків. До даної групи факторів мікросередовища банку, які чинять безпосередній вплив на банк слід віднести клієнтську базу, контактні групи та конкуренцію в банківському бізнесі.

Конкурентне становище банку оцінюється ступенем та природою дії конкурентів на управління капіталом банку. В умовах жорсткої конкуренції управління капіталом банку спрямовано на підняття, а капітал банку має відповідати рівневі конкурентоспроможності. Управління капіталом банку в значній мірі залежить від визначеної за даних умов конкурентної позиції банку і від того, яку конкурентну позицію банк збирається зайняти. Першість в цьому належить клієнтам банку. Капітал банку має задовольняти потреби (вимоги) клієнтів, відповідно управління капіталом має забезпечувати репутацію банку на вітчизняному ринку. Для залучення і утримання клієнтів банк повинен, по-перше, мати в своєму розпорядженні капітал, достатній для проведення всіх операцій, необхідних його клієнтам, а по-друге, вести таку політику управління капіталом банку, яка б зміцнювала довіру клієнтів до даного банку.

Засоби масової інформації, громадські організації, органи місцевого самоврядування, конкуренти та клієнти банку чинять вплив на формування стратегії управління капіталом банку. Прикладом може слугувати кризова ситуація з нарощуванням капіталу в Росії в 1998 році, коли банки значною мірою в дуже стислі терміни збільшили розмір власного капіталу [92, с. 48].

Зростання величини статутного фонду за умови збільшення кількості акціонерів банку та випуску додаткових акцій є одним з найважливіших прийомів щодо стрімкої акумуляції капіталу. Надалі такий стрибок в капіталізації відбився на багатьох банках не кращим чином, що призвело до

різкого падіння прибутковості капіталу і активів банку, банки наростили капітал, а збільшити активи не змогли. Сталося це тому, що в основу капіталізації був покладений не принцип економічної доцільності, а прагнення підвищити рейтинг капіталу і, тим самим, не втратити довіру клієнтів. При цьому, ні менеджмент банків, ні Банк Росії не звернули уваги на те, що абсолютна величина власного капіталу банку не забезпечує фінансової стійкості банку [104, с. 35].

Перш ніж розробляти заходи щодо управління власним капіталом банку, необхідно не лише визначити, які чинники мають вплив на власний капітал банку і на процес управління ним, але і визначити міру важливості даних чинників для банку в даний момент. Для цього нами пропонується використовувати наведену нижче матрицю (рис. 3.4).

При цьому автор виходить з того, що систему оцінки міри впливу чинників банк розробляє самостійно, з врахуванням його пріоритетів і ситуації в регіоні, де він здійснює свою діяльність. Річ у тому, що ситуація в банківському секторі між регіонами суттєво відрізняється, тому деякі макрочинники перестають чинити вирішальний вплив на політику банку.

Дана матриця може і має бути істотно доповнена чинниками, що мають вплив на власний капітал на мікрорівні і всередині банку. Причому дія даних чинників, якщо це можливо, повинна визначатися не лише наведеним в матриці чином, але і кількісно, а також підтверджуватися конкретними аналітичними даними, якими заповнюються вічка матриці, можуть плануватися як для сприятливої, так і для несприятливої дії чинників, причому визначити даний вплив легко за знаком бальної оцінки. Заповнення даної матриці має здійснюватися безпосередньо менеджером, що відповідає за управління капіталом банку.

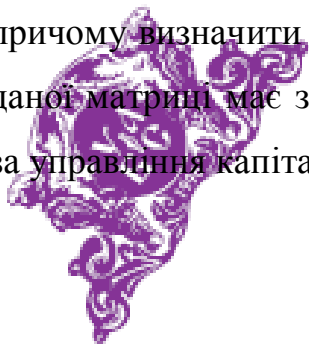

Рис. 3.4. Матриця чинників впливу на управління власним капіталом банку

Джерело: розробка автора

На нашу думку, управління капіталом має здійснювати менеджер банку, який має тісно взаємодіяти не лише з аналітичними службами банку, але і з відділом внутрішнього контролю або аудиту. В управлінні банком пріоритетне місце займає управління операціями банку, що говорить про те, що банківський менеджмент вважає управління активами і пасивами (насамперед, залученими коштами) важливішим, ніж управління капіталом. В цілому власники банку керують процесом управління формуванням капіталом щодо депозитної стратегії та організації фондів. На наш погляд, власники банку повинні визначити лише стратегію управління власним капіталом, а оперативне планування, розробку інструментів управління капіталом, контроль за станом капіталу і подальше коритування вибраної стратегії, необхідно делегувати менеджеру з управління капіталом банку.

Після вибору стратегії банку і визначення міри впливу тих або інших чинників на процес управління капіталом банку необхідно виробити чіткі положення про механізм управління капіталом і визначити інструменти реалізації вибраної стратегії, причому з урахуванням вимог органів нагляду.

3.3. Прогнозування достатності капіталу банківської системи України з використанням економіко-математичних методів

Однією з передумов ефективного управління капіталоутворенням в банківській системі є формування достовірних прогнозів зміни найбільш важливих факторів впливу на обсяги та структуру банківського капіталу в майбутньому. Чітке розуміння перспективних тенденцій розвитку капіталоутворюючих складових діяльності банків дасть можливість НБУ вчасно застосувати превентивні регулюючі заходи при появі екзогенних та ендогенних загроз порушення фінансової стійкості банківської системи, а керівництву банків – підвищити швидкість адаптивної реакції на зміну загальноринкових та міжгрупових тенденцій та відповідні дії регулятора. При вирішенні цієї задачі особливої актуальності набуває встановлення типу моделі тренду, яка б найбільш точно відображала існуючу тенденцію розвитку та за допомогою якої можна було б робити найдостовірніші прогнози.

В банківській системі України постала необхідність у математичному моделюванні з метою результативного управління капіталоутворенням аби відзначити ті методи моделювання, які забезпечать аргументування управлінських рішень, обчислення головних економічних показників, дослідження їхньої суті та прогнозування.

При виявленні основної тенденції розвитку та прогнозуванні економічних процесів перевага надається математично-статистичним методам, зокрема побудові моделей тренду та прогнозуванню за ними. Найчастіше застосовується такий інструмент статистичного прогнозування як екстраполяція. В основі цього методу лежить припущення, що закон зміни даних у минулому буде зберігатись і в майбутньому та можливі зміни на період прогнозування будуть відбуватися за закономірностями, що мали місце і раніше, тобто результатом екстраполяції є очікувані у майбутньому

значення досліджуваних показників за умови поширення закономірностей, виявлених в t -му періоді, за його межі.

Одним із завдань нашого дослідження є вивчення тенденції розвитку основних показників діяльності банків України загалом та по чотирьох групах банків зокрема і визначення перспектив розвитку цих показників, тобто їх прогноз.

Аналіз тенденції розвитку було проведено на основі таких показників діяльності банків України: власний капітал, млн. грн.; активи, млн. грн.; частка власного капіталу у пасивах, %; прибуток, млн. грн.; строкові зобов'язання юридичних осіб, млн. грн.; строкові зобов'язання фізичних осіб, млн. грн.

Виявлення основної тенденції розвитку проводилось методом аналітичного вирівнювання за рівняннями тренду трьох типів: лінійного – $\tilde{y}_t = a_0 + a_1 t$, параболічного – $\tilde{y}_t = a_0 + a_1 t + a_2 t^2$, степеневого – $\tilde{y}_t = a_0 t^{a_1}$, де y – показник, тенденція якого досліджується; t – час, $\overline{1, n}$; a_0, a_1, a_2 – параметри рівняння тренду, $\tilde{y}_t$ – теоретичне (розрахункове) значення показника. За допомогою лінійного рівняння простежувалася динаміка постійного зростання чи зниження в абсолютному вимірі – коефіцієнт лінійного рівняння тренду a_1 показує на скільки зменшується чи збільшується показник у середньому за 1 період часу. Відносну зміну показника (на скільки відсотків він зростає або знижується) відображає степенева модель тренду, а саме коефіцієнт еластичності a_1 . Параболічна модель тренду розглядалася додатково у випадку нерівномірної зміни досліджуваного показника.

Введення моделі тренду, яка представляє актуальний напрямок розвитку та дозволяє спрогнозувати показники є надзвичайно важливим рішенням.

Для обґрунтування достовірності моделі тренду, а саме оцінки моделі на адекватність до вихідних даних було застосовано статистичний критерій

Фішера. Згідно з цим критерієм потрібно було порівнювати фактичні значення $F_{розр}$ із табличними $F_{табл}$. Розрахункове значення $F_{розр}$ обчислюється

$$\text{за формулою: } F_{розр} = \frac{R^2}{1-R^2} \cdot \frac{n-l-1}{l}, \quad R^2 = 1 - \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - \tilde{y}_i)^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}, \quad (3.1)$$

де, R^2 – детермінаційне відношення, n – кількість спостережень. Якщо $F_{розр} > F_{табл}$, то з надійністю (ймовірністю) $p = 1 - \alpha$ (α – рівень значущості) можна вважати, що отримана математична модель адекватна експериментальним даним. Якщо $F_{розр} < F_{табл}$, то з надійністю p вважається, що розглянута математична модель не є адекватною до вихідних даних. Оскільки для побудови моделей тренду було використано квартальні дані за 2008-2012 роки, тобто кількість спостережень становила $n=21$, табличні значення F -критерію Фішера було взято із статистичних таблиць критичних значень для ступенів свободи $k_1 = 1 = l$ та $k_2 = 19 = n - l - 1 = 21 - 1 - 1$ за рівня значущості $\alpha = 0,01$ та $\alpha = 0,05$, а саме $F_{табл}(k_1=1, k_2=19, \alpha = 0,01) = 8$ і $F_{табл}(k_1=1, k_2=19, \alpha = 0,05) = 4$.

Статистичну вірогідність параметрів моделі було перевірено за допомогою t -критерію Стьюдента. Критичні (табличні) значення критерію Стьюдента: $t_{табл}(k = 19, p = 0,99) = 2,86$, $t_{табл}(k = 19, p = 0,95) = 2,09$.

Результати оцінки на статистичну вірогідність моделі загалом та за параметрами зокрема було відмічено у таблицях зірочками: * – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,95$ або рівнем значущості $\alpha = 0,05$, ** – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,99$ або рівнем значущості $\alpha = 0,01$.

Графічний аналіз емпіричних і теоретичних ліній тренду власного капіталу банків України загалом (рис. 3.5) і за групами банків (рис. 3.6) показує, що такий показник як власний капітал має чітко виражену тенденцію до зростання.

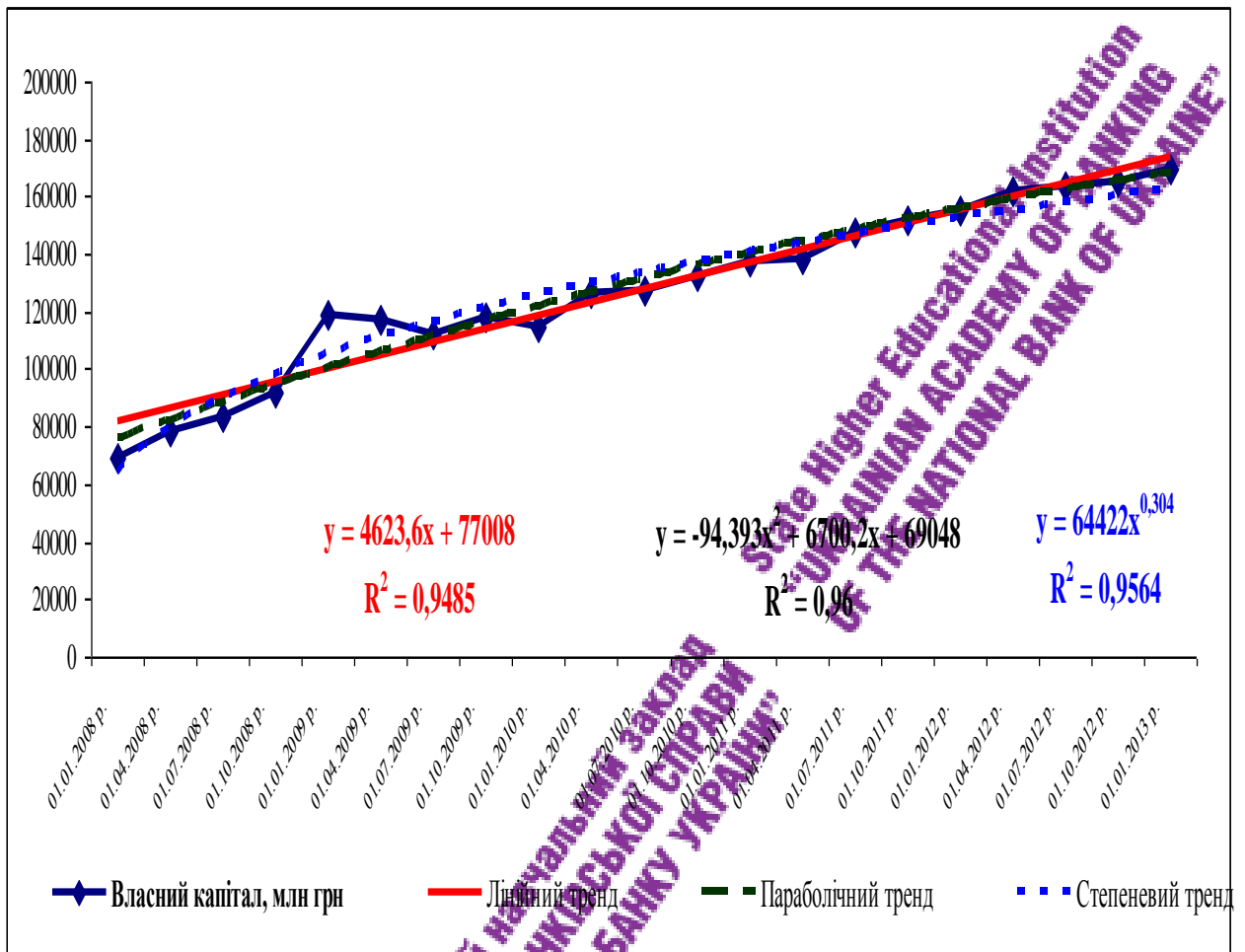

Рис. 3.5. Емпіричні і теоретичні лінії тренду власного капіталу банківської системи України за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

Значення коефіцієнтів детермінації R^2 є близькими до 1, що дає підстави стверджувати про високу статистичну вірогідність отриманих моделей тренду і точність прогнозів. Тільки для III групи банків не спостерігається чіткої тенденції, що підтверджують значення коефіцієнтів детермінації R^2 , які майже рівні 0.

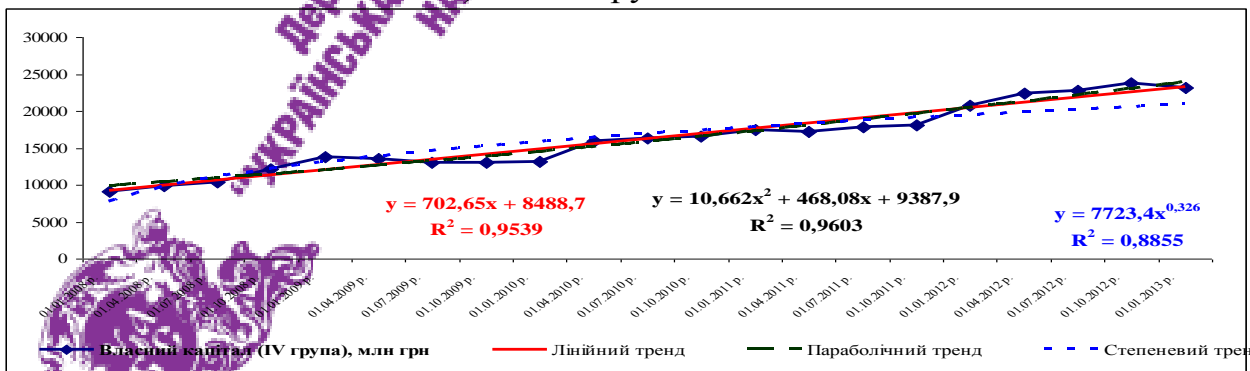
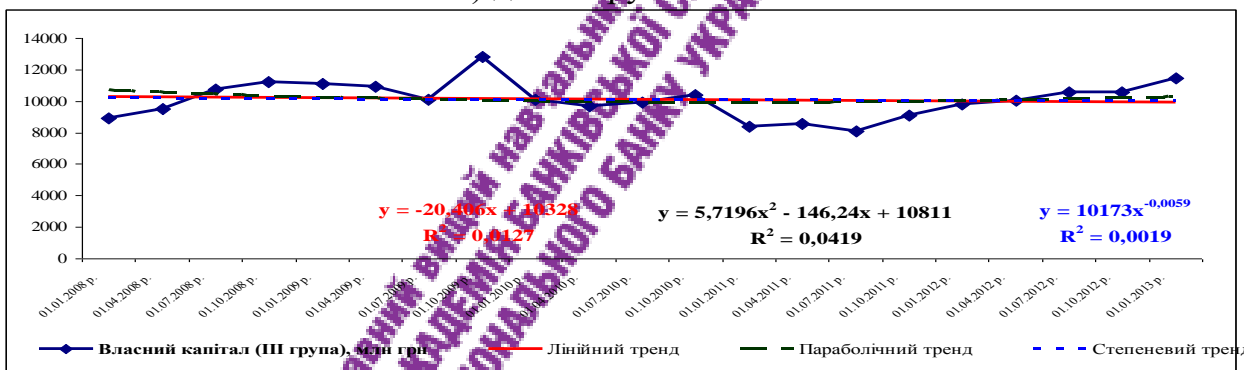
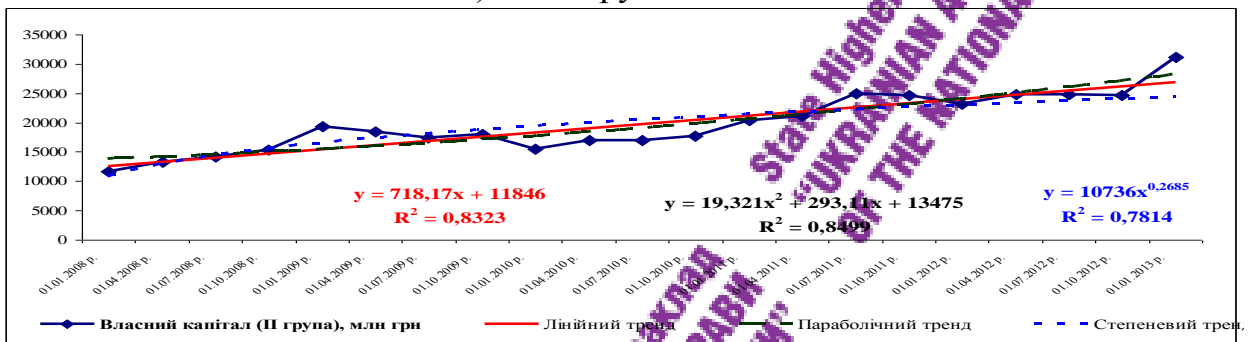
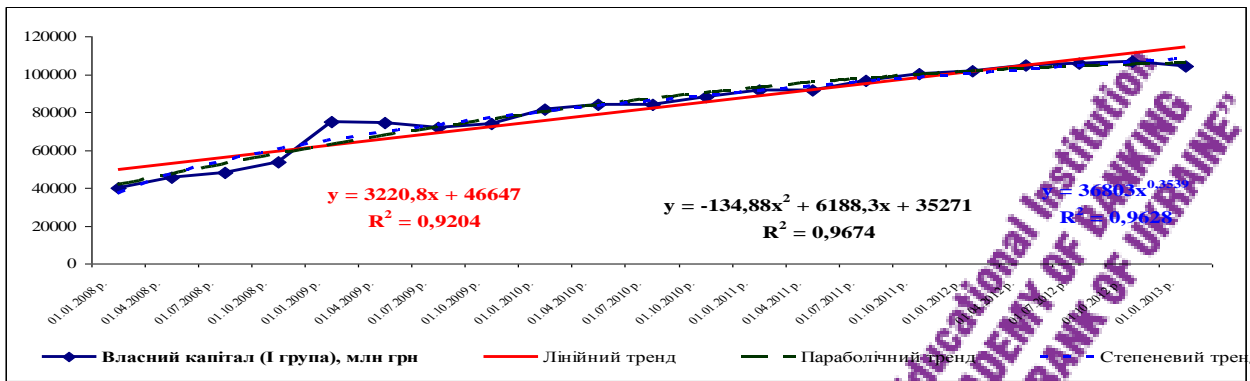

Рис. 3.6. Емпіричні і теоретичні лінії тренду власного капіталу банків України в розрізі груп за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

У табл. 3.3 наведено результати більш глибокого аналізу моделей тенденції зміни власного капіталу України.

Таблиця 3.3
Моделі тренду власного капіталу банків України за 2008-2012 рр., їх оцінка на статистичну вірогідність та прогноз

Тип моделі	Рівняння	R^2	F -критерій	Прогноз на II, III і IV квартали 2013 року			t_{a_0}	t_{a_1}	t_{a_2}
				01.04	01.07	01.10			
Загалом по Україні									
лінійна	$\hat{y}_t = 4623,6t + 77008,2$	0,948	349,8**	178726,6	183350,1	187973,7	24,8**	18,7**	
параболічна	$\hat{y}_t = -94,4t^2 + 6700,2t + 69047$	0,960	216,0**	170766,1	173218,6	175482,4	15,4**	7,1**	-2,3**
степенева	$\hat{y}_t = 64422,1t^{0,304}$	0,956	416,5**	164850,2	167092,7	169268,4	322,7**	20,4**	
I група									
лінійна	$\hat{y}_t = 3220,8t + 46646,6$	0,920	219,7**	117505,2	120726,0	123946,9	17,1**	14,8**	
параболічна	$\hat{y}_t = -134,9t^2 + 6188,3t + 35271$	0,967	267,4**	106130,0	106248,5	106097,2	12,3**	10,3**	-5,1**
степенева	$\hat{y}_t = 36803,2t^{0,354}$	0,963	492,3**	109891,8	111634,2	113328,3	286,1**	22,2**	
II група									
лінійна	$\hat{y}_t = 718,2t + 11845,9$	0,832	94,3**	27645,6	28363,8	29082,0	12,8**	9,7**	
параболічна	$\hat{y}_t = 19,3t^2 + 293,1t + 13475,3$	0,850	50,9**	29275,0	30437,6	31638,7	9,4**	1,0	1,5
степенева	$\hat{y}_t = 10736,3t^{0,268}$	0,781	67,9**	24619,3	24914,8	25201,2	123,7**	8,2**	
III група									
лінійна	$\hat{y}_t = -20,4t + 10328,3$	0,013	0,24	9879,3	9858,9	9838,5	19,95**	-0,49	
параболічна	$\hat{y}_t = 5,7t^2 - 146,2t + 10810,6$	0,042	0,39	10361,7	10472,8	10595,4	12,92**	-0,84	0,74
степенева	$\hat{y}_t = 10173,2t^{0,006}$	0,002	0,04	9989,7	9987,1	9984,6	128,40**	-0,19	
IV група									
лінійна	$\hat{y}_t = 702,7t + 8488,7$	0,954	392,8**	23947,1	24649,7	25352,4	19,1**	19,8**	
параболічна	$\hat{y}_t = 10,7t^2 + 468,1t + 9387,9$	0,960	217,5**	24846,3	25794,2	26763,4	13,8**	3,3**	1,7
степенева	$\hat{y}_t = 7723,4t^{0,326}$	0,885	146,9**	21158,6	21467,5	21767,5	144,5**	12,1**	

Примітка: * – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,95$;

** – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: розробка автора

Значення коефіцієнта лінійного рівняння тренду $\hat{y}_t = 4623,6t + 77008,2$ показує, що власний капітал банків України щоквартально за період з 2008

по 2013 роки збільшувався у середньому на 4623,6 млн. грн., значення коефіцієнта еластичності степеневого рівняння $\hat{y}=64422,1t^{0,304}$ вказує на щоквартальне зростання власного капіталу на 0,304 %. Зроблені висновки є статистично достовірними, оскільки згідно з критерієм Фішера моделі є адекватними до вихідних даних з ймовірністю $p = 0,99$ ($F_{\text{розрах}}=349,8$ і $F_{\text{розрах}}=416,5$ є більшими за $F_{\text{табл}}$), а значення параметрів є статистично вірогідними з ймовірністю $p = 0,99$ за критерієм Стьюдента.

Висока адекватність моделей тренду власного капіталу I, II і IV груп банків і статистична вірогідність параметрів моделі з ймовірністю $p=0,99$ також дозволяє зробити статистично достовірні висновки.

Коефіцієнт лінійної моделі тренду $\hat{y}_t=3220,8t+46646,6$ показує, що кожного кварталу власний капітал банків I групи збільшується на 3220,8 млн. грн. Оскільки степенева модель тренду $\hat{y}_t = 36803,2t^{0,354}$ має найвищу адекватність до вихідних даних, то і прогноз власного капіталу банків I групи на наступні квартали, розрахований за степеневим рівнянням, є найбільш достовірним.

У II групі спостерігаємо наступну тенденцію зміни власного капіталу: за лінійним рівнянням – $\hat{y}_t=718,2t+11845,9$ – збільшення щоквартально у середньому на 718,2 млн. грн., за степеневим рівнянням – $\hat{y}_t=10736,3t^{0,268}$ – зростання на 0,268%.

Аналогічну тенденцію до зростання власного капіталу банків IV групи відображають рівняння тренду: лінійне рівняння – $\hat{y}_t=702,7t+8488,7$ – збільшення щоквартально у середньому на 702,7 млн. грн., за степеневим рівнянням – $\hat{y}_t=7723,4t^{0,326}$ – зростання на 0,326%.

Відсутність певної тенденції розвитку власного капіталу банків III групи підтверджують результати оцінки за статистичними критеріями Фішера і Стьюдента (табл. 3.3). Усі рівняння тренду не є адекватними до вихідних даних, а статистично вірогідними є тільки вільні члени рівняння, які не мають економічного змісту. Отже, спрогнозувати власний капітал для III групи банків не можна.

Значення коефіцієнтів детермінації для моделей тренду активів банків (рис. 3.7) вказують на подібну ситуацію як і щодо власного капіталу: активи банків України загалом та I, II і IV груп мають яскраво виражену тенденцію до зростання, а для активів банків III групи не існує чіткої тенденції розвитку (рис. 3.8).

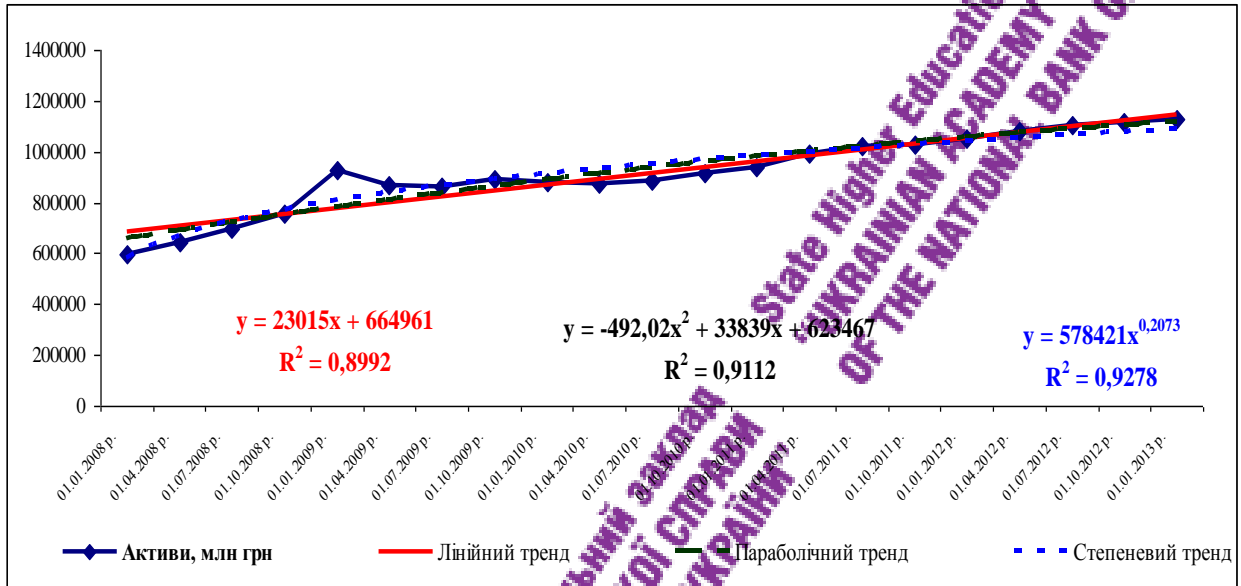
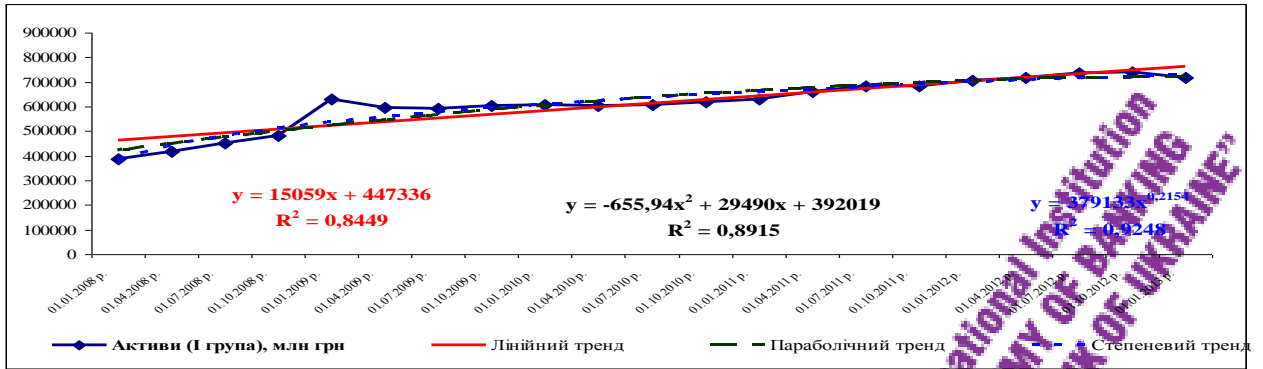

Рис. 3.7. Емпіричні і теоретичні лінії тренду активів банківської системи України за даними за 2008–2012 рр.

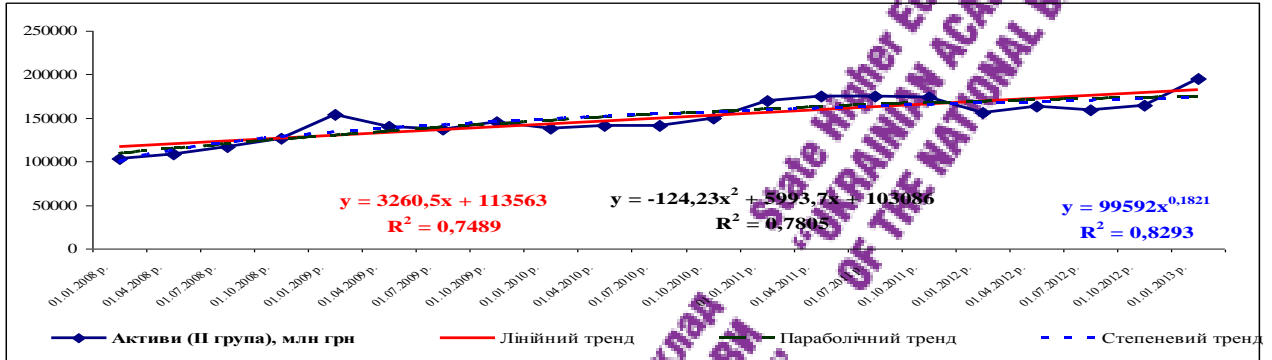
Джерело: розробка автора

За критерієм Фішера можна зробити висновки про високу адекватність отриманих моделей тренду активів банків України, а саме з ймовірністю $p = 0,99$ (табл. 3.3), за критерієм Стюдента – коефіцієнти рівнянь є статистично вірогідними також з ймовірністю $p = 0,99$.

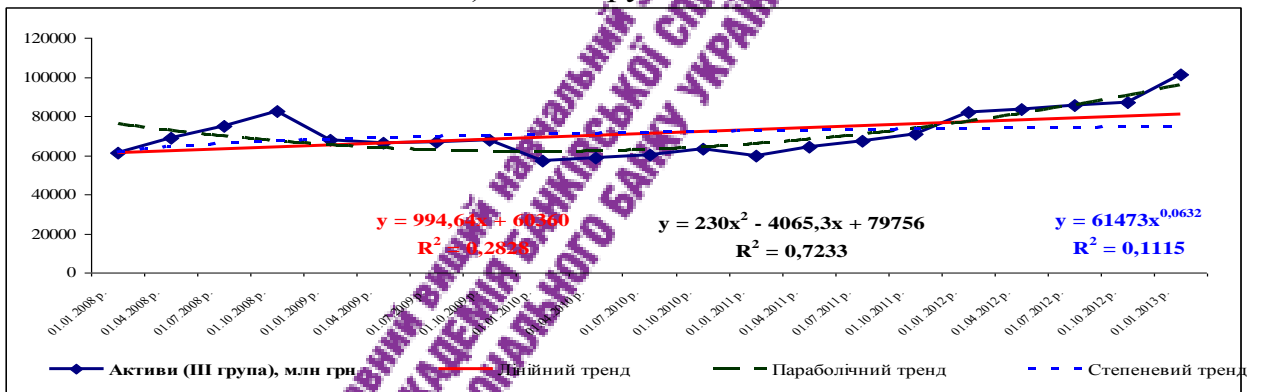
Отже, за лінійними рівняннями тренду активів банку можна стверджувати про щоквартальне збільшення активів банків: загалом по всіх банках – на 23014,9 млн. грн. ($\tilde{y}_t = 23014,9t + 664960,5$), у I групі – на 15059,2 млн. грн. ($\tilde{y}_t = 15059,2t + 447336,3$), у II групі – на 3260,5 млн. грн. ($\tilde{y}_t = 3260,5t + 113563,0$), у III групі – на 994,6 млн. грн. ($\tilde{y}_t = 61472,7t^{0,063}$), у IV групі – на 3718,2 млн. грн. ($\tilde{y}_t = 3718,2t + 43181,4$).

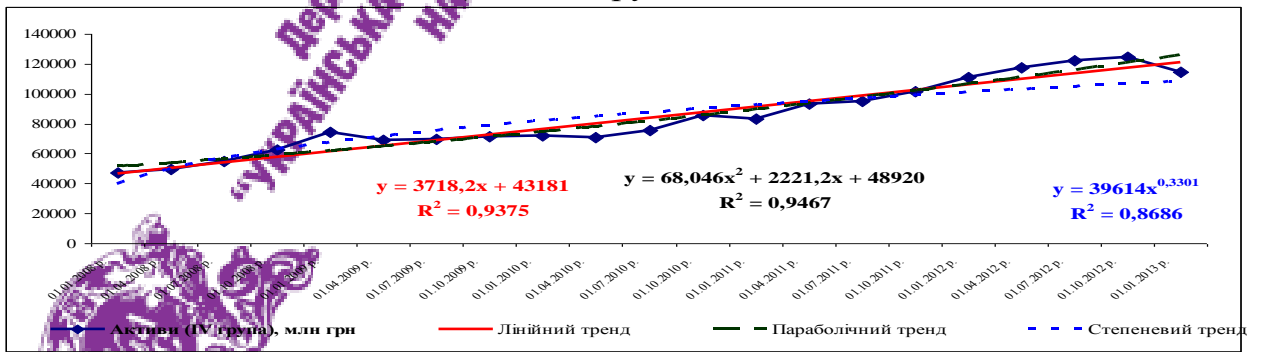
а) для I групи банків

б) для II групи банків

в) для III групи банків

г) для IV групи банків

Рис. 3.8. Емпіричні і теоретичні лінії тренду активів банків України в розрізі груп за даними за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

Згідно із адекватними до вихідних даних за критерієм Фішера степеневими моделями тренду активів банку спостерігаємо у відсотках наступне щоквартальне зростання активів банку: загалом по всіх банках України – на 0,207 % ($\check{y}_t = 578420,5t^{0,207}$), у I групі – на 0,215 % ($\check{y}_t = 379133,1t^{0,215}$), у II групі – на 0,182 % ($\check{y}_t = 99591,8t^{0,182}$), у IV групі – на 0,330 % ($\check{y}_t = 39614,4t^{0,330}$).

Таблиця 3.4

Моделі тренду активів банків України за 2008-2012 рр., їх оцінка на статистичну вірогідність та прогноз

Тип моделі	Рівняння	R^2	F-критерій	Прогноз на II, III і IV квартали 2013 року			t_{a_0}	t_{a_1}	t_{a_2}
				01.04	01.07	01.10			
Загалом по Україні									
лінійна	$\check{y}_t = 23014,9t + 664960,5$	0,899	169,4**	1171289,2	1194304,1	1217319,0	29,9**	13,0**	
параболічна	$\check{y}_t = -492t^2 + 33839t + 623467$	0,911	92,3**	1129795,6	1141494,1	1152208,6	18,2**	4,7**	-1,5
степенева	$\check{y}_t = 578420,5t^{0,207}$	0,928	244,0**	1097864,0	1108028,1	1117847,8	434,0**	15,6**	
I група									
лінійна	$\check{y}_t = 15059,2t + 447336,3$	0,845	103,5**	778638,0	793697,2	808756,3	24,1**	10,2**	
параболічна	$\check{y}_t = -656t^2 + 29489t + 392019$	0,892	74,0**	723320,4	723293,0	721953,7	15,4**	5,5**	2,8**
степенева	$\check{y}_t = 379133,1t^{0,215}$	0,925	233,6**	737891,6	744991,8	751853,8	395,7**	15,3**	
II група									
лінійна	$\check{y}_t = 3260,5t + 113563,0$	0,749	56,7**	185294,5	188555,0	191815,5	20,9**	7,5**	
параболічна	$\check{y}_t = -124t^2 + 599t + 103086$	0,781	32,0**	174817,4	175220,6	175375,2	12,4**	3,4**	-1,6
степенева	$\check{y}_t = 99591,8t^{0,182}$	0,829	92,3**	174832,3	176252,9	177623,9	263,6**	9,6**	
III група									
лінійна	$\check{y}_t = 994,6t + 60359,6$	0,283	7,49*	82241,7	83236,3	84231,0	13,23**	2,7*	
параболічна	$\check{y}_t = 230t^2 - 4065t + 79756$	0,723	23,52**	101638,2	107922,8	114667,4	17,16**	-4,2**	5,4**
степенева	$\check{y}_t = 61472,7t^{0,068}$	0,112	2,39	74731,8	74942,0	75143,8	117,0**	1,5	
IV група									
лінійна	$\check{y}_t = 3718,2t + 43181,4$	0,938	285,1**	124982,8	128701,1	132419,3	15,6**	16,9**	
параболічна	$\check{y}_t = 68t^2 + 2221t + 48919,9$	0,947	159,7**	130721,4	136004,7	141424,0	11,7**	2,5*	1,76
степенева	$\check{y}_t = 39614,4t^{0,330}$	0,869	125,6**	109910,7	111535,6	113113,8	156,0**	11,2**	

Примітка: * – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,95$;

** – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: розробка автора

Беручи до уваги ступінь статистичної вірогідності моделей тренду для кожної групи банків та України загалом, можна вважати найдостовірнішими прогнози активів банків, розрахованих за степеневим рівнянням, – для банків I, II, IV груп та усіх банків разом, а для банків III групи, – обчислених за параболічним рівнянням.

Щодо наступного досліджуваного показника діяльності банків – частки власного капіталу у пасивах – спостерігається трохи інша ситуація. Значення коефіцієнтів детермінації R^2 (рис. 3.9, табл. 3.5) є близькими до 1 тільки для банків I групи та усіх банків України разом (рис. 3.10).

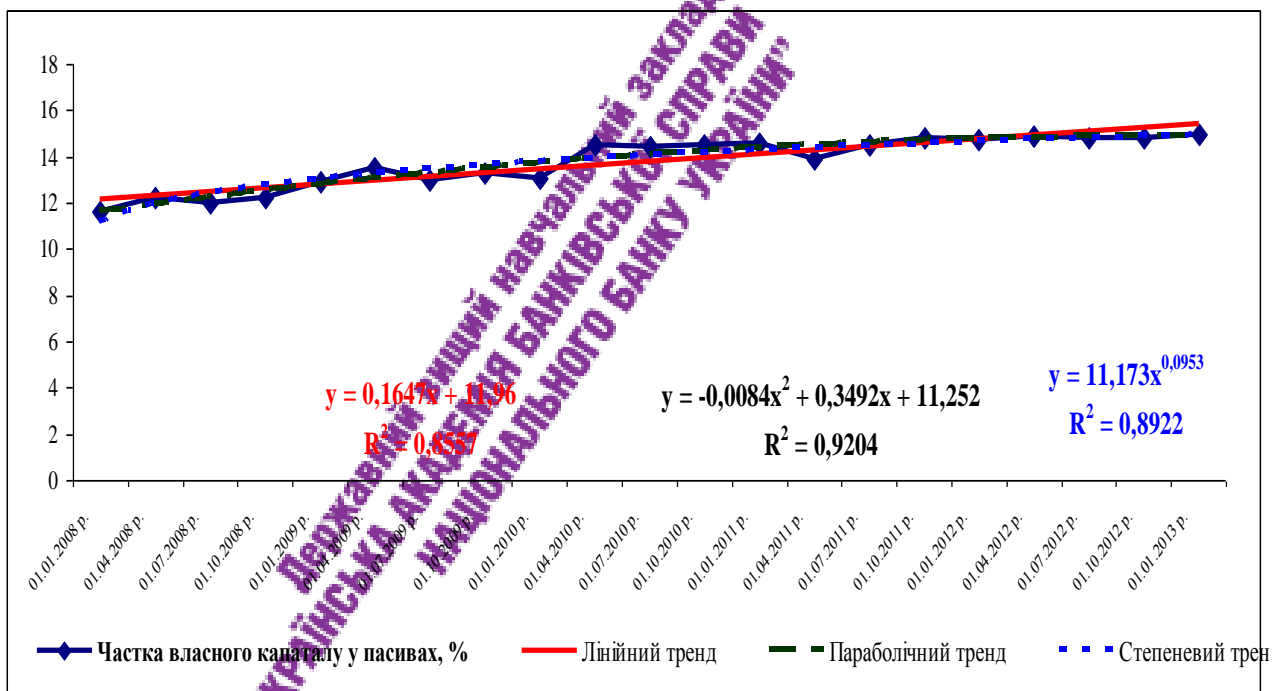
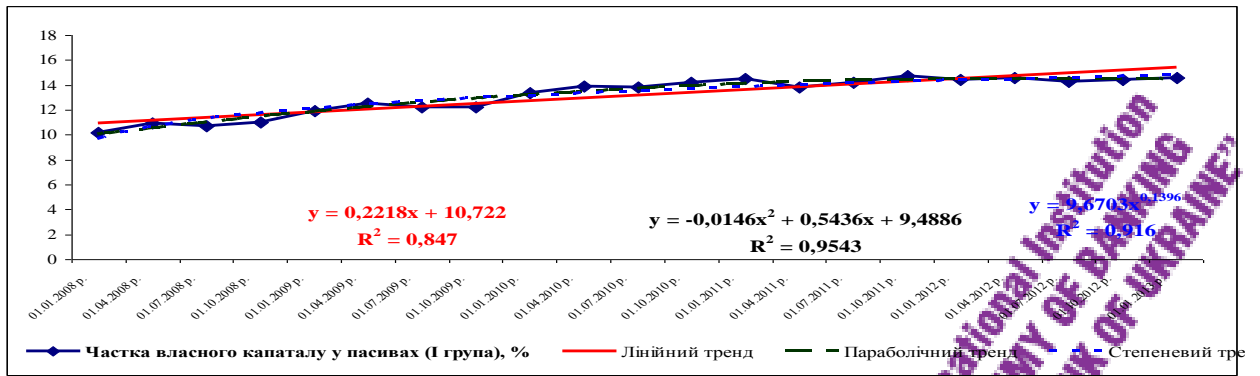
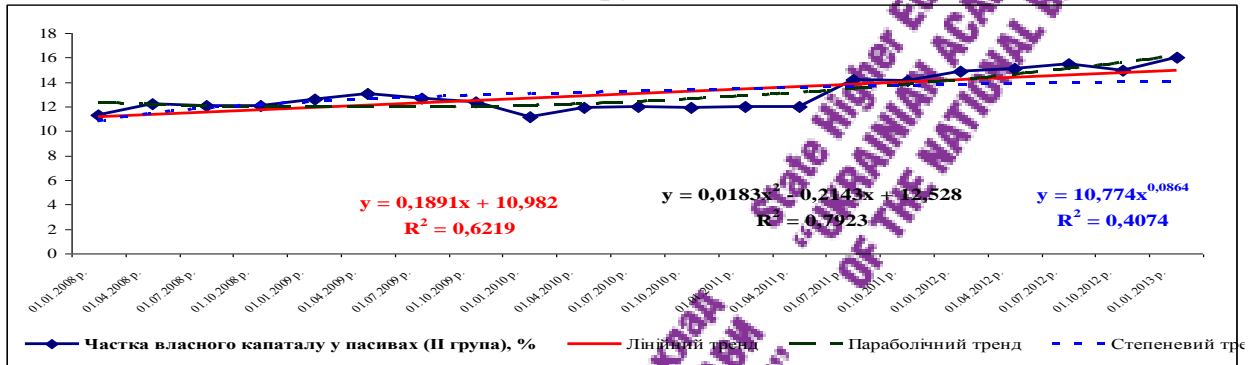

Рис. 3.9. Емпіричні і теоретичні лінії тренду частки власного капіталу у пасивах банків України за 2008-2012 рр.

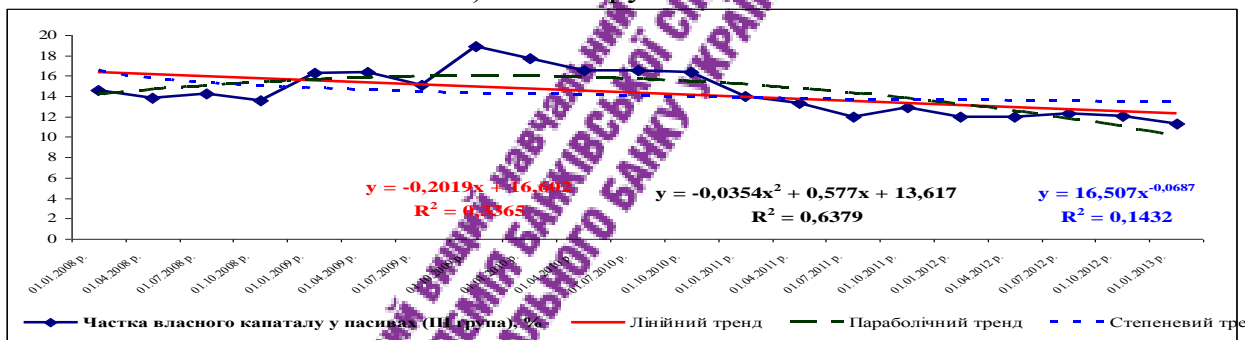
Джерело: розробка автора

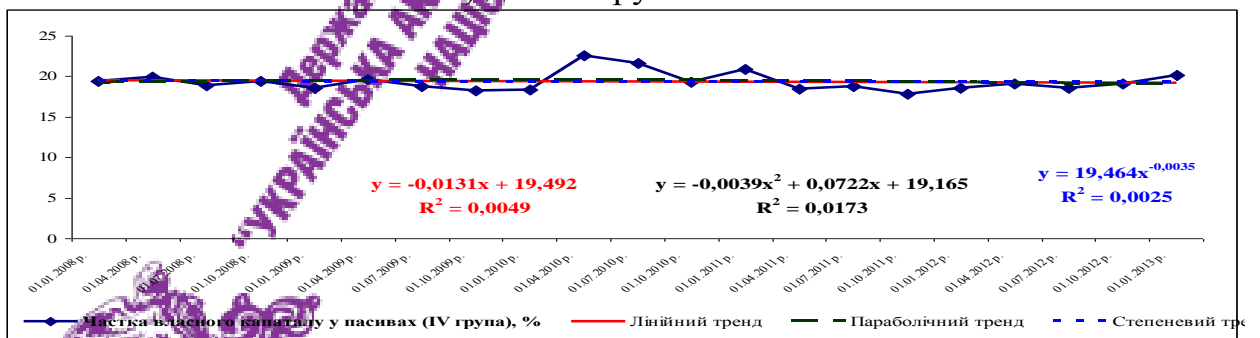
а) для I групи банків

б) для II групи банків

в) для III групи банків

г) для IV групи банків

Рис. 3.10. Емпіричні і теоретичні лінії тренду частки власного капіталу у пасивах банків України в розрізі груп за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

Отже, у I групі банків та по всіх банках України в сукупності існує статистично достовірна основна тенденція розвитку частки власного капіталу у пасивах, а саме тенденція до зростання. Коефіцієнт лінійної моделі тренду показує, що для усіх банків загалом по Україні частка власного капіталу у пасивах кожного кварталу зростає на 0,165 % ($\hat{y}_t = 0,165t + 11,96$), у I групі банків – на 0,222 % ($\hat{y}_t = 0,222t + 10,7$).

Таблиця 3.5

Моделі тренду частки власного капіталу у пасивах банків України за 2008-2012 рр., їх оцінка на статистичну вірогідність та прогноз

Тип моделі	Рівняння	R^2	F-критерій	Прогноз на II, III і IV квартали 2013 року			t_{a_0}	t_{a_1}	t_{a_2}
				01.04	01.07	01.10			
Загалом по Україні									
лінійна	$\hat{y}_t = 0,165t + 11,96$	0,856	112,6**	15,6	15,7	15,9	61,4**	10,6**	
параболічна	$\hat{y}_t = -0,008t^2 + 0,35t + 11,25$	0,920	104,0**	14,9	14,8	14,8	47,4**	7,0**	3,8**
степенева	$\hat{y}_t = 11,173t^{0,095}$	0,892	157,2**	15,0	15,1	15,1	137,8**	12,5**	
I група									
лінійна	$\hat{y}_t = 0,222t + 10,7$	0,847	105,2**	15,6	15,8	16,0	39,5**	10,3**	
параболічна	$\hat{y}_t = -0,01t^2 + 0,5t + 9,5$	0,954	187,8**	14,4	14,3	14,1	39,0**	10,7**	6,5**
степенева	$\hat{y}_t = 9,7t^{0,140}$	0,916	207,2**	14,9	15,0	15,1	101,6**	14,4**	
II група									
лінійна	$\hat{y}_t = 0,19t + 11,0$	0,622	31,3**	15,1	15,3	15,5	25,8**	5,59**	
параболічна	$\hat{y}_t = 0,018t^2 - 0,2t + 12,5$	0,792	34,3**	16,7	17,3	17,9	24,2**	-1,98	3,8**
степенева	$\hat{y}_t = 10,77t^{0,086}$	0,407	13,1**	14,1	14,1	14,2	43,2**	3,61**	
III група									
лінійна	$\hat{y}_t = -0,202t + 16,6$	0,337	9,64**	12,2	12,0	11,8	20,3**	-3,1**	
параболічна	$\hat{y}_t = -0,035t^2 + 0,58t + 13,6$	0,638	15,85**	9,2	8,2	7,1	13,7**	2,8**	3,8**
степенева	$\hat{y}_t = 16,5t^{0,069}$	0,143	3,18	13,3	13,3	13,3	31,6**	-1,78	
IV група									
лінійна	$\hat{y}_t = -0,013t + 19,5$	0,005	0,09	19,2	19,2	19,2	36,2**	-0,31	
параболічна	$\hat{y}_t = -0,004t^2 + 0,07t + 19,2$	0,017	0,16	18,9	18,8	18,7	21,8**	0,39	-0,48
степенева	$\hat{y}_t = 19,5t^{0,004}$	0,002	0,05	19,3	19,2	19,2	79,2**	-0,22	

Примітка. * – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,95$;

** – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: розробка автора

Оскільки лінійна модель тренду має високу адекватність до вихідних даних, то і прогноз частки власного капіталу у пасивах на наступні моменти часу, розрахований за лінійним рівнянням, є достовірним з ймовірністю $p=0,99$.

За даними II групи банків отримано коефіцієнти детермінації $\approx 0,4-0,7$, що вказує на недостатньо статистично вірогідне існування чіткої тенденції зміни частки власного капіталу у пасивах.

Для моделей тренду за даними банків III і IV груп значення коефіцієнтів детермінації R^2 є дуже близькими до 0, що вказує на відсутність основної тенденції розвитку частки власного капіталу у пасивах у цих групах банків, а також на неможливість проведення прогнозу частки власного капіталу у пасивах на наступні періоди часу.

Графічний аналіз (рис. 3.11) поведінки такого суттєвого показника діяльності банку як прибуток – свідчить про відсутність певної тенденції розвитку як по всіх банках України загалом, так і по окремих групах. Цей висновок підтверджують значення коефіцієнта детермінації, які у всіх випадках є рівними нулю.

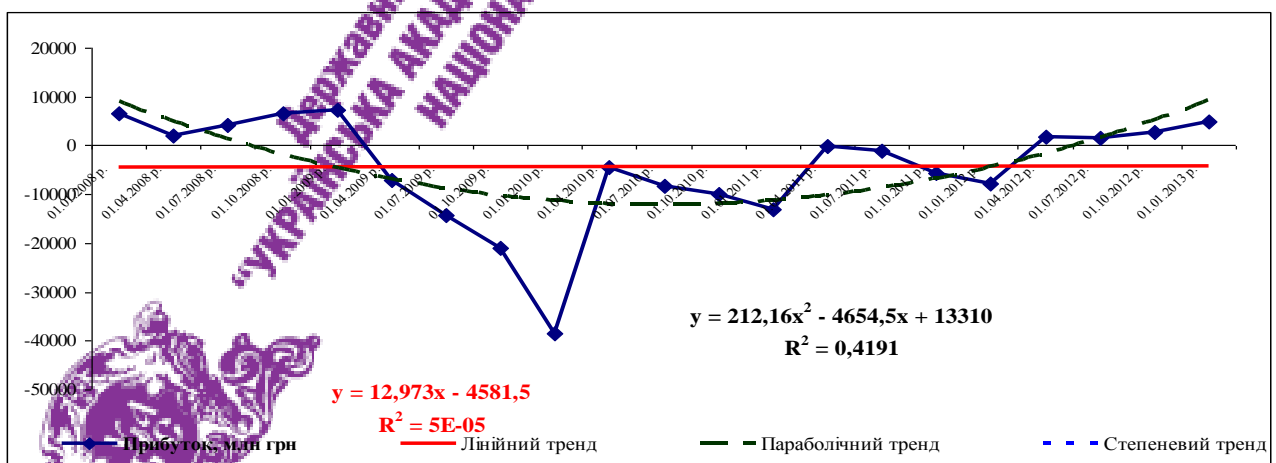
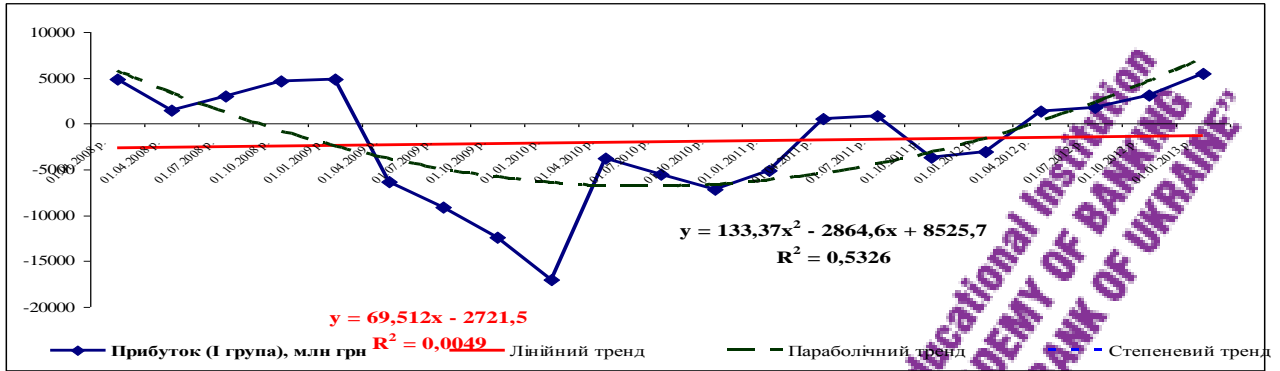
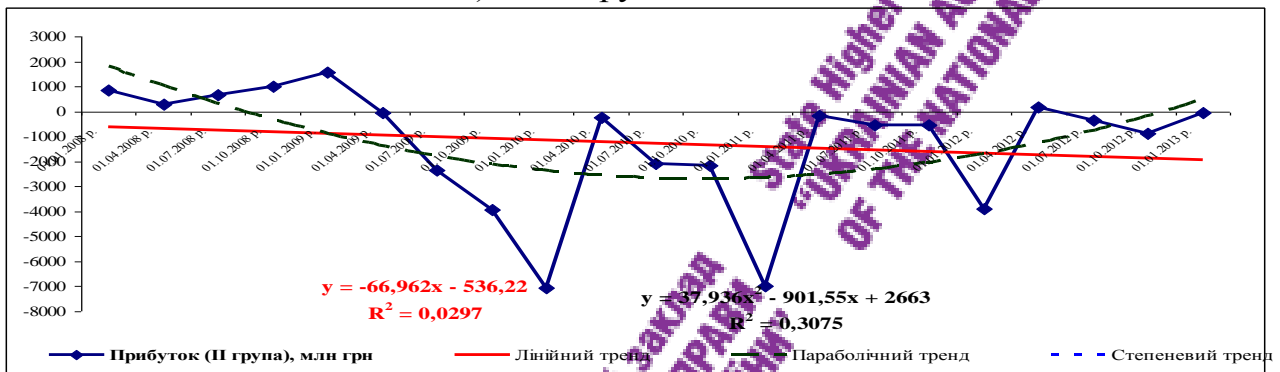

Рис. 3.11. Емпіричні і теоретичні лінії тренду прибутку банків України за 2008–2012 рр.

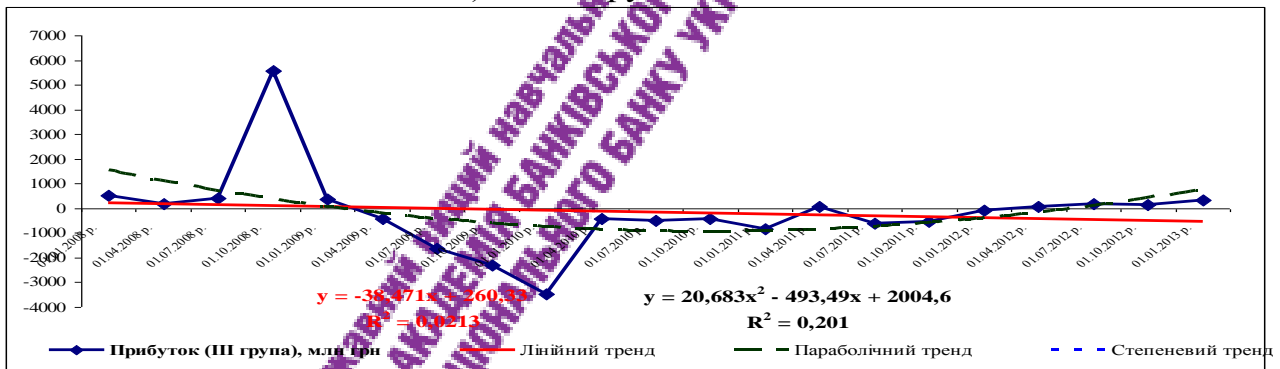
Джерело: розробка автора

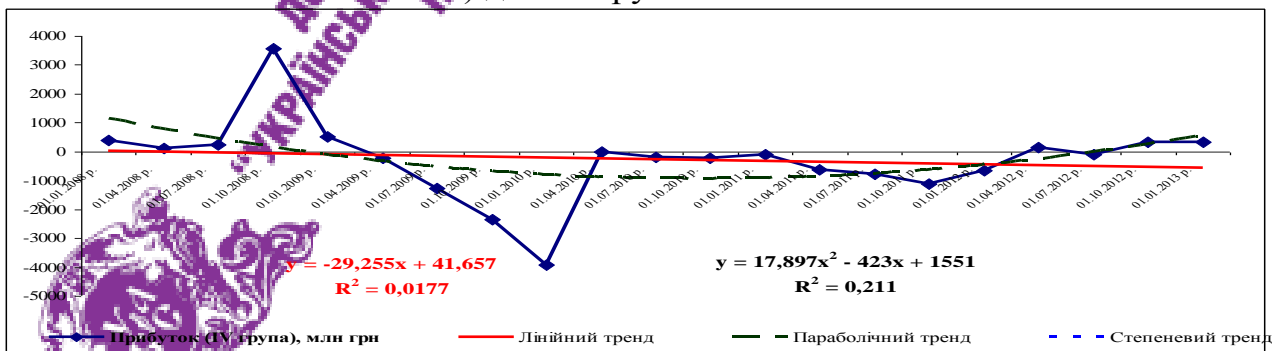
а) для I групи банків

б) для II групи банків

в) для III групи банків

г) для IV групи банків

Рис. 3.12. Емпіричні і теоретичні лінії тренду прибутку банків України в розрізі груп за даними 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

Статистична оцінка адекватності моделей тренду прибутку банків до вихідних за критерієм Фішера та вірогідності параметрів моделей за критерієм Стюдента повністю підтверджує зроблені вище висновки. Тобто за період з 2008 по 2013 рік прибуток банків не мав чіткої тенденції зміни і прогноз значення прибутку на наступні періоди часу є неможливим.

Таблиця 3.6
Моделі тренду прибутку банків України за даними за 2008-2012 рр., їх оцінка на статистичну вірогідність та прогноз

тип моделі	Рівняння	R^2	F-критерій	Прогноз на II, III і IV квартали 2013 року			t_{a_0}	t_{a_1}	t_{a_2}
				01.04	01.07	01.10			
Загалом по Україні									
лінійна	$\hat{y}_t = 13,0t - 4581,5$	0,000	0,001	-4296,1	-4283,1	-4270,1	-0,9	0,03	
параболічна	$\hat{y}_t = 212,2t^2 - 465t + 13310$	0,419	6,5*	13595,8	18488,4	23805,3	2,1*	-3,5**	3,6**
I група									
лінійна	$\hat{y}_t = 69,5t + 2721,5$	0,005	0,09	-1192,3	-1122,8	-1053,3	-0,96	0,31	
параболічна	$\hat{y}_t = 133,4t^2 - 2865t + 8525$	0,533	10,26**	10055,0	13191,9	16595,6	2,66*	-4,27**	4,51**
II група									
лінійна	$\hat{y}_t = -67,0t - 536,2$	0,030	0,58	-2009,4	-2076,4	-2143,3	-0,49	-0,76	
параболічна	$\hat{y}_t = 37,9t^2 - 901,5t + 2663,0$	0,308	4,00	1189,8	1995,4	2876,8	1,74	-2,82*	2,69*
III група									
лінійна	$\hat{y}_t = -38,5t + 260,3$	0,021	0,414	-586,0	-624,5	-663,0	0,35	-0,64	
параболічна	$\hat{y}_t = 20,7t^2 - 493,5t + 2004,6$	0,201	2,264	1158,2	1595,4	2074,0	1,80	-2,12	2,01
IV група									
лінійна	$\hat{y}_t = -29,3t + 41,7$	0,018	0,34	-601,9	-631,2	-660,5	0,07	-0,59	
параболічна	$\hat{y}_t = 17,9t^2 - 423,0t + 1551,0$	0,211	2,41	907,4	1289,8	1708,0	1,68	-2,19	2,10

Примітка: * – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,95$;

** – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: розробка автора

За графіками емпіричних і теоретичних ліній тренду строкових зобов'язань юридичних осіб (рис. 3.13) бачимо, що цей показник майже у всіх випадках не має певної лінії поведінки.

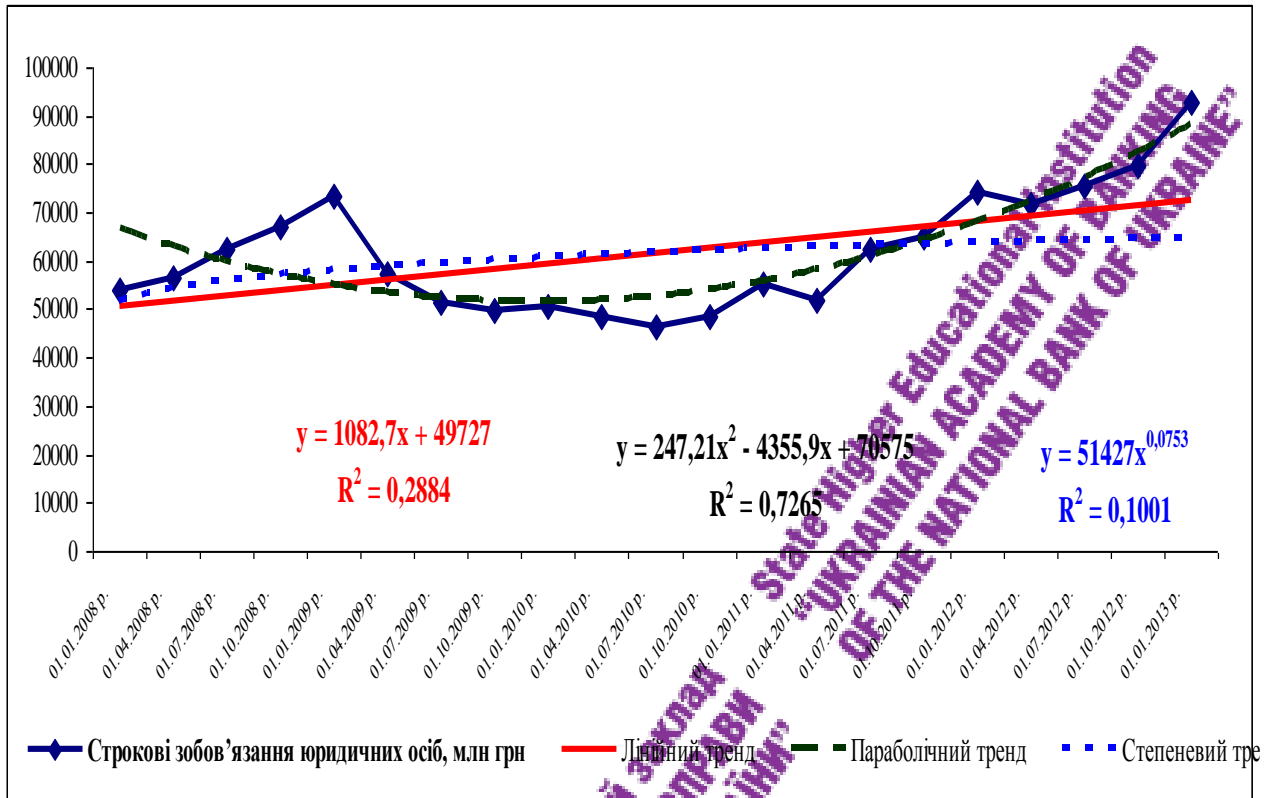

Рис. 3.13. Емпіричні і теоретичні лінії тренду строкових зобов'язань юридичних осіб банків України за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

Тільки у III групі банків та для усіх банків загалом найкраще поведінку вихідних даних згладжує параболічний тренд, що видно і з рисунку, і за значеннями коефіцієнтів детермінації R^2 . Більш глибокий аналіз отриманих моделей тренду за статистичними критеріями (табл. 3.7) підтверджує зроблені висновки: адекватними до вихідних даних з ймовірністю $p=0,99$ є рівняння параболічного типу.

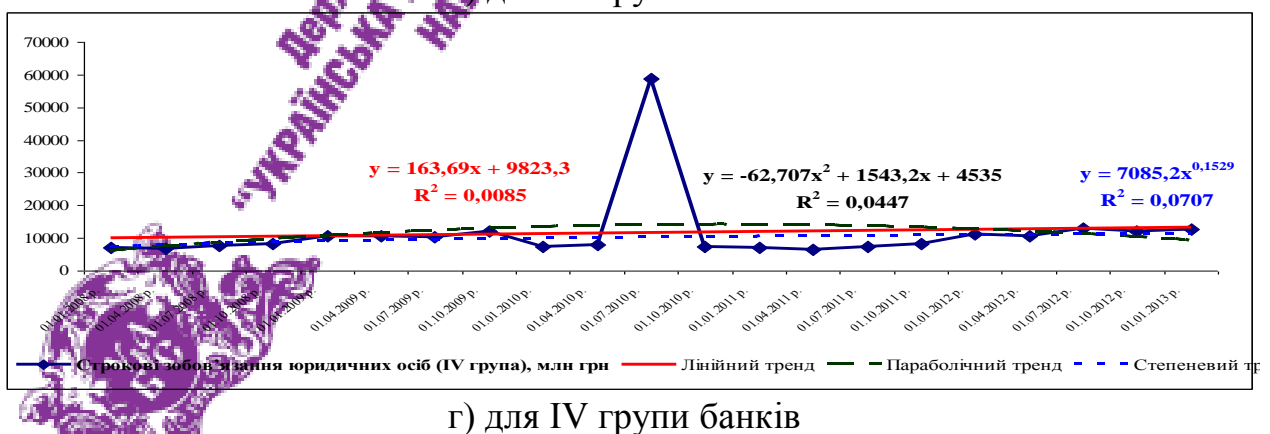
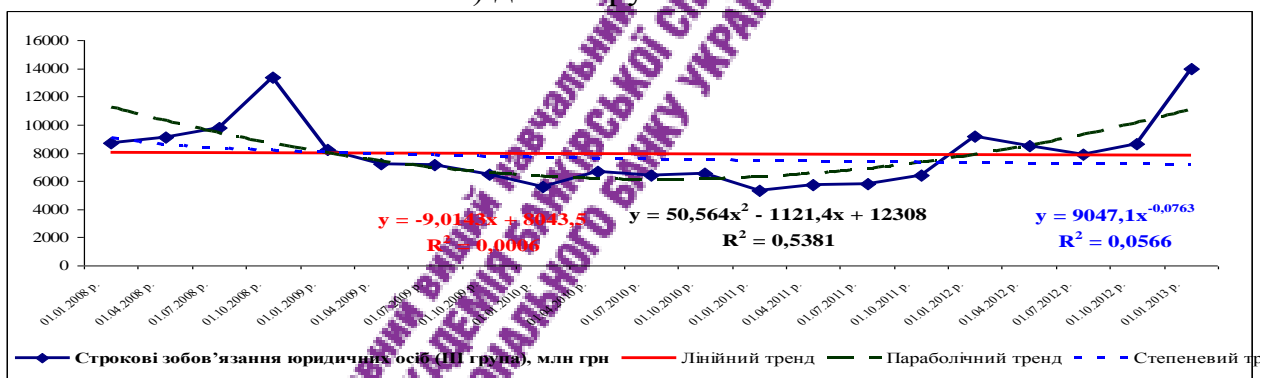
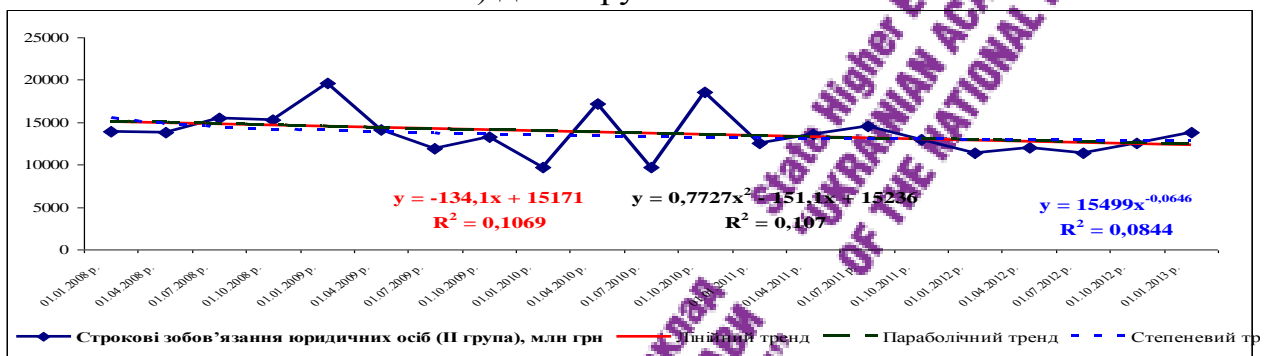
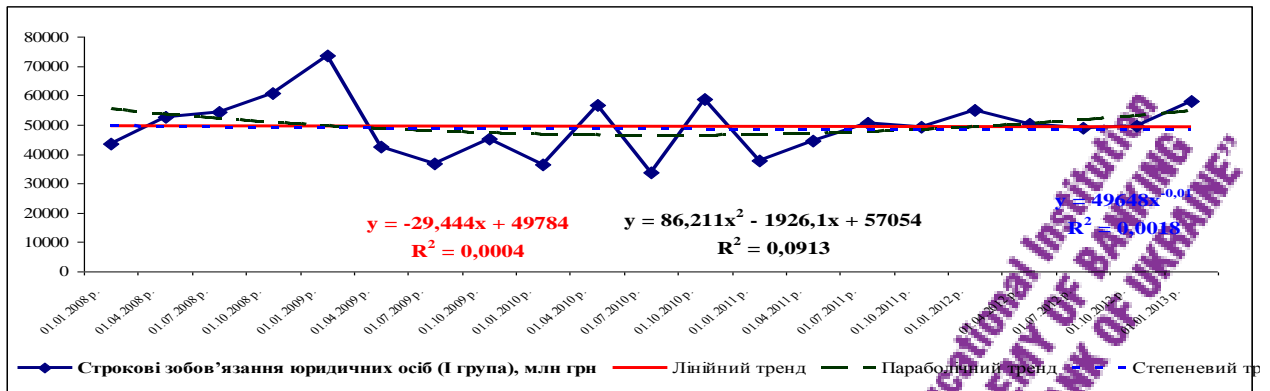

Рис. 3.14. Емпіричні і теоретичні лінії тренду строкових зобов'язань юридичних осіб банків України в розрізі груп за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

Таблиця 3.7

Моделі тренду строкових зобов'язань юридичних осіб банків України за 2008-2012 рр., їх оцінка на статистичну вірогідність та прогноз

Тип моделі	Рівняння	R^2	F -критерій	Прогноз на II, III і IV квартали 2013 року			t_{a_0}	t_{a_1}	t_{a_2}
				01.04	01.07	01.10			
Загалом по Україні									
лінійна	$\hat{y}_t = 1082,7t + 49727,2$	0,288	7,7*	73545,6	74628,3	75710,9	10,1**	2,7*	
параболічна	$\hat{y}_t = 247t^2 - 4355t + 70574$	0,727	23,9**	94393,3	101161,7	108424,4	14,1**	-4,1**	5,3**
степенева	$\hat{y}_t = 51426,6t^{0,075}$	0,100	2,1	64894,3	65111,8	65320,6	91,0**	1,4**	
I група									
лінійна	$\hat{y}_t = -29,4t + 49783,7$	0,000	0,007	49135,9	49106,5	49077,0	11,2**	-0,01	
параболічна	$\hat{y}_t = 86t^2 - 1926t + 57054$	0,091	0,904	56406,4	58359,8	60485,6	8,2**	-1,3	1,3
степенева	$\hat{y}_t = 49647,8t^{0,010}$	0,002	0,034	48137,2	48115,8	48095,3	86,3**	-0,2	
II група									
лінійна	$\hat{y}_t = -134,1t + 15171,0$	0,107	2,3	12220,8	12086,7	11952,6	13,6**	-1,5	
параболічна	$\hat{y}_t = 0,8t^2 - 151,1t + 15236$	0,107	1,1	12286,0	12169,7	12054,9	8,3**	-0,3	0,1
степенева	$\hat{y}_t = 15499,4t^{0,065}$	0,084	1,7	12693,7	12657,3	12622,5	85,7**	-1,3	
III група									
лінійна	$\hat{y}_t = -9,0t + 8043,5$	0,001	0,01	7845,2	7836,2	7827,1	7,5**	-0,1	
параболічна	$\hat{y}_t = 51t^2 - 1121t + 12307$	0,538	10,5**	12109,4	13263,3	14518,4	10,3**	-4,5**	4,6**
степенева	$\hat{y}_t = 9047,1t^{0,076}$	0,057	1,14	7147,0	7122,8	7099,7	55,4**	-1,07	
IV група									
лінійна	$\hat{y}_t = 163,7t + 9823,3$	0,008	0,16	13424,4	13588,1	13751,8	1,93	0,40	
параболічна	$\hat{y}_t = -62,7t^2 + 1543t + 4535$	0,045	0,42	8136,1	6857,6	5453,6	0,55	0,90	-0,83
степенева	$\hat{y}_t = 7085,2t^{0,153}$	0,071	1,45	11364,8	11442,3	11517,0	30,27**	1,20	

Примітка. * – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,95$;

** – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: розробка автора

Отже статистично вірогідними є прогнози строкових зобов'язань юридичних осіб тільки для III групи банків та загалом по Україні.

Поведінку строкових зобов'язань фізичних осіб відображено на рис. 3.15-3.16.

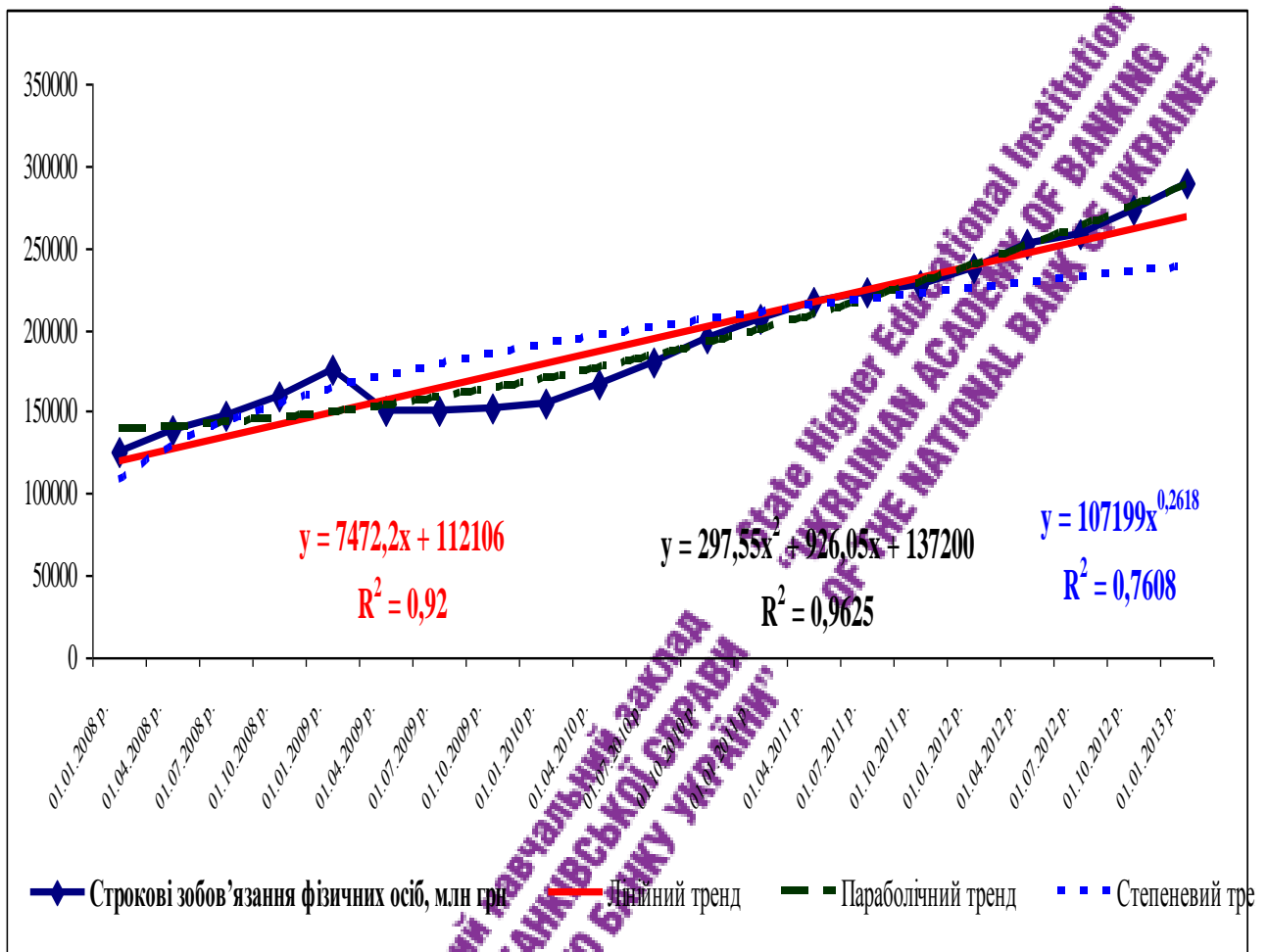

Рис. 3.15. Емпіричні і теоретичні лінії тренду строкових зобов'язань фізичних осіб банків України за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

За період з 2008 року по 2013 рік розглядаємо постійне зростання строкових зобов'язань фізичних осіб. Найближчими до 1 є значення коефіцієнтів детермінації за даними для усіх банків України загалом та для банків I і IV груп, що вказує на дуже чітку тенденцію до зростання у цих групах. У той же час, аналізуючи усі отримані моделі тренду строкових зобов'язань фізичних осіб за статистичними критеріями (табл. 3.8), можна вважати, що усі моделі є статистично вірогідними з ймовірністю $p=0,99$.

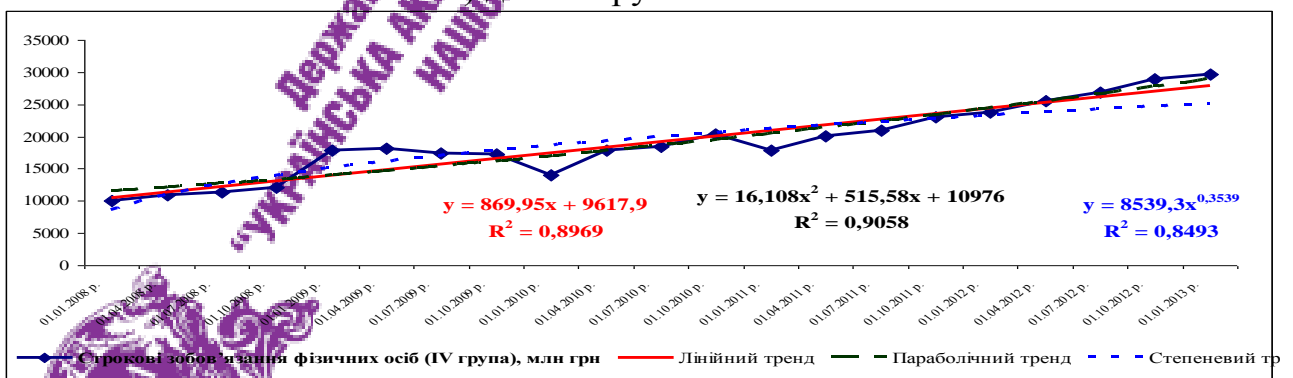
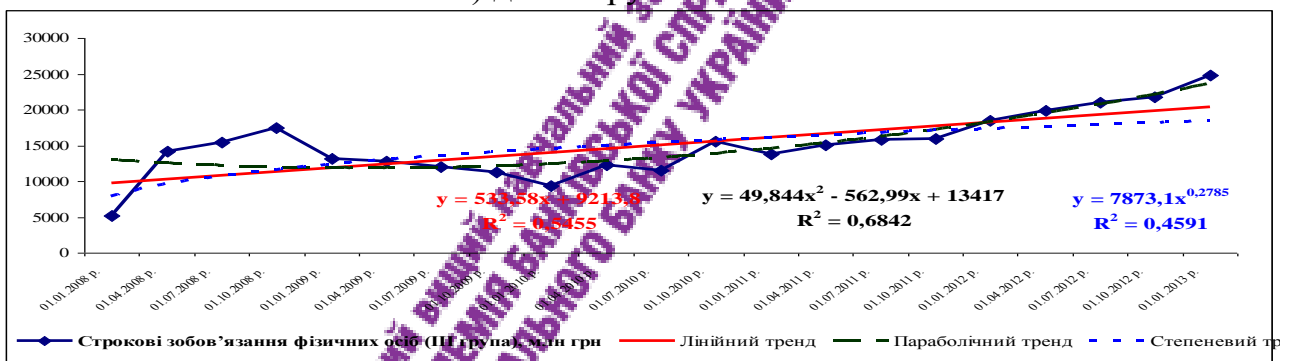
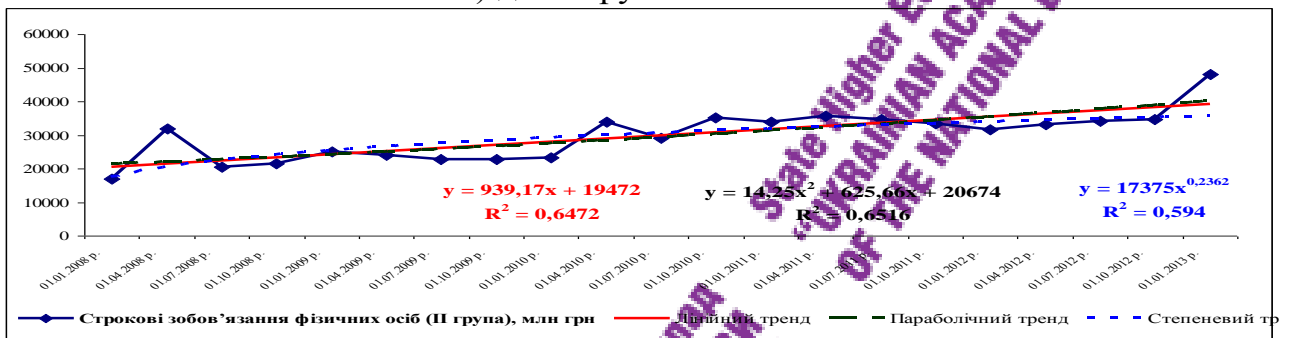
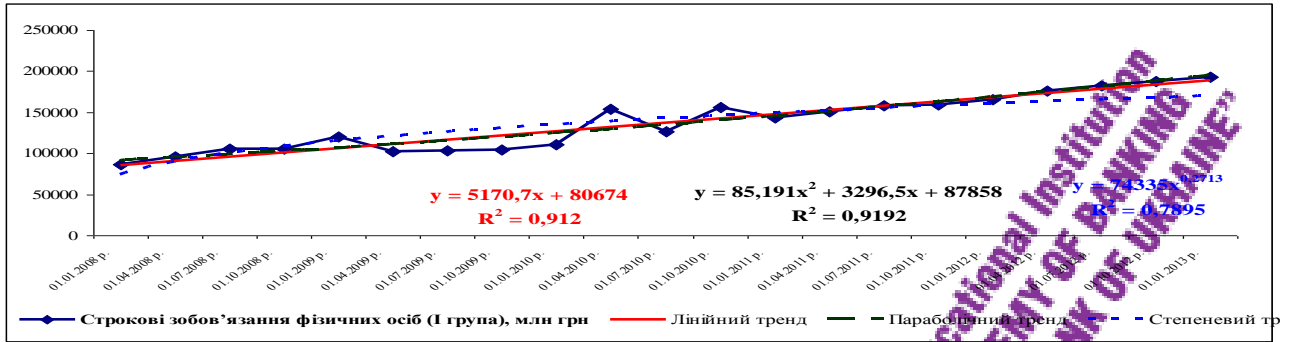

Рис. 3.16. Емпіричні і теоретичні лінії тренду строкових зобов'язань фізичних осіб банків України в розрізі груп за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

Таблиця 3.8

Моделі тренду строкових зобов'язань фізичних осіб банків України за даними станом на 01.01. 2008-2013 рр., їх оцінка на статистичну вірогідність та прогноз

Тип моделі	Рівняння	R^2	F -критерій	Прогноз на II, III і IV квартали 2013 року			t_{a_0}	t_{a_1}	t_{a_2}
				01.04	01.07	01.10			
Загалом по Україні									
лінійна	$\hat{y}_t = 7472,2t + 112106,1$	0,920	218,5**	276495,2	283967,5	291439,7	17,6**	14,7**	
параболічна	$\hat{y}_t = 297,6t^2 + 926t + 137199$	0,962	230,9**	301588,9	315904,9	330816,0	19,2**	0,62	4,5**
степенева	$\hat{y}_t = 107198,8t^{0,262}$	0,761	60,4**	240816,9	243636,2	246366,4	149,2**	7,7**	
I група									
лінійна	$\hat{y}_t = 5170,7t + 80673,7$	0,912	196,9**	194428,5	199599,1	204769,8	17,4**	14,0**	
параболічна	$\hat{y}_t = 85t^2 + 3296,5t + 87858$	0,919	102,4**	201612,9	208742,9	216043,4	12,1**	2,2*	1,3
степенева	$\hat{y}_t = 74335,3t^{0,271}$	0,789	71,3**	171928,3	174014,0	176034,6	151**	8,4**	
II група									
лінійна	$\hat{y}_t = 939,2t + 19472,4$	0,647	34,8**	40134,1	41073,3	42012,5	9,7**	5,9**	
параболічна	$\hat{y}_t = 14,3t^2 + 625,7t + 20674$	0,652	16,8**	41335,9	42602,9	43898,3	6,4**	0,9	0,5
степенева	$\hat{y}_t = 17375,1t^{0,236}$	0,594	27,8**	36062,3	36442,9	36811,2	94,6**	5,3**	
III група									
лінійна	$\hat{y}_t = 533,6t + 9213,8$	0,545	22,80**	20952,6	21486,2	22019,8	6,57**	4,7**	
параболічна	$\hat{y}_t = 49,8t^2 - 563,0t + 13417$	0,684	19,50**	25156,2	26836,2	28615,9	6,99**	-1,40	2,8*
степенева	$\hat{y}_t = 7873,1t^{0,279}$	0,459	16,13**	18622,5	18854,5	19079,4	56,2**	4,0**	
IV група									
лінійна	$\hat{y}_t = 870,0t + 9617,9$	0,897	165,2**	28756,9	29626,8	30496,8	11,3**	12,8**	
параболічна	$\hat{y}_t = 16,1t^2 + 515,6t + 10976$	0,906	86,6**	30115,3	31355,8	32628,4	8,24**	1,85	1,3
степенева	$\hat{y}_t = 8539,3t^{0,355}$	0,849	107,1**	25495,2	25899,4	26292,4	114,9**	10,3**	

Примітка. * – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,95$;
** – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: розробка автора

Коефіцієнт лінійного рівняння тренду $\hat{y}_t = 7472,2t + 112106,1$ показує, що кожного кварталу строкові зобов'язання фізичних осіб банків України збільшуються на 7472,2 млн. грн. Також згідно із лінійними рівняннями

тренду строкові зобов'язання фізичних осіб банків України I групи збільшуються щоквартально на 5170,7 млн. грн., II групи – на 939,2 млн. грн., III групи – на 533,6 млн. грн., IV групи – на 870,0 млн. грн. Оскільки фактичні значення критерію Фішера є найбільшими для лінійних моделей, то лінійні рівняння мають найвищу адекватність до вихідних даних і прогноз, обчислений за цими рівняннями є найточнішим.

Аналізуючи основну тенденцію розвитку основних показників діяльності банків України загалом і за групами банків, на основі квартальних даних було виявлено аналогічні тенденції розвитку або їх відсутність. Зокрема, для таких показників як власний капітал банків, активи, частка власного капіталу у пасивах, строкові зобов'язання фізичних осіб банкам України є характерною тенденція до зростання, а прибуток банків і строкові зобов'язання юридичних осіб не мають певної тенденції розвитку.

Враховуючи отримані результати, наступним завданням наших досліджень є прогнозування основних показників діяльності банків України на основі моделей тренду цих показників, побудованих за даними річної звітності, тобто нами взято для досліджень дані на початок 2008-2013 років (кількість спостережень становить $n=6$). Для даної вибірки даних табличні значення статистичних критеріїв є наступними: F -критерію Фішера – за ймовірності $p=0,99$ $F_{\text{табл}}=21,2$; $p=0,95$ – $F_{\text{табл}}=7,71$; t -критерію Стюдента – за ймовірності $p=0,99$ $t_{\text{табл}}=4$; $p=0,95$ – $t_{\text{табл}}=2,78$. Нами було побудовані лінійні моделі тренду, параметри якої є найбільш інформативними.

Графічний аналіз емпіричної лінії тренду власного капіталу банків підтверджує зроблені висновки про існування тенденції до зростання (рис. 3.17).

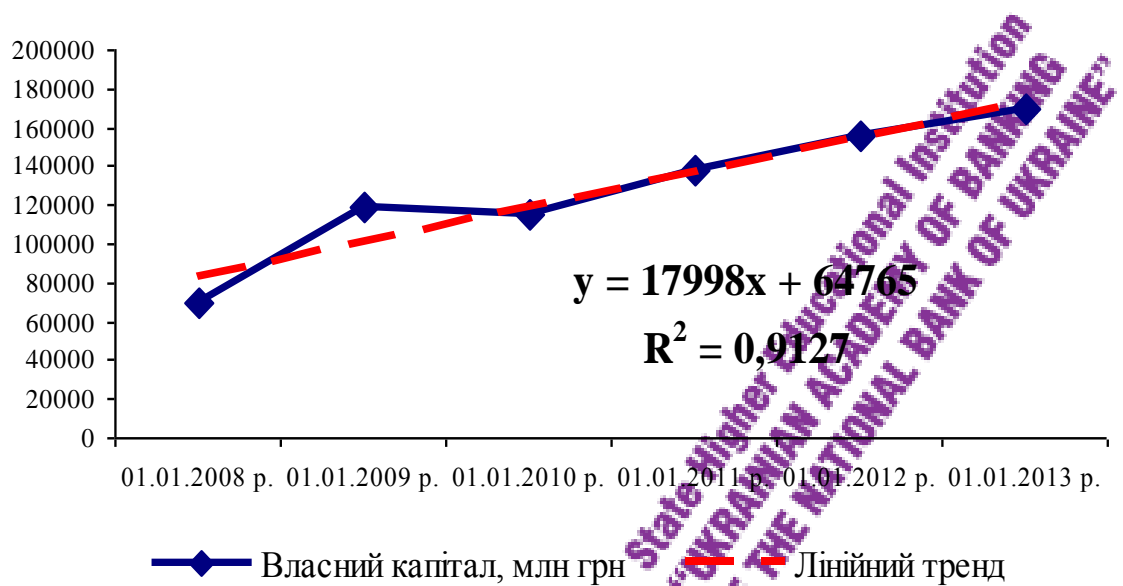

Рис. 3.17. Емпірична і теоретична лінії тренду власного капіталу банків України за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

Коефіцієнти лінійних моделей тренду власного капіталу банків як загалом в Україні, так і за окремими групами, вказують на щорічне збільшення власного капіталу: у банківській системі України – на 17998,1 млн. грн., у I групі на 11813,6 млн. грн., у II групі на 3256,4 млн. грн., у III групі на 201,0 млн. грн., у IV групі – на 2708,3 млн. грн. (табл. 3.8). Згідно з критерієм Фішера і критерієм Стьюдента моделі тренду є статистично вірогідними з високою ймовірністю $p=0,99$, а отже прогнози власного капіталу, розраховані за лінійними рівняннями тренду (табл. 3.9), є також статистично достовірними.

Таблиця 3.9

Лінійні моделі тренду власного капіталу банків України за 2008-2013 рр., їх оцінка на статистичну вірогідність та прогноз на 2014-2016 рр.

Група банків	Рівняння тренду	R^2	F -критерій	t_{a_0}	t_{a_1}	Прогноз на 1.01		
						2014 р.	2015 р.	2016 р.
Загалом	$\hat{y}_t = 17998,1 t + 64764,8$	0,913	41,8**	5,97**	6,47**	190751,2	208749,3	226747,3
I група	$\hat{y}_t = 11813,6 t + 40954,5$	0,868	26,4**	4,58**	5,14**	123649,9	135463,5	147277,1
II група	$\hat{y}_t = 3256,4 t + 8828,5$	0,822	18,5*	3,00*	4,30**	31623,1	34879,5	38135,9
III група	$\hat{y}_t = 201,0 t + 9266,7$	0,098	0,4	7,82**	0,66	10673,9	10875,0	11076,0
IV група	$\hat{y}_t = 2708,3 t + 6764,7$	0,957	89,5**	6,07**	9,46**	25722,7	28431,0	31139,2

Примітка. * – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,95$;
** – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: розробка автора

Наступний показник діяльності банків – активи – також має чітку тенденцію до зростання (рис. 3.18).

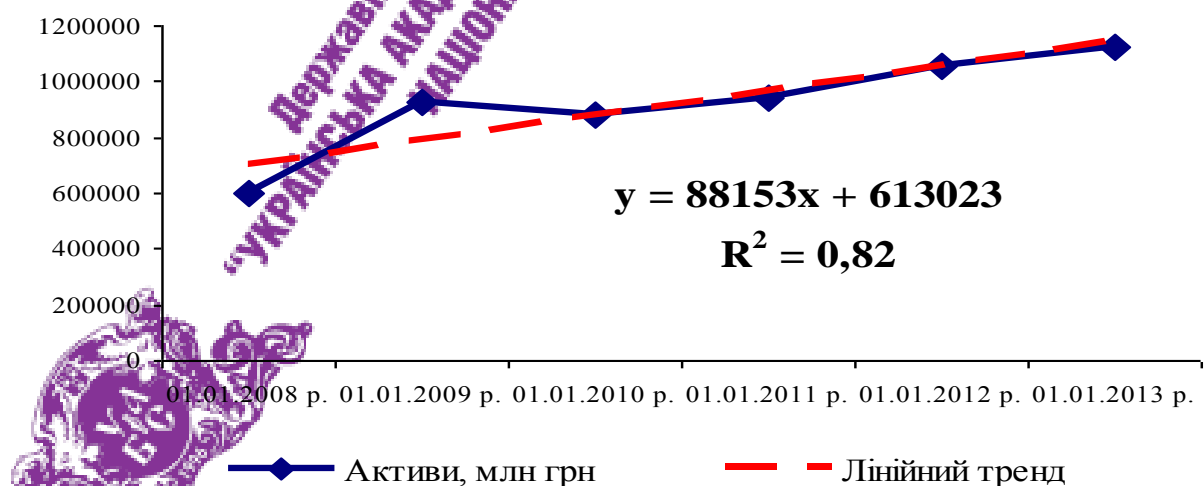

Рис. 3.18. Емпірична і теоретична лінії тренду активів банків України за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

Щодо існування основної тенденції розвитку активів банку у групах можна стверджувати, що тенденція до зростання є характерною у I, II і IV групах, а у III групі тенденція розвитку відсутня (табл. 3.10). Зробити вище наведені висновки дозволяє оцінка отриманих моделей на адекватність до вихідних даних за критерієм Фішера (у III групі фактичне значення Фішера є меншим від табличного).

Таблиця 3.10

Лінійні моделі тренду активів банків України за 2008-2012 рр., їх оцінка на статистичну вірогідність та прогноз на 2014-2016 рр.

Група банків	Рівняння тренду	R^2	F -критерій	t_{a_0}	t_{a_1}	Прогноз на 1.01		
						2014 р	2015 р	2016 р.
Загалом	$\hat{y}_t = 88152,8 t + 613022,5$	0,820	18,2*	7,62**	4,27**	1230092,1	1318244,9	1406397,7
I група	$\hat{y}_t = 54001,8 t + 423415,6$	0,726	10,6*	6,56**	3,26*	801428,4	855430,2	909432,1
II група	$\hat{y}_t = 14148,0 t + 103157,6$	0,735	11,1*	6,24**	3,33*	202193,4	216341,4	230489,3
III група	$\hat{y}_t = 7038,9 t + 46945,7$	0,588	5,7	4,09**	2,39	96217,9	103256,8	110295,7
IV група	$\hat{y}_t = 13156,0 t + 37695,0$	0,919	45,6**	4,97**	6,75**	129787,0	142943,0	156099,0

Примітка. * – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,95$;
** – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: розробка автора

Коефіцієнти рівнянь показують, що активи банків України всього щорічно у середньому збільшуються на 88152,8 млн. грн., у I групі – на 54001,8 млн. грн., у II групі на 14148,0 млн. грн., у IV групі – на 13156,0 млн. грн.

Частка власного капіталу банків у пасивах також зростає (рис. 3.19).

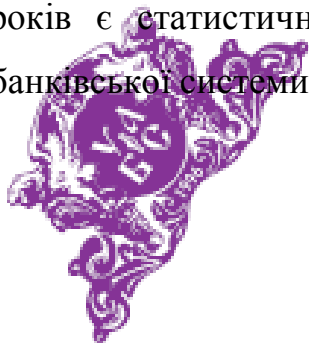

Рис. 3.19. Емпірична і теоретична лінії тренду частки власного капіталу у пасивах банків України за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

Коефіцієнт лінійного рівняння тренду частки власного капіталу у пасивах банків показує, що загалом по Україні досліджуваний показник зростає кожного року у середньому на 0,683 %.

Щодо існування тенденції зміни частки власного капіталу у пасивах у кожній групі банків проведений аналіз за моделями тренду та їх оцінками за статистичними критеріями вказує на існування чіткої тенденції у I і II групах банків і на відсутність тенденції розвитку у III і IV групах (табл. 3.11). Отже, прогноз частки власного капіталу у пасивах на початок 2014, 2015 і 2016 років є статистично вірогідним тільки для банків I і II груп та усієї банківської системи України у цілому.

Таблиця 3.11

Лінійні моделі тренду частки власного капіталу у пасивах банків України за 2008-2012 рр., їх оцінка на статистичну вірогідність та прогноз на 2014-2016 рр.

Група банків	Рівняння тренду	R^2	F -критерій	t_{a_0}	t_{a_1}	Прогноз на 1.01		
						2014 р.	2015 р.	2016 р.
Загалом	$\hat{y}_t = 0,683 t + 11,3$	0,917	44,4**	28,22**	6,66**	16,0	16,7	17,4
I група	$\hat{y}_t = 0,874 t + 10,1$	0,846	22,0**	13,91**	4,69**	16,2	17,1	18,0
II група	$\hat{y}_t = 0,891 t + 9,9$	0,699	9,3*	8,67**	3,05*	16,1	17,0	17,9
III група	$\hat{y}_t = -0,946 t + 17,6$	0,521	4,4	9,99**	2,09	11,0	10,1	9,1
IV група	$\hat{y}_t = 0,186 t + 18,7$	0,117	0,5	18,83**	0,73	20,0	20,2	20,4

Примітка. * – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,95$;
** – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: розробка автора

Наступний досліджуваний показник діяльності банків України – прибуток – не має чітко визначеної тенденції розвитку, про що свідчить як графік емпіричної лінії тренду прибутку банків України (рис. 3.20), так і значення коефіцієнта детермінації ($R^2=0,007$).

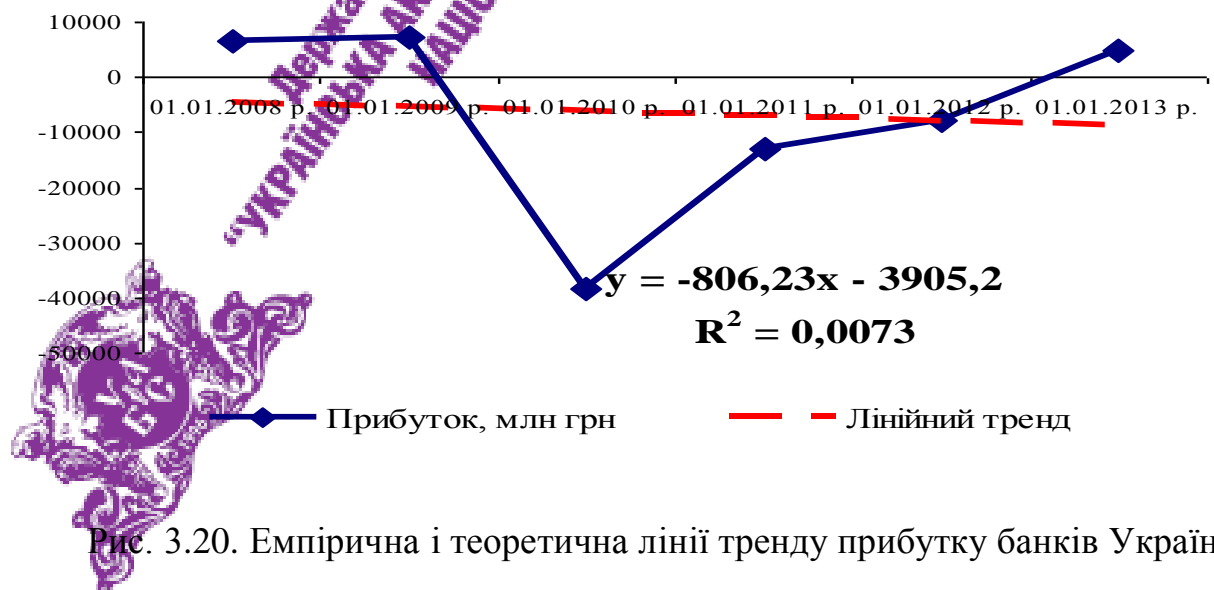

Рис. 3.20. Емпірична і теоретична лінії тренду прибутку банків України за даними станом на 01.01. 2008-2013 рр.

Джерело: розробка автора

Оцінка лінійних моделей тренду прибутку банків України на статистичну вірогідність за критеріями Фішера і Стьюдента (табл. 3.12) свідчить про те, що отримані моделі не є адекватними до вихідних даних, параметри моделей – статистично невірогідними. Отже прогноз прибутку банків є статистично недостовірним.

Таблиця 3.12

Лінійні моделі тренду прибутку банків України за даними станом на 01.01. 2008-2013 рр., їх оцінка на статистичну вірогідність та прогноз на 1.01.2014-2016 рр.

Група банків	Рівняння тренду	R^2	F -критерій	t_{a_0}	t_{a_1}	Прогноз на 1.01		
						2014 р.	2015 р.	2016 р.
Загалом	$\hat{y}_t = -806,2 t - 3905,2$	0,007	0,0	-0,21	-0,17	-9548,8	-10355,0	-11161,3
I група	$\hat{y}_t = -252,3 t - 790,7$	0,003	0,0	-0,09	-0,11	-2556,9	-2809,2	-3061,6
II група	$\hat{y}_t = -592,3 t - 525,1$	0,080	0,3	-0,13	-0,59	-4671,3	-5263,6	-5855,9
III група	$\hat{y}_t = 7,0 t - 556,3$	0,000	0,0	-0,35	0,02	-507,1	-500,0	-493,0
IV група	$\hat{y}_t = -1,2 t - 565,7$	0,000	0,0	-0,32	0,00	-573,9	-575,1	-576,3

Примітка. * – статистична вірогідність коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,95$;

** – статистична вірогідність коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: розробка автора

Аналогічно не має основної тенденції розвитку ще один із досліджуваних показників – строкових зобов'язань юридичних осіб банкам. На це вказує значення коефіцієнта детермінації, яке не є близьким до 1 (рис. 3.21).

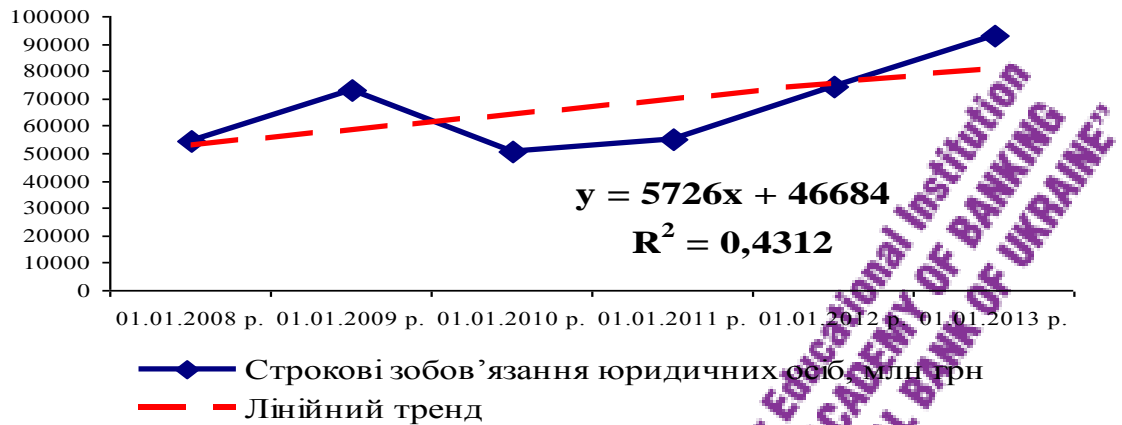

Рис. 3.21. Емпірична і теоретична лінії тренду строкових зобов'язань юридичних осіб банкам України за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

Також не мають чітко визначеної тенденції зміни строкові зобов'язання юридичних осіб банкам в розрізі груп банків (табл. 3.13), на що вказують фактичні значення статистичних критеріїв, наведені у табл. 3.12, які є набагато меншими від критичних.

Таблиця 3.13

Лінійні моделі тренду строкових зобов'язань юридичних осіб банків України за 2008-2012 рр., їх оцінка на статистичну вірогідність та прогноз на 2014-2016 рр.

Група банків	Рівняння тренду	R^2	F -критерій	t_{a_0}	t_{a_1}	Прогноз на 1.01		
						2014 р	2015 р	2016 р.
Загалом	$\hat{y}_t = 5726,0 t + 46684,4$	0,431	3,0	3,65*	1,74	86766,6	92492,6	98218,7
I група	$\hat{y}_t = 485,0 t + 49051,0$	0,004	0,0	3,31*	0,13	52446,0	52931,0	53416,0
II група	$\hat{y}_t = -634,4 t + 15732,7$	0,124	0,6	4,78**	-0,75	11291,9	10657,5	10023,1
III група	$\hat{y}_t = 826,2 t + 5612,1$	0,243	1,3	1,98	1,13	11395,5	12221,7	13047,9
IV група	$\hat{y}_t = 848,2 t + 6332,5$	0,400	2,7	3,13	1,63	12270,1	13118,4	13966,6

Примітка. * – статистична вірогідність коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,95$;

** – статистична вірогідність коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: розробка автора

У той же час строкові зобов'язання фізичних осіб банкам України мають дуже чітку щорічну тенденцію до зростання (рис. 3.22). Значення коефіцієнта детермінації ($R^2=0,908$) є дуже близьким до 1, що підтверджує висловлений вище висновок.

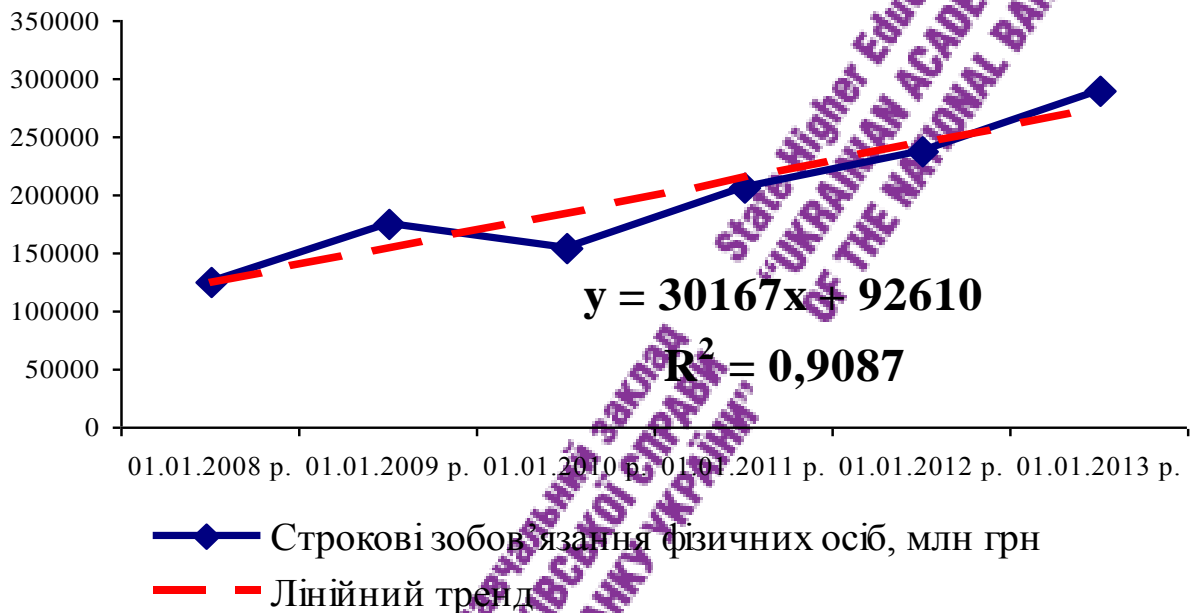

Рис. 3.22. Емпірична і теоретична лінії тренду строкових зобов'язань фізичних осіб банків України за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

Усі побудовані моделі тренду строкових зобов'язань фізичних осіб банкам України є статистично достовірними з ймовірністю $p=0,99$ і $p=0,95$ (табл. 3.14). Отже, розраховані за лінійними рівняннями тренду прогнози строкових зобов'язань фізичних осіб банкам України як загалом, так і за групами банків мають дуже високий ступінь достовірності, а значить і точності.

Таблиця 3.14

Лінійні моделі тренду строкових зобов'язань фізичних осіб банків України за 2008-2012 рр., їх оцінка на статистичну вірогідність та прогноз на 2014-2016 рр.

Група банків	Рівняння тренду	R^2	F -критерій	t_{a_0}	t_{a_1}	Прогноз на 1.01		
						2014 р.	2015 р.	2016 р.
Загалом	$\hat{y}_t = 30166,8 t + 92610,5$	0,909	39,8**	4,97**	6,31**	303777,9	333944,6	364111,4
I група	$\hat{y}_t = 20092,4 t + 66278,0$	0,938	60,6**	6,59**	7,78**	206925,0	227017,4	247109,9
II група	$\hat{y}_t = 5312,0 t + 11211,1$	0,845	21,9**	2,53	4,68**	48395,3	53707,3	59019,3
III група	$\hat{y}_t = 3378,9 t + 2306,5$	0,847	22,2**	0,83	4,71**	25959,1	29338,1	32717,0
IV група	$\hat{y}_t = 3424,9 t + 6916,1$	0,839	20,9*	2,37	4,57**	30890,3	34315,2	37740,0

Примітка. * – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,95$;

** – статистична вірогідність моделі і коефіцієнтів з ймовірністю $p = 0,99$.

Джерело: розробка автора

Підсумовуючи результати аналізу тенденції зміни показників діяльності банків України, можна стверджувати про дуже чітку тенденцію до зростання таких показників як власний капітал, активи, частка власного капіталу у пасивах та строкові зобов'язання фізичних осіб банкам. Оскільки отримані лінійні моделі тренду цих показників є статистично достовірними з ймовірністю $p=0,99$ і $p=0,95$, то прогнозні значення, розраховані за цими моделями, можна застосовувати на практиці з метою планування і прогнозування діяльності банків України.

Отже, побудовані автором середньострокові прогнози тенденцій зміни основних факторів капіталоутворення в банківській системі України формують інформаційне підґрунтя для вирішення банками ряду проблемних питань, пов'язаних з пошуком ними альтернативних варіантів поповнення капіталу банків, капіталізації прибутку, концентрації капіталу тощо.

Висновки до розділу 3

1. Підхід до трактування сутності поняття “капіталоутворення в банківській системі” вимагає відповідного узгодження заходів управлінського впливу на макро- та макрорівнях, застосування ефективних методів та технологій управління банківською діяльністю. Іншими словами, мова йде не тільки про дослідження процесів капіталоутворення в банківській системі, а й про необхідність управління цими процесами з метою збереження та нарощування банківського капіталу.

2. Під управлінням капіталоутворення в банківській системі пропонується розуміти як багаторівневий, узгоджений за цілями, ресурсами (трудовими, матеріальними, інформаційними та фінансовими), часом та організаційними механізмами процес реалізації банками та центральним банком управлінських дій з приводу акумулювання банками ресурсів з різних джерел (від клієнтів, власників, інших банків, центрального банку, міжнародних фінансово-кредитних організацій), трансформації цих ресурсів в банківський капітал, його структурування (за терміном, формою, призначенням) та перерозподілу в межах банківської системи.

3. Процес управління капіталоутворенням розглядається не окремо для банків та банківської системи, а як впорядкований, узгоджений, ієрархічно структурований комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених заходів. Так, зокрема, при управлінні капіталоутворенням на рівні банківської системи особливої актуальності набуває комплекс питань, пов'язаних з формуванням нормативних вимог до банків щодо адекватності/достатності їх капіталу, резервування, мінімального розміру статутного та регулятивного капіталу. На рівні окремих банків в процесі управління капіталоутворенням мають вирішуватися питання формування оптимальної структури джерел банківського капіталу, їх врівноваження за термінами та ціною залучення.

4. Принциповим в даному випадку є застосування системного підходу до управління капіталоутворення в банківській системі. Даний підхід щодо

управління капіталоутворенням в банківській системі буде ефективним лише тоді, коли матиме цільовий, структурований, системний характер, буде приводити у відповідність ресурсні можливості та стратегічні цілі розвитку банків та банківської системи. Виходячи з цього, наголошено на необхідності формування системи управління капіталоутворенням в банківській діяльності та вирішення ряду загальнотеоретичних питань забезпечення узгодженості підсистем її функціонально-цільового, організаційного, нормативно-правового та методично-інформаційного забезпечення. В роботі визначено сутність, призначення та механізм функціонування кожної з цих підсистем.

Основні положення даного розділу опубліковано автором у роботах [21, 22, 24, 25, 27, 29, 30, 31].

Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"

State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"

ВИСНОВКИ

У дисертації проведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-прикладної задачі, яка полягає в розвитку науково-методичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо управління капіталоутворенням в банківській системі України.

За результатами дослідження сформульовано наступні висновки:

1. Банківський капітал слід розглядати у вузькому (мікроекономічному, конкретному) значенні – як розрахункову величину (різницю між активами та зобов'язаннями банків), яка відображається у фінансовій звітності банків відповідно до нормативних вимог та складає фінансову основу їх діяльності; та в широкому (суспільному, абстрактному) значенні – як грошовий вимір банківських ресурсів (матеріальної бази банків, власних, залучених та запозичених ресурсів, нематеріальних та фінансових активів), які в процесі розподілу та перерозподілу забезпечують стабільне функціонування як окремих банків, так і банківської системи в цілому з позиції всіх стейкхолдерів.

2. Трактування сутності банківського капіталу за рівнем абстрагування при визначенні його суб'єктів, об'єктів, призначення та бази оцінювання обумовлює необхідність відповідного уточнення функцій капіталу банку. Так, зокрема, якщо банківський капітал розглядати у широкому значенні, то його головними функціями слід вважати буферну та перерозподільчу. Розглядаючи банківський капітал у вузькому значенні, виділяється вже значно більш широкий спектр його функцій: організаційна, оперативна, інноваційна, регулююча та захисна.

3. Капіталоутворення в банківській системі слід розуміти як процес акумулювання банками ресурсів з різних джерел (від клієнтів, власників, інших банків, центрального банку, міжнародних фінансово-кредитних організацій), трансформації цих ресурсів в банківський капітал, його структурування (за терміном, формою, призначенням) та перерозподілу його

в межах банківської системи. Таким чином, процес капіталоутворення в банківській системі охоплює весь спектр операцій, що супроводжують процес формування банківського капіталу та його трансформацію в межах банківської системи для подальшого спрямування в парабанківський або реальний сектор економіки, продуктивного використання, повернення клієнтам або власникам.

4. В процесі капіталоутворення в банківській системі особливої актуальності набуває формування та підтримання оптимальної структури банківського капіталу. Основні управлінські зусилля при управлінні капіталоутворенням в банківській системі мають бути спрямовані на ті джерела капіталоутворення, які піддаються управлінню, а концентрація зусиль на некерованих, високоволатильних та нестабільних джерелах призведе до нераціонального використання коштів, які банк спрямовує на формування та перерозподіл своєї ресурсної бази. Виходячи з цього, запропоновано структурувати банківський капітал на основі поєднання наступних ознак: джерела капіталоутворення та можливості управління ними.

5. Дослідження основних характеристик капіталоутворення в банківській системі України в цілому та в розрізі груп банків в 2007–2012 рр. виявило основні тенденції і проблеми: структурні диспропорції щодо концентрації банківського капіталу; низький рівень захищеності депозитів і кредитів малих банків власним капіталом (порівняно з великими банками); потреба у нарощенні статутного капіталу малими банками у відповідності до вимог НБУ; “подовження” ресурсної бази банків; активізація діяльності банків щодо залучення додаткових ресурсів шляхом випуску власних цінних паперів; зростання частки вкладів населення в структурі джерел формування залученого капіталу банків; зменшення частки коштів, залучених від НБУ та банків, в структурі залученого банківського капіталу; переважання короткострокових пасивів та дефіцит довгострокових ресурсів.

6. Оцінювання кореляційного взаємозв'язку між рівнем власного

капіталу, активами та прибутком банків, строковими зобов'язання фізичних та юридичних осіб, часткою власного капіталу в пасивах банків України загалом та в розрізі груп за 2007–2012 рр. свідчить, що найбільший вплив на обсяги власного капіталу банків (як по банківській системі України в цілому, так і по банкам I групи) мають активи, частка власного капіталу у пасивах і строкових зобов'язань фізичних осіб, тоді як прибуток і строкові зобов'язання юридичних осіб взагалі не можна віднести до релевантних факторів формування власних джерел капіталоутворення. При дослідженні банків II та IV груп такий фактор, як строкові зобов'язання фізичних осіб, втрачає свою релевантність. Щодо банків III групи, то коливання власного капіталу не залежать від зміни активів, частки власного капіталу у пасивах, прибутку, строкових зобов'язань фізичних та юридичних осіб.

7. Побудовані середньострокові прогнози (на 2014–2016 рр.) зміни основних факторів капіталоутворення в банківській системі України на основі узагальнення таких показників діяльності банків, як: власний капітал, активи, частка власного капіталу у пасивах, прибуток, строкові зобов'язання юридичних та фізичних осіб (квартальні дані в цілому по банківській системі та окремо по групам банків за 2008–2012 рр.). Прогнозування здійснювалось методом аналітичного вирівнювання за рівняннями тренду трьох типів: лінійного, степеневого та параболічного. Побудовані прогнози формують інформаційне підґрунтя для вирішення банками ряду проблемних питань, пов'язаних з пошуком ними альтернативних варіантів поповнення капіталу банків, капіталізації прибутку, концентрації банківського капіталу тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко М. Д. Капітал банку : питання теорії і практики. Монографія. - К.: КНЕУ, 2002.–276 с.
2. Алексеєнко М.Д. Структура капіталу комерційного банку / М. Д. Алексеєнко // Фінанси України.–2001.–№4.–С.123-131.
3. Аналіз діяльності комерційного банку: Навч. посібник / За ред. Ф. Ф. Бутинця, А. М. Герасимовича. — Житомир: Рута, 2001. — 384 с.
4. Асоціація українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
5. Базарний Д. В. Вартість власного капіталу в банківському секторі України / Д. В. Базарний // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - №9. – 232-237.
6. Банківська енциклопедія / Під редакцією д.е.н. професора Мороза А. М. – К. : «Елтон», 1993. – 328 с.
7. Банківська система України в європейському контексті: генеза, структура, конкурентний потенціал. монографія / кол. авторів; за ред. д-ра екон. наук Р. Ф. Пустовійта. – К. : УБУ НБУ, 2009. – 399 с.
8. Банківський менеджмент: підруч. / [О. А. Кириченко, В. І. Міщенко, В. П. Щербань та ін.]; Ред.: О. А. Кириченко, В. І. Міщенко. — К.: Знання, 2005. — 831 с.
9. Банківський менеджмент: питання теорії та практики: монографія / [О. А. Криклій, Н. Г. Маслак, О. М. Пожар та ін.]. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2011. – 152 с.
10. Банки України. Ексклюзив. Основні показники діяльності банків України на 1 вересня 2012 року // Вісник НБУ. – 2012. - №10. – С. 67-70.
11. Бицька Н. Банківський капітал в економіці / Н. Бицька // Вісник НБУ. – 2006. - №1. – С. 48-51.
12. Бланк И. А. Управление капиталом: учебный курс / И. А. Бланк. –

К.: Эльга, 2004. – 576 с.

13.Бланк И. А. Финансовый менеджмент / И. А. Бланк. К., 2001. – 527 с.

14.Большой экономический словарь/ Под ред. Азрилияна А. Н. - М.: Институт новой экономики, 1998. – 1088 с.

15.Брилюк І. Стратегічний аналіз системи формування ресурсного потенціалу банку в умовах конкурентного середовища / І. Брилюк // Економіст. - 2012.- №7. – С. 43-47.

16. Брігхем Є. Ф. Основи фінансового менеджменту: Пер. з англ. / Є.Ф. Брігхем. — К.: Молодь, 1997. — 1000 с.

17.Вареник В. А. Економічна суть банківського капіталу / В. А. Вареник // Вісник Львівської комерційної академії. Збірник наукових праць. – Серія економічна, випуск 27. – Львів: видавництво ЛКА, 2007. – С. 111-114.

18.Вареник В. А. Основні аспекти депозитного формування капіталу банку / В. А. Вареник // Науковий вісник: Збірник науково-технічних праць. – Львів: НЛТУУ. – 2007, вип. 17.6. – С.167-170

19.Вареник В. А. Переваги та недоліки в управлінні зростанням банківського капіталу / В. А. Вареник // Вісник Львівської комерційної академії. Збірник наукових праць. – Серія економічна, випуск 25. – Львів: видавництво ЛКА, 2007. – С. 504-510.

20.Вареник В. А. Економічна суть банківського капіталу / В. А. Вареник // Сучасний стан та перспективи розвитку банківської справи в Україні. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції. Львів, 17-18 травня 2007 року. – Львів, 2007. – С. 64-67.

21.Вареник В. А. Базель II: основні відмінності від попередніх угод про капітал / В. А. Вареник // Фінансові ринки та інститути: Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 7-8 грудня 2007 р. У 2-х т. – Т. 2. – Х.:ВД «ІНЖЕК», 2007. – С. 228-230.

22.Вареник В. А. Власний капітал банку та управління ним / В. А. Вареник // Розвиток наукових досліджень 2008: Матеріали четвертої

міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 24-26 листопада 2008 р.: - Полтава: Вид-во «ІнтерГрафіка», 2008. – Т.12.- С.91-93.

23. Вареник В. А. Теоретичні засади формування власного банківського капіталу / В. А. Вареник // Вісник Львівської комерційної академії. – Серія економічна, випуск 28. – Львів: видавництво ЛКА, 2008. – С. 103-107.

24. Вареник В. А. Проблеми оцінки достатності банківського капіталу / В. А. Вареник // Вісник ЛКА.— Збірник наукових праць. Серія економічна. Випуск 32.— Львів: Вид-во ЛКА, 2009.— С.177-179.

25. Вареник В. А. Проблеми формування структури капіталоутворення в банківській системі України / В. А. Вареник // Актуальні проблеми сучасної науки. Матеріали сьомої всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 19-21 жовтня 2010 року. - Київ Частина 1. – С.14-15.

26. Вареник В. А. Проблеми формування структури капіталоутворення в банківській системі України / В. А. Вареник // Актуальні проблеми сучасної науки. Матеріали сьомої всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 19-21 жовтня 2010 року. - Київ Частина 1. – С.14-15.

27. Вареник В. А. Розробка та реалізація стратегії управління капіталоутворенням у банківській системі України / В. А. Вареник // Вісник Львівської комерційної академії. – Серія економічна, випуск 34. – Львів: видавництво ЛКА, 2011. – С. 62-67.

28. Вареник В. А. Методологічні аспекти формування структури капіталоутворення в банківській системі України / В. А. Вареник // Науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». – 2011 [4]. - №1. – С. 306-309.

29. Вареник В. А. Необхідність управління капіталоутворенням в банківській системі України / В. А. Вареник // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Управління фінансовими ресурсами регіону. [зб.наук.пр.] / НАН України. Інститут регіональних досліджень; редкол.: В.С. Кравців (відп.ред.). - Львів, 2011. - Вип. 3 (89).- С.88-94.

30. Вареник В. А. Залучений капітал як основне джерело

капіталоутворення в банківській системі України / В. А. Вареник // Проблеми післякризової економічної політики України. Матеріали конференції професорсько-викладацького складу і аспірантів навчально-наукового комплексу «Академія, Львів 5-6 квітня . – С.195-196.

31.Вареник В. А. Управління капіталоутворенням в банківській системі України / В. А. Вареник // Проблеми забезпечення стабільного розвитку національних банківських систем: теорія, практика та світовий досвід: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції. 13-14 січня 2012р.-Львів. - С. 188-189.

32.Васильченко З. М. Комерційні банки: реструктуризація та реорганізація: Монографія. – К.: Кондор, 2004. – С. 528-540.

33.Васюренко О. В. Современные методы управления банковскими ресурсами: монография / О. В. Васюренко. – Харьков: Гриф, 1997. – 391 с.

34.Васюренко О. В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків : навч. посібник / О. В. Васюренко, К. О. Волохата. – К. : Знання, 2006. – 463 с.

35.Владичин І. В. Банківський капітал в умовах трансформації ринкової економіки України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.01.01 / І. В. Владичин. – Львів, 2005. – 20 с.

36.Вовчак О. Д. Банківська інвестиційна діяльність в Україні. – Львів, вид-во Львівської комерційної академії, 2005. – 544 с.

37.Вовчак О. Д. Банківська справа: Навчальний посібник / О.Д. Вовчак, Н.М. Руцишин-Н.М. – Львів «Новий Світ-2000», 2008. – 560 с.

38.Вовчак О.Д. Банківський нагляд: навч. посібник / О.Д. Вовчак, О.І. Скаско, А.М. Стасів. – Львів: Новий світ-2000, 2005. – 472 с.

39.Вовчак О.Д. Суб'єкти та об'єкти управління концентрацією банківського капіталу в Україні / О.Д. Вовчак, Ю.О. Бойко // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 1. – С. 39-48.

40.Вожжов А. П., Клименко О. І. Банківський капітал в економіці

України / А.П. Вожжов, О.І. Клименко // Фінанси України. – 2003. - №8. – С. 88-98.

41.Вожжов А. П. Процессы трансформации банковских ресурсов : монография / А. П. Вожжов. – Севастополь ; Севастопольский национальный технический университет, 2006. – 339 с.

42.Волкова В. В. Комплекс механізмів управління капіталізацією банків України : дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / В. В. Волкова. – Донецьк, 2010. – 214 с.

43.Волкова К. И., Герасименко Р. А., Чапко Г. А. Управление банковской деятельностью: Учебно-практическое пособие / Под общ. ред. П. В. Егорова. – Донецк: ООО «Юго-Восток» Лтд, 2003. – 338 с.

44.Волошин М. Керування депозитною діяльністю багато продуктового банку / М. Волошин // Банківська справа. – 2012. - №2. – С. 96-108.

45.Гайда Н. Капіталізація українських банків як показник інвестиційного клімату в Україні / Н. Гайда // Банківська справа.- 2005.- №5.- С. 62-65.

46.Галіцейська Ю. М. Перспективи діяльності іноземних банків у банківській системі України / Ю. М. Галіцейська // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – 180 с.

47.Галпин Т. Дж. Полное руководство по слияниям и поглощениям компаний: пер. с англ. / Т. Дж. Галпин, М. Хэндон. – М.: Изд. дом «Вильямс», 2005. – 240 с.

48.Геєць В. М. Капіталізація економіки України / В. М. Геєць; [за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, д-ра ек. наук А. А. Гриценка] – К. : Ін-т економ. та прогнозування, 2007. – С. 220-222.

49.Герасименко В. Концентрація банківського капіталу і методи оцінки її рівня / В. Герасименко // Вісник НБУ. – 2007. - №4. – С. 28-34.

50.Герасименко В. Управління власним капіталом банку в Україні в умовах фінансової кризи / В. Герасименко // Вісник НБУ. – 2010. - №10. – С.

12-17.

51. Гильфердинг Р. Финансовый капитал / Р. Гильфердинг; [пер. с нем.]. – М., 1959. – 320 с.

52. Гладких Д. Ключові показники діяльності банків України за підсумками 2011 року / Д. Гладких // Вісник НБУ. – 2012. - №4. – С. 24-31.

53. Гриценко Р. Фінансова привабливість областей України для банківської діяльності / Р. Гриценко // Вісник НБУ. – 2012. - №1. – С. 22-26.

54. Гуцал І. Економічна оцінка оптимальної величини капіталу банків / І Гуцал, А. Давлетова // Світ фінансів. – 2008. - №2 (15). – С. 60-68.

55. Д'яконова І. І. У ефективності банківської системи – економічне зростання : монографія / І. І. Д'яконова. – Суми. : Університетська книга УАБС НБУ, 2007. – 107 с.

56. Деревко О. Шляхи підвищення рівня капіталізації банківського сектору / О. Деревко // Банківська справа. – 2009. - №1. – С. 76-83.

57. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа функціонування кредитної системи : монографія / О. В. Дзюблюк, Р. В. Михайлюк. – Тернопіль : Економічна думка, ТНЕУ, 2009. – 257 с.

58. Дзюблюк О. В. Комерційні банки в умовах переходу до ринкових відносин. – Тернопіль: «Тернопіль», 1996. – 140 с.

59. Дзюблюк О. Глобалізаційні процеси та участь іноземного капіталу у розвитку вітчизняної банківської системи / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2008. – № 2. – С. 37-45.

60. Дзямучич О. С. Політико-економічний аналіз розвитку банківського сектору в господарській системі України. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Львів, 2011. – 20с.

61. Диба М. І. Капіталізація банківської системи як чинник підвищення надійності економіки України / М. І. Диба, Є. С. Осадчий // Фінанси України. – 2008. - №6. – С. 77-88.

62. Динаміка фінансового стану банків України на 1 січня 2008 року // Вісник НБУ. – 2008. - №2. – С.44-45.

- 63.Динаміка фінансового стану банків України на 1 січня 2009 року // Вісник НБУ. – 2009. - №2. – С.44-45.
- 64.Динаміка фінансового стану банків України на 1 січня 2010 року // Вісник НБУ. – 2010. - №2. – С.44-45.
- 65.Динаміка фінансового стану банків України на 1 січня 2011 року // Вісник НБУ. – 2011. - №2. – С.44-45.
- 66.Динаміка фінансового стану банків України на 1 січня 2012 року // Вісник НБУ. – 2012. - №2. – С.44-45.
- 67.Дмитриченко Л. И., Черная О. М. Банковский капитал: генезис, механизм накопления и функционирования : монография / Л. И. Дмитриченко, О. М. Черная. – Донецк: ООО «Східний видавничий дім», 2011. – 192 с.
- 68.Дмитрієв В.С. Транснаціоналізація банківської діяльності в Україні // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – С. 185–190.
- 69.Довгань Ж. Банківський капітал: суть та значення / Ж. Довгань // Вісник НБУ.–1998.–№7. – С. 18-20.
- 70.Довгань Ж. Капіталізація банківської системи України / Ж. Довгань // Вісник НБУ.–2008.–№11. – С.10-14.
- 71.Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т 1/ Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін.– К.: Видавничий центр “Академія”,2000.–864с.
- 72.Економічний словник-довідник // За ред. М.Поновича.–4-те вид.–К.: ТЕКА, 2006.–596с.
- 73.Економіко-математичне моделювання : навч. посібник / за ред. О. Т. Івашука. – Тернопіль : ТНЕУ «Економічна думка», 2008. – 704 с.
- 74.Енциклопедія банківської справи України / [редкол.: В. С. Стельмах (голова) та ін.]. – К.: Молодь, Ін Юре, 2001. – 680 с.
- 75.Слейко В.І., Копич І.М., Боднар Р.Д., Демчишин М.Я. Економетрія: Навч.посібн. – Львів: вид-во Львівської комерційної академії, 2007. – 420 с.
- 76.Забчук Г. Іноземний капітал в банківській системі України як

стимул розвитку економіки / Г. Забчук // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2008. - №2. - С. 23-28.

77. Загородній А. Г. Словник банківських термінів. Банківська справа: термінологічний словник / А. Г. Загородній, О. М. Сліпушко, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – К.: Вид-во “Аконіт”, 2000. – 605с.

78. Закон України про банки і банківську діяльність : від 07.12.2000 року № 2121 – III (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 5. – С. 30.

79. Закон України про Національний банк України : від 20.05.1999 року № 679 – XIV (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 29. – С. 238.

80. Закон України про фонд гарантування вкладів фізичних осіб : від 20.09.2001 р., №2740 – III Відомості Верховної Ради України. – 2001. --№ 42. –С. 19.

81. Зверяков М. І. Банківський капітал: вимоги Базеля III / М. І. Зверяков // Фінанси України. – 2011. - №6. – С. 13-23.

82. Землячов С. В. Етапи розвитку ресурсної бази комерційних банків у 1999-2008 рр. / С. В. Землячов // Фінанси, банки і інвестиції : науковий вісник. – 2011. - №2. – С. 45-51.

83. Зимовець В. В. Акумуляція фінансових ресурсів та економічний розвиток : монографія / В. В. Зимовець. – К. : Ін-т економіки НАН України, 2003. – 314 с.

84. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. - № 368 // Офіційний вісник України. – 2001. - № 40. – С. 83.

85. Кальмес А. Фабричная бухгалтерия (ретроспективное издание) [Текст] / А. Кальмес. – М.: МАКИЗ, 1926. – 491 с.

86. Карчева Г. Т. Оцінка ефективності управління активами та пасивами банків України / Г. Т. Карчева // Економіка та прогнозування. – 2011. - №1. С. 59-73.

87.Капран В. І. Банківські операції: Навч.посібник для студентів вищих навч.закладів./ В. І. Капран, М. С. Кривченко, О. К. Коваленко, С. І. Омельченко. - К.: ЦНЛ.–2006.– 206 с.

88.Квасницька Р. С. Управління цільовою структурою капіталу підприємства : автореф. дис. ...канд. екон. наук : спец. 08.06.01 / Р. С. Квасницька. – Хмельницький, 2005. – 19 с.

89.Кейнс Дж. Заметки об экономическом цикле : [пер. с англ.] / Дж. Кейнс // Избр. Произведения. – М. : Экономика, 1993, – 178 с.

90.Кенэ Ф. Налоги: Избранные экономические произведения / Ф. Кенэ. . — М.: Соцэкгиз, 1960.

91.Кириченко М. Інтернаціоналізація банківської діяльності: досвід країн Центрально-Східної Європи і перспективи для України / М. Кириченко // Вісник НБУ. – Серпень. – 2006. – С. 25–28.

92.Кисельов В. В. Управление банковским капиталом: теория и практика. – М. : ОАО «Изд-во «Экономика», 1997. – 256 с.

93.Кірхнер Р. Джуччі Р., Рубія С, Кравчук В. Банківський сектор в Україні: минулі події та майбутні виклики. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Німецька консультативна група. Берлін-Київ, березень 2011. – 49 с.

94.Кларк Дж.Б. Распределение богатства: теория заработной платы, процента и прибыли / Дж.Б. Кларк. - М.: Экономика, 1992. –232 с.

95.Коваленко В. В. Антикризове управління в забезпеченості фінансової стійкості банківської системи : монографія / В. В. Коваленко, О. В. Крухмаль. – Суми : УАБС НБУ , 2007. – 198 с.

96.Коваленко В. В. Капіталізація банків : методи оцінювання та напрямки підвищення : монографія / Коваленко В. В., Черкашина К. Ф. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 154 с.

97.Коваленко В. В. Проблеми капіталізації та оцінка достатності капіталу банку / В. В. Коваленко, О. В. Крухмаль, Ж. І. Торяник // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - №8. – С. 276-287.

98. Коваль С. Теоретичні основи формування власного капіталу банку / С. Коваль // Вісник ТНЕУ. – 2009. - №1. – С. 106-116.
99. Ковальчук А. Т. Фінансовий словник. – К.: Знання, 2005. – 287 с.
100. Козоріз М.А. Теоретичні аспекти дослідження впливу іноземних банків на розвиток вітчизняної банківської системи. – Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2009. – С. 14–18.
101. Колеснік Я. В. Банківський капітал як об'єкт статистичного вивчення / Я. В. Колеснік // Статистика України. – 2010. - №3. – С. 35-38.
102. Коломойцев В.Е. Альтернатива розрусі. Латиноамериканський інвестиційний досвід подолання глобальної фінансово-економічної кризи. Перші успіхи України у залученні іноземних інвестицій [Текст] / В.Е. Коломойцев. – К.: Молодь, 2000. – 405 с.
103. Коммерческие банки. / [Рид Э., Коттер Р., Гилл Э и др.]; пер. с англ. Под ред. В.М. Усоскина. – 2-е изд. – М.: СП «Космополис», 1991. – 480 с.
104. Косой А.М. Капитал коммерческого банка / А.М. Косой // Деньги и кредит. - 1993 - № 9. – С. 33-44.
105. Кох Р. Менеджмент и финансы: от А до Я / Р. Кох. – СПб. : Изд-во «Питер», 1999. – 496 с.
106. Кочетков В. М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічний аспект : монографія / В. М. Кочетков. – К. : Київський нац. економ. ун-т, 2002. – 238 с.
107. Кочетков В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах : монографія / В. М. Кочетков. – К. : Європейський університет, 2003. – 298 с.
108. Кошелева Е.А. Капитал банка. Функции, методы расчета и регулирующие требования / Е.А. Кошелева // Деньги и кредит. - 2000. - № 8. – С. 37-39.
109. Криклій А. С. Проблеми капіталізації банківської системи України в умовах глобалізації / А.С. Криклій // Економіка та держава – 2007. –

№ 5.– С.10–13.

110. Криклій А. С. Банківський капітал: соціально-економічна сутність та структура / А. С. Криклій, М. О. Боровкіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. - №11. – С. 9-12.

111. Кулаков А. Е. Управление активами и пассивами банка : практ. пособие. – М. : Издательская группа «БДЦ-Пресс», 2004. – 46 с.

112. Куликов А. Г. Деньги, кредит, банки: учебник / А. Г. Куликов. – М.: КНОРУС, 2009. – 656 с.

113. Кучеренко В. Сутність інтеграції банківського та страхового капіталів / В. Кучеренко // Вісник КНТЕУ. – 2010. - №1. – С. 101-109.

114. Лаврушин О. И. Банковское дело : учебник / под ред. О. И. Лаврушина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2000. - 672 с.

115. Ле-Кутре, В. Основы балансоведения [Текст] / В. Ле-Кутре. – М.: МАКИЗ, 1925. – 380 с.

116. Лепешкин П. Обеспечение непрерывности деятельности : мифы и реальность / П. Лепешкин, А. Чеканов // Аналитический банковский журнал. – 2009. - № 8(171). – С. 84-90.

117. Маричев С.А. Капитализация российской банковской системы: проблемы и перспективы роста / С.А. Маричев // Деньги и кредит. – 2004. - № 11. – С. 44-51.

118. Марковський О.В. Аналіз достатності та розподілу капіталу банку на основі принципу гармонійності / О.В. Марковський // Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво. – 2011. - №6. – С. 246-251.

119. Маркс К. Капітал. Критика політичної економії. Т. 1. Кн. 1. Процес виробництва капіталу / К. Маркс // Маркс К. Твори / К. Маркс, Ф. Енгельс. – К.: Держ. вид-во політ. літ-ри УРСР. 1963. – Т. 23. – 847 с.

120. Марцин В.С. Проблеми і шляхи підвищення капіталізації банківських установ в управлінні капіталом банку / В.С. Марцин // Фінанси України. – 2007. - №2. – С.77-88.

121. Маршалл А. Принципы экономической науки: В 5 т. — Т. 3. — М.: Прогресс, 1993. — 351 с.
122. Масленченков Ю. С. Финансовый менеджмент в коммерческом банке: Кн. 3.: Технология финансового менеджмента клиента. — М.: Перспектива, 1997. — 283 с.
123. Матвієнко П. Капіталізація як дійовий інструмент підвищення надійності банківської системи України / П. Матвієнко // Економіка України. — 2008. — №1. — С. 42-52.
124. Матлага Л. Капіталізація як чинник підвищення надійності та ефективності банківської системи України / Л. Матлага // Світ фінансів. — 2011. - №4. — С. 40-46.
125. Мещеряков А.А. Финансовый менеджмент у банках: навчальний посібник [А. А. Мещеряков, Л. В. Лисяк]. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 208 с.
126. Мишкін Ф.С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Пер. з англ.. С.Панчишина. — К.: Основи, 1998.—963с.
127. Міщенко В. Проблеми капіталізації та консолідації банківської системи України / В. Міщенко // Вісник НБУ. — 2008. — №10. — С. 18-19.
128. Міщенко В. Базель III: нові підходи до регулювання банківського сектора / В. Міщенко, А. Незнамова // Вісник НБУ. — 2011. - № 1. — С. 4 – 8.
129. Міщенко С. Сутність економічного капіталу та його роль у забезпеченні фінансової стійкості банку С. Міщенко // Банківська справа. — 2008.—№1.—с.58–64.
130. Модильяни Фр., Миллер М. Сколько стоит фирма? Теорема MM: Пер. с англ. / Ф. Модильяни, М. Миллер. — М.: Дело, 2001. — 212 с.
131. Моисеев С. Р. Концентрация на банковском рынке: благо или зло для реальной экономики? / С. Р. Моисеев // Финансы и кредит. — 2007. - № 6 (246). — С. 12 - 17
132. Моисеев С. Оптимальная структура банковского рынка: сколько банков нужно России / С. Моисеев // Вопросы экономики. — 2006 . — № 10. —

С. 82-93.

133. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження. – Львів: Світ, 2001. – 416 с.

134. Мочерний С. В., Тришак Л. С. Банківська система України – Львів: Тріада плюс, 2004. – 304 с.

135. Мошенський С. З. Тенденції зростання банківського капіталу / С.З. Мошенський // Фінанси України.–2008.–№6.–С.84-89

136. Набок Р. Влияние иностранного капитала на развитие банковской системы / Р. Набок // Финансовый директор. - 2006. - № 4. - С.78–81.

137. Національний Банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>

138. Національне рейтингове агентство «Рюрик» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rurik.com.ua>

139. Олексіч Д. В. Визначення банківського капіталу банківського бізнесу / Д. В. Олексіч // Наука й економіка. – 2008. - № 1 (9). – С. 261 – 265.

140. Ольхова, Р. Г. Банковское дело: управление в современном банке Текст. : учебное пособие / Р. Г. Ольхова. М. : КНОРУС, 2008. - 288 с.

141. Омелянович Л.О., Панаїка О.О., Кононенко А.Ф. Фінансовий менеджмент у банку: Навчальний посібник. – Д.: Дон ДУЕТ, 2006. – 209 с.

142. Островська О. М. Банковское дело : толковый словарь / О. М. Островская. – 2-е изд. – М. : Гелиос АРВ, 2001. – 400 с.

143. Панасенко Г.О. Банк. Ресурси. Капітал: монографія / Г. О. Панасенко. - Донецьк : ДонНУЕТ, 2012. - 316 с.

144. Панасенко Г.О. Функціональна достатність банківського капіталу в умовах подолання наслідків світової фінансової кризи / Г.О. Панасенко // Економіка та держава. – 2012. - №3. – С. 16-17.

145. Петрук О.М. Банківська справа. Навчальний посібник / За ред. Ф.Ф. Бутинця. – К.: Кондор, 2007. – 466 с.

146. Пила В. І. Управління капіталізацією банків в умовах фінансової нестабільності / В. І. Пила, О. І. Копилюк // Формування ринкових відносин в

Україні. – 2010. - №9 (112). – С. 3-7.

147. Положення про організацію операційної діяльності в банках України: Затверджено постановою правління НБУ від 18 червня 2003р. № 254 // Офіційний вісник України. – 2003. - № 28. - 164.

148. Положення про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень: Затверджене постановою Правління НБУ від 31.08.2001р. № 375 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

149. Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України: Затверджено постановою Правління НБУ від 30.04.2009р. № 259 // Офіційний вісник України.. – 2009. - № 34. – С. 59.

150. Положення про затвердження змін до Правил організації статистичної звітності, що подається НБУ в умовах особливого періоду: Затверджено постановою Правління НБУ 28.02.2009р. № 101 // Офіційний вісник України.. – 2009. - № 39. – С. 64-72.

151. Положення про вдосконалення процедури підтримки ліквідності банків: Затверджено постановою Правління НБУ від 09.06.2009р. № 273 // Офіційний вісник України. – 2009. - № 34. – С. 73-82.

152. Примостка Л. О. Аналіз банківської діяльності : монографія / Л. О. Примостка. - К. : КНЕУ, 2002. – 316 с.

153. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник. – 2-е видання. – К., КНЕУ, 2004. – 468 с.

154. Проблеми цінової та фінансової нестабільності й інноваційного розвитку в Україні : монографія / авт. колектив ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. Я. Кузнецової. – К. : УБС НБУ, 2010. – 263 с.

155. Проскурин А.М. О структуре банковского капитала и оценке его эффективности / А.М. Проскурин // Деньги и кредит. – 1996. – №10. – С.52–55.

156. Пшик Б. І. Регіональні аспекти концентрації банківського капіталу / Б. І. Пшик // Капіталізація: проблеми розвитку та кількісного

виміру : матеріали круглого столу 21 грудня 2006 року, м. Львів / відп. ред. М. А. Козоріз. – Львів : Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ, 2007. – С. 70-82.

157. Реверчук С. К. Грошово-банківські системи зарубіжних країн. Навч. пос. – Львів: «Магнолія 2006», 2011. – 258 с.

158. Реверчук С. К. Кльоба Л. Г., Паласевич М. Б. Управління і регулювання банківською інвестиційною діяльністю. Наукова монографія. / За ред. д.е.н., проф. С. К. Реверчука. – Львів «Тріада плюс», 2007. – 352 с.

159. Реверчук С. К., Сербина О. Г., Реверчук Н. Й. Податкове регулювання банківської діяльності: монографія / За ред. С. К. Реверчука. – К.: «Знання», Л.: «Тріада плюс», 2009. – 220 с.

160. Реверчук С. К., Фалюта А. В. Фінансова стабільність банків в Україні: організаційно-управлінські аспекти. монографія. – Львів, ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 208 с.

161. Реверчук С. К., Владичин У. В., Панасевич М. Б. Банківський капітал: історія, теорія, досвід / За ред. д-ра екон. наук, проф. С. К. Реверчука. – Львів, ЛНУ ім. Іван Франка, 2004. – 276с.

162. Рид С. Ф. Искусство слияния и поглощения // Стэнли Фостер Рид, Александра Рид Лажу. Пер. с англ. – 4-е изд. – М.: Альпина Паблшерз, 2009. – 975 с.

163. Розвиток банківської системи України : монографія / авт. колектив ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. С. Смовженко, д-ра екон. наук, проф. Р. А. Слав'юка. – К. : УБС НБУ, 2010. – 462 с.

164. Розенберг Д. Словарь банковских терминов: пер.с англ. / Д. Розенберг. – М. ИНФРА-М, 1997. – VII, 360с.

165. Российская банковская энциклопедия / редколл. : Л. И. Лаврушин и др. – М. : Энциклопедическая творческая ассоциация, 1995. – 552 с.

166. Роуз Питер. Банковский менеджмент. Пер. с англ. со 2-го изд. / Питер Роуз. – М.: Дело, 1997. – 768 с.

167. Руденко Л.В Управління потоками капіталів у сучасній бізнес-

моделі функціонування транснаціональних корпорацій: Монографія / Л.В. Руденко. – К.: Кондор, 2004. – С. 480–482.

168. Савлук С.М. Власний капітал комерційного банку: монографія / С. М. Савлук. — К.: КНЕУ, 2012. — 459 с.

169. Савлук С.М. Стимулювання нарощування власного капіталу / С.М. Савлук // Фінанси України.–2009.–№2.–С.111-117.

170. Савлук С. Власний капітал як запобіжник втрати ліквідності банку / С. Савлук // Банківська справа. – 2012. - №2. – С. 55-62.

171. Сазонец І.Л. Корпоративне управління: світовий досвід та механізм залучення інвестицій: [навч. посібник] / І.Л. Сазонец. – К.: ЦНЛ, 2008. – 304 с.

172. Сало І.В. Фінансовий менеджмент банку:навчальний посібник [І. В. Сало, О.А. Криклій] - Суми: ВТД "Університетська книга", 2007.-314 с.

173. Семюельсон П.А. Мікроекономіка: Підручник: Пер. з англ. [П.А. Семюельсон, В.Д. Нордгауз] — К.: Основи, 1998. — 676 с.

174. Сисмонди Ж. Ш. Новые начала политической экономии / Ж.Ш. Сисмонди. — М., 1936. — С. 148.

175. Скоробагач О.І. Капіталізація малих та середніх банків як важливий інструмент забезпечення надійності банківської системи України / О.І. Скоробагач // Економіка та держава. – 2011. - №10. – С. 46-50.

176. Скоморович І. Г., Реверчук С. К., Малик Я. Й. Історія грошей і банківництва / За ред. д.е.н., проф. С. К. Реверчука. – К.: Атіка, 2004. – 320 с.

177. Слобода Л.Я. Управління власним капіталом банків за економічної нестабільності: досвід України та зарубіжних країн / Л.Я Слобода, В.В. Фостяк // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. - №21. – С. 25-31.

178. Словник сучасної економіки МАКМІЛЛАНА / Пер. з англ. – К.: «АртЕк», 2000. – 640 с.

179. Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К. : Наукова думка, 2000. – 680 с.

180. Смит А. Исследование о природе й причинах богатства народов /

А. Смит. - М.: Издательство социально-экономической литературы, 1962. – 684 с.

181. Стойко О. Я. / Банківські операції: [підручник] / О. Я. Стойко – К.: Лібра, 2000. – С. 261-266.

182. Структура власного капіталу банків України за станом на 01.01.2008 р. (у розрізі банків) // Вісник НБУ. – 2008. - №3. – С. 56-61.

183. Структура власного капіталу банків України за станом на 01.01.2009 р. (у розрізі банків) // Вісник НБУ. – 2009. - №3. – С. 60-65.

184. Структура власного капіталу банків України за станом на 01.01.2010 р. (у розрізі банків) // Вісник НБУ. – 2010. - №3. – С. 60-65.

185. Структура власного капіталу банків України за станом на 01.01.2011 р. (у розрізі банків) // Вісник НБУ. – 2011. - №3. – С. 60-65.

186. Структура власного капіталу банків України за станом на 01.01.2012 р. (у розрізі банків) // Вісник НБУ. – 2012. - №3. – С. 60-65.

187. Структура зобов'язань банків України за станом на 01.01.2008 р. (у розрізі банків) // Вісник НБУ. – 2008. - №3. – С. 52-55.

188. Структура зобов'язань банків України за станом на 01.01.2009 р. (у розрізі банків) // Вісник НБУ. – 2009. - №3. – С. 56-60.

189. Структура зобов'язань банків України за станом на 01.01.2010 р. (у розрізі банків) // Вісник НБУ. – 2010. - №3. – С. 54-59.

190. Структура зобов'язань банків України за станом на 01.01.2011 р. (у розрізі банків) // Вісник НБУ. – 2011. - №3. – С. 54-59.

191. Структура зобов'язань банків України за станом на 01.01.2012 р. (у розрізі банків) // Вісник НБУ. – 2012. - №3. – С. 54-59.

192. Сугоняко О. Капіталізація банків: нова тенденція / О. Сугоняко // Вісник НБУ. – 2003. - № 10. – С. 34-37.

193. Гиркало Р. І., Ткачук Н. М. Капіталізація банківської системи України: сучасний стан, проблеми, шляхи та перспективи зростання: монографія, Тернопіль, Економічна думка ТНЕУ. – 2010. – 328 с.

194. Ткачук Н. Субординовані зобов'язання як джерело поповнення

капіталу банків / Н. Ткачук // Світ фінансів. – 2011. - №3. – С.47-58.

195. Ткачук Н. М. Власний капітал банку та проблеми капіталізації банківської системи України : : автореф. дис. ...канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / Н. М. Ткачук. – Тернопіль, 2008. – 20 с.

196. Толковый словарь экономиста, коммерсанта, банкира, менеджера, маклера, страховщика и бухгалтера / сост. : Т. М. Мезенцева и др. – Мн. : Беларуская асацыяцыя бухгалтэраў, 1997. – 476 с.

197. Турко Р. Особливості аналізу достатності капіталу банківської установи / Р. Турко // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. - №19. – С. 465-470.

198. Усоскин В. М. Современный коммерческий банк: управление и операции / В. М. Усоскин. – М. : ИПЦ «Фазар Ферро», 1994. – 320 с.

199. Финансово-кредитный словарь: В 3-т. / Гл. ред. В. Ф. Гарбузов. — Т. 1. — М.: Финансы и статистика, 1984. — 511 с.

200. Фостяк В. В. Особливості побудови механізму управління капіталом банку / В. В. Фостяк // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. - №2. – 181-189.

201. Хорн Ван Дж. К. Основы управления финансами : пер. с англ. / Дж. Хорн. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 680 с.

202. Чернишова Л. Регулювання процесу формування структури банківського капіталу / Л. Чернишова // Економіст. – 2011. - №3. – С. 70-77.

203. Чуб О. О. Банки в глобальній економіці : монографія / О. О. Чуб. – К.: КНЕУ, 2009. – 340 с.

204. Шанабель П. Э. Внедрение нормативов Базеля III: сложности, варианты и возможности / П. Э. Шанабель // Аналитический банковский журнал. – 2011. - № 10 (194). – С. 55-59

205. Швець Н. Р. Аналіз та оцінка ресурсів банку: монографія / Н.Р. Швець. – Чернівці: Рута, 2006. - 168 с.

206. Шевченко Р. І. Банківські операції: Навч. посібник. – К.КНЕУ, 2003. – С. 274-296.

207. Шелудько Н. М. Сучасні тенденції фінансової глобалізації та їх вплив на розвиток банківського сектору України Н.М. Шелудько // Актуальні проблеми економіки. - 2006. - № 2. - С. 85-92.

208. Шерер Ф., Росс Д. Структура отраслевых рынков: пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1997. – VI, 698 с.

209. Шинкарук Л. В. Нагромадження основного капіталу та тенденції його відтворення в економіці України : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.01 / Л. В. Шинкарук. – К. , 2007. – 36 с.

210. Шіллер Р. І. Фінансова стійкість комерційного банку та шляхи її зміцнення : монографія / Р. І. Шіллер. – К. : Наукова думка, 1998. – 159 с.

211. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. — М.: Прогресс, 1982. — 528 с.

212. Юхименко П. Теорія оптимізації структури капіталу підприємства та їх адаптації до українських економічних реалій / П. Юхименко, О. Загорський, В. Могилко // Банківська справа. – 2010. - № 10. – С. 78 – 85.

213. Ярошенко С. П. Управління залученням ресурсів банку з депозитних джерел: монографія / [Ярошенко С. П., Сало І. В., Крухмаль О. В., Кобичева О. С.]. — Суми: Університетська книга, 2011. - 105 с.

214. An Update on Emerging Issues in Banking. – Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC). – May 2005. – P. 1-2.

215. E.I.Altman et al. A new model to identify bankruptcy risk of corporation / E.I.Altman // J.of Banking and Finance. –June 1977.-N2.-P89-97.

216. Huges Joseph P., William W. Lang, Michael S. Pagano Managerial incentives and the efficiency of Capital Structure in U.S. Commercial banking. Unpublished paper, Federal Reserve bank of Philadelphi. – 2003.

217. Thoraval P.Y. The Basel II framework: the role and implementation of Pillar 2 // Banque de France // Financial. Stability Review. – 2006. – December. – № 9.

218. Narodowy Bank Polsky [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://worldbank.org>

219. Pauchant T. C. La gestion systemique des crises et la prevention de la contr-production / T. C. Pauchant , E. M. Morin // Rev francaise de gestion. – 1996. - № 108. – P. – 80 – 89

220. Rothental U. and Pijenburg, B. Simulation – oriented scenarios, in U. Rothental and B. Pijenburg (eds), Crisis Management and Decision Making: Simulation Oriented Scenarios.- Dordrecht : Kluwer, 1991. – P. 3.

Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"

State Higher Educational Institution
"UKRAINIA
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"

State Higher Educational Institution
"UKRAINIA
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"

**Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"**

ДОДАТКИ

**State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"**

Капітал банківської системи України у розрізі груп банків станом на 01.01.2013 р., млн. грн.

Назва статей	Група I					Група II					Група III					Група IV				
	01.01. 2009р.	01.01. 2010р.	01.01. 2011р.	01.01. 2012р.	01.01. 2013р.	01.01. 2009р.	01.01. 2010р.	01.01. 2011р.	01.01. 2012р.	01.01. 2013р.	01.01. 2009р.	01.01. 2010р.	01.01. 2011р.	01.01. 2012р.	01.01. 2013р.	01.01. 2009р.	01.01. 2010р.	01.01. 2011р.	01.01. 2012р.	01.01. 2013р.
Статутний капітал	50356	75805	87097	99494	93832	12910	2311	2386	40336	41865	8562	10777	10685	10022	17284	10626	14049	15445	22501	23259
Резерви, капіталізовані дивіденди та інші фонди	6772	10475	7984	6939	13747	1783	2311	2386	1811	2498	850	1301	1195	1091	909	1292	1626	1447	2149	2429
Резерви переоцінки цінних паперів	-119	7724	8582	246	9375	-60	1113	1158	102	1198	-11	1173	1172	-51	944	-50	1134	1190	-22	1234
Прибуток/ збиток минулих років	966	680	-13 076	-17 654	-	336	-366	-11 043	-19 083	-	73	71	-3 892	-2 146	-	179	-851	-3 924	-4 974	-
Прибуток/ збиток поточного року	4880	-17 033	-5 094	-3 090	-19234	1554	-7 057	-6 993	-3 887	-18984	360	-3 478	-851	-83	-8553	511	-3 924	-88	-650	-4177
Інший власний капітал	12102	3733	5994	6013	6665	2860	943	2296	3068	4640	1280	253	66	109	882	1250	64	44	108	383
Усього власного капіталу	74957	81384	91487	101 792	104385	19385	15501	20433	23150	31217	11114	10096	8375	9825	11466	13808	13227	17430	20528	23128

Основні показники діяльності банків України за 2008-2012 рр.

Назва статей	Роки																				
	01.01.2008р.	01.04.2008р.	01.07.2008р.	01.10.2008р.	01.01.2009р.	01.04.2009р.	01.07.2009р.	01.10.2009р.	01.01.2010р.	01.04.2010р.	01.07.2010р.	01.10.2010р.	01.01.2011р.	01.04.2011р.	01.07.2011р.	01.10.2011р.	01.01.2012р.	01.04.2012р.	01.07.2012р.	01.10.2012р.	01.01.2013р.
Власний капітал, млн. грн	69578	78452	83685	92158	119263	117082	112597	117968	115175	126721	127162	132802	137725	138435	147817	151966	155487	162236	163776	165810	169320
Активи, млн. грн	599396	645631	698685	755604	926086	870665	864695	889959	880302	874965	885256	917497	942088	995033	1019811	1029163	1054280	1082473	1104395	1117446	1127192
Частка власного капіталу у пасивах, %	11,6	12,2	12,0	12,2	12,9	13,5	13,0	13,3	13,1	14,5	14,4	14,5	14,6	13,9	14,5	14,8	14,7	14,9	14,8	14,8	15,0
Прибуток, млн. грн	6620	2079	4276	6668	7304	-7020	-14321	-20944	-38450	-4423	-8306	-9999	-13027	-211	-1062	-5641	-7708	1725	1552	2775	4899
Строкові зобов'язання юридичних осіб, млн. грн	54189	56449	62598	67275	73352	57366	51310	49692	50511	48509	46350	48316	55276	51766	62239	65189	74239	71705	75456	79792	92786
Строкові зобов'язання фізичних осіб, млн. грн	125625	138190	147290	158978	175142	151299	151221	151965	155201	166273	179945	195202	206630	217621	223131	226878	237438	252378	258258	272520	289129

Основні показники діяльності банків І групи за 2008-2012 рр.

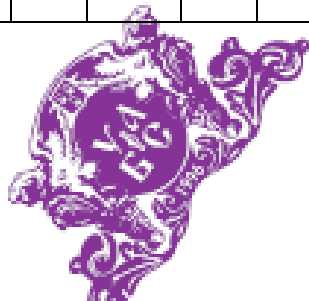
Назва статей	Роки																				
	01.01.2008р.	01.04.2008р.	01.07.2008р.	01.10.2008р.	01.01.2009р.	01.04.2009р.	01.07.2009р.	01.10.2009р.	01.01.2010р.	01.04.2010р.	01.07.2010р.	01.10.2010р.	01.01.2011р.	01.04.2011р.	01.07.2011р.	01.10.2011р.	01.01.2012р.	01.04.2012р.	01.07.2012р.	01.10.2012р.	01.01.2013р.
Власний капітал, млн. грн	39810	45800	48315	53488	74957	74226	71949	74105	81384	84009	83904	88165	91487	91496	96841	100086	101790	104930	105678	106789	104385
Активи, млн. грн	388271	418692	451161	484063	629543	594898	590749	605209	606250	603744	608232	619194	628786	661844	681678	682305	705449	717842	736894	741693	716233
Частка власного капіталу у пасивах, %	10,2	10,9	10,7	11,0	11,9	12,5	12,2	12,2	13,4	13,9	13,8	14,2	14,5	13,8	14,2	14,7	14,4	14,6	14,3	14,4	14,6
Прибуток, млн. грн	4833	1498	2968	4643	4880	-6327	-9079	-12355	-17033	-3751	-5555	-7191	-5094	544	878	-3660	-3090	1349	1824	3162	5461
Строкові зобов'язання юридичних осіб, млн. грн	43547	52693	54329	60675	73692	42552	36793	45178	36610	56794	33589	58701	37697	44409	50484	49264	55013	50244	48800	49660	57932
Строкові зобов'язання фізичних осіб, млн. грн	86480	95702	105979	105843	119764	101867	103616	104953	111272	154030	127059	155820	143459	150499	158193	159128	165215	176167	182186	187922	193419

Основні показники діяльності банків II групи за 2008-2012 рр.

Назва статей	Роки																				
	01.01.2008р.	01.04.2008р.	01.07.2008р.	01.10.2008р.	01.01.2009р.	01.04.2009р.	01.07.2009р.	01.10.2009р.	01.01.2010р.	01.04.2010р.	01.07.2010р.	01.10.2010р.	01.01.2011р.	01.04.2011р.	01.07.2011р.	01.10.2011р.	01.01.2012р.	01.04.2012р.	01.07.2012р.	01.10.2012р.	01.01.2013р.
Власний капітал, млн. грн	11669	13245	14231	15296	19384	18407	17421	18038	15501	16992	16980	17745	20433	21081	24985	24616	23151	24826	24783	24660	31217
Активи, млн. грн	102956	108423	117568	126449	154116	140529	137516	145692	138334	141769	141168	149626	170329	175392	175572	174446	155639	163765	159708	164328	194679
Частка власного капіталу у пасивах, %	11,3	12,2	12,1	12,1	12,6	13,1	12,7	12,4	11,2	11,9	12,0	11,9	12,0	12,0	14,2	14,1	14,9	15,1	15,5	15,0	16,0
Прибуток, млн. грн	844	288	664	1018	1554	-39	-2367	-3950	-7057	-239	-2077	-2160	-6993	-175	-527	-538	-3886	171	-346	-863	-51
Строкові зобов'язання юридичних осіб, млн. грн	13953	13776	15526	15253	19594	14154	11900	13286	9742	17150	9660	18610	12504	13616	14596	12996	11412	12058	11366	12593	13869
Строкові зобов'язання фізичних осіб, млн. грн	16890	31893	20414	21422	25100	24037	22782	22720	23310	33803	29087	35174	33852	35606	34717	33484	31603	33262	34058	34591	48064

Основні показники діяльності банків III групи за 2008-2012 рр.

Назва статей	Роки																				
	01.01.2008р.	01.04.2008р.	01.07.2008р.	01.10.2008р.	01.01.2009р.	01.04.2009р.	01.07.2009р.	01.10.2009р.	01.01.2010р.	01.04.2010р.	01.07.2010р.	01.10.2010р.	01.01.2011р.	01.04.2011р.	01.07.2011р.	01.10.2011р.	01.01.2012р.	01.04.2012р.	01.07.2012р.	01.10.2012р.	01.01.2013р.
Власний капітал, млн. грн	8943	9523	10769	11249	11114	10901	10127	12794	10096	9704	9952	10373	8375	8592	8117	9095	9828	10032	10570	10560	11466
Активи, млн. грн	61170	68853	75058	82596	68003	66281	66836	67597	57033	58647	60204	63184	59806	64421	67383	70674	81974	83434	85632	87023	101505
Частка власного капіталу у пасивах, %	14,6	13,8	14,3	13,6	16,3	16,4	15,1	18,9	17,7	16,5	16,5	16,4	14,0	13,3	12,0	12,9	12,0	12,0	12,3	12,1	11,3
Прибуток, млн. грн	537	174	407	5572	359	-417	-1613	-2296	3478	439	-482	-435	-851	54	-625	-522	-83	64	170	158	326
Строкові зобов'язання юридичних осіб, млн. грн	8703	9087	9771	13373	8242	7230	7170	6498	5599	6686	6381	6582	5309	5723	5817	6438	9201	8484	7912	8656	13969
Строкові зобов'язання фізичних осіб, млн. грн	5193	14147	15501	17519	13173	12761	12008	11279	9369	12285	11555	15559	13822	15020	15766	15896	18453	19892	21019	21744	24787

Основні показники діяльності банків IV групи за 2008-2012 рр.

Назва статей	Роки																				
	01.01.2008р.	01.04.2008р.	01.07.2008р.	01.10.2008р.	01.01.2009р.	01.04.2009р.	01.07.2009р.	01.10.2009р.	01.01.2010р.	01.04.2010р.	01.07.2010р.	01.10.2010р.	01.01.2011р.	01.04.2011р.	01.07.2011р.	01.10.2011р.	01.01.2012р.	01.04.2012р.	01.07.2012р.	01.10.2012р.	01.01.2013р.
Власний капітал, млн. грн	9157	9883	10369	12125	13808	13547	13099	13030	13222	16012	16325	16520	17430	17266	17874	18070	20717	22448	22745	23801	23128
Активи, млн. грн	46999	49664	54899	62495	74425	68926	69595	71459	71883	70806	75651	85495	83164	93377	95178	101738	111213	117432	122161	124402	114762
Частка власного капіталу у пасивах, %	19,4	19,9	18,9	19,4	18,6	19,6	18,8	18,2	18,4	22,6	21,6	19,3	20,9	18,5	18,8	17,8	18,6	19,1	18,6	19,1	20,2
Прибуток, млн. грн	406	120	236	3579	510	-236	-1262	-2343	-3924	5	-192	-213	-88	-634	-787	-1102	-649	141	-95	319	326
Строкові зобов'язання юридичних осіб, млн. грн	6949	6855	7595	8350	10677	10689	10322	12172	7399	7870	58861	7447	6948	6602	7466	8139	11130	10738	12973	12214	12705
Строкові зобов'язання фізичних осіб, млн. грн	9997	10867	11418	12113	17934	18152	17385	17318	14068	17854	18480	20419	17920	20127	20971	23047	23847	25563	26909	28893	29653

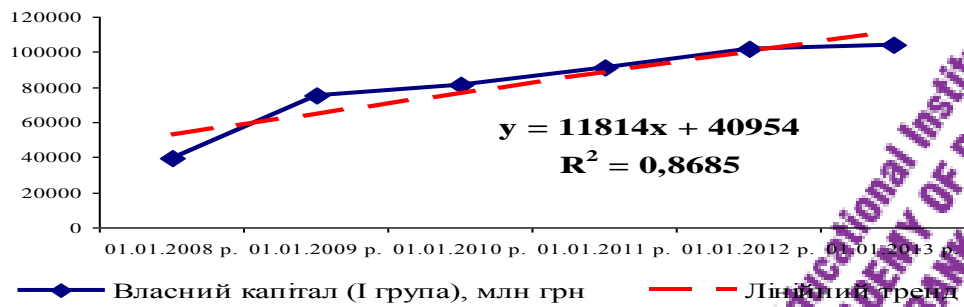
Додаток 3

Динаміка залученого банківського капіталу у розрізі груп банків України за 2008-2012 рр. млн. грн.

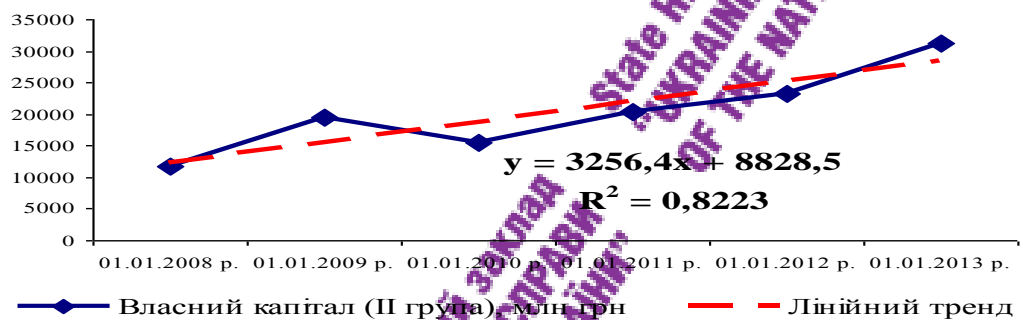
Назва статей	Група I					Група II					Група III					Група IV				
	01.01.2009р.	01.01.2010р.	01.01.2011р.	01.01.2012р.	01.01.2013р.	01.01.2009р.	01.01.2010р.	01.01.2011р.	01.01.2012р.	01.01.2013р.	01.01.2009р.	01.01.2010р.	01.01.2011р.	01.01.2012р.	01.01.2013р.	01.01.2009р.	01.01.2010р.	01.01.2011р.	01.01.2012р.	01.01.2013р.
Кошти банків	230 824	187 954	159 339	158 730	146 605	56 711	54 377	57 638	50 389	36 649	20 702	16 645	15 114	15 681	14 789	14 949	15 324	17 428	25463	15 666
Кошти юридичних осіб	144 495	83 205	99 205	137 534	128 739	38 420	22 658	32 907	28 530	39 709	16 161	13 023	13 973	23 004	31 044	16 715	17 209	18 286	25296	28 234
Кошти фізичних осіб	146 054	150 368	188 763	214 566	421 774	31 376	31 500	44 543	41 044	60 081	16 466	12 661	18 188	23 965	30 984	16 380	19 012	23 580	30971	37 067
Інші залучені кошти	244	44 320	40 132	31 462	22 938	141	1 114	1 606	1 918	7 976	389	1 206	644	945	1 095	723	863	628	676	704
Боргові цінні папери, емітовані банком	5 629	6 121	8 310	4 816	23 640	2 157	3 234	36	190	7 360	776	121	178	1 426	3 673	709	1 130	562	910	2 987
Субординований борг	8 237	9 466	1 958	23218	15 760	1 562	2 837	4 406	2 711	4 907	7 327	655	678	2 876	2 449	591	1 696	833	1778	1 991
Інші зобов'язання	27 339	43 432	39 592	33 333	32 393	4 364	7 113	8 758	7 702	6 779	4 932	2 627	2 656	4 249	6 005	2 833	3 370	4 417	5402	4 984
Усього зобов'язань	554 585	524 865	537 299	603 659	611 849	134 731	122 833	149 895	132 484	163 461	56 889	46 938	51 431	72 146	90 039	52 810	58 606	65 734	90496	91 634

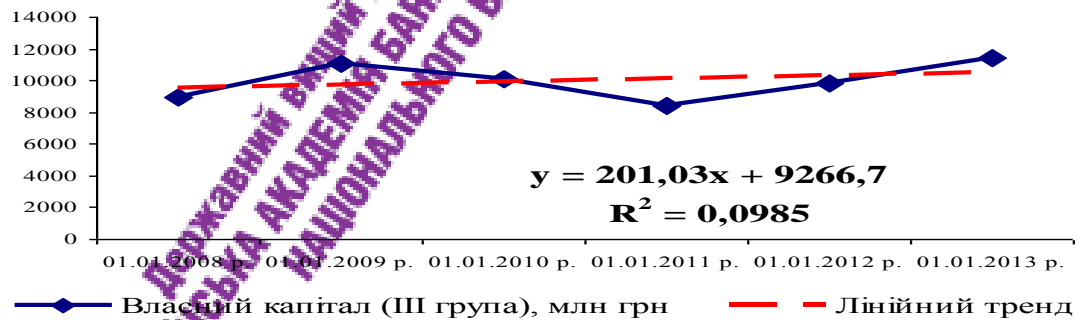
Додаток К

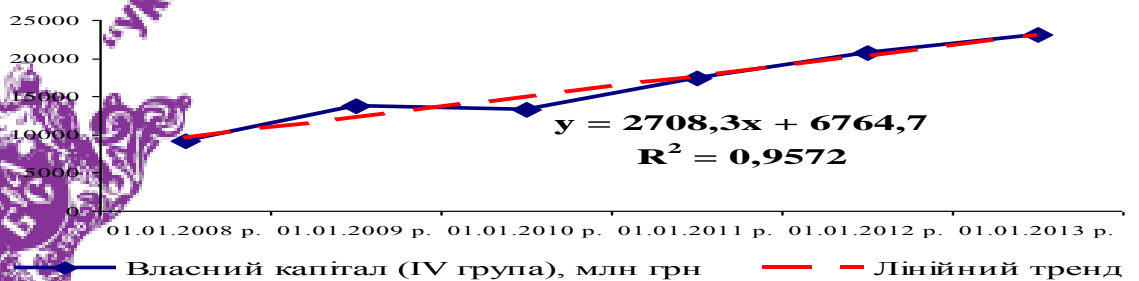
а) для I групи банків

б) для II групи банків

в) для III групи банків

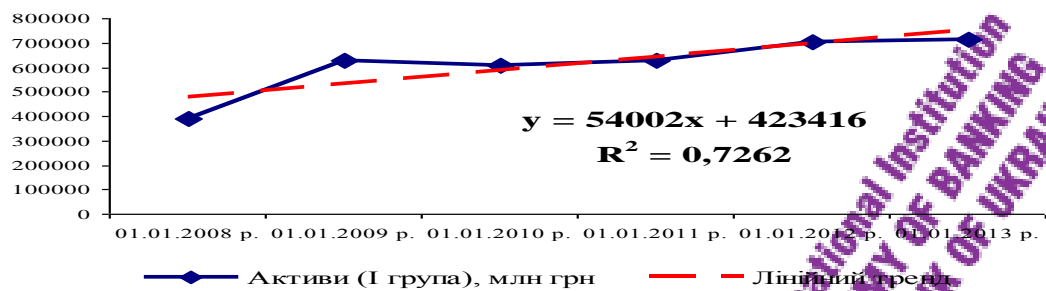

г) для IV групи банків

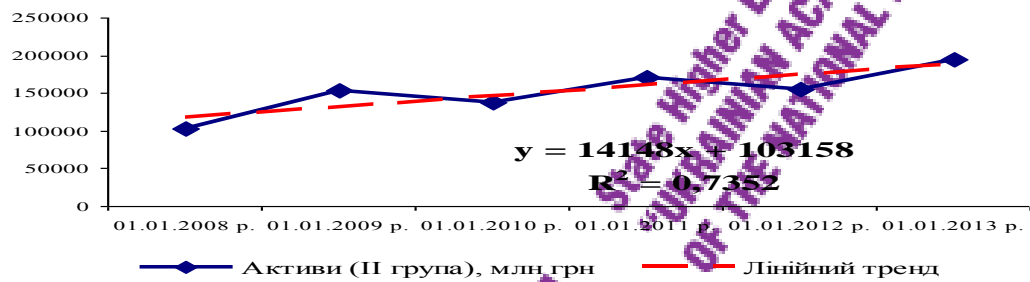
Рис. 1. Емпіричні і теоретичні лінії тренду власного капіталу банків

України в розрізі груп за 2008-2012 рр.

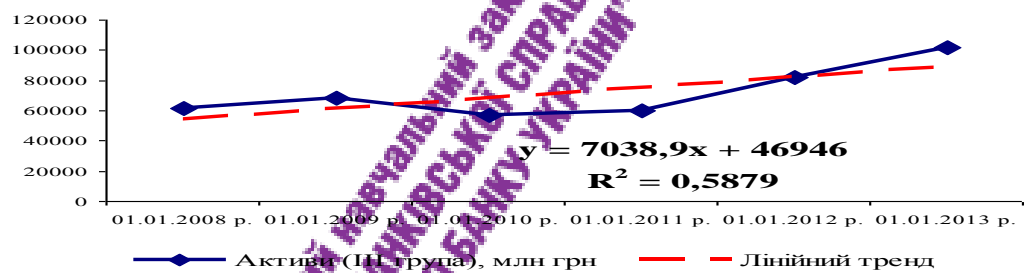
Джерело: розробка автора

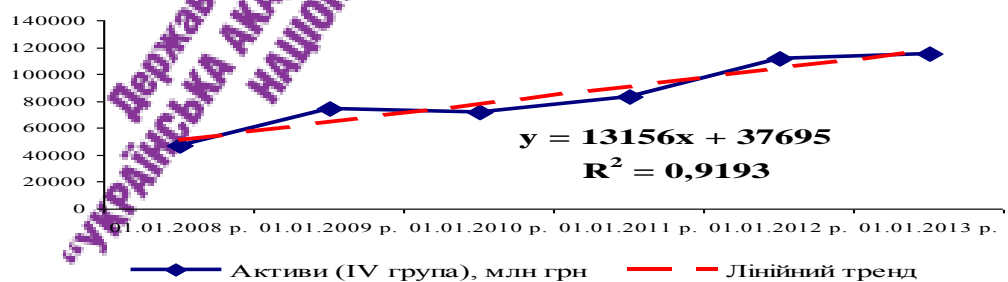
а) для I групи банків

б) для II групи банків

в) для III групи банків

г) для IV групи банків

Рис. 2. Емпіричні і теоретичні лінії тренду активів банків України в розрізі груп за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

Додаток М

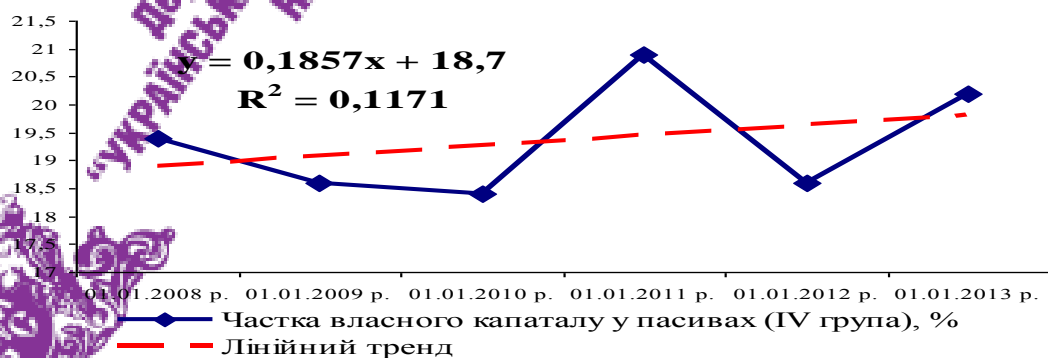
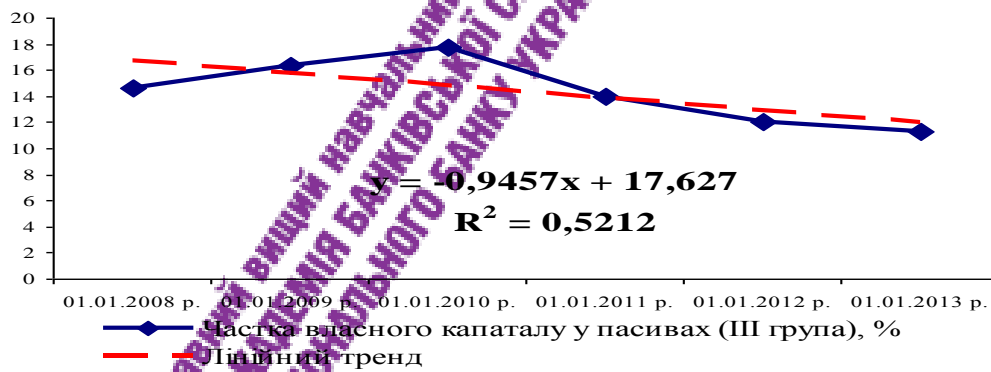
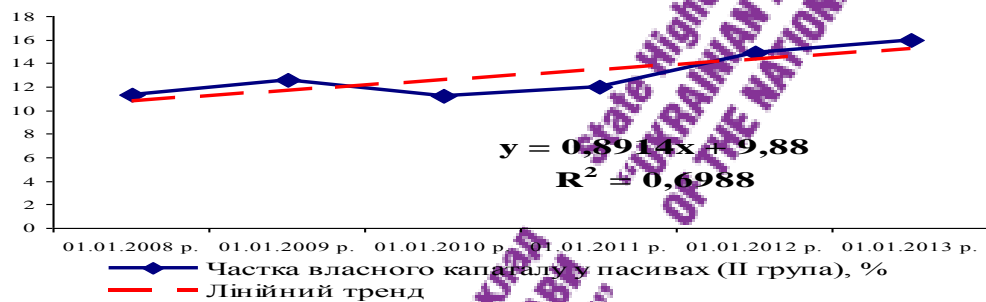
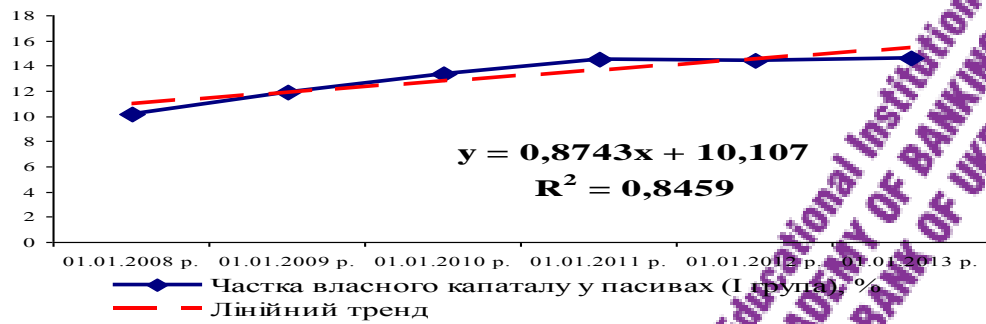

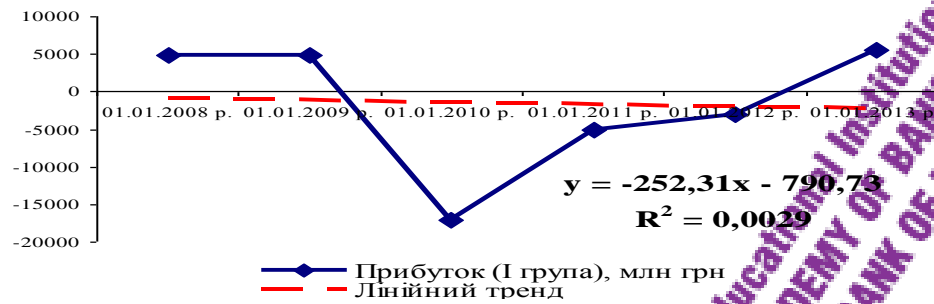
Рис. 3. Емпіричні і теоретичні лінії тренду частки власного капіталу у пасивах банків України в розрізі груп за 2008-2012 рр.

Джерело:

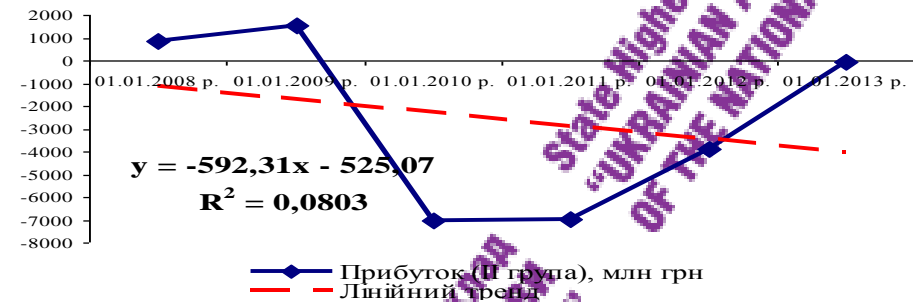
розробка

автора

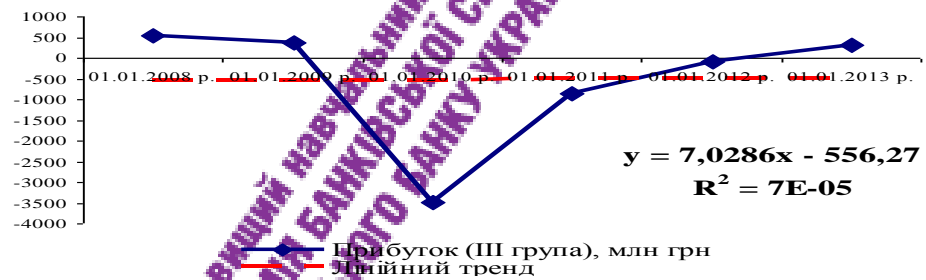
Додаток Н

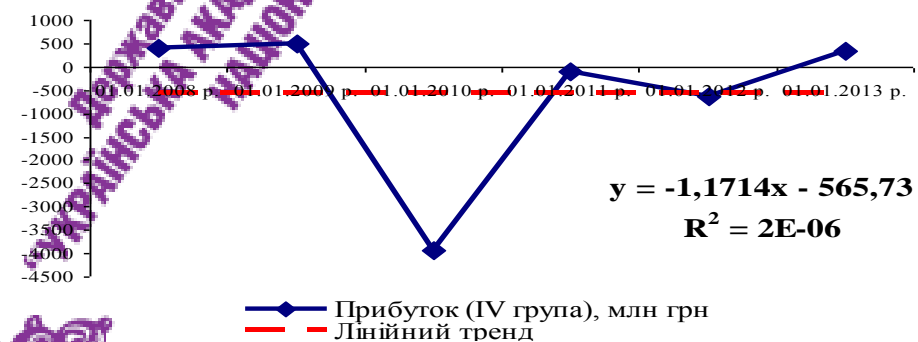
а) для I групи банків

б) для II групи банків

в) для III групи банків

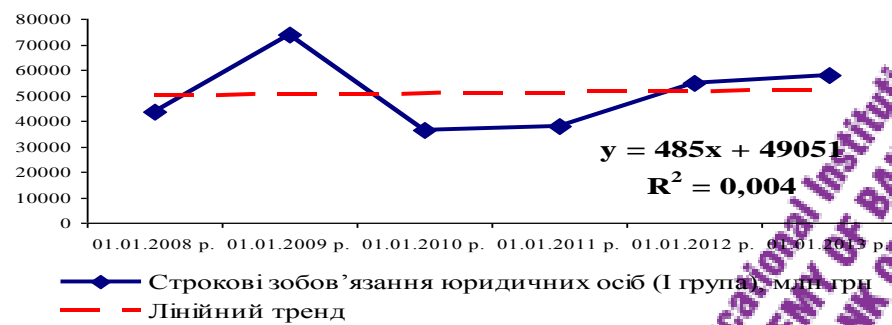

г) для IV групи банків

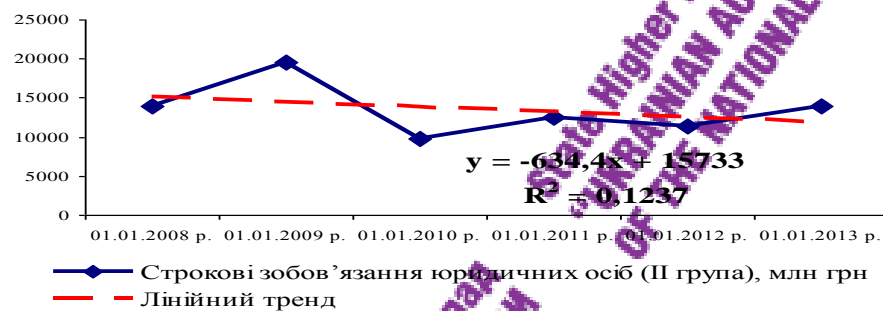
Рис. 4. Емпіричні і теоретичні лінії тренду прибутку банків України в розрізі груп за даними станом на 01.01.2008-2013 рр.

Джерело: розробка автора

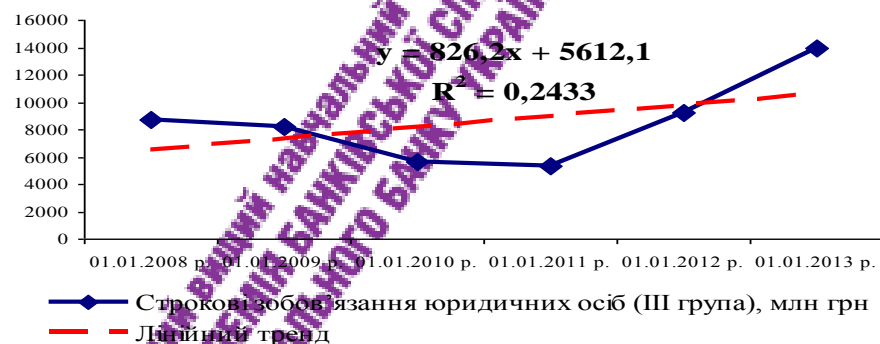

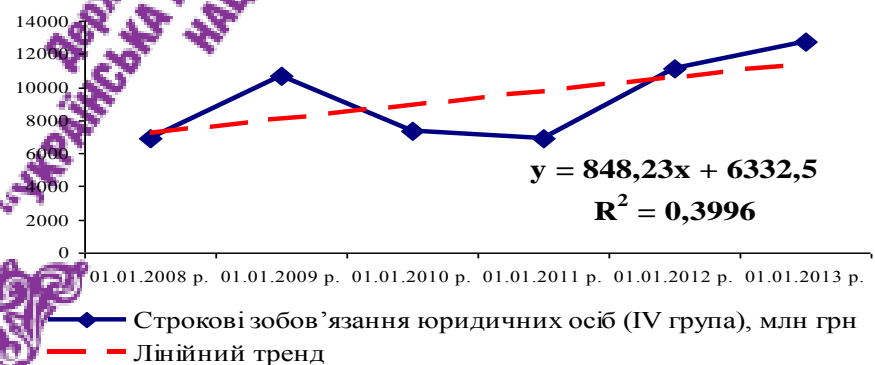
а) для I групи банків

б) для II групи банків

в) для III групи банків

г) для IV групи банків

Рис. 5. Емпіричні і теоретичні лінії тренду строкових зобов'язань юридичних осіб банків України в розрізі груп за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

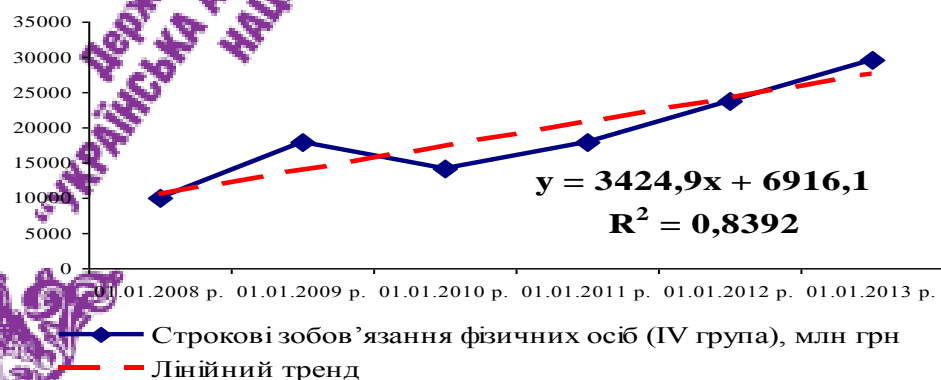
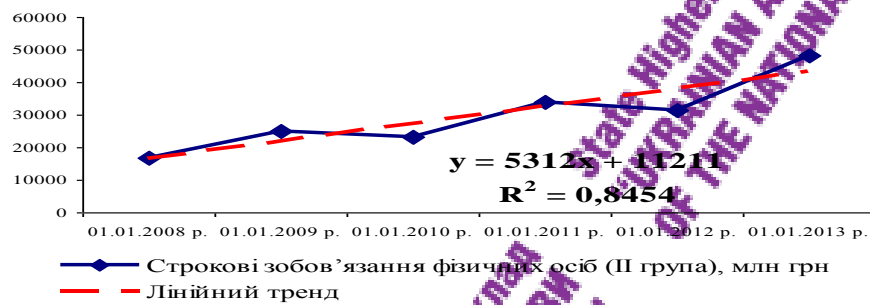
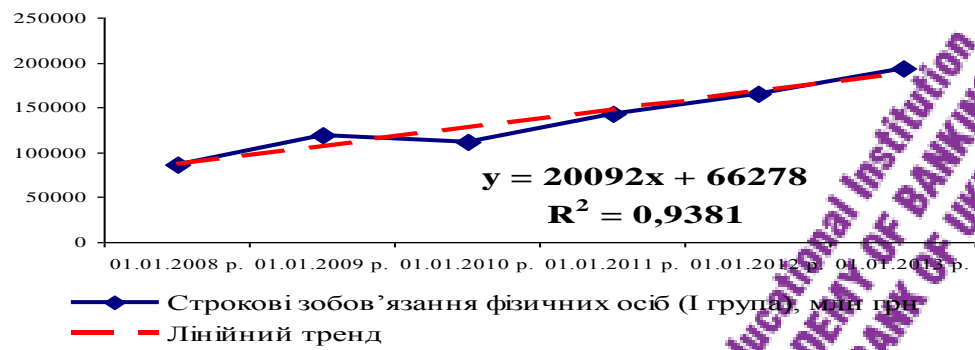

Рис. 6. Емпіричні і теоретичні лінії тренду строкових зобов'язань фізичних осіб банків України в розрізі груп за 2008-2012 рр.

Джерело: розробка автора

Додаток С

www.apeksbank.com.ua**ДОВІДКА**

*про впровадження в практику результатів наукового дослідження
 здобувача Вареника Віктора Анатолійовича*

Матеріали та положення кандидатської дисертації здобувача Вареника В.А. щодо вдосконалення структури власного капіталу банку, залучення та розміщення коштів юридичних та фізичних осіб, доцільності збільшення статутного капіталу за рахунок прибутку, а також розширення джерел формування залученого та позиченого капіталу на міжбанківському ринку знайшли практичне застосування в діяльності ПАТ „АПЕКС-БАНК”. Окремі з них мають перспективний характер і опрацьовуються фахівцями банку з метою використання при підготовці нормативних положень банку для забезпечення та утримання конкурентної позиції на ринку банківських послуг.

Довідка видана по місцю захисту дисертації.

Директор Львівської Регіональної
 Дирекції ПАТ „АПЕКС-БАНК”

Ю.О. Самура

000001

Репутація і Надійність

21.05.2013р. № 632
 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Вареника Віктора Анатолійовича на тему: «Управління
 капіталоутворенням в банківській системі України»
 у ЗМРУ ПАТ «Універсал Банк»

Підтверджуємо, що напрацьовані у дисертаційній роботі аспіранта кафедри банківської справи Львівської комерційної академії Вареника Віктора Анатолійовича практичні рекомендації використано в роботі ЗМРУ ПАТ «Універсал Банк» при розробці засад з вдосконалення інструментів та джерел залучення коштів фізичних та юридичних осіб на поточні, ощадні та депозитні рахунки, що в свою чергу призведе до збільшення ресурсної бази банку, а також підвищення рівня капіталізації банку.

В роботі використані рекомендації, що стосуються розробки та реалізації стратегії управління капіталоутворенням, з метою досягнення рівня адекватності капіталу, необхідного для реалізації корпоративної місії банку.

Окремі з них мають перспективний характер і опрацьовуються фахівцями банку з метою використання при підготовці нормативних положень банку для забезпечення та утримання конкурентної позиції на ринку банківських послуг.

Директор ЗМРУ
 ПАТ «Універсал Банк»

Бойко Ю.О.

25945

Додаток У

КООПЕРАЦІЯ: ВЗАЄМОДОПОМОГА, ДЕМОКРАТІЯ ТА МИР!

УКРАЇНА

ЦЕНТРАЛЬНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКА КОМЕРЦІЙНА АКАДЕМІЯ

Вих. № 410/01-1.08 від 26.06.2013р.
 на № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Вареника Віктора Анатолійовича, що виконане на тему „Управління
 капіталоутворенням в банківській системі України”, у навчальному
 процесі Львівської комерційної академії**

Теоретичні положення та результати наукового дослідження, викладені у дисертації Вареника В.А. з актуальних питань щодо сутності джерел капіталоутворення і наукового інструментарію його дослідження, характеристики джерел формування власного, залученого та позиченого капіталу банку та їх класифікація, методичних підходів до управління капіталоутворенням комерційних банків України і розробки стратегії управління власним капіталом банку, оцінка сучасного стану капіталізації української банківської системи використані у навчальному процесі Львівської комерційної академії при розробці навчально-методичного забезпечення та викладанні дисциплін «Банківська система», «Банківські операції», «Кредит і банківська справа» і «Фінансовий менеджмент в банку» для студентів денної та заочної форми.

Результати дисертаційного дослідження слугують як інформація для наукової роботи викладачів, аспірантів і студентів.

Перший проректор

проф. Куцик П.О.

